

ПЕТЪР БОБЕВ
КУЦИЯТ ДЯВОЛ

chitanka.info

НЕПОКОРНИЦИ

Коста Белязания, морският хусарин, стоеше на корабния нос, вперил поглед в далечината, където брегът едва се провиждаше като тънка белезникава ивица. Жилавата му снага беше облечена с плътно прилепнала хусарска премяна, опасана с черни ширити. Над разкопчаната яка се виждаше червеното петно на врата му, на което дължеше прякора си.

Беше тихо, толкова тихо, че не можеше да се повярва — това неспокойното Черно море ли е или езеро. По леко накъдрената му повърхност теченията се бяха разпълзели на всички посоки — сякаш вените на огромно спящо чудовище, което всеки миг може да се разбуди и да зареве от ярост.

Хусаринът беше уверен, че няма да се събуди. Познаваше го добре. Беше роден и израсъл на брега му, в Калиакра — града сред морето. Тая вечер щеше да бъде тиха и безбурна, каквато му бе нужна. Не за пръв път в такива безлунни вечери бе превеждал генуезките галери към закътаните болярски пристани, не за пръв път той самият със своята варка бе пренасял скрито от митарите на Добротица сукно и кадифе за болярите, оръжия и ризници за горските разбойници — хусари, тамян и благоухания за църкви и манастири.

Строг беше деспот Добротица. Не пускаше кораб да припари до бреговете му, ни да свали чуждоземски товари, ни да изнесе от земята му богатата, що тя раждаше, ако не му платяха по три перпери за всеки сто перпери товар. Напоследък, откак измаелитите заседнаха върху двата бряга на Хелеспонта, венецианците престанаха да се мяркат насам. А за дубровнишките търговци, които пътуваха по суша, страната на Добротица оставаше много-много далеч, все едно накрай земята. Единствени генуезците, отскоро съюзници на турците, все още кръстосваха свободно Черното море, което бяха нарекли Велико море. Ала те бяха хитри. Не им се плащаха налози на деспот Добротица. Затова само от дъжд на вятър, дето се казва, някоя нава се отбиваше към пристана на Варна, на Карвуна или Калиакра, колкото да му

замаже очите, докато другите товареха скрито, направо от своеволните боляри.

Галерата се носеше леко към целта. В очакване на опасното начинание моряците се бяха смълчали. В бързо падналия здрач се чуваше само тихият плясък на веслата и унилият напев на гребците, приковани голи към долната палуба. Застанали отстрани на кърмата, двамата помощника на кормчията стискаха яко тежките насочващи весла. Триъгълните платна на мачтите висяха отпуснати, ненужни в царящото безветрие.

Младият лоцман насочваше уверено кораба в мрака към заплашително стаения в далечината бряг. Капитанът-генуезец се изкачи при него.

— Месер Коста, да не сгрешим посоката? Да не се напъхаме сами в устата на мечока?

Хусаринът се обърна рязко. Със стойката, с огъня на острия си поглед той вдъхваше повече уважение, отколкото се полага за един контрабандист, та бил той дори най-изкусният контрабандист по цялото българско крайбрежие.

— Месер Антонио! — отвърна той сурово, сякаш изплююща с камшик. — Белязания не греши! Запомнете това!

В потвърждение на тия му думи върху черната ивица на брега лумнаха три клади. Сигналистът извади скрития фенер и го размаха. Коста посочи с ръка напред.

Очаквали само този знак, кормчиите натиснаха веслата си, а надзирателите от долната палуба изкрещяха:

— Гребци!

И зашибаха с бичовете по приведените гърбове. Тъпанът заудря ускорения си ритъм, по който греблата се разлюляха в пълен размах и понесоха галерата напред.

Поуспокоен вече, капитанът опита да се извини:

— В петък добрият християнин не начева важна работа. А вие, като рекохте: «Веднага, та веднага!» Ами и ведрото! Как можа тоя непрокопсаник Родолфо да го изтърве от кекавите си ръце? И двадесетте удара по голо са му малко. Всеки знае — изтърваното ведро в морето не е на добро.

Без да се обърне, Коста отговори:

— Заради спестеното мито си заслужава да се тръгне не само в петък, ами и в Разпети петък.

— Не светотатствувайте! — прекръсти се капитанът. — Ще ми навлечете божия гняв!

На естествения пристан, ниска скална площадка под крепостта на Карнава, ги очакваше многолюдна тълпа, мълчалива и стаена. Струпаните селяни пристъпваха от крак на крак, облечени в конопени ризи, с опърпани калпаци, а зад тях стояха, подпрени на копията си, десетина войника с островърхи шлемове и плетени ризници до над коленете. Пред всички с опрени ръце на пояса, от който висеше само ловджийският му нож, в ловен сукнен късак, с високи жълти чизми и посребрени шпори, се бе изправил сам боилът Йолпан. Дошъл бе на кея направо от лов, оставил в конюшната потъналия в пяна жребец и лъка със стрелите, успял пътем да изяде само едно пиле и да изпие половин стомна вино.

На височината горе, огряна от заревото на трите догарящи огъня, се очертаваше със зъбестите си стени, черна и заплашителна, господарската твърдина.

Гребците от десния борд отпуснаха веслата и корабът се прилепи леко към скалата. Двама роби уловиха подхвърлените въжета, та ги намотаха около набитите в скалните пукнатини колове. После избутаха към брега дървеното мостче.

Боляринът стъпи на него, без да се бави. Капитан Антонио го посрещна с поклон.

— Мадоната да Ви закриля, Ваша Светлост! — благослови той почтително.

Коста преведе думите му.

— Дал бог добро! — отвърна на свой ред Йолпан и се озърна делово. Виждаше се, че бърза. Нощта беше къса, а ги чакаше голяма работа. Генузецът също нямаше търпение.

— Колкото по-скоро, толкова по-добре! — подметна той неспокойно. — Флотата на деспота снове наоколо. Спипа ли ме, отиде ми хубавата галера.

— Как се не задави от лакомията си този деспот! — изсумтя Йолпан, след като му преведоха и тия думи. — И земята си е моя, бащина и дядова, и селяните мои, и житото. Тогава отде на къде той ще присвоява митото, когато аз продавам?

Досетил се нещо, той добави:

— Поразмислих. Малко е едно на сто. Искам едно и половина.

Щом чу тия думи, месер Антонио кипна забравил, че говори с велможа:

— Ако много иска, тогава ще ида при Добротица! Ще му наброя три на стоте, както си е наумил и няма да се стряскам от корабите му, дано ги потопаи свети Георги! Едно на сто плащам и на татарите, и на московитите. Само тоя Добротица...

Плю в морето и отсече:

— Ако мисли да се пазарим, ще си ходя. Боя се от деспота... Тоя петък... И това ведро...

Йолпан се разсмя с цяло гърло:

— Не бой се, италианецо! Туй ти го дума боилът Йолпан. Пред чуждоземци само се перчи Добротица. Не ще посмее той да се задява с велможи. Разсърди ли ни — наоколо царе, и князе, и князчета, колкото щеш. И към ромейците можеш да се отметнеш, и към Иван Александър, и към Мирча Влашки, ако не броим татарите и османлиите.

Той махна с ръка.

— Но да не губим време, както казваш! Добре! И с една стотна бива. Само да не я вземе деспотът.

Обърна се, та подвикна на слугите:

— Товарете!

Един подир друг селяците приклекваха да поемат на гръб по торба жито, после припваха с подгъващи се нозе по мостчето, спускаха се по стълбата в трюма, тръшваха товара си и забързваха обратно. На мостчето се разминаваха две безкрайни върволици: едната с торбите на гръб навътре и другата — без торби навън.

Тогава хусаринът се изправи пред двамата.

— А сега — рече той — да оправим и моята сметка! По десет перпери от двама ви!

— Лъжеш, разбойнико! — изсмя се Йолпан. След хубавия лов, в тая младост и сила, при мисълта за жълтиците, които скоро щяха да дръннат в шепите му, му беше много весело. — Не бяха ли пет?

Белязания неволно посегна към късия си меч.

— Хусаринът не е царски побирчия, та да лъже! Той, кога поиска, убива и взема, не лъже!

— Я, я, я! — прекъсна смеха си Йолпан. — Гледай го ти! Тъй ли се говори с царски сановник бре, кучи сине?

И посегна също към меча си. Ала се въздържа навреме. Обърна се и извика на десетника:

— Я хвани тоя негодник, та му наброй двадесетина! Да се научи как се тачат господарите!

В тоя миг, преди още войниците му да направят и една крачка, се чу звън на оръжия и тропот на конски копита.

— Идат! — закрещя множеството, пръсвайки се в мрака.

И ето, на брега изскочиха стотина конника, наемници-кумани, с грейнали на факлите брони и шлемове, с дълги копия в ръце, преметнали през рамо лъкове, окачили на седлата колчани с отровни стрели и двуостри мечове.

Боляринът изтича по мостчето.

— Я се пръждосвайте оттук! — изруга ги той. — Не се бъркайте в чужди работи!

От дружината се отдели млад, левент воин с подстригана руса брада и кадифена наметка върху блесналата броня.

— Що става тук? — запита властно той.

Йолпан го позна. Иванко, синът на Добротица. Но не се смири. Гневът вече го бе задавил, а и изпитото вино му вдъхваше дързост.

— Това не е твоя работа, Иванко!

При тия думи войскарите му се скупчиха пред мостчето, готови да го защитят от наемниците.

Иванко извади меча.

— Йолпане, верен болярин ли си ти на баща ми или бунтовник?

— Болярин, не слуга! — изръмжа той.

— Чувал ли си какво очаква бунтарите? — натърти Иванко и се обърна към свитата си. — Завземете галерата!

Скочили мигновено от седлата, десетина кумани се спуснаха напред, но хората на Йолпан ги посрещнаха с насочени копия. Тогава Иванко поведе на помощ останалата дружина.

Побеснял от безсилна ярост, от гняв и обида, Йолпан грабна сулицата на най-близкия воин и я запрати срещу младия княз. Тя издрънча по яката броня над рамото, хлъзна се и само одра ръката му.

Сметени от куманите на Иванко, бойците на болярина отстъпваха смутени. Генуезците опитваха да срежат с брадви въжетата,

които придържаха кораба към кея. Ала Иванко ги превари. Почти прелетял над Йолпановата стража, той скочи с коня си на палубата, последван от освирепелите наемници.

Чак сега боляринът си даде сметка в каква беда бе попаднал. Оставаше му малък избор: или да бъде откаран за посмешище в Калиакра като пленник, или да бяга позорно. Да бяга, но къде? Пътят за крепостта му беше вече отрязан.

И той избра. Скочи направо от кърмата в поклащащата се варка, натисна греблата и изчезна в мрака.

Хусаринът се бе хвърлил във вълните преди него и сега с бързо плуване, като риба, се отдалечаваше от полесражението. И той нямаше желание да попадне в ръцете на правосъдието.

А пък Иванко, проводил половината си бойци в крепостта да попречат на размирния владетел да се завърне в нея, завзе с останалите италианския кораб, върза капитан Антонио към главната мачта и го поведе на съд в столнината Калиакра.

МОРСКИТЕ МЕЧКИ

Къде ли пак бе сгрешил злочестият Батул? Дали, без да усети, пускаше мрежата с лявата ръка или не се кръстеше хубаво, когато я вадеше? Или пък... Отде да знае човекът дали някой не му бе направил магия? Само магия беше туй, нищо друго. Морските мечки щяха да го опропастьт...

Опитен рибар беше Батул Безнос, най-сръчният в цяла Калиакра. Знаеше на кое място се въдят най-едрите калкани, къде се ловят най-лесно попчетата, къде минават скумриите и точно там пускаше въдиците или забиваше коловете на даляна си. И понеже умееше, понеже не си жалеше труда, всичко беше тръгнало от хубаво похубаво. В ръцете му взеха да се навъртат перпери и дукати. Вече бе повярвал, че приближава денят, когато щеше да откупи сестра си Ирина от болярина Йолпан, дето изплащаше със слугуване братов дълг. Не склони проклетият господар Батул сам да отработи дълга си. Поиска сестрата за залог. А как се плаща сиромашко даждие? Колкото повече работиш, толкова повече нараства. Нали са прости хора — ни от писмо разбират, ни от рабош. А боляринът затуй храни толкова писци и граматици, да надписват властелското вземане. И толкова побирчии! Затуй са наклали вратове като шопари от плюскане и пиянство, докато селенията нагъва клисавия ечемичен хляб с чесън и лук?

Батул мразеше боила Йолпан. Че кой ли пък милее за господаря си? А имаше защо да го ненавижда. Защото от негово име, по болярска повеля отрязаха носа му.

Отрок беше тогава Батул, просто селянче, което работеше земята на господаря си. Колар. По цял ден превозваше снопи от нивата до гумното и овършаното жито — от гумното в крепостните рупи. Отде можеше да знае, че тогава надзорникът Йончо го караше да превозва крадено зърно? Когато стражите на Йолпан го хванаха, Йончо, то се знае, отрече. Остана вината у неукия селяк. За кражба от времето на Крум Страшни режиха ръката. Йолпан заповяда да му отрежат носа. Белязаха го, та да гледат всички и да се вардят. Оставиха му по милост

ръката, за да си изкарва хляба. И го натириха. А Ирина остана. Да плаща дълга на брата си.

Тъй Батул стана рибар. Никой не рачеше за ратай белязан хайдук — ни болярин, ни игумен, ни технитарин. Само гърците рибари го взеха при себе си. От жал. И от сметка. Нищо, че беше без нос. Не им трябваше красавец на тях. Як беше Батул като бивол. Кога рече да се напъне, изтикваше варката, сякаш петима я бутеха. И тежките мрежи с нанизаните глинени топчета лесно придърпваше, и с веслата сякаш не гребеше, а си играеше. Когато савойският граф наближи с галерите си да освободи пленения в Бдин ромейски император, гърците се уплашиха и побягнаха от Калиакра. Тъй му остана от тях лодката и умението. Ловеше риба и я носеше на пазара. Ловеше и пееше...

Една вечер намери мрежата преполовена. Можеше ли да не е минала риба? Та сега тъкмо ѝ беше времето. На другата вечер я изтегли съвсем празна. Чак след няколко дни видя как играеха край празния далян ситите морски мечки. Няма що, премести коловете на друго място. Ала проклетниците ги намериха и там. Опразваха мрежата, докато преядат. Пък лакоми бяха гладниците му недни, не преяждаха лесно. Престана притокът на перперите. Стопиха се и тези, що бе закопал под рогозката в бордея си. Почна да взема пари и от Христакис Златаря — за мрежи, та и за храна. Пет жълтици, бичински перпери, бе дал и на гъркинята баячка да му направи магия, та да го пази от пакост. Още един венециански дукат бе отишъл за свещи в параклиса на свети Никола, нависнал хе там, горе, на самия нос.

И тая нощ, след толкова чакане, му се яви на сън самият светец, моряшкият закрилник. Положи той ръка на главата му и рече: «Батуле, вземи сулицата и иди при Дяволската дупка! Срази сам, със своите ръце, злото!» «Страх ме е, отче свети!» — отвърна Батул. Тогава Чудотвореца отсече: «Не ме ли послушаш, в тъмница ще те хвърли севастът, в каторга ще те прикове. Цял живот ще гребеш в каторгата!» И изчезна без следа.

От заранта се суетеше Батул. Не е малко то — да идеш до дупката на Морския дявол, дето се крият тюлените, и да ги избиеш! Как тъй ще се завреш сам в дяволската паст?

Той преведе лодката далече от брега, за да се запази от щръкналите подводни камъни, в които се плискаха звучно вълните.

Горе, кацнала върху каменния нос, що навлиза дълбоко в морето, висок четиридесет човешки боя, се оглеждаше в притихналата дълбина на вътрешния залив столнината на деспот Доброта, славната тристенна Калиакра, устояла на безброй пристъпи: ромейски, печенежки и татарски. Устояла срещу ударите на Амадео Савойски, пред чиято сила преди четири години бяха отворили вратите си всички турски и български крепости от Галиполи до Варна. Над ниските зъбести стени върху самия ръб на скалата се червенееха покривите на княжеските палати и църквите. По бойниците искряха на слънцето излъсканите брони на стражите, които се взираха в морската далнина да открият навреме, ако враг опита с изненада да удари непревземаемата твърдина.

Долу, в тихия пристан, бяха хвърлили котви две военни каторги и няколко търговски гемии, край които сновяха рояк рибарски варки. От кея по стръмната пътека към Малката порта се източваше върволица от роби, понесли на гръб тежки товари.

На брега седяха сакати просяци и убоги, протегнали ръце, и с гъгниви гласове молеха за някоя аспра. Много зло бяха сторили измаелитите в Тракия. Бяха прогонили от домовете им безброй бежанци, пръснали ги гладни и дрипави по света. А хлябът и тук не достигаше. Златна Загора не раждаше напоследък житото, що диреха ромейци и латинци.

Разни слухове се мълвяха. Звездобройците виждали знаци по небето, опашати звезди и всякакви божи знамения. А кой не знае — не са на добро таквиз поличби. Или за бран, или за мор, за глад, за човешка мъка.

Малка ли беше мъката досега, та и още?

Избиколила опасните рифове, лодката заплава покрай червената скала. Сякаш някой магьосник бе отсякъл с ръка и рекъл: «Дотук!» На запад, на завет от морските бури, скалистият бряг бе обрасъл със смокини. Горе, на платото, бяха нацъфтели сливи и трънки, а на изток канарите се червенееха диви и пусти, обрулени от зимните хали,

наядени, сякаш неவிжданo чудовище ги е гризало със зъби. Долу пък, в основата им, където се плискаха вълните, се чернееха пещерите.

Там зееше и Дяволската дупка, там Батул трябваше да издебне проклетите мечки, за да ги изтреби, ако не щеше да стане роб в каторга.

Знаеше ги той, веднъж ли ги бе виждал? Бяха две: мъжка и женска, единствени оцелели по цялото крайбрежие. Избиваха ги безмилостно: бедняците заради тлъстото месо, ловците заради кожата, рибарите заради раздраните мрежи. Опазили се бяха само тия двете, защото си бяха намерили сигурно скривалище из подмолите на Морския дявол. Отвесни бяха там скалите, а морето — сякаш без дъно, кипнало като врящ котел и в най-тихото време. Нямаше там, на брега, място, където ловецът крак да закрепи, та да се засили и запрати харпуна. А с лодка никой рибар не дръзваше да приближи до владенията на Нечестивия привечер, когато се разиграват тюлените.

Батул трепереше от страх, ала не се връщаше. Повече се боеше от тъмницата. Вярваше, свети Николай, закрилникът на моряци и рибари, нямаше да го остави без подкрепа.

Когато подочу какво е намислил, гъркинята баячка обеща на Батул по две перпери за убита мечка. Безчет мазила и церове варят от тюлена врачове и бияри. С мръсотиите от стомаха му лекуват треска и припадничавост, пояс от кожата му слагат против болки в бъбреците, с печените му кости облекчават родилните мъки, от жлъчката му капят в очите при всякакви болести. Ако някой си подложи дясната му перка за възглавка, заспива като младенец и при най-тежка грижа...

Отгоре, откъм крепостта, долетя камбанен звън. Градските църкви призоваваха за вечерня. Батул свали калпак да се прекръсти. И чудо. На тридесетина разкрача от себе си той зърна двата тюлена, подали глави над водата, замаяни от звънналите звуци, които се лееха като песен, като божа ласка над земята и морето. Слушал бе Батул отдавна за това — че морските мечки обичат песен и свирня, че често изплават край ладии с пеещи рибари. Слушал бе, без да вярва. А сега сам го видя...

Изведнъж се досети — та това беше дело на свети Николай! Батул не биваше да пропусне сгодния случай. Той остави греблата и

грабна копието. Двата тюлена все още стояха заслушани в ехтящите камбани. През бистрата вода се провиждаха триметровите им жълтеникави туловища, които се задържаха отвесно с леки поклащания на плавниците.

Внезапно тюленката се обърна. Рибарят видя изумлението в кафявите очи, пред които преминаваше бързо-бързо бялата мигателна ципа. Ала преди жертвата да се опомни и да се гмурне в дълбините, тежкото копие профуча и се впи дълбоко в туловището ѝ. Улучена смъртно, тя подскочи, завъргаля се сред кипналата кървава пяна. Мъжкарят постоя малко слисан, като поглеждаше ту ранената си другарка, ту врага си, после се спусна към нея, опитвайки да я прегърне с лапи. В този миг тя потрепери и замря. Тялото ѝ се превъртя по гръб, почна бавно да потъва, да избледнява в глъбината. Мъжкният тюлен тозчас се гмурна след нея и изчезна. Привързаното към копието въже се изсули по борда. Батул го хвана. Чудно. Защо се издърпва тъй лесно? Ето, копието се подаде с изкривен от удара връх, но празно, измъкнало се от раната. Батул бе мислил само за убийство, не за лов. Затова не се бе сетил да назъби острието му като харпун, който не пуска, когато захапе.

Недоволен и сърдит, той натисна гневно наконечника в борда да го изправи.

Тогавя видя как над повърхността отново изплуваха двата тюлена. По-право изплува самецът, а тюленката лежеше безжизнена в прегръдката му. Тюленът скимтеше като куче, опитваше да я обърне по очи, после я отпусकваше леко и когато видеше, че тя отново потъва безпомощно към дъното, я догонваше, за да я изнесе пак над водата. Скимтенето му се засилваше, преминаваше в лай, в нещо подобно на плач. Батул се приведе смутен. Стори му се, че зърна в очите му сълзи. Но не. Това не можеше да бъде. Това бяха само водни капки, нищо друго. Хич ти, животно да плаче...

Той отново замахна.

В мига, когато копието се отделяше от дланта му, от дълбините излетя някакво друго тяло и блъсна ръката му. Отклоненото острие не улучи набеязаната цел, там, на педя зад гръдната перка, където е сърцето, а се заби плитко в кожата.

Животното подскочи от болка и се гмурна надолу, повлякло копието с въжето. Отгоре остана само мазното червено петно на

изтеклата кръв.

Белязания се метна с кама в ръката върху слияния рибар. Батул замагна с греблото да се запази. А знаеше, беше уверен, че няма да устои, въпреки гигантския си ръст и тежкото весло в яките си ръце. Беше слушал много за подвизите на Коста Хусарина, беше го виждал из пристанищните кръчми как върти камата, срещу която никой не устояваше, срещу която и той сега, то се знае, нямаше да устои.

Батул вече намисляше да скочи във водата и да бяга, когато хусаринът се метна през борда и потъна в бездната. Батул, то се знае, не го изчака да се върне, а грабна веслата и загреба трескаво към града. И додето бягаше, все се вираше назад да види дали ще изплува пак разбойникът и ще опита ли да го догони. Ала никой не се яви — ни човекът, ни тюленът. Изчезнаха. Удавил ли се бе хусаринът, загинала ли бе морската мечка?

Или пък...

Нещастникът усети как по кожата му полази ледена тръпка, как затракаха зъбите му, та едва успя да ги стисне. Та нали там, под отвесната червена скала, сред проядените от вълните подмоли, е свърталището на Морския дявол? Не е ли Белязания самият Морски дявол? Иначе къде се запиля? Защо не се показва? Никой смъртен не е годен да изтрае толкова време под вода. Ако не се е удавил, значи е дявол? Не току-тъй се плашат от него всички, не току-тъй бог го е белязал с червеното петно на врата! Да знаят добрите християни от кого да се вардят. Не току-тъй никой не дръзва да премери с него сили в бой, макар че е дребен и сух. Не току-тъй за всяко тъмно деяние все него винят. Във всеки обир, всяка контрабанда, всяко отвличане. Никой не го знае къде денува, къде нощува, къде печели парите, които пропилява по кръчмите с всекиго, когато завари на масата — с просяци и еретици, с моряци и скитници. И без някой да го е видял някога пиян, и без някой да го е чул някога да изпусне излишна дума при пиянства и свади. А свадлив повече от дявола — за най-малка обида вади ножа.

И не току-тъй от всяка засада успява да се отърве. Ако не е самият дявол, то е неговият слуга. А това съвсем не е по-добре. Батул знаеше, с господаря все можеш да се спогодиш, със слугата му — не можеш.

ЧЕРВЕНИ ПОПОВЕ

Цяла нощ Йолпан гребна на юг, за да отърве главата си. Отдавна Добротица дебнеше да се разправи с най-непокорния си велможа. И ето, дойде му насгода. Божем стара лисица как се остави Йолпан да го сгачят съвсем неподготвен като язовец пред бърлогата? Ако очакваше опасност, той щеше отрано да се стъкми, да се изтегли в твърдината. И не Добротица, ами и Иван Александър, който и да дойдеше, нямаше да припари до стените му. Щеше да издържи обсада с месеци. Подземията на Карнава бяха претъпкани с жито и пастърма. Имаше дълбоки кладенци, що никога не пресъхват. А крепостите най-често се предават, щом свършат водата. Та нали туй беше слабостта и на непревземаемата Калиакра? Ручейчето, що цъцреше от Аязмото, не стигаше за всички жадни гърла в градището. Проникваше ли смелчак до хранилищата с вода и след два дни Калиакра сама щеше да падне. Сребърните кръстове, хвърляни в тях всяко Богоявление, да пазят водата от развала, не помагаха против отровата. Йолпан беше един от малцината, от големите боляри, които знаеха тайния проход за града. Скъпо щеше да му плати Добротица, ако прокуденият болярин речеше да мъсти.

А сега трябваше да бяга. Защото Иванко вече е завзел опората му, изловил е най-преданите му хора, поставил е друг управник на мястото му. Какво ли е сторил на старата му майка? Само ако е паднал косъм от главата ѝ, Йолпан със своите ръце щеше да му отреже главата. Никого не обичаше боляринът Йолпан. Приятелите бяха приятели, докато даваше пиршества. Жените, селянки и болярки, гледаха само да го откарат под венчилото, та да господствуват сетне в имотите му. Единствена майка му, старата болярка Десислава, го обичаше истински, без сметки и притворства. Рано или късно той щеше да се върне в твърдината си. Или пък щеше да измъкне от нея майка си...

Вече нямаше друг път към Карнава. Йолпан можеше да я завземе само с вража войска — с генуезка, с татарска, с турска дори. Нали най-често тъй си възвръщаха почести и слава прогонените велможи? Та

нали и ромейският василевс се прибра в Константинопол с помощта на савойския граф? Нали Иван Александър отърва Иван Срацимира от маджарски плен с турска подкрепа?

Щеше да бяга, докато срещне генуезки кораб или докато достигне ромейска крепост. Нищо, че ромейците бяха приятели на Добротица. Никой не се отказва да приюти враждебен на съседа му сановник.

Брегът сякаш пълзеше. Понявга от мрака пропяваха петли, долитаха кучешки лайове и човешки подвиквания. Тогава беглецът неволно загребваше по-силно с лявото весло, отклоняваше варката навътре в морето. Боеше се, че твърдоглавият Иванко може да е пуснал потеря след него, край брега.

Като че ли беше отминал Карвуна. Още толкова път му оставаше до Варна. После щеше да заобиколи Галата. Стигнаше ли Козяк, можеше да си отдъхне. Козяк и Емона бяха останали у византийците след похода на Зеления граф. Всеки български благородник, избягал от царя, е бил винаги добре дошъл у византийците.

Гребането не му спореше все повече и повече. Як беше боляринът, малцина можеха да се мерят с него на бран и лов. Ала на труд не издържаше. Свикнала да държи меч и копие, ръката му се израни от веслата. Издуха се едри мехури, които скоро се напукаха в болезнени струпей. А трябваше да се движи. Всяко гребване го отдалечаваше от врага му, удължаваше живота му. Паднеше ли в ръцете на деспота, нямаше да види пощада. Непокорник, който ограбва хазната му, който е вдигнал ръка върху сина му — на такъв Добротица нямаше да прости. Никому Добротица не бе простил досега.

Край него морето се гънеше, тайнствено, необятно и бездънно, проблясваше в едва различими черни сияния, шумолеше като разлюляна коприна и припляскваше о борда с някаква коварна, заплашителна ласка.

Преди да е видял небето, Йолпан позна идването на зората по цвета на вълните. Гребените им неусетно изсивяха, по гърбовете им затрептяха сиви сенки като излъскана стомана, преливащи тъй, както блести раздиплена сабя. Тия немирни блясъци просветваха неуловимо, напояваха се с бледа резеда, сетне с мътна охра, докато накрай се разгаряха като нажежен метал. И изведнъж огънят на изгрева избухна, както се разлитат искрите от раздухано огнище.

Чак тогава беглецът забеляза, откроен върху пламтящите сияния на изтока, черния силует на кораб, който пореше вълните с множеството си гребла.

Каторга! Генуезка или българска? Колкото и да се взираше, той не можа да я разпознае. Затова предпочете да не рискува. Натисна дясното весло и свърна към брега, стръмен земен откос, прорязан от урвата на малка речица. Урвата бе обрасла с прегърбени брястове, сребристи тополи, скоруши и кленове, омотани като черна прежда с още неразлистения повет. А под тях, в мочура, бяха избуяли гъсти тръстики, папур и млечка.

Йолпан скочи в плитчината и изтика лодката си сред тръстиката. Сторило му се бе, че и корабът поема към брега, затова притича нагоре по сипея.

И спря. Насреща му изскочиха трима селяни с дрянови лъкове в ръце, насочили към него смъртоносните острия на стрелите си.

— Не мърдай! — извика най-младият, снажен здравеняк с висок овчи калпак над веждите и увиснали руси мустаци.

Йолпан побесня:

— Не познавате ли, че болярин иде, селендури? Я да свалите лъковете! Не са те за ръце на копачи. Махнете калпаците от празните си глави! Стои ли се с калпак пред властел?

— Я млъкни, изеднико! — изпсува го младият. — Нас боляри не ни плашат. Не признаваме ние ни цар, ни болярин.

Йолпан неволно посегна към меча. Но не. Нямаше го. На пояса му висеше само кинжалът му, а кинжалът не е за такъв бой.

Той отпусна ръце, изпъчи гърди.

— Ако беше у мен мечът ми, щях да ви науча аз как се среща благородник!

— Ако беше, досега да са те нанизали стрелите ни! Благодарим богу, че го няма. Грехота е да се убива безоръжен човек.

Най-старият селянин се обади:

— Не се разправяй с него, Радине! Ами да тръгва пред нас.

— Пуснете ме, селяци! — запъна се Йолпан. — Работа си имам. Не ми е до разправии с такива като вас.

Радин го пресече:

— Каква ти е работата и какво дириш на нашия бряг, ще отговаряш пред Дамян Врача. Не пред нас.

— Никъде не отивам! А вие, богомили ли сте, татове ли нощни сте, махайте се, че зло ви чака!

Тогава Радин, едва овладял яростта си, пусна стрелата и тя свали болярската шапка.

— Тръгваш ли? — изръмжа той, като мигновено зареди втора стрела. — Тоя път ще ударя между веждите. Не пропускам.

Червен от гняв, с потрепваща черна брада, Йолпан тръгна, скръстил надменно ръце на гърдите. Скоро достигнаха селището сред изсечена в гората поляна. Йолпан знаеше, не само богомилите се криеха така из горите, не само злодеите. И кротките селяни, покорни на цар и болярин, предпочитаха да се заселват далеч от друмищата, където всеки големец и всяка войска, що мине, ще ги доограби, ще измъкне и това, що е пропуснал царският и болярският побирчия. А войска ли е, и твоя и чужда, само от грабеж се препитава.

Малката дружина пое по тясната уличка между ниските, вкопани в земята колиби от плет, измазани с глина и със сламени покриви, досущ подобни една на друга, оградени от житници, кошари и хлевове. С рала и волове, с мотики на рамо и стомни в ръка, селяните тръгваха към полето. Те само поглеждаха недоволно пленника и без да спират, продължаваха пътя си. Стари жени, клекнали пред праговете, мелеха жито в хромели, други палеха пръстените пещи, дояха крави, разповиваха оставените от снахите бебета. Рунтави песове налитаха отгоре му със задавен лай, та стражите едва сварваха да ги отпъждат.

Най-сетне достигнаха един висок плет, бутнаха протката и влязоха вътре. Сред двора се извисяваше бяла спретната сграда с кубе като църква, само че без кръст, без полумесец, без звезда — ни християнска, ни измаелитска, ни жидовска. На север, до самата ограда, се виждаше схлупена къщурка. На пруста млада жена в червено расо четеше книга на застаналия пред нея белобрад старец, облечен със същото расо.

Червени попове! — помисли си Йолпан. — Значи в котилото им се бе напъхал. Богомили, по-право богонемели, както казваше Презвитер Козма. Толкова събори свикаха, толкова анатели от амвона избълваха патриарси и владици и все напусто. Казват Иван Александър ги притиснал напоследък, та затуй са се юрнали насам, в Карвунската хора. Нали Добротица не ги гони; нали прави мили очи на простолюдieto, та да му се подпре, кога удари болярите; пък нали и

неговата щерка, княгиня Анна, и тя скришом на богомилския бог се кланяла, не зачитала кръст и икона...

Старецът се обърна. Лицето му не изрази ни гняв, ни учудване.

— Отче Дамяне — започна старият селянин. — Заловихме негова милост на брега. А в морето — каторга. Съгледвач ли е, каторгата ли води? Не е чист човек, отче. Та рекохме ти да решиш.

Дамян вдигна очи към небето и рече тихо:

— Няма що да го разпитвам. Познавам го. На баща му отрок бях.

— Значи си мой селянин? — зарадва се Йолпан. — Значи си беглец, грях пред бога и пред закона си сторил? Ако искаш да ти простя, нареди на тия негодници да свалят оръжията! Храна и завивка ми дайте и ме пуснете с мир! Кажете им кой съм и какво мога! Иначе...

— Смири сърцето си, сине! — промълви Дамян. — Не си в твърдината си. Нима забрави, че вече не си това, що беше?

Боляринът се смая откъде старият богомил бе научил толкова скоро вестта за злочестината му. Не знаеше, че богомилите имаха повече гонци вестоносци от царя и боилите.

— Аз пак ще се върна! — изхриптя той, задавен от злоба. — Ще си взема отново моето. Това, що си е мое, мое ще си остане...

— Сине, сине! Безброй човеконенавистнически бесове е вселил Сатаната в човешката душа. И най-зловещ от всички е бесът на притежанието. Не се ли убеди вече, че нямаш нищо свое?

Тогаво Радин пристъпи напред.

— Отче, за съд сме го довели, не за проповед. Болярин ли е, враг е на общиарията, враг на човечеството. Нали тъй пише в Тайната книга?

— Тъй! — кимна с глава Дамян Врача. — Враг е, право думаш.

— Тогаво защо не го осъдиш? Да го вържем за Дървото на позора, та да изсъхне от жажда и глад, както повелява Тайната книга. Един господар, един изедник по-малко...

— Защо ли? — изгледа ги спокойно първосвещеникът. — Защото вече не е господар. Защото от снощи няма власт и сила. Защото и той като нас сега е бунтар, гонен от по-силния господар.

Той го изгледа кротко.

— Защо вече не дойдеш при нас, Йолпане? Да успокоиш душата си. Да помогнеш с воинско умение и воля, та да премахнем по-бърже господарството и робството? Да премахнем ада. Адът не е другаде. Той

е тук, на земята, където има господари и роби. Твоят път е вече при нас, брате!

Йолпан сви надменно устни.

— Старче, чуваш ли брътвежите си? Да поучаваш мене, своя господар! Аз те изслушах. Чуй ме и ти сега! Болярин съм. Роден съм да господарувам. И ще господарувам. Как да е — при българи, при власи, при ромейци. При турците дори...

Дамян Врача го стрелна с гневен поглед.

— Пуснете го! Да върви, да се маха! Нека не мърсим душите си с вонята на леш!

Очите му, изгубили предишната си кротост, бяха стоманено сиви и заплашителни.

— Предупреден си, боиле! Ако се върнеш пак като насилник и почнеш пак да безчинствуваш, да мъчиш народа — знай, ще умреш от глад, вързан за дървото. Туй ти го казвам аз, Дамян, някогашният отрок на баща ти, а сега епископ на карвунските общиарии. И то не за лична мъст, а за народа. Да го отърва от потисници...

И махна с ръка.

— Водете го, братя!

Незадоволени, но покорни, стражите подкараха пленника си обратно.

Преди да продължи пътя си, Йолпан напълни от близкия стубел кратуната, която бе намерил в лодката. И все тъй, под заканителните погледи на еретиците, изтика варката в морето, скочи в нея с мокри крака и натисна веслата.

Отдалечил се на повече от един хвърлей на стрела, той вдигна юмрук.

— Помнете! Ще се върна! Тогава скъпо ще ми платите!

КНЯГИНЯТА БОГОМИЛКА

Княгиня Анна седеше на любимия си чардак, който гледаше право към морето, и взеше със сърма новата наметка на брат си Иванко. Откъм кръгозора пълпеха нескончаемите върволици на вълните. Струваше ѝ се, че не те лаят към нея, а тя самата ведно с мраморния чертог и цялото градище е литнала насреща им във висините, наравно с реещите се чайки.

Морето я обграждаше отвред: от изток, от юг и запад. Само на север, зад болярските дворци, накъдето между трите крепостни стени и отвъд тях се бе разпростряло белокаменното селище, тесният полуостров се свързваше с брега.

Това беше нейната Калиакра, най-яката, най-непристъпната опора на баща ѝ, деспот Добротица.

На чардака излезе дойката ѝ, зряла четиридесетгодишна жена с черна вдовишка кърпа на главата.

— Угрижила си се, дъще! — пошепна ѝ тя нежно.

— Обичам Калиакра, лельо Марийо! Жал ми е!

— Щом ти е жал, остани си тук!

— Не! — изправи се рязко княгинята, възмогнала слабостта си. — Аз съм се врекла богу. Клетва съм дала пред братята и пред него. Те могат да ме освободят от клетвата, ала от думата пред себе си аз няма да се отрека.

Обърна се и се загледа навън. Дълбоко-дълбоко под нея, толкова дълбоко, че дружките ѝ, като погледнеха оттук, пребледняваха замаяни от страшната шемет, вълните изригваха в грамадни бели взривове. Но шумът на морето, отвяван надалеч от неспирния вятър, не достигаше до тая висина. Този вечен вятър отнасяше в морето и всяка пеперуда долетяла насам. Към запад, запазен от природния вълнолом на Калиакра, лежеше обширният залив, притихнал и гладък като излъскания щит на воина, който се бе изправил навръх Наблюдателната кула с разкрячени нозе, подпрян на копието си.

Княгинята пошепна:

— Това ще ми липсва, това чудно море! Другаде го няма, ни в Карвуна, ни във Варна. С две лица. На изток зло и заплашително, на запад — кротко и ласкаво.

— Като света — добави Мария. — Добър и зъл едновременно. Само да знаеш откъде да го погледнеш. Две сили: добро и зло, сътворение и разрушение, бог и Сатанаил.

Анна се обърна.

— Вече няма да чакам, лельо Марийо! Извести братята да дойдат! Да ме вземат! Колкото по-рано, толкова по-добре!

Дойката положи ръка върху главата ѝ.

— Те ще дойдат, дъще. Ала чакат, да размислиш още. Да се пребориш със суетата и господарската съблазън. Да победиш сама Сатанаила в себе си. Да не остане в душата ти като коренище на трясък. И после да поникне отново там, в братската община. А тогава вече ще бъде късно. Тогава вече няма връщане.

— Казала съм думата си!

— Ти си я казала. Ала какво ще рече деспотът? Как ще понесе вестта, че дъщеря му е побягнала в богомилска община, богомилска проповедничка да става, народа му да вдига срещу неговата власт и държава?

— Трябва да я понесе! — стисна зъби девойката. — За мое добро. А и за негово. Ако му вземем властта, и неговата душа ще спасим от геената.

Дойката сви рамене.

— Млада си, дъще. Не си патила от живота. За друго мечтае деспотът. Не за спасение на душата. Държава да укрепва, не да събаря, държава да разширява. Ей го на, откога прави мили очи на василевса, на Йоана Палеолога, сватлък урежда! Вие двете, Теодора и ти, сте му стръвта като на хитър ловец. За Емона и Козяк, за две крепости Теодора ще даде на Михаила, сина на Йоана...

— Теодора обича Михаила, обича блясъка на Константинопол.

— И на тебе, щерко, такваз участ е отредил. Нищо, че не скланяш. Нищо, че веднъж отказа на Влаха. Деспотът не държеше толкоз на него. Но тежко ти, ако си замесена в другите му сметки! Тогава и на латините може да те хариже, може и на турците, както Йоан Кантакузин даде дъщеря си на Орхан... Както Иван Александър обрече Кера-Тамара на Мурад... И ти си длъжна крепости да му

принесеш. Властителят няма сърце. В душата му е свил гнездото си сам Сатанаил, тоя, дете на едни е дал власт, на други — робия...

Внезапно откъм Наблюдателната кула прокълтя рог. Повтори, потрети. Долу, откъм казармата, до първата крепостна стена, удари барабан. Войскарите, които се упражняваха да прокарат копие през желязна халка, се втурнаха към оръжейната.

— Кораб в морето! — провикна се часовоят. — Генуезка галера! Идва насам!

С пъргави стъпки се изкачи на кулата началникът на крепостната отбрана, кастрофилакът Звиница. Навярно от цял век родът му се бе преселил в Българско, ала носията си не бе сменил. Не се бе разделил от дългополата татарска памуклийка и островърхата шапка от лисича кожа, от дълбоките зелени чизми с подвити носове като цървули. На пояса му по средата беше окачена толедска кама, а от лявата му страна висеше тежък ятаган. Нисък и мускулест като борците, които премерват сили по стъгдите, с широка ъглеста глава, украсена с увиснали черни мустаци, с дебели ръце и крака като недодялани кютуци, мургав, почти черен, на неговия татарски вид не бе повлияла ни с капка вливаната цял век славянска кръв.

Кастрофилакът заслони очи с ръка и дълго се вира в далечината. После се обърна, слезе по стълбата с бързата си походка и се вмъкна в двореца. След няколко минути оттам излетя тръбач, който наду рога.

Двете каторги в пристанището, винаги в бойна готовност, размахаха веслата. Наемниците, се изкатериха при катапултите, смъкнаха кожените им покривала, заредиха с ръбести камъни кошете им, притегнаха с лостове и въжета метателните им дъски. До тях други приготвиха казаните със смолата, в която топят оваляните в кълчища гюлета, преди да ги запалят и запокитят срещу враговете. Нямахше суетня, нямахше тревога. Всичко приличаше повече на учение. Дори княгинята и дойката ѝ, забравили още обсадата от галерите на Савойския граф, се досещаха, че един-единствен кораб няма мощ да застраши непристъпната им столица.

Корабът приближаваше бавно, тласкан от плавно размаханите весла и триъгълните червени платна. Българските каторги го пресрещнаха, обградиха го отстрани и поеха с него обратно,

наподобили отгоре, от високото, огромни червени стоножки, попъззели върху безкрайно синьо огледало.

Двете жени се приведоха от чардака, за да видят по-добре. Цялото население беше излязло да гледа: боляри и болярки, бойци и духовници, писци и клирици, технитари и лозари бяха нависнали по стените, бойниците и стълбищата от Малката порта до пристанището. Редки са тук, в малкия град, на тясната скала, зрелищата — само в неделя църковна служба, понякога обезглавяване на някой осъден върху Лобната кула или още по-рядко корабокрушение. Ако е съюзнически кораб, бойните каторги отиват да помагат, ако не е — целият град се юрва да го плячкосва.

Най-сетне корабите приближиха до брега. Двете стражеви каторги изостанаха надире, отпуснаха веслата. Само генуезката галера продължи към кея. Сега всички разбраха, че нещо в нея не беше в ред. Носът ѝ газеше по-дълбоко от кърмата. Предните гребла се забиваха дополовина във водата, докато задните едва я докосваха. Жителите на морския град, и те кажи-речи до един моряци, виждаха, че неслучайно се бяха отбили при тях знатните другоземци. А съмнение в знатността и богатството им нямаше. Кой друг би разперил такива алени платна със златоткани ивици? Върху позлатената задна палуба беше опънат балдахин от червена коприна, пред който стояха с блестящи фанфари до уста пищно натруфени херолди. Отгоре, навръх мачтата, се развяваше разкошният генуезки флаг, червен кръст върху сребърно поле, а от двете страни над тарана, пред готовите за спускане котви, личеше гербът на адмирала — две кръстосани стрели и червена роза.

Моряците подхвърлиха въжетата, привързаха ги за коловете, спуснаха трапа. С тежки стъпки, във великолепни бойни доспехи, на кея излезе княз Иванко, братът на Анна. Това значеше нещо. Във военни одежди се отдават почести на знатни пратеници, във военни одежди се правят и грозни предупреждения. Ала за Иванко, отдал младия си живот на лов и битки, сякаш нищо друго не му подходеше повече. Единствен острият позлатен шлем можеше да подчертае мъжествеността на лицето му с късата руса брада, единствена излъсканата броня можеше да изтъкне мощта на широките му рамене и оголените мускулести нозе с пристегнатите високи наколенници.

Когато Иванко се изправи сред свитата си на брега, на трапа стъпи висок мъж, заметнат със зелен плащ, със златна верижка на

врата и къс меч на пояса. Над високото си чело бе наложил плоска шапка от тъмносиньо кадифе. На ботушите му блестяха дълги позлатени шпори, които се носят само от този, когото сам папата е посветил в рицар. След него пристъпваше не по-малко горделиво оръженосецът, понесъл бойния му меч в скъпоценна ножница и ниския му позлатен шлем с крилат дракон върху гребена. После, двама по двама, начело с капелана, облечен в черно расо, с бръсната тонзура на темето и молитвено скръстени пръсти около черно разпятие, се източи кортежът му в богати генуезки облекла и високомерни походки.

След обичайното сдържано приветствие Иванко поведе гостите си нагоре, по каменното стълбище, през тесния проход сред човешкото множество. Просяци, сакати или слепи протягаха глинени панички, в които задъханите от изкачването италианци пускаха по някоя аспра. От пещерите, издълбани в скалата, се подаваха уродливи постници, прикрили мършави снаги с дрипи, клечаха схванати нещастници, които с години очакваха изцеление под параклиса с мощите на свети Николай.

До Малката порта, опрял се с цял ръст в каменния зид, стоеше Батул Безнос. Цяла Калиакра вече знаеше за бедата му, ала никой, дори и да искаше, не дръзваше да му помогне и така неволно да предизвика злите сили. Морската мечка го преследваше, сякаш не животно, а човек му отмъщаваше, сякаш Нечестивецът я подучваше или пък тя самата беше преобразеният Нечестивец. След убийството на другарката му мъжкарят не само опразваше мрежите, ами ги разкъсваше яростно, тъй че колкото и да се трепеше, Батул повече не смогваше да ги закърпи. Когато рибарят пуснеше парагадите, тюленът захапваше връвта им и ги отмъкваше. Веднъж дори му издърпа веслото от ръката и за малко вълните щяха да го блъснат в скалите. На другия ден не намери варката си, където я бе оставил. Пакостникът беше прегризал въжето на камъка, дето служи за котва, и вълните я бяха направили на трески върху рифа. От жал, като видяха, че вече всичко е изгубил, двама рибари власи го взеха да им помага. Ала врагът му и тук не го остави на мира. Чупеше и късаше всичко, до което Батул се бе докосвал. Разкъса и чуждата мрежа, опита да прегризе котвеното въже и на чуждата варка. То се знае, изгониха несретника начаса. Кой би дръзнал да се задява повече с Морския дявол? И то от милост. Когато става дума за хляба, няма милост. И ето,

от два дни Безносия стърчи на стъгдата, дето се пазарят ратаи за копачи по лозята, за орачи, за поливачи на градините. Ала всеки го подминава. Нищо, че вече е кандисал за всяка работа. Отде да знаеш докъде стига властта на морските сили? Отде да знаеш каква поразия може да ти докара един такъв нещастник, каква ли прокоба носи със себе си?

Христакис Златаря вече десет пъти бе ходил при севаст Боян. А севастът все отлагаше, все чакаше Батул да стори нещо, да спечели някак, дето се вика, да открадне, хусарин да стане, ама да изплати борча си. Но колкото беше як Батул в ръцете, толкова слаб беше в главата. Все не можеше да измисли нещо, все не можеше да реши нещо свястно. И тъй си чакаше да му надянат каторжническата халка на крака.

Шествието достигна стената, премина през Малката порта и пое по тесните улички на вътрешния, болярския град, запълнени от монаси и попове, отроци и свободници, пастири с калпаци и дълги бозави клашници, велможи и войници. И сякаш най-вече войници, българи и наемници: кумани с кожени ризници, обшити с железни люспи и с дълги копия; татари с широки ивичести роби, с кожени шапки вместо шлемове и с неразделните си кожени ремъци около кръста, с които връзваха пленниците си; власи с нахлупени до веждите вълнести калпаци и тежки секири; покръстени турци с потури, с пъстри чалми на главите и криви ятагани. Зад първата стена се виждаше опустелият външен град с ниските си къщурки, сблъскани една до друга, тъй че можеш да прекрачваш от един покрив на друг; с дюкяните си, пред всеки от които висеше окачено на прът я глинено гърне, я дървено колело, я калпак, я сърп — да подсказва на минувачите какъв занаятчия работи тук. Само златарите нямаха белег на вратата, скъпи им бяха изделията, а малцината, на които щяха да потрябват, лесно можеха да ги намерят. Тук-там на праговете пред отворените врати на къщата, от които лъхаше на чесън и риба, седяха бабички, приведени и грохнали, изгубили и сили, изгубили и охота, да гледат. А пред тях в прахоляка се валяха полуголи дечурлига.

Гостите се провираха с мъка през тълпата, която не им правеше път, мълчалива и упорита, и ако не беше с тях Иванко, надали би ги пустила в града си. И знатни, и селянци, и учени, и прости знаеха, че

сега генуезците бяха най-верните съюзници на турците, техни съветници и учители във военното дело.

Най-личният гост крачеше отпред с високомерно вирната глава и оглеждаше крепостните стени със защитните дървени парапети и навеси. Той се поспря пред двата каменни лъва отстрани на главната порта, срещу изваяния над свода барелеф на Крумов воин. После продължи напред, като оглеждаше с очи на познавач оловните покриви на кулите, които ги пазеха от запалителни стрели; покритите с кожи каменометни машини; тежките железни порти, зад които дебнеха винаги готови за бой войскари; иззиданите с ивици от камъни, тухли и гледжосани плочки църкви с позлатени кръстове върху кубета с форма на шлемове; двукатните болярски домове, всеки отделна малка крепост, със зарешетени полукръгли прозорчета от слюда на горния кат и тесни бойници на долния. Нагиздени с морави, жълти и червени дипленици, извезани с листенца и птички от сърма, с пъстри шапчици на глави, обсипани с бисери, зад решетките надзъртаха болярки и богаташки, за да се отдръпнат срамливо, щом някои чужденец вдигнеше поглед нагоре.

Процесията достигна княжеския дворец — истинска крепост сред крепостта, — изграден от бели мраморни блокове и пояси от препечени тухли, със закрити чардаци, обърнати към вътрешния двор, където край трендафиловите храсти се разхождаха наперени пауни.

И когато княжеските телохранители с червени опънати дрехи, с позлатени ризници и шлемове и двуостри секири излязоха да ги посрещнат, една слугиня дотърча при княгинята.

— Джорджио де Мецано! — прошепна тя, задъхана от бързането и от възхита. — Туй само подочух, нападнали ги, пробихи им галерата. Затуй се отбиват при нас. Сега деспотът, да го поживи бог, щял да ги приеме в Тройната зала.

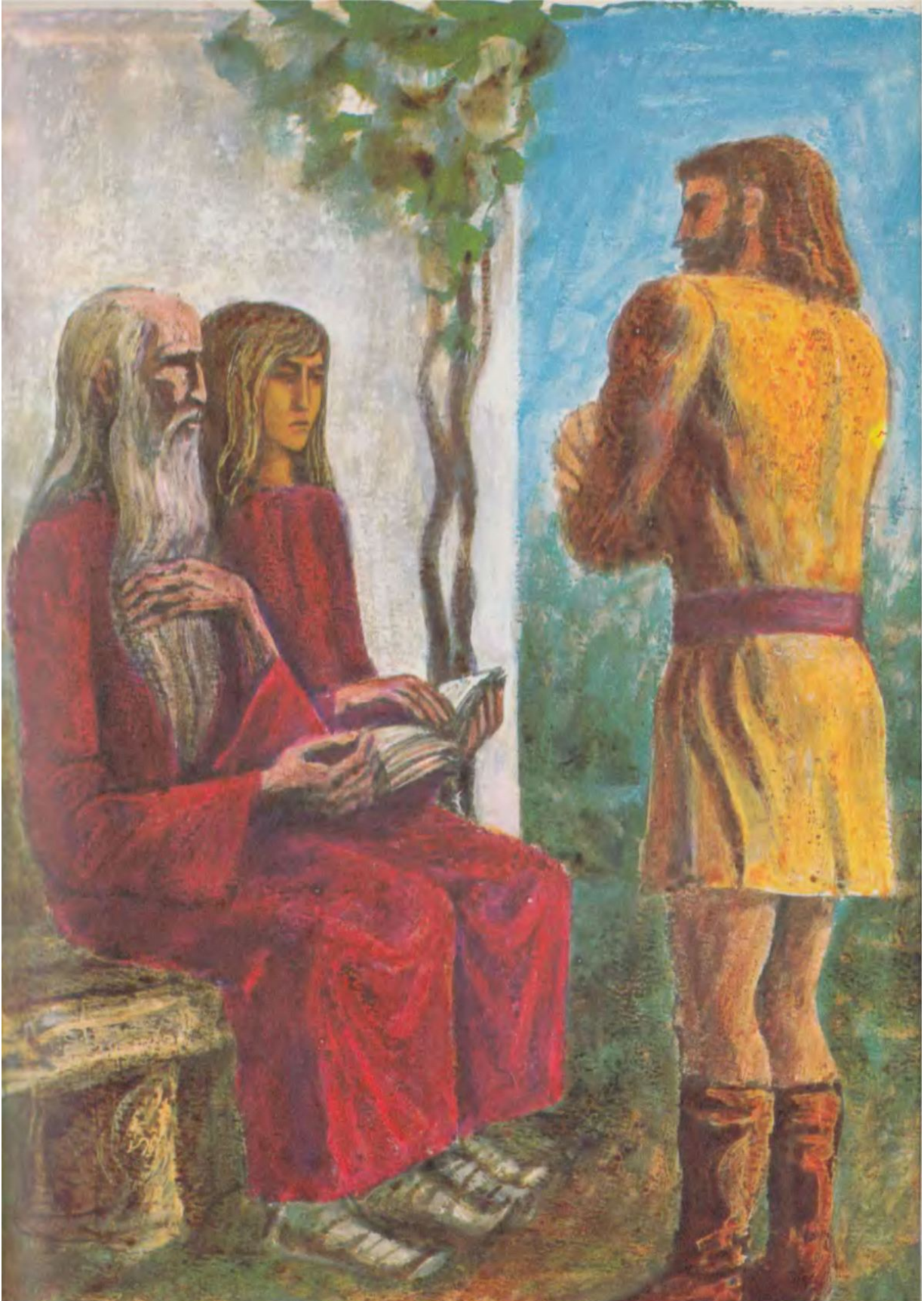
Княгиня Анна кимна умислена. Значи това е той, Джорджио де Мецано, главнокомандуваният цялата генуезка флота в Черно море, с повече наемници и повече кораби от всички черноморски държавници заедно, племенникът на Великия дожд в Генуа. А Генуа беше една от най-силните и най-богатите морски държави на света.

Преди година, чул за красотата и благочестието ѝ, месер Джорджио де Мецано беше пратил сватовници да искат ръката ѝ. Тя бе отказала тогава вежливо, бе се оправдала с болест. Случайно ли беше

сега това отбиване? Щеше ли знатният италианец да повтори лично молбата си, след като веднъж бе любезно отклонена? И какво би значило сега, при натегнатите отношения между двете държави, един повторен отказ? Нямаше ли той да стане поводът, който и двете страни като че ли търсеха отдавна, та да кръстосат оръжията си? Какво щеше да предпочете баща ѝ — да пожертвува дъщеря си, за да постигне примирие с мощния съперник, или да се вслуша в плача ѝ, което можеше да значи направо война?

Тя притисна глава до рамото на дойката:

— Моля те, викни ги вече! Нека дойдат да ме вземат! Защото се боя. Искам да избягам... Преди да е станало страшното. По-бързо да дойдат...

ВЕРООТСТЪПНИКЪТ

Денят беше посивял, затрупан с къдрави облаци. Скоро заваля — отначало с редки капки, които бързо се умножиха, заръсиха равно и настойчиво. Дрехите на Йолпан подгизнаха. Лодката взе да се пълни и той погледна към краката си дали не е време да изгребе с кратуната набраната вода. Неусетно, макар и без никакъв вятър, изскочиха вълни, взеха да нарастват застрашително. Неиде на изток бушуваше буря, чиито далечни отгласи достигаха и тук. Вълните прииждаха, наедряваха, източваха се, гребените им почваха да се пукат в снежнобели дантели. Варката заигра, като забиваше ту носа, ту кърмата. Греблата взеха все по-често да отскачат безредно, неулучили разлюляната повърхност.

Йолпан намисли да се прибира към брега, да се подслони на завет. Вече три нощи плаваше на юг. Денем се криеше из закътаните заливи, където печеше миди и риба, уловена с вързаната за греблото кама. Отминал бе Карвуна и Варна, и Галата. Наближаваше Козяк, крепостта, която византийците отнеха от Иван Александър преди няколко години. И щеше да дойде краят на теглото му.

Изведнъж сред грохота на вълните той дочу приглушен плясък на весла. И додето съобрази накъде да се спасява, галерата изплава от дъждовната завеса като огромно червено чудовище, размахало дългите си дървени крака. На бака се мярнаха хора, наметнати с ямурлуци. Йолпан трепна — турци! И все пак по-добре, че не беше Иванко!

Някой извика. Веслата внезапно загребаха обратно, задържаха устрема на кораба. Когато той спря, таранът му — три заострени железни кола под водата — опря до самата лодка.

Отгоре подхвърлиха въжена стълба, груб глас му подвикна на турски да се качи. Йолпан хвана покорно въжето. Нямаше друг избор. В мига, когато прекрачи фалшборда, трима здравеняка се метнаха отгоре му, овързаха го с въжета, взеха му камата и го подкараха към покритата горна палуба, където го очакваха няколко богато натруфени турци със същите бойни доспехи, каквито имаха генуезците. Само

подаващите се под лъсналите брони шалвари и омотаните около островърхите им шлемове гъжви издаваха воините на Пророка.

На средата, седнал кръстато върху персийски килим, го разглеждаше под смръщени вежди стар турчин с бял тюрбан на главата. Около кръста му, над широките сукнени шалвари, беше опасан широк син пояс. Само до врата му под разкопчания елек, се виждаше тежката, майсторски изплетена дамска ризница. Зад гърба му стояха изпънати като статуи двама полуголи гавази с копия, на които бяха окачени по две конски опашки — да сочат високия му сан.

Стражите блъснаха пленника си да падне на колене, ала той тутакси скочи на крака. Натиснаха го повторно. В същия миг, когато нозете му докосваха палубата, Йолпан се метна встрани. Макар и вързан, той затисна с тялото си двамината пазачи, след което пак се надигна. Турците се нахвърлиха отгоре му с ятагани, ала белобрадият им началник ги спря с едно махване на ръката.

— Падай на колене, невернико! — изръмжа единият войник.

И чудно! Йолпан го разбра. Не само по тона, но и по близостта на речта. Беше слушал за това, сега сам се убеждаваше. Езиците на турците, на куманите, на татарите и на старите българи си приличаха, както си приличаха езиците на славянобългарите, на сърбите, моравците и московитите. А родът на Йолпан тачеше прастарите български обичаи, у дома му и до ден-днешен се слушаше древният език, на който бяха говорили хан Исперих и Крум Страшни.

Боляринът се изпъчи така, с вързани ръце, и подхвърли през рамо на старобългарски:

— Боилът Йолпан не пада на колене! Или е прав, или е мъртъв!

Изглежда, че и поробителите му разбраха какво казва. Пашата даде знак с очи и стражите отстъпиха назад.

Чак сега Йолпан свари да разгледа хората и кораба, където го бе захвърлила съдбата. Обикновена генуезка галера, с генуезки палуби, мачти и весла. Само стягът — различен, зелен. Не генуезки, а — османски. И каменометните машини същите, и арбалетите. Йолпан, най-знатният крайморски болярин, познаваше морското дело. Нали цяла каторга беше харизал на Добротица за болярски дан, да пази проклетника, а може би сега собствената му каторга с неговите моряци го търсеше из морето. Генуезец беше и главният кормчия, който от сушината подвикваше заповедите си на полутурски-полуиталиански

език към двамината моряка при големите кормилни весла. Йолпан беше слушал и това — измаелитите не бяха добри моряци, едва сега опитваха да навлязат в морето. Затуй все християни: испанци, италианци и ромейци, потурчени и непотурчени, им продаваха кораби и оръжия, служеха им като кормчии, управляваха бойните им машини.

Пашата го измерваше с поглед търпеливо, сякаш опипваше с очи якото му, набито тяло.

— Какво ме гледаш така? Ще ме купуваш ли?

Без да трепне, турчинът отговори на чист славянобългарски език:

— Не, гяур! Ще те продавам.

И това знаеше Йолпан. Генуезците, и не само те, ами всички морски държави, си доставяха роби за галерите главно от измаелитите. При своите набези из тракийските земи завоевателите ловяха хиляди нещастници, за да ги продават после по всички тържища на Мала Азия и Северна Африка. А на тяхно място в обезлюдените села заселваха турци, които прииждаха като скакалци през Хелеспонта.

Йолпан процеди през зъби:

— Ще си хване белята тоя, който вземе мене за роб!

Пашата поглади бялата си брада.

— Машалла, невернико! Аллах харесва такива, ала господарите — не!

И го загледа втренчено.

— Мисля си, гяур, от какво ще имам по-голям кяр: роб ли да те продам или да искам откуп. По премяната ти личи — не си прост човек ти. Не си за роб. За богат откуп си.

И туй си припомни Йолпан. Лани дойде с ладията си един богат ромеец да докара от робство брата на кастрофилакс Звиница. Туй му било работата, от това печелел — купувал знатни пленници от измаелитите, за да ги връща на близките им за двоен откуп.

Йолпан рече:

— Искрен ще бъда с тебе, капудан паша. Нищо няма да получиш за мен. Боилът Йолпан съм аз, няма да те мамя. Ала разминаха ни се друмищата с деспот Добротица. Затуй бягам. От неговия гняв бягам. Всичко ми отне проклетникът — и власт, и земя, и имане.

Той стисна юмруци, очите му светнаха зло:

— Но аз ще се върна! С войска, с бойци. Половината му боляри са с мен. А знам и тайния ходник от морето до твърдината му.

— Душмани сте, казваш? — прекъсна го пашата. — Туй е добре. А туй за тайния ход към Килгра е още по-добре!

Йолпан знаеше, че ще го зарадва. Не току-тъй докара думата си до прохода.

— Няма кой да плати откупа. А за роб ме не бива. Нищо друго не умея — само меч да въртя и каторги да водя!

Пашата пак се замисли.

— Чуй какво ще ти река, Йолпане! — каза той накрая. — Пък ти ще си избереш сам — роб ли да станеш или господар?

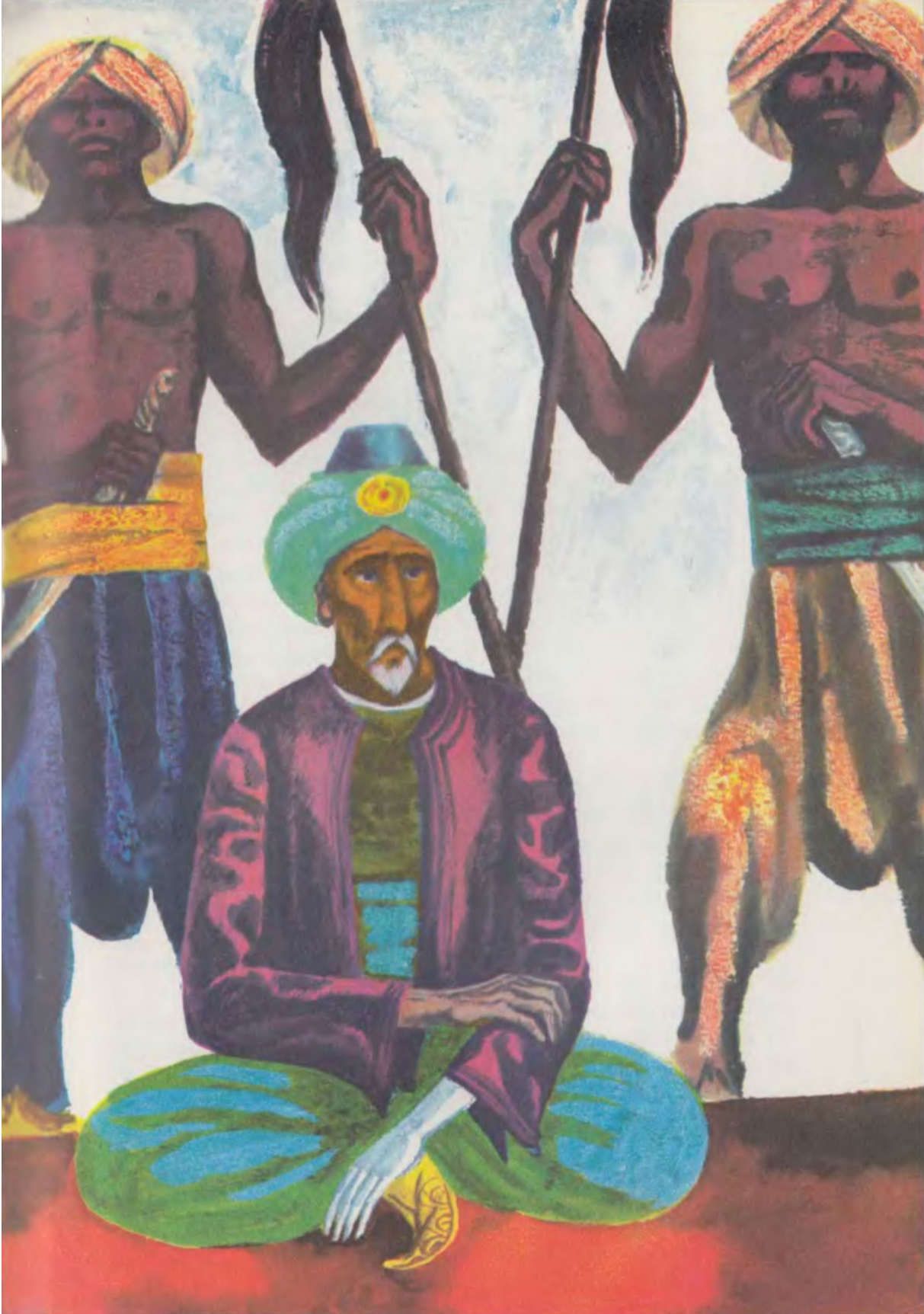
— Аз съм роден за господар! — изговори на един дъх боляринът. — И такъв ще умра!

— Сега туй само от мене зависи. Ще си получиш и твърдината, и земята. И много повече ще получиш: Килгра с Карвунската хора барабар; на трона на Добротица ще седнеш. Но ти, какво ще дадеш ти за това?

— Какво ще поискаш?

— Не искам много. Само да зарежеш тая гяурска вяра, вяра за роби. Да преминеш в исляма. Таквиз като теб, родени господари, са само за исляма. Виждам, аллах те е белязал за велики дела... Е, скланяш ли?

— Скланям! — вирна глава Йолпан.

Не се и замисли, не се поколеба. Че той пръв ли поемаше ръка на османлия? Че пръв ли беше той, дето преминаваше в мохамеданската вяра да запази власт и сила? Та нали това си мислеше, когато бягаше от Иванко — или ромейци, или турци, само да му помогнат срещу Добротица. И Анна Савойска, майката на Йоан Палеолог, и Йоан Кантакузин, дето толкова години се би срещу нея, и Иван Александър — всички все на турско оръжие се бяха облягали. И до днес Търновският цар не разваляше дружбата си с измаелитите. Та нали божем заради тая дружба папата отправи срещу му кръстоносен поход с Амадео Савойски? А колцина техни боляри приеха исляма и по пет пъти на ден правеха метани към Мека — все за власт и сила. Та той ли само да се откаже? И като се откаже, пашата да го хвърли при гребците роби? За там ли е един български болярин от царско коляно?

Пашата се надигна. Сега Йолпан видя, че дясната му ръка е саката. На мястото ѝ висеше сребърна китка.

— Махнете тия въжета! — рече той на войниците. И когато те изпълниха заповедта му, приближи до освобождения си пленник, та положи изкуствената си ръка на рамото му, сякаш думите му да натежат повече от тежестта на среброто.

— Аз, хаджи Мехмед паша, амир-ал-бахр, владетел на морето, адмирал, както вие го казвате, от войнството на превеликия султан Мурад, да го дари аллах с живот хиляда години, ти казвам: Ако служиш вярно на падишаха, ако му помогнеш истински срещу неверниците, ще получиш от него не само своята крепост, ами и цялата Добротицова земя...

Тъй ставаше тогава. Турците искаха от болярите само едно — да им се предадат без бой, да им станат васали, да им дават войска и данък. Повече не им се месеха, нека си боляруват и господаруват, както си знаят. Затова малцина им се опираха. Правеха си добра сметка — дали васал на царя или на султана, все едно, все васал. Защо тогава да загубят главите си? А с какво е по-лоша мюсюлманската вяра? С харемите ли, със силата си ли? Само от виното трябваше да се откаже потурнакът. То беше най-тежкото за българските боляри, дето живота си между виното и меча деляха. А и народът — също. Защо да се бие. И при българи, и при турци — все орач, все крепостен, все едно роб. Затуй падна под османлиите кажи-речи половин Византия и половин България, затуй Мурад направи своя столнина сърцето на Тракия —

Адрианопол. Затуй Лала Шахин тъй леко грабна Плъндива и Боруй, Созопол, Аетос и Маркела.

Йолпан неволно погледна към долната палуба, където голите роби, шибани от косите водни струи, сред локви вода размахваха равномерно веслата. Главният надзирател, на завет под горната палуба, ги стрелкаше с непропускащ поглед, а двамата му помощника, сърдити на противното време, щом откриеха, че някой нещастник хитрува, тозчас притичваха до него, за да го зашибат с бичовете, отмъщавайки му, че ги е изкарал на дъжда.

За там ли е боляринът Йолпан?

Той се обърна отново към хаджи Мехмед и сложи ръка на гърдите си.

— Ще видиш какво мога, капудан паша!

ПОХИТИТЕЛЯТ

Напоследък княгиня Анна се застояваше все по-често на любимия си чардак над морето. Колкото повече приближаваше часът на раздялата, толкова по-мил ѝ ставаше чардакът, и собите от горницата на бащиния чертог, и цяла Калиакра, с всичките ѝ сплетни, суета и коварства.

Решено бе всичко. Тази вечер, когато изсвиреше рогът за смяна на караула, княгинята щеше да се вмъкне в тайния ходник, който тръгваше от избата на палата. Ключът от тежката желязна порта държеше самият кастрофилакс. Сега той тежеше в пазвата на княгинята, донесен скришом от горничната на Звиница, също богомилка. Долу, при излаза в пещерата, до самото море щеше да чака с лодка брат Драгота, за да я отведе в общиарията, та да вземе мястото си в храма, за което се бе готвила години наред и което ѝ бе отредено от събора на първосвещениците. Служба на бога и народа. Без личен живот, обречена девственица до гроб, без дом и рожба. Оброк бе дала княгиня Анна, сега вече сестра Анна, и щеше да го спази. Щеше да докаже, че първенци и боляри също могат да милеят за ближните, както и поп Богомил, сам той от царско потекло, бе презрял сан и почести и бе тръгнал да сее семето на правдата и човешкото братство, облечен с червеното расо на смъртноосъдените, осъдил се сам на смърт.

Морето пак показваше двете си лица — към изток потъмняло, помръкнало, набръчкано като стогодишна старица, а на запад — гладко, поруменяло от пламналия заник като девойче. Навръх полуострова, като плувнал в морето корабен нос, се издигаше изграденото параклисче върху гроба на свети Николай. Много го тачеха крайморците, затуй му носеха дарове, очаквайки помощ, изцеление и сполука от нетленните му мощи. Тъй разправяше оглушалият монах-пазач на параклиса, който цял ден все подмиташе калдъръма наоколо. Някога зли врагове — татари ли били, каталани ли, отдавна било, кой ще помни — подгонили светеца. Ще го убиват.

Достигнал той морския бряг, а убийците зад него. Тогава земята по божа повеля взела да расте, да се удължава пред краката му, навлязла в морето. Смаяни от това чудо, враговете отстъпили. Тъй бог създал Калиакра, Добрия нос... Княгинята знаеше, че това не е вярно. Чела беше в ромейските книги, че тук от древни времена, още преди татари и каталани, е имало и скали, и твърдини, и живот. Още Лизимах, пълководецът на Александър Македонски, се е крил тук от гнева на съперниците си. И все пак хубава беше легендата. Мила и близка.

Мисълта ѝ пак се върна неволно към това, що бе решила. Повече не можеше да отлага. Генуезецът отново ѝ бе дал да разбере, че идва за нея. С поглед, с нетърпение, с разсеяността, когато разговаряше с други в нейно присъствие, с всичко онова, с което и най-безсрамният прелъстител, и най-неловкият обожател издават чувствата си. Баща ѝ, като че ли бе склонен да даде съгласие. Бе ѝ намекнал вчера за това, тъй както умееше с глас, който не търпи възражения. Бе споменал за измъчения народ, за трудностите, за измаелитите и за нуждата да бъдат сплотени всички християни. И накрая — за голямата полза, която щеше да получи държавата от един траен съюз с мощната Генуа.

Надолу, по пътеката към пристанището, двама стражника водеха окован роб с дървен ярем на шията. Батул Безнос. Морската мечка го бе съсипала. Не го бе оставила на мира и когато се бе главил слуга при рибаря Василий. Където видеше, че се появи Батул, на своя или чужда мрежа, на своя или чужда лодка — същата вечер я пробиваше. Прогони го и Василий да не си навлече и той гнева на Морския дух.

А из целия град мълва се мълвеше, че Коста Хусарина е Морският дявол. Някои пък шушукаха, че е върколак. Само върколаци умеят да се превръщат в животни. Защото, след като уби тюленката, Батул, дете седне, дете стане, все това разправяше — как Хусарина изплувал от дълбокото и как след като Батул се прекръстил три пъти, се превърнал на морска мечка и пак изчезнал под водата. А времената бяха такива — размирни, смутни — и всеки хващаше вяра на чудеса и пророчества. Защо пък там, край Дяволската дупка, дете се нарича тъй, откак помнят деди и прадеди, да не се е явил Морският дявол? Защо пък да не е Коста Хусарина? От дете беше белязан с божо клеймо по врата. И цял живот почтена работа не захвана. Уж рибар, все с варката из морето, а дете се вика как веднъж не изнесе риба на тържището?

Какви ли клопки не му кроиха градските стражи — не им се удаде да го пипнат. По-хитър беше от тях пустият му дявол!

И никой друг не посмя повече да помогне на злочестия Батул. Осъди го севаст Боян. И сега го водеха към пристана. На Иванковата каторга щеше да гребе три години. Три години каторжник — цели три века...

Тъкмо вчера, когато заклиниха ярема край врата му, научи Батул вестта. Сякаш съдбата бе решила да се поглуми над клетника в най-черния му час. Каза му я войник карнавец. Завъртял се някакъв богомил из Карнава, Радин го викали, и Ирина му пристанала. Побягнала с него. И без това вече нямало кому дълг да плаща. Тогава бе научил Батул и това, че боилът Йолпан се е запилял по света преди нея.

Смаял се бе нещастникът от тия новини. Усетил бе как се подкосяват нозете му. Значи тъй, значи за нищо се бе трепал досега, значи за нищо отиваше да гребе на каторгата, додето се скъса от умора и захвърлят трупа му като мърша на рибите?

Дневната глъчка утихваше. Рибари и моряци се изкачваха по каменното стълбище към града, понесли на гръб кошове с риба, мрежите и веслата. Лозарите се прибираха от копан с мотики на рамо. Пред казармата свободните наемници почиваха върху пейките. Някои кърпеха дрехите си, други точеха с брусове копията, трети лъскаха с пясък шлемовете си.

От залязващото слънце сякаш бликаше поток от гръцки огън, който разсичаше на две тихия залив, а от изток вече изпълзваше тъмнотеменижената нощ. Сините дълбочини под Калиакра притъмняваха като черно мастило.

Забиха камбаните. Извири рог. Удари барабан. Загърмяха веригите на вдигания крепостен мост, желязната решетка зад него се свлече с тежък грохот. До заранта никой нямаше право да влезе или да излезе от столицата. Чуваше се скърцането на залостваните порти в технитарския град. Само в болярското градище наставаше оживление. През слюдените прозорци светваха свещи и лоеници, чуваше се глъчка, хлопване на врати, тежки стъпки. Знатните се стягаха за пиршеството, което князът уреждаше в чест на генуезкия гост. Мъжете

чакаха деспота да наточи от най-старите вина, пазени в пещерата под двореца, а болярките бързаха да покажат на другоземците, а може би повече една на друга, най-новите си премени и труфила.

Княгинята внезапно трепна. Застанала вече до нея, горничната рече почитателно:

— Дошъл е княз Иванко. Иска да влезе.

Преди тя да се обърне, той вече беше прекосил собата ѝ с едрата си крачка и се бе изправил до нея на чардака.

— Добър вечер, сестричке! — поздрави Иванко усмихнат, жизнерадостен както винаги.

— Дал бог добро! — тя го изгледа с питащи очи. — Какво е станало?

— Посланик съм — отвърна той с изящен поклон като италианец. Изглежда, успял бе вече да обърне някоя и друга чаша от отлежалите калиакренски вина. — Баща ни, да го дари бог с дълъг живот, ме прати да те придружа на тържеството. И Теодора — също.

Анна стисна пръстите си тъй силно, че изпукаха.

— Братко, ти знаеш! Не искам, не мога да дойда!

Той вдигна рамене.

— Когато деспотът каже...

— Аз съм негова дъщеря. Когато и аз кажа...

— Остри камъни брашно не мелят — Иванко разпери безпомощно ръце. — А трябва...

Той изведнъж стана мил — тъй, както само той умееше.

— Послушай ме, сестрице! Всяка девойка трябва да се омъжи. И селянка, и княгиня. А генуезецът е благородник, от най-славен род, с висок сан. И млад, красив и силен.

— Аз съм се обрела богу!

— И в Кримска Хазария може да се служи богу. И в Генуа. Бог е навред.

— Моето е друго, разбери ме поне ти! Клетва съм дала. Ако я престъпя, ме чака смърт.

— Смърт ли! — князът вдигна юмрук. — Я да го видя тоя, който ще заплашва със смърт дъщерята на Добротица!

Тежък облак бе забулил надигналата се месечина. Морето, притъмняло, невидимо и безкрайно, лежеше дълбоко долу, в

подножието на скалите. И над него се възвишаваше Калиакра като кораб, литнал в нищото, преди бог да каже: «Да бъде ден!»

Внезапно на едната Иванкова каторга се вдигна глъчка, чуха се груби ругатни и тропот. Лодки с факли зашариха из залива.

Иванко се провикна от чардака:

— Какво става?

Скрити из пещерите под крепостта, нощните постове си подвикнаха един на друг въпроса, додето достигна пристана. Оттам, обратно, долетя по същия път отговорът:

— Батул Безнос избягал. Може да се е удавил.

Анна скръсти молитвено ръце.

— Господи, прости грешния страдалец!

Иванко поклати глава.

— От болярски гнет стигна дотук нещастникът. Пък аз тъкмо бях намислил да го пусна по-рано на свобода.

Княгинята хвана ръката му.

— Иванко, имаш честно сърце. Защо не дойдеш с нас?

— Къде да дойда?

— При братята, при чистите...

Внезапно той се засмя. Не беше създаден тъй, че да изтрайва дълго разгневен и угрижен.

— Както ме гледаш, ставам ли за богомил? Да не ям агнета на шиш, да не пия вино, да работя, да копая и жъна! Ха, ха! Иванко и работа! Работата произхожда от «раб», значи занятие за роби. А иначе, да си призная, ми харесва. Защо пък не? Всички хора равни, братя и сестри! За беда нийде няма равенство. И на онзи свят едни са в рая, други — в ада. Как ще стане то тук, на земята? А е примамливо, дявол да го вземе — без тъмници, без данъци, без робство! И хората няма да ме гледат с такъв страх в очите и с толкова омраза! Макар че аз никого не мразя. Понявга ме дострашава от народа, сякаш е някакво чудовище с хиляди зли очи. Прави са те, ама аз не съм за тях. Ей тъй ще си умра — в охолство...

Анна не спираше:

— Ако дойдеш, ще спасиш своята душа, ще помогнеш за спасението и на нашия баща. Отнемем ли му властта, все едно сме изгонили от душата му най-свирепия бяс — беса на господаруването, що превръща човека в звяр.

— Чуваш ли се какво говориш, сестрице? Та нали, когато ни вземе властта, народът ще ни вземе и главите?

— Не, братко! Поваленият не е вече враг. Той е само човек. Истински е човекът, който се е освободил от властелския бяс.

— Много сладък бяс! — опита той отново да обърне разговора на шега. — Никой не се отрича от него.

И изведнъж се замисли.

— Стига, не ме улисвай! Хората чакат. Натъкми се! Аз пък ще викна Теодора. С нея е по-лесно. Винаги е готова за веселби.

И излезе. Веднага след него се вмъкнаха безшумно слугите с премените и накитите. Дойката Мария влезе в покоите ѝ, когато тя вече беше готова. Анна отпрати с ръка момичетата. Когато двете останаха сами, богомилката запита:

— Отказа ли се от делото, дъще?

— Не съм тази, която спира насред път, лельо. Аз ще се върна скоро. В туй време ти увий по-хубаво Тайната книга да не се повреди по пътя. Както са ми я поверили чистите братя, тъй ще им я върна.

В боязънта си от преследвания богомилите бяха дали своята светиня на княгинята. Смятаха, и с право, че тъкмо в двореца, сред владици и велможи, никой няма да я подири. В тази книга беше събрана мъдростта на богомилското учение. Казваха, че била писана от ръката на самия поп Богомил. За да я увардят, бяха готови живота си да пожертвуват. За тях, безимотниците, враговете на всяка собственост, тази книга беше единственото и най-ценно богатство.

Анна целуна дойката си:

— Чакай ме тук! И се моли да не сгреша!

В пруста срещна брата и сестра си, които идваха да я викат. Преливаща от жал пред близката раздяла, тя не се сдържа и ги целуна поред. После избърза смутена.

Още от прага я лъхна задухата на човешко множество, на ястия, на борина и свещи. Пиршествената зала беше препълнена с хора, наседали край претрупаната трапеза. Начело седеше баща ѝ, деспот Добротица, едър, с прошарени коси, със студени сини очи и късо подстригана брада, наметнат с багреница и обут с червени чизми, белег на царско достойнство. Княгинята го виждаше така за пръв път. Навярно искаше да смае чуждоземните, да им покаже, че не зависи от никого — ни от Византийския император, ни от Търновградския цар. От дясната му страна седеше Джорджио де Мецано, облечен в целия блясък, на който беше способен един генуезки аристократ, с накъдрени букли и тежки пръстени на всеки пръст. След това, не по-малко натруфени, се редяха другите италиански нобили, зад които се сливаха в едно неспокойно, шумно петно от коприна и кадифе, наръсено с искрящите блясъци на скъпоценностите, боляри, болярки и гости, отрупани с пръстени и гривни. Тук бяха събрани всички, що имаха дума пред владетеля на Карвунската хора — от дукса, началника на морските сили, и доместика, главнокомандувачия на сухопътните войски, до последния драгоманин: и началникът на княжеските граматници, и пазителят на печата, и държателят на княжеската мастилница, и началникът на дворецовата охрана, и протокелийотът, що пази багрениците и свилените ризи на княза, и старият чашник — домакинът на трапезата, който не изпускаше из поглед слугите.

Когато влязоха двете княгини с брат си, глъчката мигновено утихна. Всички станаха да се поклонят. Княгиня Анна видя как засия красивото лице на генуезкия сановник, как очите му се впиха в нея с несдържано възхищение и я следваха неотлъчно, докато тя прекоси залата и седна отляво на баща си, между Иванко и Теодора.

Огромните сребърни канделабри, отрупани с гроздове свещи, хвърляха равна мека светлина върху зачервените лица на пируващите и върху обсипаната с отбрани гозби маса, покрита със златообшитата покривка, върху която на сребърни блюда бяха поставени печени глигани, еленови бутове, мечешки лапи и какъв ли не дивеч. В стъклени венециански кани искряха разноцветни вина, от които слугите доливаха често в гравираните сребърни потири. В позлатени подноси лежаха купчини стафиди, бадеми, орехи, киснали в мед, лимони и дюли, малки хлебчета, наръсени с канела. Само пред кастрофилакс Званица имаше кана с боза. И до днес старият воин не се

бе приучил към виното, не бе се отказал от своето татарско питие, на което и българи, и италианци поглеждаха с насмешка.

Когато всички заеха отново местата си, Добротица стана с вдигната чаша. Множеството утихна.

— Драги мои гости — почна той на латински. — Ваша Светлост Джорджио де Мецано и вие, генуезки нобили. С радост посрещнахме аз и народът ми идването на вашата галера. С тъга научихме, че тя вече е поправена и вие ще ни напуснете. Но вярвам, че в тия няколко дни вие успяхте да се убедите във волята на моята страна да живее в мир и разбирателство с пресветлата Генуезка република. За мен и моята страна търговците са най-любими люде, когато идват като истински търговци. С болка на сърцето дадох заповед да задържат галерата на месер Антонио и него самия, когато беше дошъл в нощния мрак, сдружил се с разбойници и бунтари, да товари стоки от страната ми, без да плати митото, което се плаща по целия свят. Но аз, в знак на уважение към републиката ви и от лично благоразположение към негова светлост върховния дожд на Генуа освобождавам галерата, и капитана ѝ.

Шумни възклицания посрещнаха последните му думи. Тогава се изправи и Джорджио де Мецано. И той протегна напред пълната си чаша. Заговори, обърнат към деспота, ала очите му не изпуснаха седналата до баща си преbledняла девойка, облечена най-скромно от всички — сякаш нарочно, за да подчертае с тази скромност красотата на бялото си лице.

— Мъдри, пресветли княже — подхвана той. — Вашето снизхождение ме трогва. Бих искал нашите страни да живеят в мир вовеки веков. Да не отравяме приятелството си с дребнави разпри за мита и налози. Навред, по цялото крайбрежие на Великото Черно море, генуезките търговци плащат по една перпера на всеки сто перпери стока. Само вие искате по три. Затова нашите капитани се изкушават да нарушават вашите мъдри закони. Да не помислите, че ги оправдавам. Само моля и в бъдеще да бъдете все тъй великодушен към грешките им. Както казах, това е въпрос, който не бива да помрачава щастieto ни, че сме заедно, седнали едни до други като истински приятели. Ние сега имаме по-важни дела, пред които бледнеят всички спорове за проценти и пристанищни права.

— Да! — потвърди с глава Добротица — За това трябва да говорим! Да постигнем не временно примирие, което може да се наруши всеки миг, а траен, вечен мир, скрепен от най-сигурни връзки. И ето, аз, по милосърдие божие княз Добротица, уверявам, че ще направя всичко по силите си, за да станат връзките ни нерушими.

Той едва забележимо преглътна и обърнат към дъщеря си, протегна към нея ръка. Жестът беше по-красноречив от всякакви думи.

Княгинята се изправи пребледняла.

— Благородници, извинете ме! Прилоша ми. Татко, позволи да се оттегля!

И без да дочака позволениято, притича през стихналата зала по застланата с килими стълба към горницата на двореца. Влезе в стаята си и се отпусна на креслото. Сърцето ѝ биеше до пръсване. Тъй ли трябваше да постъпи! Не сгреси ли? Нямаше ли друг начин, с който да отклони обещанието на баща си, което нито той, нито тя можеха да изпълнят?

Внезапно вратата се отвори, запълнена от мощната снага на брата ѝ.

— Сестрице — почна той, не толкова с укор, колкото със съжаление. — Как можа да го направиш? Баща ни е побеснял. Върни се да се извиниш!

— Не! — изправи се княгинята. — Няма да се върна! Не мога. Не искам и не мога...

Иванко поклати глава.

— Разбирам те. Ала деспотът е непреклонен. Заповяда да се върнеш, да приемеш годежа. Иначе ще те прати в манастир.

— Повечето манастири са богомилски.

— Ще те хвърли в Лобната кула. Помисли, сестрице!

— Василий Врача предпочете да изгори на кладата във Визанс, когато василевсът му предложи да направи избор между живот с позор и смъртта. Кирил Босота подложи да обгорят лицето му с нажежено желязо. Та само аз ли, и то дъщерята на Добротица, ще се уплаша от мъки и изпитания за вярата? Заради любовта към ближния...

Иванко стисна ръката ѝ.

— Обичам те, сестро. Затова те разбирам. Ала и ти го разбери! Любовта към ближния значи най-напред любов към най-ближния. Кой ни е по близък от него? Помогни му, Анна! Помогни на неговото дело!

— Ще му помогна тъй, както моята вяра и моята съвест ме учат. Когато остане без царство и без власт, той ще стане истински човек. От ада на грижите за власт и трон, от кошмара на сплетните и заговорите, той ще премине в рая на спокойния трудов живот. Там от никого няма да се бои. Защото всеки човек от враг ще му стане брат.

Иванко я погали за косата.

— Сестрице, ти сънуваш. Хубав, сладостен, но сън! Невъзможен, неправдоподобен. Светът е различен. Събуди се, Анна! Виж къде стъпваш! Не по облаци. Ти си княжеска дъщеря. Свързана си с нас, нашата съдба е и твоя съдба. За народа, за когото искаш да се пожертвуваш, ти ще бъдеш по-полезна тук, в двореца или в мраморния палат в Кафа, отколкото в някоя богомилска колиба. Знай, ако не приемеш, това ще означава война. Генуезците не ще понесат такава обида. Отдавна Карвунската хора е трън в очите им. Защото нямат друг, по-могъщ съперник по брега на Черното море. Ни татари, ни византийци, ни турци. Справят ли се с нас, морето ще бъде тяхно. Затова чакат само повод за война. Искаш ли ти да бъдеш тоя повод — заради тебе да се пролее кръв? Това ли искаш — народът да те запомни като втора троянска Елена?

Княгинята стисна устни.

— Братко, пощади ме! Нима не знаеш какво значи да дадеш оброк *пред* бога? Няма да се омъжа — ни за генуезец, ни за ромеец, ни за татарин! По-напред ще скоча от Лобната кула...

Иванко вдигна безпомощно рамене. Познаваше твърдостта на сестра си, познаваше твърдостта и на баща си. Каква ли буря щеше да се разрази след тоя отговор?

— Помисли си пак! Ела на пиршеството! Не гневи деспота! Не ставай втора Елена!

И излезе.

Тогава протръби нощната смяна. Княгинята трепна. Засуети се. Беше окъсняла. Долу, на брега, вече я чакаше брат Драгота, който идваше да ѝ помогне, та да се откъсне по-леко от невидимите окови на охолството и суетата. Тя разтършува изписаните с цветя и приказни зверове ракли да подири най-простата премяна. Не усети кога е влязла дойката ѝ, готова, с вързоп дрехи на ръка.

— Няма време! — пошепна тя. — При смяната ще се измъкнем, без да ни усетят. Не се преобличай!

Хвана я и я поведе така нагиздена по стълбището на слугите. В общата суетня ни слуга, нито някои друг успя да ги види. Тъй незабелязани, само с едно лоениче, се намъкнаха в зимника. Насреща, въздана в издълбаната скала, се чернееше тежката желязна врата на тайния изход, пред който винаги стоеше часовой — да вдигне тревога, ако враг отдолу опита да насили яките панти. Сега часовоят спеше, прострян на пода, упоен от билката, що бе насипала сама дойката в ястието му. Последно спасение е този ходник. Ако враг нахлуе в твърдината, княжеската челяд и приближените му да не паднат в плен, през него да се измъкнат долу до морето, а оттам — бог да е на помощ. А при нужда, ако бедата иде от морето, тази порта бива зазидвана, защото и упование е тя, но и заплаха. С таран може да се разкърти, с предателство да се отключи.

Княгинята пристъпи, пъкна ключа в отвора и го превъртя. С тежко изскрибуцване вратата се отмести. Девојката въздъхна тежко, положи ръка над сърцето си и прочете шепотом «Отче наш», единствената молитва, която богомилите бяха оставили от сложните християнски псалми и песнопения. И сякаш това ѝ вдъхна нова сила, затегна отново нишката, що я свързваше с бога. Добила по-голяма решимост, тя навлезе смело в зиналата под нозете ѝ дупка, стъпи на стръмната дървена стълба, която се губеше дълбоко в отвесния тунел през скалата.

Стъпало след стъпало, бавно, опипом, предпазливо, защото една само непремерена стъпка стигаше да я запрати в пропастта, тя слизаше надолу, следвана от запъхтяното дишане на дойката. Стълбата свърши до тясна скална площадка, от която започна втора стълба. После трета, четвърта. Двете жени все слизаха, слизаха. Задъхаха се от напрежение и умора, краката им се разтрепериха.

Най-сетне дочуха плисъка на морето. Тутакси угасиха лоеничето, за да не ги издаде на някой окъснял рибар. Последните стъпки направиха в пълен мрак.

Когато накрай краката им опряха на здрава земя и очите им посвикнаха с мрака, те видяха, че са се озовали в Аязмото, светилището с извора на морския бряг, където по иконата на свети Николай бяха навързани от безброй богомолци червени конци за сполука и здраве.

Анна надзърна. Не видя никаква лодка. Дали брат Драгота я бе затулил нейде зад камънаците? Или не ги бе дочакал? Или пък въобще не бе идвал?

Предпазливо и безшумно като сенки, двете се измъкнаха навън. Луната се бе издигнала нависоко, небето се бе очистило от всякакви облаци. Отвесният бряг на Калиакра висеше над главите им още по-заплашителен от друг път, набръчкан от черните лунни сенки в скалните неравности. Избирайки най-затъмнените кътчета, бегълките тръгнаха вляво, почти спрени в канарата, като отскачаха от всяка вълна, успяла да премине натръшканите във водата каменни отломъци, подобни на безредно налягали морски чудовища.

И ето, видяха го! От скалата се отдели сянка на мъж, пристъпи към тях, взря се вторачено в девойката. Тя изведнъж разбра — не беше Драгота. Драгота имаше брада. Ала не изпищя. Ако изпищеше, щеше да провали цялото начинание. А може би той беше пратеник на Драгота, също брат-богомил?

— Кой си ти? — запита тя задъхана.

Човекът се вгледа в лицето ѝ, в разкошното облекло, в скъпите накити.

— Охо! — промълви той глухо. — Княгинята!

Протегна ръка и я хвана за китката.

— Ела с мен!

После се извърна към Мария:

— А ти се махай оттук!

Не ги познаваше, нито Анна, нито дойката бяха жени, които ще се стреснат от такава заплаха.

Княгинята замахна и му залепи една плесница.

— Как смееш да ме докосваш?

А Мария се хвърли отгоре му с юмруци и ритници. Нападателят за миг се смути, но само за миг. После, ловък като звяр, блъсна дойката, която се простря на земята безчувствена, изви ръката на девойката на гръб и я тласна пред себе си.

Едва сега княгинята изпищя:

— Помощ!

Вече нямаше съмнение, че е враг.

От скалната площадка на двадесетина метра над главата ѝ долетя гласът на часовоя.

— Кой е там?

— Помощ! — повтори девойката, преди похитителят да ѝ запуши устата.

Войникът вдигна тръбата. Тревожният звук процепи тишината. Обади се близките постове. Горе, от Стражевата кула, се размахаха запалени факли. В крепостта рог засвири тревога. Забиха барабани. Неколцина войника от най-близките засади изтичаха с извадени мечове. Но когато достигнаха проснатата в безсъзнание жена, девойката и нападателят бяха изчезнали. Проследили на светлината от горящите борини пресните им дири по мокрия пясък, стражите откриха с удивление и уплаха, че навлизаха право в морето.

А там нямаше никаква лодка. Часовоите се кълнях в името на Христа и Богородица, че никаква варка, нито кораб, ни сал, ни прост дънер дори не бе приближавал тая вечер брега.

Тогава?

Нападателят или се бе удавил ведно с жертвата си, или...

Изтръпнали от суеверен ужас, суровите воини неволно отстъпиха назад. Та там, само на двеста-триста разкрача от тях, зееше Дяволската дупка. Кой друг би могъл тъй неусетно, без да го забележи някой, да извърши дяволското си дело?

В туй време дойката бе дошла на себе си, бе опитала да седне и сега гледаше слисана суетнята на облечените в желязо мъже.

Изведнъж тя трепна. Озърна се и като видя увитата във вързопа богомилска книга, я грабна и мушна в пазвата си. После се сети и за другото.

— Хванахте ли го? — запита тя с разтреперан глас.

— Кого? — изръмжа стражевият десетник.

— Разбойника! Дето отвлече княгинята!

Войниците се вцепениха. Княгинята! Да я грабнат пред очите им!

— Че кой беше той? — запита с пресъхнали устни десетникът.

— Позна ли го?

Дойката се задъха. Гърдите загълтаха жадно недостигащия въздух.

— Как няма да го позная? Хусаринът Коста! Беязания!

Стражите неволно почнаха да се кръстят, да отстъпват от брега. Горе, в крепостта, ги очакваше гневът на деспота, ала тук, на три

крачки от тях, се плискаше морето, убежището на сила, тайнствена и зловеща, по-заплашителна от най-жестокия болярин.

Внезапно Мария прехапа устни. Стори ѝ се, че в тъмнината пред Дяволската дупка някой подскочи. После чу злобно, тържествуващо хихикане. Дали пък не беше сам Нечестивият?

ГНЕВЪТ НА ДЕСПОТА

Добротица не мигна нито миг. Цяла нощ стоя на пристана, за да праща отряд след отряд по крайбрежието. Ладиите и каторгите му пребродиха морето на изток и запад. И нищо! Ни следа! Като че ли не прост разбойник, а сам дяволът я бе похитил. До разсъмване владици и протойереи служиха литургии на бога да запази княгинята. Ала и бог сякаш беше оглушал.

Малко преди зазоряване Джорджио де Мецано вдигна котвите, отплава си разгневен, обиден до смърт. А това сега, когато генуезците само диреха повод да разчистят сметките си с единствената останала морска сила във Великото море, беше равностойно на война. Добротица все още не можеше да се мери с генуезците, чиято флота беше по-многочислена от неговата, а при нужда можеха да докарат още кораби през Хелеспонта, докато на него нямаше кой да помага. Слугите-подслушвачи му донесоха, че още същата вечер, на пира, венецианският посланик успял да пошушне на горделивия де Мецано: «Не разбрахте ли, месер, че сте нежелан? Цялото бягство е нагласено като учтив отказ?» Повече не бе и нужно. Тези коварни думи бяха подействували като масло в огъня.

Рано-рано му докараха една просякиня. Магьосница.

— Вампир е, господарю! — изфъфли тя с беззъбата си уста. — Само вампирин!

— Е?

— Дай ми една перпера и ще намеря гроба, дето се е вампирясал! Тялото му си седи в гроба, ама душата му хвърчи, ходи, престорва се на човек и животно. Пие кръв...

Противна тръпка сви гърлото на нещастния баща при последните й думи. А старицата не спираше:

— Върколакът пък е син на жена, най-обикновена жена, и вампир. Върколаците само могат да различат вампира от живите хора. Дядо ми е върколак, княже. Затуй и аз мога да познавам гробовете на вампирите.

Добротица даде не една, а две перпери и я изпроводи с двама войника към гробищата, извън крепостните стени. Там, както му разправиха сетне войниците, бабичката заиграла между надгробните кръстове като нестинарка с иконата на Богородица в ръка и след малко спряла пред стар буренясал гроб. Гробарите го разкопали. Разкрили един оголен скелет. Магьосницата ударила със заострен глогов кол там, където приживе е било сърцето, после извадила костите над земята и ги изгорила с глогови клони. Оставила стражите да ги пазят, а тя припнала за светена вода от Аязмото. И не се върнала.

Като видя, че и от магии няма полза, деспотът се реши на последното. Архиепископът отначало се дръпна, но омекна, когато Добротица му показва с недвусмислен жест Лобната кула, в чието подземие от снощи бе хвърлил дойката Мария. Светият старец разреши да вдигнат мощите на Николай Чудотвореца и да ги натоварят на каторгата, придружени от дванадесет попове със златни патрахили и кадилници с тамян. Самата княжеска каторга се запъти към залива пред Дяволската дупка. Там чевръстите моряци пуснаха котвите на сто крачки от черния отвор на подводната пещера.

Слънцето вече се бе издигнало над кръгозора, търкулнало върху морето брилянтената си пътека. Тя почваше от самия кораб, от искрящите капки, които се оцееждаха от вдигнатите гребла, и се проточваше далече към изток, до тъмния кръгзор, докато встрани над тъмносиньото море небосводът сияеше в седефен блясък.

Пред деспота докараха млад, силен роб-гмурец.

Добротица се обърна към него:

— Ако влезеш в оня отвор под водата и видиш какво има вътре, ще ти подаря свободата.

Робът се разтрепери.

— И ще те наградя богато.

Изведнъж гмуреца се хвърли в краката му.

— Милост, господарю! Не ме пращай там, в Дяволската дупка! По-добре цял живот роб...

Деспотът махна с ръка. Отведоха треперещия нещастник и на негово място докараха друг.

— Ако отидеш — повтори думите си Добротица, — ще получиш свобода и богатство. Ако откажеш — смърт!

Клетникът нямаше избор. С разтреперани колене прекрачи фалшборда, прекръсти се и скочи във водата. Беше грък, нейде откъм Егея, навярно не бе и чувал за Дяволската дупка.

— Господарю! — извика морякът от мачтата. — Виждам нещо! Ей там, през десния борд! Две клечки...

Всички обърнаха погледи нататък. Малцина успяха да забележат това, което им сочеше наблюдателят. Добротица беше куманин, с остро око. Не току-тъй се говори, че куманите виждат врага от един ден път. Пръв видя двете изправени пръчки, подали се на педя над водата, които бързо се отдалечаваха между подводните скали, където ни кораб, ни лодка можеше да проникне.

— На дявола рогата! — подхвърли някой. Не се разбра шегуваше ли се или го вярваше, ала повечето се прекръстиха смутени.

В туй време се върна гмурецът. Изкачи се на палубата и разтри с длани премръзналите си рамене.

— Нищо, господарю! — изфъфли той с тракаци от студа зъби. — Пещера като пещера. Започва от водата. Разширява се вътре. Има въздух. Може да се диша. Ама е празна. Само скелети на тюлени.

Отчаян, Добротица даде заповед за връщане.

— А свободата, деспоте? — напомни му робът.

Добротица махна с ръка.

— Свалете халката!

Двама железари се заловиха да разчекнат желязната гривна около врата му, символа на робската му участ.

Гребците размахаха веслата и каторгите се хлъзнаха по стихналата повърхност назад, към пристана.

Далече на юг в морето, натежало, уплътнено, тъмнозелено, се бяха разпъзтели морските течения като реки от мляко сред безкрайната морава, която неусетно, с приближаването до корабите изсветляваше, олекваше, ставаше прозрачно-блестяща, а белите гребенчета на вълните се показваха и изчезваха като лудуващи делфини.

Добротица стоеше на корабния нос, загледан с невиждащи очи в острия шип на тарана, който пореше прииждащите водни гънки. Смазан от мъка, със сини сенки под очите, с изпити страни, той сякаш бе забравил света. Къде ли беше сега неговата Анна? Жива ли беше, читава ли беше? Мълчаливата му, упорита и своенравна като него Анна?

Отклонена от спомена за друго такова име, мисълта му го отхвърли назад през десетилетията, към онази Анна, на чието име бе кръстил любимката си. Анна Савойска, ромейската императрица. Тогава брат му Балик, архонтът на Карвуна, сякаш прозрял далече в бъдещето, го изпрати ведно с третия им брат Теодор в помощ на вдовстващата императрица, която бе решила каквото и да стане да запази престола за сина си Йоан. Същият Йоан Палеолог, за чийто син Михаил беше сгодена Теодора, по-малката Добротицова дъщеря. Тогава Йоан Кантакузин воюваше срещу Анна Савойска с наемници-селджуци на Омарбег. А на Анна помагаше Орхан, османският султан. Когато дойде Добротица със своите хиляда конника, регентката губеше войната. Замаян от огнения ѝ поглед, младият куманин се хвърли в сраженията с такава жар, че скоро получи от императрицата титлата «деспот». Наистина не можа да спечели победа с първия бой, наистина отстъпи в още много битки, но все пак успя да запази покровителката си от пълен разгром. И досега не е забравил поражението си при Силиврия. Утеха му беше, че и Кантакузин никога нямаше да забрави пакостите, що му нанасяше с внезапните набези на конницата си по времето, когато самозванецът бе успял да завземе и Бизанс. За да го спечели напълно, императрицата го ожени за дъщерята на мегадукса Алексей Апокавк. Тъй куманинът Добротица, чиито прадеди бяха дошли в България като наемници, от български болярин беше станал ромейски династ. И когато накрая бе постигнато нещо като примирие, при което Йоан Палеолог бе оженен за дъщерята на Кантакузин Елена, Добротица разбра, че за него вече няма място в размирната Византия. Той остана за сватбата, сякаш само да проумее напълно последиците на една жестока и безсмислена междуособица, да види как на сватбеното пиршество гощаваха севастократори, кесари, деспоти, севасти, велики дуксове, протостратори, велики доместици, велики логотети, велики примикюри, чужди посланици, графове и барони в дървена и глинена посуда, защото златната беше раздадена за заплати на наемниците и сега с нея пируваха турски султани и бейове, кондотиери и каталани. Тогава може би за пръв път младият деспот забеляза злото, което дебнеше от брега на Мала Азия, дивата напаст, която късогледни честолюбци сами примамваха в земите си.

Когато научи, че брат му Балик е умрял ей тъй, както си седял на трапезата, той побърза да се прибере в Карвуна с цялата си челяд.

Балик беше владетел на Карвунската хора, земята на Стоте могили, но — подвластен на търновградския цар. Васал остана и Добротица. Честно и почитено изпълняваше дълга си към царя. Дори когато Анна Савойска поиска от братовчедата си Амадео да освободи сина ѝ Йоан от български плен в Бдин и Зеленият граф, както наричаха Амадео Савойски, начело на цял кръстоносен поход опустоши българското крайбрежие, Добротица се затвори в Калиакра и не пусна окованите в желязо френски и италиански рицари в крепостта си. Дори затвори в Лобната кула пратеника на Амадео. Против сърцето си се изправи срещу своята покровителка, само да остане верен на дълга и клетвата към царя си.

Но дали трябваше да остана верен? Прав ли беше пътят на Иван Александър? И вътре в страната, и извън нея. Трябваше ли да прати в манастира първата си жена, влахинята Теодора, за да се ожени за еврейката Сара? Трябваше ли да раздели царството между двамата си сина, да го отслаби още повече и то тъкмо в най-смутното време, сам да разкъса снопа на Кубрат! Трябваше ли да враждува с всички християнски съседи в съюз с неверниците? Та да предизвика папата да прати кръстоносен поход срещу него, а не срещу турците? Трябваше ли да преследва тъй жестоко богомилите, мнозинството на народа, когато не можеше да се опре ни на болярите, ни на съседите си, а само на измаелитите? Защо не се вслуша в гласа на търновчани, които още преди двадесетина години, когато в Търновград гостуваше византийският император, крещяха до прегракване за мир с гърците, за да бъдат предпазени от турските безчинства.

Ей тъй, неусетно Добротица се отчужди от Търново, най-първо подчини църквата си на Цариградския патриарх, после реши да се сроди с императорския двор, с остарялата, ала все тъй умна императрица. Не само някогашните чувства го насочваха натам, а повече здравият разум, усетът, предвидливостта на държавника. Недоумяваше как съседите му не си даваха ясна сметка за турската заплаха. Припомняше си какво бяха отговорили и сръбският крал, и българският цар на Кантакузиновия закъснел призив за помощ срещу турците: «Защищавай се, както можеш!» Кантакузин ги бе предупредил, съзнал най-сетне опасността, която той самият бе вкарал в царството си: «Ще се каете после!» А те високомерно бяха отсекли: «Когато дойдат турците, ще знаем как да се пазим от тях.»

Иван Александър дори бе казал на Добротица: «Нека измаелитите и ромейците се изтощават взаимно. Това е в наша изгода. А Византия е силна, няма да падне. Ще стои между мен и турците. Най-опасна е Византия, вечният враг. От нея трябва да се пазим винаги. И винаги срещу нея».

Дали вече тя беше най-опасната?

Корабът свърна към пристанището, гребците отпуснаха веслата. Само кормчиите продължаваха да натискат кормилните лопати, докато бордът опря в кейовата стена. Привързаха въжетата за пъновете, спуснаха мостчето до брега.

А там катастрофилаксът Звиница размахваше някакъв свитък. Не дочака ни миг, а притича напред и скочи на палубата. Подаде с поклон свитъка.

— Един калугер го оставил на клисаря в църквата. Той го дал на дякона. Тъй дойде до мен.

Добротица разгъна писмото.

«За деспот Добротица.

Ще получиш дъщеря си, ако ми броиш хиляда перпери. Пред залез прати лодка с парите само с един човек. Да ме чака в морето там, дето се губи зад кръгозора кеят на Калиакра. Не сториш ли тъй, както ти казвам, няма да видиш княгинята.»

— Значи някакъв дявол — процеди през зъби деспотът, — а прост разбойник!

— И калугерът е бил разбойник — додаде Звиница. — Такива са те. Половината богомили, другите — ятаци. Клисарят разправя, че му заприличал на Секул, оня, дето по твоя милост не му отрязаха ръката лани заради обира на златаря.

Добротица стоеше угрижен, стиснал пергаментата в корава ръка.

— Кажи, деспоте! — рече Звиница. — Що ще вършим сега?

Добротица се обърна.

— Ти какво би сторил? Ще платиш ли откупа?

— Аз ли? Главата му ще отрежа!

— Ей това значи добър съвет.

Погледът на Добротица мятеше мълнии.

— Да изнудва мен, владетеля на Стоте могили, бъдещ сват на император! Някакъв прост разбойник! Зле си е направил сметката!

После се обърна към Иванко, който стоеше до него, необичайно умислен, с потъмнял заплашителен поглед и стиснати челюсти:

— Стъкми каторгите! И всички ладии, малки и големи! По обяд ще отплаваш в открито море. Привечер ще се върнеш дотам, където се вижда само наблюдателната кула. Ще чакаш. Видиш ли три огъня, ще пръснеш корабите и ще тръгнеш към брега. Както гончии изкарват глигана към ловеца, тъй и ти ще изкараш към брега хусарина, за да му отсечем главата.

Иванко се поклони.

Докато флотата още се подготвяше, а по отделните кораби отекваха грубите заповеди на хометесите, капитаните, двамата, бащата и синът, поеха по стълбата към крепостта.

Когато се прибраха в двореца, Добротица излезе на чардака, отпусна се на стола и облегна назад натежалата си глава. Чак сега Иванко видя колко е остарял баща му, колко са посивели косата и брадата му. Добротица удари едновременно с двете длани в перилата.

— Когато си дойде, ще я пратя в манастир!

Иванко, както наблюдаваше подготовката на корабите си в залива, се обърна. Само когато ставаше дума за сестра му, се осмеляваше да възрази на баща си.

— Тате, не я съди тъй! Тя се повелява на своята вяра!

— Вяра! — сопна се Добротица. — Вяра на парици и роби... Която досега трябваше да изкореня, както я изкоренява Иван Александър...

— Ама не я изкореняваш. Закриляш я. От всички български земи гонените еретици се стичат в Карвунската хора. Безнаказано изграждат общиариите си, старейшини си избират, съвет на старейшините имат, с патриарси и архиереи, с войска...

— Не ги закрилям, сине! — омекна Добротица. — Това трябва да знаеш. Ще седнеш и ти на тоя трон. Трябва да знаеш как се държава реди. Не ги закрилям, а ги търпя. Защото помагат на моите замисли, на Голямата цел. Отслабват болярите ми. А болярите са най-страшните ми врагове — и мои, и на държавата. Болярите ще съсипят и Търновградското, и Бдинското, и Византийското, и Сръбското царство.

Който цар иска да остане, който иска държавата му да оцелее — няма друг път. Длъжен е да укроти непокорните велможи. Всички са като Йолпан. Нека богомилите се засилват. Когато му дойде денят, ще ги пратя срещу господарите им да ми разчистят пътя.

— Тогава защо кориш нея?

— Защото е княгиня. Докато не пречеше на моите кроежи, я оставях. Те трябваше да повярват в благосклонността ми. Но когато тя се възправа срещу моите планове, аз няма да ѝ позволяя...

— Че какво иска тя? Да се отдаде на своята вяра. Остави я! Както оставяш и мен да изживея лудориите на младостта си. Разбери я, тате — тя се е обрекла на бога.

— Първият оброк е към държавата. Без нея няма и народ. А държавата иска от Анна да ѝ спечели съюзници. Държавата е нещо, което и ти още не проумяваш, нещо по-силно и от царя. Тя заповядва на царя, не той на нея. Той ѝ се подчинява, той е неин роб.

— Съюзници! Малко ли ни са ромейците? И Търновското царство. И Влашкото...

— Генуезците са по-силни. Съюзът с тях ще укрепи Карвунската хора. Съюз с нас може да отклони генуезците от съюза им с турците. Ние, генуезците и ромейците, можем да изгоним турците. А дотогава разкапаните царства на Шишмана и Срацимира сами ще подирят тук, от нас, достоен владетел. Разбираш ли ме за какво говоря, каква е моята Голяма цел?

— Нима трябва да пожертвуваш щастието на детето си, да го продадеш някому си?

— Иванко, хаплив е езикът ти! Но ти прощавам, защото знам, че е от обич. Аз я обичам не по-малко. Но съм длъжен. Това е скъпа жертва пред олтара на държавата. И ти, и тя, както и аз, трябва да я понесем! Трябва! Царският род не е като другите. Той е повече от другите, над другите. Затуй от него се иска повече. Простите хора имат право да се радват на децата си. Царят — не. Царят няма деца, няма сърце. Царят има само дълг. Държавата стои над него и изисква. Той може да плаче, да скубе косите си, но е длъжен да ѝ се подчини... Ей туй искам от нея, жертва пред олтаря на България...

— Та ние не сме и българи — подметна Иванко.

Добротица скочи.

— Да не съм чул друг път тия думи! Вярно е, аз съм куманин. Ала старите българи и куманите са братя като сръбските и българските славяни. Кумански царе са стояли вече на славянобългарските тронове. И Асеновци, и Тертеровци, и Шишмановци. Царят, кой да е владетел, няма род. Той има право да седне на всеки престол. Но когато е седнал, е длъжен да знае какво иска народът му. Иначе ще се затрие и народът, и царят...

Смаян от многоречието на иначе мълчаливия си баща, Иванко слушаше безмълвен тази неочаквана изповед. Умът му поглъщаше всяка негова мисъл, премелваше я и намираше, че няма как да ѝ възрази, ала сърцето му, любящото и честно братско сърце, все още се противеше.

— Нима знаеш какво иска народът?

— Това е първото, което трябва да знае владетелят. Той е длъжен да води народа там, където народът иска. Иначе ще се дръпне народът, ще го изостави насред път, а може и да го унищожи. Моят народ иска мир с ромейци и борба срещу измаелитите. Теодора ме разбра. Сгодихме я за Палеолога. И ромейците от врагове станаха приятели. Ако склони Анна, ще спечелим и Генуа. А без Генуа знай, нищо от това, що съм намислил, няма да постигна.

— А вярата ѝ, тате? Право е, аз не споделям нейната вяра. Аз вярвам в моя меч. И си мисля — какво ще стане с мен, ако ми изтръгнат меча от ръката? Нима искаш да я оставиш безоръжна сред кипежа на живота?

— Тя ще отнесе своята вяра и при латинците, в Хазария, в самата Генуа ако щеш. И нейната вяра може още повече да сближи двата народа.

Добротица хвърли бегъл поглед към стената, погледна сянката на слънчевия часовник, който сочеше пладне, и стана.

— А сега върви! Направи това, що ти казах! И ми я доведи.

Иванко му целуна ръка и се оттегли. Когато излезе на двора, наложи шлема на главата си, прекоси крепостта с едри моряшки крачки и се приведе под Малката порта. После тичешком се спусна по каменната стълба към кея.

Флотата беше готова. Чакаше само него. Щом той притича по трапа на кораба си, надзирателите удариха тъпаните. Робите изпънаха гърбове. Веслата понесоха каторгите към открито море. А хората на

кастрофилакса, подучени, вече шушукаха из града, че е тръгнал да гони генуезеца. Все по-добре беше ятаците на хусарина да не разберат какво крои.

Седнал под навеса на кърмата, Иванко се бе замислил дълбоко. Колко сложен беше животът! А колко прост му изглеждаше доскоро! Когато Добротица му заповядаше, тръгваше, биеше се. Когато свършеше битката, яхваше коня и препусваше из горите на лов, гуляеше по кръчмите, задяваше болярки и селянки. А сега деспотът почна да му подмята за трон, за дълг, за народ, за жертви. За сложната игра, в която, ще не ще, се включва всеки управник. А колко чуждо беше всичко това за младия княз! Дано баща му поживее още много-много години, та да не стоварва върху неговите плещи тая страшна тегоба! Защо пък само дълг, защо жертви? Защо да не изживееш живота си тъй, както ти харесва, безгрижно, по свой вкус: той — с лов и сражения, Теодора — с гиздилата си в Бизанс, а Анна — с Тайната си книга в богомилската община? Защо не? Каква е тая тайнствена сила, която е покорила непокорния Добротица? Зле ли им е тук, в Калиакра? Малка ли власт има и сега деспотът? Защо ламти за повече? Че колко е животът? Защо трябва да го усложнява с дълг и жертви?

В такива мисли, замаян от ритмичния плясък на вълните и отмерения бумтеж на тъпана, под чийто такт робите размахваха веслата, Иванко не усети кога слънцето се свлече към кръгозора. Небето запламтя. Пламна и морето. Сляха се двете в едно разжарено огнище, в което слънцето искреше като нажежено желязо.

Иванко даде заповед и кормчиите натиснаха тежките весла. Цялата флота зави назад, както едновременно свръща стадо кефали. Продължи към север, додето из кръгозора изплава куполът на Наблюдателната кула. Тогава проехтяха гласовете на надзорниците: «Остави лопатите!» — Замлъкна тъпанът. Каторжниците се отпуснаха върху дръжките на греблата и тутакси заспаха, смазани от изтощение.

Часовоят от мачтата най-сетне зърна огньовете на крепостта. Иванко скочи, даде знак. Тръбачът изсвири тревога. Надзирателите се развикаха. Тъпаните закънтяха. Веслата се врязаха в кристала на вълните. Галерите се разгнаха в редица, размесени с ладиите и варките, поеха към брега като гигантска мрежа, от която хусаринът нямаше да се отскубне.

Изад далечния кръгозор изплаваше бавно бялата крепост, подаваше се под нея и червената грамада на Калиакра, израстваше, надигаше се, огромна и дръзка, отправила предизвикателство към морските стихии, мощна, непоклатима.

Иванко видя двете лодки: тази с откупа, която идваше откъм брега, и другата, чийто гребец, усетил клопката, размахваше лудо веслата. Надяваше ли се проклетникът, че ще свари да се изплъзне от бързоходните каторги и от повратливите варки? Защо се мореше напразно?

Корабите го обграждаха бързо, както кучешка глутница обкръжава изнемощял заек. Войниците застанаха на бордовете с канджите и въжетата с железните куки. Иванко видя сестра си с вързани ръце и крака в дъното на лодката. Гневът го задуши. Побесня при нейната безпомощност. Той грабна един як лък и опъна тетивата: Въздържа се и заради друго — можеше да засегне и сестра си.

— Спри, негоднико!

Белязания остави веслата. В ръката му лъсна нож. Той се приведе над свързаната девойка и извика:

— Приближете ли ме, и ще я намушкам!

Князът усети как ръката му потрепери. Никога, в никое сражение, не бе изпитвал такава тръпка.

И тогава видя чудото. Защото това можеше да бъде само чудо, нищо друго. Лодката тръгна сама, без весла и без платно. Ускори своя ход. Носът ѝ проряза вълните в два разпенени гребена и преди преследвачите да се опомнят, тя се измъкна от обръча им там, където още не се бе затворил.

Иванко изруга. Пъргавите каторги се спуснаха стремглаво подир беглеца. Никаква човешка лодка, никоя галера не би устояла на тая гонитба. Тъпаните биеха учестено, лудо, помощниците на надзирателите плющяха с бичовете, робите се свиваха и изпъваха задъхани, веслата се мятаха като мълнии.

Напразно!

Варката им избягваше бързо. Изправен в цял ръст, Коста Хусарина се смееше гърлено, тържествуващо-подигравателно.

Някои моряк пошепна уплашен:

— Морският дявол! Свети Никола, помози!

И се прекръсти.

Иванко се озърна. Почти всички войници и челници се кръстеха тревожно, шепнеха молитви. Той неволно свали, шлема и направи кръстния знак.

ИЗМАМЕНИЯТ ХУСАРИН

Княгиня Анна седеше в лодката безпомощно отпусната, но с твърд и решителен израз на изпитото от преживяванията младо лице. Готова беше на всичко, примирена, оставила се в ръцете на бога. Веднъж вече бе опитала да скочи във водата, та да сложи край на всичко. Ала как да се удави пред очите на тоя ненадминат плувец до нея и още по-добрия плувец, огромния триметров тюлен, който дремеше досами борда? Издебнала Хусарина, докато той оправяше гърбом към нея греблото си, опирайки се на теме и на пети, тя бе успяла да се преметне през борда в морето. Така, с вързани ръце и крака, дори да искаше, не би могла да изплава. Гърдите ѝ бяха усетили напора на водата като легнала отгоре ѝ скала. И вече щеше да отвори уста, да пусне, водата в дробовете си, когато бе усетила как някаква сила я надига нагоре, за да я изнесе на повърхността направо в ръцете на Хусарина. Той я бе прехвърлил в лодката мълчаливо, без да покаже ни гняв, ни укор, после бе потупал похвално по челото тюлена си, който отново се бе отпуснал сънлив сред вълните.

Стиснал веслата, Беязания гребеше, ловко и уверено, сякаш тая уморителна работа му беше забавление. При всеки замах, когато гърбът му се изпънеше назад, над яката му се подаваше тъмночервеното петно на шията. Лицето му, засенчено от широкополата рибарска шапка, беше мургаво, обрुлено от ветрове и слънце. Устните бяха изтеглени като тясна черта, а очите му — необичайно светли за черната коса, почти сиви — светеха зло и заплашително. Гневът от неуспеха отново го бе овладял.

През цялото време, откак бяха избягали тъй неочаквано от клопката, Коста Хусарина не бе промълвил ни дума. Мълчеше и я стрелкаше с поглед изпод вежди.

И ето, най-сетне проговори, сякаш изръмжа като куче:

— Ще им платя! И на Иванко, и на Добротица!

Тя го гледаше мълчалива, без да мигне, претръпнала пред всичко, което я очакваше, оставила се напълно във властта на своя бог.

— Деспот и княз! — кресна Хусарина — Божем благородници! А из засада! С цяла ескадра срещу един човек!

Тогава и тя реши да отговори:

— А ти, разбойнико, честно ли постъпи? Честно ли ме отвлече? По-малко подъл ли беше ти?

— Аз съм злодей! — усмихна се той жестоко. — На мен е простено. Не съм благородник.

— Спрямо злодея по злодейски! — отсече девойката и отново млъкна.

Все още не се бе опомнила, стоеше слисана от всичко, що я бе слетяло. Знаеше, виновна си бе тя. Това, което сам си направиш, никой друг не може да ти го направи. И все пак. Жестоко беше. Вместо закъснелия богомил съдбата, а отде да знае дали не самата сила на злото, бе изпратила насреща ѝ Хусарина. Тъй е устроен светът — има две начала. Нали тъй говори и първата догма на учението? «Начало бе мъртва точка, а първичност бяха Силата на сътворението и Силата на разрушението». Или сътворение или разрушение, среден път няма. Единният бог има двама сина: Исус и Сатанаил. Слуга на Сатанаил беше и Белязания. Каква друга власт би подчинила на неговата воля дивия морски звяр, който след отвличането ѝ пред Аязмото ги отнесе под вода до тъмната пещера с тюленовите скелети, за да се подсушат и стоплят на запаления огън; който ги изведе оттам, когато каторгите на баща ѝ навлязоха в залива? Тогава Хусарина я овърза яко, постави я пред себе си върху морската мечка, сложи една тръстикова цев в устата ѝ да диша, той захапа друга цев и тъй, потопени под повърхността, успяха да избягат между скалите. Същият звяр спаси господаря си и снощи, когато беше обграден от каторгите на Иванко. Захапал привързаното за носа въже, размахал перки с все сила, тюленът ги бе отвлякъл далече в морето, изпреварил бе дори най-бързите кораби и варки.

— Хусарино! — заговори тя — Къде ме водиш? И защо?

— За мъст! — изхриптя той, задавен от злоба.

Тя вдигна учудено вежди.

— Какво толкова съм ти сторила?

— Не на тебе отмъщавам! Какво си ти? Нищо? Отмъщавам на Балик, чичо ти, убиеца на моята майка!

— Дори да е истина, Балик е мъртъв.

— Затуй отмъщавам на рода му! На тия, дето всичко имат. И всичко им е позволено.

Много омраза беше наслоена в душата му. Не за пръв път Анна срещаше смазани от неправдата на живота, озлобени хора.

— Око за око — скръцна със зъби Коста, — зъб за зъб!

— Неправ закон си научил, човече, Мойсеев закон. Див и разрушителен. Десетте божи заповеди не са божи. Сам Сатанаил ги подхвърли като стръв на човечеството чрез Мойсея. И до ден-днешен по тия сатанаилови закони всеки властник провежда волята на разрушението — законите, що създадоха ада на земята. Хусарино, чуй божата правда! Не злоба към брата, а — обич. Не сатанаиловият римски закон: «Човек за човека е вълк.» А божият закон: «Човек за човека е брат.»

— Ха, ха, ха! — разсмя се жлъчно Белязания. — Братя! Аз и Добротица братя! Аз и Иванко братя! Какво щеше да стори с мен братът Иванко, ако му бях паднал в ръцете?

Княгинята изчака да поутихне злобата му и добави:

— Братя са обикновените хора, тези, които с труда си са в служба на Сътворението. Не онези, облечени в сатанаилова власт и законност, които ограбват труда на творците. Докато безчинствуват, те не са братя. Ще станат, когато се отрекат от насилието. Иванко не ти е брат. Той и на мен не е брат в бога. Само по плът. Аз те зова при твоите истински братя, при гонените, мъчените и ограбваните като теб. Зова те в Братството на бога.

Той я изгледа под вежди. Не отговори веднага. Размисляше нещо. Дори й се стори, че погледът му някак омекна. През окото на злото за миг надзърна човекът. Но не. Излъгала се бе.

— Бог! — процеди с насмешка той. — Ако имаше такъв бог, не би оставил ни помен от господарите. С огън би ги изгорил. И кой бог: богомилският ли, еврейският ли, измаелитският ли, латинският или византийският? Кажи де?

Анна го гледаше спокойно, без укор. Богомилска свещенослужителка, тя беше длъжна да познава душите на измъчените. Макар и млада, расла в дворци и охолство, беше научила много. Знаеше, теглото озлобява, теглото обезверява, теглото оскотява. Превръща човека в овца или вълк. Та нали все от тегло и мъка планините и горите бяха пълни с горски хусари, а морето — с пирати?

— Бог! — Коста Хусарина плюе през борда — За мен има само един бог, богът на силата! Няма да ме оправи ни богът на смирението, ни богът на сътворението, никой бог на голтаци. Единствен богът на силните. Със сила ще взема аз своя дял от живота. Че с какво съм по-лош от Иванко, от другите боляри? Кажете де! По-слаб ли съм, по-глупав ли съм, по-зле ли от тях умея да въртя меча, по-лошо ли яздя, по-несръчно ли водя кораби? Не, по-добре! Аз поне умея да чета и да пиша, а някои от тях и това не могат. На туй отгоре не ми е дадено наготово, а сам съм се научил. Защо тогава аз да гладувам, пък те да охолствуват; аз да нямам нищо, а те — всичко? Аз, който струвам повече от тях...

Княгинята неволно се дръпна от него.

— Нещастнико! — рече тя, сочейки го с пръст. — Пази се от себе си! Аз мислех, че те е овладял само бясът на отмъщението. Но не. Друг бяс те заплашва, друг, по-жесток иска да се промъкне в сърцето ти, най-страшният, бясът АЗ — този, който е създал царете и господарите, този бяс, който не ти дава да се примириш с равните. А всички хора са равни родени. Този бяс, който те подстрекава да не зачиташ другите... Пази се от себе си, Хусарино!

Улисан в препирнята, Коста остави веслата и тюленът, изморен, напечен от слънцето, тозчас се отпусна да си подремне. Затвори очи, потъна на метър под повърхността, постоя неподвижно минута-две, изплува все насън, пое шумно въздух и пак потъна. Ала не му било писано да си отспи и сега. Изведнъж той трепна и изскочи над водата, изправи се отвесно, заозърта се, като пръхтеше тежко и чаткаше със зъби.

— Какво чуваш, Шарко? — запита разбойникът и пленницата за свое удивление откри в гласа му такива нежни оттенъци, каквито не бе очаквала от него.

Коста поглади облата глава на приятеля си. Тюленът го погледна с очи, големи кафяви очи с някакви чудни зеници като четирилъчеви черни звезди, примига често-често с бялата мигателна ципа и ухапа галбовно ръката му. Гледаше с такава всеотдайност, че княгинята неволно се поколеба — възможно ли беше толкова привързаност в очите на едно сатанинско оръдие? Наистина, защо кучето може да бъде другар на човека, а морската мечка — не? Не е ли все жива твар, дело

на същото Творчество? Не току-тъй Тайната книга забранява убийството на животни...

— Каторги ли идат? — запита Белязания повторно — Време им е! Тях чакам тук.

Той се изправи и огледа кръгозора, заслонил очи с ръка.

— Да, те са!

Седна и загреба насреща им.

Неусетно над морската кривина се подаде неголяма ескадра. Три генуезки галери се носеха напред с бавно размахани весла.

— Какво кроиш, Хусарино? — запита княгинята, тоя път неуспяла да сподави вълнението в гласа си.

— Какво ли? Деспотът отказа да плати честно честния откуп. А аз тоя откуп ще го взема от кой да е: от Добротица, от Генуезеца, та дори от татарите. За пръв път ми е паднало в ръцете златното птиче.

Анна се надигна.

— Хусарино, моля те, за бога! Не ме давай на генуезците! Ако искаш, не ме връщай и на баща ми! Откарай ме в богомилската община! Там жълтици за откуп нямаме. Но с обич, с човешка благодарност ще ти се отплатим.

— Обич не търся, а — злато!

— Остави златото, сатанински камък!

— Всеки дири това, което няма, княгиньо!

Той се изправи в лодката, размаха шапка. Греблата на първата галера се застояха във въздуха, после се върнаха обратно, натопиха се напред, удържани от стотиците невидими зад борда ръце. Спряха кораба до самата варка. Отгоре ѝ нависнаха застрашително с цялата си мощ обкованият с метални плочи корпус, дървените кули и настръхналите под покривите си каменомети и железни куки. Над тарана, това страшно оръжие, което прозираше под водата, се бе прилепила с гръб и опънати назад ръце самата Богородица, нагърбила се да защити с дървената си статуя кораба от всяка заплаха. А от двете ѝ страни, пред увисналите котви, върху позлатения герб на владетеля бе написано с червени букви «Сан Лоренцо». Галерата на Джорджио де Мецано! Гербът му бе бродиран с блестяща сърма на алените платна. От всяка мачта се развяваха на вятъра дълги сребърни вимпели с червени кръстове. И може би най-дългият от всички висеше от

кърмата, толкова дълъг, че наполовина се влечеше по водата като пъстра опашка.

Някой запитва от борда:

— Ей, кой си ти и какво искаш?

Белязания отвърна:

— Разговор с Джорджио де Мецано!

— С дожда не щеш ли?

— Не! — пресече го властно Коста — Казах веднъж с кого! Водя му дъщерята на Добротица.

В следния миг от борда се наведе самият адмирал.

— Да се качи! — заповяда той.

Спуснаха въжената стълба, по която, подтиквана от поробителя, се изкатери княгинята. На борда я чакаше знатният генуезец с протегнатата ръка да ѝ помогне като истински кавалер, когато стъпи на палубата. Направила се, че не забелязва вниманието му, тя скочи пъргаво до него.

Де Мецано се поклони с цялата изисканост, на която беше способен един италиански аристократ.

— Приветствувам ви с добре дошла на моя кораб, княгиньо!

— Ваша Светлост! — обърна се тя надменно. — В името на всеизвестното ви кавалерство ви моля веднага да ме освободите от тоя разбойник и да ме върнете на баща ми!

Той ѝ предложи любезно ръка, без да отговори.

Девојката се озърна. Войници и матроси се бяха стълпили от страни с любопитни погледи. Дори голите гребци, забравени от надзирателите, бяха извили нагоре глави.

До средната пътека седеше прикован и Батул Безнос. Нещастник! Каквото и да стореше, все неудачно излизаше. Бягството му от Ивановата каторга също. Още първата вечер надзорникът го зашиба с бича, ей тъй за нищо, само да му вземе страха. Удари го лошо в слабините. Немислещ, невиждащ, Батул замахна, досегна го случайно с юмрук и го просна на палубата. А след това, обезумял от уплаха пред това, което го очакваше, той се напъна с удесеторени сили, отскубна халката от пейката и скочи в морето. Генуезката галера беше на петдесет разкрача. Батул се покатери на борда ѝ, радостен, че се е спасил. Защото все се надяваше да го наемат доброволец — гребец, който получава плата и напуска по своя воля. Ала напразно.

Разгневеният де Мецано заповяда да го приковат начаса към греблото като роб, на туй отгоре с две халки.

Със заучен светски поклон адмиралът отново покани девойката към засенчената с разкошен балдахин горна палуба.

— На вашите заповеди, княгиньо!

Тя остана на мястото си.

— Пленница ли трябва да се считам, Ваша Светлост?

— С какво съм заслужил това подозрение, монна Анна?

— Ако не съм, тогава ви моля, върнете ме в Калиакра!

Той се поклони още по-ниско.

— Не лишавайте един клетник от радостта да му бъдете скъпа гостенка.

Тя скръсти ръце.

— Ваша Светлост, върнете ме! Не подхожда на българска благородничка да гостува в такъв вид.

— Аз казах, княгиньо! — гласът му беше все тъй вежлив, както в началото. — Не лишавайте вашия покорен слуга от радостта да ви посрещне на борда с уважението, което ви се полага!

— Отказвате, значи! — девойката го стрелна с поглед. — А представяте ли си, Ваша Светлост, какво може да предизвика това?

И в ума ѝ изплаваха думите на брат ѝ: «Елена! Българската Елена!»

Де Мецано отвърна начаса, без да промени тона си:

— Това може да означава мир, дружба. Карвунската хора с нейния мъдър княз и Генуезка Хазария с нейната военна и търговска мощ в съюз могат да станат непобедими. Вие го знаете сама. По този въпрос ние сме на едно мнение и с прозорливия деспот Добротица, вашия баща...

— Моят баща е замислял тоя съюз по-различно. Първо, с моята воля, и второ — както подобава между почтени хора. Не тъй, като пирати...

Тя видя, че намекът ѝ го засегна. Но само за миг. После самообладанието на аристократа отново надделя.

— Моля ви, княгиньо! Починете си! После ще побеседваме спокойно, както подобава на благородници, не на палубата, пред очите на слуги и роби.

— Истината се разбира и от слуги и роби — отвърна тя. — Нека слугите и робите знаят, че оставам на кораба ви насила. Моят баща ще научи за това. И тогава...

Тая ужасна мисъл — българската Елена! Сърцето ѝ се блъскаше лудо в гърдите. Какво трябваше да стори, как да постъпи, за да предотврати кръвопролитие? Имаше ли право в името на това да се отрече от обещанието, що бе дала пред бога и пред братята?

Джорджио де Мецано приближи до нея и пошепна тъй, че другите да не чуят:

— Княгиньо, знам защо ме отбягвате. Ако беше друг мъж, щяхме да решим спора си по мъжки. С вярата ви няма да се боря. Няма да ви преча. Моля ви само да станете моя жена! Направете тая жертва в името на мира! После ще се уверите колко ви обичам.

— Пуснете ме! — прекъсна го тя. — Само варвари отвлечат беззащитни жени.

Той сви високомерно устни.

— Сравнявате ме с варварин, мене, знатния генуезец, благородника, който знае наизуст стиховете на всички поети от Вергилий до Данте и Петрарка... С най-хубавия дворец в Генуа...

Девојката сякаш не чу самохвалството му:

— Прави са били старите ромейци, когато говореха за подвизите на вашия Балдуин, който опустошил Бизанс тъй, както никой друг не могъл. «Варвари в кадифе» — тъй ви наричаше и моят дядо, мегадукът на Бизанс... А аз все не вярвах, докато...

— Княгиньо, не ви ли се струва, че прекрачвате границата на позволеното дори за дама, дори и за гостенка? Или искате да оправдая прозвището, което ми прикачихте?

Тя се изправи бързо.

— Подчинявам ви се, Ваша Светлост! Кажете къде е затворът ми! Надявам се, че няма да поставите и окови на ръцете ми.

И тръгна по стълбата решително.

Останал забравен дотогава, от тълпата се отдели Белязания.

— Простете, месер! — рече тон. — Аз нямам време. Трябва да си ходя. Чакам да получа уговорената награда. Стигат ми хиляда венециански дукати.

Генуезецът се обърна и го измери надменно с поглед.

— Каква награда си уговарял с мене пък ти?

— Та нали от ваше име помощникът на месер Антонио ми заръча да ви доведе княгинята?

Джорджио де Мецано пламна:

— Не те ли е срам, бандито, да виниш един генуезки благородник в подстрекателство?

Тогава и Коста се изпъчи.

— Аз не знам какво струва благородството ви, щом се отказвате от думата си! Ей го там, месер Антонио! Нека чуем него истина ли е туй, което аз твърдя!

Старият търговски капитан запристъпва смутено на място. Облиза устни, не знаейки какво да каже.

Спряла се на първото стъпало, неволно чула целия разговор, княгинята подхвърли през рамо:

— Значи тъй, чакалите се сджафкаха за плячката!

Това преля чашата. Джорджио де Мецано изгуби самообладание. Почервенял от ярост, той измъкна кинжала си и се спусна напред, като изкрещя:

— Дръжте тоя безсрамник!

Телохранителите му, десетина яки мъжаги, облечени в желязо, чакали само тая заповед, се хвърлиха върху хусарина.

Той излезе по-пъргав. Изтръгна меча от ръката на първия, който му попадна, и размахвайки го ловко край себе си успя да си разчисти пътя до парапета. Там се изправи и се закани с вдигнат меч:

— И ти, нечестни аристократе, ще ми платиш!

Не довърши. Чул бръмването на стрелите, Белязания се хвърли във водата. Няколко копия полетяха след него и потънаха в дълбините. А той не изплуваше, гребеше все по-надолу в синята бездна. Знаеше, че ако се подаде, тозчас стотина стрели и сулици ще се посипят отгоре му. Оставаше му само едно. Той се обърна по гръб, за да види над себе си размазаната сянка на корабния корпус. Издигна се нагоре и подаде глава до самия борд. Пое набързо дъх и отново се гмурна. Генуезците бяха отлични моряци. Догаждаха се към каква хитрост ще прибегне беглецът. Погледите им бяха насочени тъкмо там, до борда. В същия миг, когато Коста се показва, отгоре му се изсипа градушка от камъни. Той отново заби в дълбочините. А мисълта му работеше трескаво напрегната. Как да преплува под вода разстоянието, което ще го направи недосегаем поне за метнатите с ръка копия и за стрелите? Но

дори ако избягаше веднъж, враговете щяха да го догонят лесно със стотиците гребла на галерата. Не може плувец да се надбягва с галера?

Внезапно под него се провря едно голямо тяло.

Верният Шарко пак му се бе притекъл на помощ. Коста го обкрачи с нозе, прегърна го с ръце и го насочи напред.

— Още! Още не излизай!

Въздухът му се свърши. Мъчителен задух стегна гърдите му, но той все не позволяваше на тюлена да се подаде над водата. Едва когато усети, че му притъмняваше от липсата на въздух, че в следния миг дробовете нямаше да издържат и щяха да нагълтат против неговата воля вода, той даде знак за изплуване.

Бяха избягали тъй далеч от ескадрата, че не можеха да ги достигнат дори копията от метателните машини и градушката на каменометите. Някой ги видя, дочуха се трескави команди, веслата загребаха припряно, понасяйки напред бързите кораби. Коста го потупа по врата и тюленът отново се потопи. Тъй двамата пресрещнаха преследвачите си, разминаха се с тях под вода и излязоха зад кърмите им, подадоха се колкото да поемат набързо дъх и незабелязано да се скрият отново.

Когато се убеди, че опасността е отминала, Белязания реши да прибере и лодката си. Така с плуване и езда върху тюлена трудно щеше да се добере до брега. При това в главата му бе хрумнала нова мисъл, подсказана му от успешното бягство. Той се върна обратно към лодката си, която се подмяташе върху вълните на двеста-триста разкрача от генуезците. Приблужи я, подаде глава от противната страна да не я забележи някои, хвана въжето ѝ и възседнал тюлена, я повлече. Някой видя това чудо — лодка сама да плава по вълните — извика, на бордовете се струпаха бойци и моряци. Слисани от всичко, що ставаше пред очите им, едни почваха да се кръстят тревожно, а други да псуват. Но никой кораб не опита да ги догони.

Галерите неусетно се смалиха в далечината. Тогава Коста се прехвърли в лодката и се просна по гръб на дъното ѝ, смазан от умора. Ала не заспа. Не беше годен да заспи тъй недоволен от себе си. Не беше свикнал да прекъсва на средата започнатото дело. Не беше той човекът, който ще се откаже от целта си при първия неуспех. Беше отвлякъл княгинята, беше заложил главата си в туй начинание, отрекъл се завинаги от родната Калиакра, не от любов към генуезеца, а — за

злато. В живота бе разбрал това — срещу тоя метал се получава всичко. Омръзнало бе на Коста да си губи времето с дребни злодеяния, с дребна контрабанда, с дребни грабежи. Замечтал бе да си има собствена галера. С нея и контрабандата, и плячкаджилъкът щяха да бъдат по-спорни. Не беше роден за дребно живуркане Белязания. Белязан бе за големи дела. Много злато струваше една каторга. А за обслугата, за моряците и бойците — виж, това беше най-лесното. Само да се обадеше, и хиляди голтаци от кръчмите и горите щяха да се юрнат към него. Първият щеше да бъде Секул, другарят му, с когото деляха радости и неволи, откак се помнеха, от боси сополанци, та до днес. Повече от Коста мразеше Секул болярите, туй му беше и хубавото, и лошото. И омразата му можеше да го прати срещу всеки господар, ала заслепен от същата омраза, беше годен на всяко безразсъдство. Подхвърлено дете беше Секул, без баща, без майка, от тия, дето растат из пещерите на Калиакра редом с подхвърлените котета. Както котетата с крадено месо и риба оцеляват, тъй и Секул само с кражба се бе препитавал, додето израсна. Тогава пък никой не го рачи за работа. Че кой почтен човек ще вкара в къщата си най-върлия хайдук на Калиакра? Тъй, ще не ще, продължи Секул да живее във война със закона. Законът бяха тия, дето имаха. Има ли война, има и омраза. А като Секул, имаше хиляди, безброй. Щом станеше дума да се грабят богатите, хиляди щяха да се наредят зад Белязания.

Не можа Коста да пипне перперите на Добротица, изпусна дукатите на де Мецано. Е, та какво? Само те ли бяха? Ако успееше да си върне отново златното птиче, за такава плячка татарският хан щеше да затрупа лодката му със злато.

Оставаше му сега пък да отмъкне княгинята от генуезците. И успехът тоя път щеше да го споходи. Сякаш я виждаше пред себе си, разгневена, с огнен поглед, от който още му припарваше в сърцето. И зад нея — неговият кораб, собствена пиратска каторга! Трябваше да я отвлече пак! Заради каторгата главно, заради отмъщението! Нямахте да я остави в ръцете на тоя омразен латинец!

Притъмня съвсем. В далечината замъждукаха огънчетата от фенерите на генуезките кораби. Наоколо играеха делфини и плашеха тюлена му, който се притискаше към лодката, като пръхтеше недоволно.

Коста отново хвана веслата. Загреба към ескадрата. Когато я наближи толкова, че вече имаше опасност да го забележат, той се спусна във водата, възседна Шарко и с него, безшумен и невидим, достигна адмиралската галера. Всички спяха. Спяха и робите върху дръжките на веслата. Бодърствуваха единствени часовете.

И тя! Той я видя. Облакътена върху парапета на горната палуба, княгинята гледеше с невиждащи очи към запад, към Калиакра. При нейната мъка топла вълна неволно изпълни сърцето му.

За неговата ловкост беше игра да се покатери по увисналото кормилно весло. Оттам, все тъй безшумен като котка, Коста се прехвърли на горната палуба. Когато застана зад нея, тя се обърна рязко, но с един скок той запуша устата ѝ:

— Княгиньо! — пошепна Белязания задъхан. — Ще те върна на Добротица!

Анна се бореше с него, като се мъчеше да освободи устата си.

— Княгиньо, тихо! Ела! Да те спася!

С неочаквано движение девойката се изтръгна от ръцете му и изпищя:

— Помощ!

Той я стисна за ръката, опитвайки да я отвлече до перилата. Хвърлеше ли я във водата, после всичко беше лесно. Шарко ги чакаше долу.

— На кого ще ме продаваш пък сега? — дърпаше се тя — Махни се, разбойнико!

На кораба се чу топуркане, глъчка. Часовете засвириха с рогове. Върху палубите се юрна тълпа неразсънени войници, награбили първото оръжие, попаднало под ръцете им.

Решил вече да скача сам през борда, Коста усети впилата се в прасеца му стрела. Болката спъна скока му. Не можа да се прехвърли навън, залитна и падна. В следния миг отгоре му се стовариха десетина души и го омотаха с въжета.

Когато, пребит и разкъравен, го изправиха на крака, насреща му стоеше Джорджио де Мецано и го разглеждаше надменно под свити вежди.

— Значи, това си пак ти! — рече той, щом го позна. И се обърна към войниците. — Обесете го веднага на мачтата!

После се обърна към княгинята:

— Слава на Мадоната! Вашият баща ще бъде доволен, като научи това.

Девојката дишаше тежко. Едва сега бе разбрала, че със своя необмислен вик беше осъдила на смърт злодея. А за богомила всеки е преди всичко човек. Разбойникът също.

Тя пристъпи напред.

— Ваша Светлост, моля, пощадете го! Та той е само Ваше оръдие. По-дребен престъпник от вас...

Джорджио де Мецано стисна зъби. После пошепна:

— Когато човек обича, е годен и на престъпления. И Ланчиото, синът на Малатеста, господар на Римини, уби от любов Франческа и братата си Пабло. И цар Марко прониза с отровна стрела Тристан заради любовта му към Изолда. Тъй пее и Данте:

*«Както морето в бурна ноц реве,
кога с гняв бесен блъскат се вълните,
в борба с противни бурни ветрове,
така въздухът тук кънти в тъмите
и адски вихър, който няма спир,
влече и носи със себе си душите.»*

Но забелязал, че артистичният му дар и стиховете на великия поет не могат да я трогнат, махна с ръка.

— Добре, не го бесете! Истинският кавалер не отказва нищо на една дама. Откарайте го на «Санта Барбара»! Приковете го за греблото!

ЛОВЦИ НА РОБИ

Вече не съществуваше боляринът Йолпан. На негово място ислямът придоби нов воин, Сюлейман бей. Откак се потурчи, Сюлейман бей се сражаваше храбро за новата вяра. Тъй заслужи възхитата на стария хаджи Мехмед Чолак и прякора Айъ Сюлейман, което значеше Сюлейман Мечката.

Радостен беше хаджията. Рядко се ражда такъв юнак. Слава на аллаха, че го насочи към него, та и той на стари години да види достоен приемник! Много битки бе спечелил хаджи Мехмед Чолак, много бе изгубил, много капудани знаеше, ала като той сръчен, хитър и дързък не бе срещал ни правоверен, ни гяур.

Преди това хаджи Мехмед воюваше тъй, както го учеха генуезците, при които бе служил — да връхлети върху врага, като го обсипе с градушка от камъни и копия от катапултите, да го наниже на тарана си и да бяга надире, докато потъне. После да обере като сметана над мътеницата моряците, които не са се удавили, та да ги продаде като роби. А тоя акълия българин връхлиташе върху набелязаната жертва, без да се улисва със стрелби и хитри обходи, опираше борд о борд и рипваше пръв върху вражата палуба, последван от жадните за плячка воини. Докато се опомнят, душманите се виждаха разбити, а корабът им — пленен. Генуезците имаха много гемии, а малко хора. Затуй щадяха хората си. Наемниците и робите-гребци струваха поскъпо от галерите. А у хаджи Мехмед бойци колкото щещ, пъкаха из Анадола. Можеше да си набави роби колкото щеще. Само галерите му бяха все още кът.

През последната седмица по волята на аллаха бяха пленили тъй, с дръзки набези, една византийска и една трапезундска галера. Бяха освободили гребците мюсюлмани, а на тяхно място бяха приковали неверниците. Тъй правеха всички тогава. Оставиш ли се да те сразят, сам сядай на гребната пейка. По-голяма милост не чакай от победителя.

Сега три въоръжени кораба, претъпкани с фанатични сеячи на исляма, плаваха към север. Повелител все още се смяташе хаджи Мехмед Чолак, ала той сам беше оставил всичко в ръцете на новия си помощник, за яд и завист на предишния си заместник Ахмед Османоглу. Напред с пленената трапезундска галера плаваше Сюлейман бей, следван от Мехмед Чолак, със стария си кораб и от византийската галера с Ахмед.

Айъ Сюлейман едва бе дочакал тоя ден. С дни и ноци бе убеждавал покровителя си, додето го склони. Не можеше да си намери място, ако не отмъстеше, ако не си върнеше пак старата твърдина поне за половин ден. Той беше сигурен, че Добротица щеше да му я отнеме тозчас. Не щеше да остави вражо копие в сърцето на владенията си. При все това трябваше. Сюлейман бей жадуваше да отмъсти, да изколи тия, що се бяха възползували от злочестината му, и да измъкне майка си, старата болярка Десислава, от пленничеството, на което я бе обрекъл Иванко. Хаджи Мехмед пък чакаше от тоя набег плячка и роби. И най-главното, вярваше, че аллах ще му зачете и това дело, още един подвиг към низа от геройства, предопределили го за райските блаженства.

Айъ Сюлейман не се доверяваше твърде много на генуезкия кормчия. Прекалено хитри изглеждаха очите на месер Паоло. Ревностен католик беше. Ръцете и умението си бе продал за златото на измаелитите. Само сърцето си не продаваше. Кръстеше се заран при ставане и вечер при лягане, и пред всяко сядане и ставане от софрата, и пред буря, и пред сражение. На гърдите му, върху скъпата броня, се люлееше тежък сребърен кръст и наметалото му беше обшито кръст до кръст като кръстоносец. Все накриво го поглеждаха правоверните, най не го обичаше хаджи Мехмед, ала го търпеше. Нужни му бяха още знанията и умението на неверника. Когато решише, че ги е усвоил, както трябва, щеше да го прикове на греблото. Тъй да изкупи дързостта си и незначителното на правата вяра. Но и генуезецът, изглежда, подозираше участта си. Затова все настояваше да си ходи. Напечелил се беше доста. Тъй обясняваше: Айъ Сюлейман разбира колкото него от военно дело. Ала тъй като хаджията не склони, Сюлейман бей все си мислеше, че месер Паоло или ще избяга, щом му падне, или ще ги предаде. И туй беше ставало. Кондотиерите, наемниците-скитници, предлагаха меча си томува, който им предложеше повече. Отде да знаят дали някой не беше предложил повече и на месер Паоло? Ами ако тоя някой беше самият Добротица? Що ставаше тогава с потурчения болярин! Нали трупът му ще се люлее на бесилката пред стените на Калиакра, докато се откъсне сам от главата си...

Айъ Сюлейман гледаше ведно с кормчията компаса — паничка с вода, в която плаваше малка дъсчица с приковано на нея железце, чудно железце, което сочи винаги север и юг. Учеше го генуезецът на своето изкуство, та белким тъй по-рано се отскубне от златния си плен, в който бе попаднал.

— У нас вече правят други — рече някак самохвално месер Паоло. — Не във вода, а на игличка. Вършат работа и в буря.

Сега в морето беше тихо. Компасът показваше вярно. И корабите се носеха право нататък, по магнитната стрелка.

Йолпан-Сюлейман мислеше съсредоточено. Дали вече беше наближил, дали можеше да свърне наляво, към брега?

И все пак той даде заповед да свият на запад. Не нещо друго — усетът му го подсказа.

В далечината, през мъгливите пари на кръгозора, се мярна галера. С нея — няколко ладии. Изведнъж те свиха към брега, опънаха платната по вятъра, размахаха лудо веслата. Пръснаха се като врабци, зърнали сянката на ястреб.

Най-сетне се показва брегът, отначало неясен, само загатнат като бледа черта. Йолпан-Сюлейман стисна зъби. Беше познал родния бряг. Ето вдадената в морето скала като малък естествен вълнолом, ето откосеният стръмен бряг, ето жълтият пясък под него на юг, ето и дървеният пристан.

А това? До кея стоят две каторги. Готови за отплаване, с вдигнати весла, но стоят, не тръгват. Дори мостчетата, що ги свързват с пристанището — невдигнати. А на сушата войници. Множество. Ризниците им лъщят като рибени люспи. И сковани метателни кули, по които се катерят стрелците, затягат механизмите, пълнят с камъни кошовите, зареждат тежките копия. Димят огнищата под котлите със смола, в която топят кълчищата на гюлетата и копията, преди да ги запалят и метнат срещу вражеските кораби.

Айъ Сюлейман погледна към твърдината си. Над кулата се виеха тежки стълбове дим. В далечината пушеха други огньове. Ясно, даваха си знак. Не му се бе отдало да ги изненада. По-хитър от него бе излязъл Добротица. Досетил се бе къде ще насочи първия си удар бунтовният болярин. И добре се бе подготвил. Ако Сюлейман бей речеше да слезе на брега, трябваше първен със закотвените каторги да премери сили. А така, до пристана, без да се клатушкат от вълните, техните машини щяха да мерят по-точно от неговите. При това щяха да им помагат и тежките скорпиони за мятане на камъни и мощните самострели от брега, скрити зад брони от изплетени вършини. А ако речеше да нападне каторгите с абордаж, поражението му щеше да бъде сигурно. На всеки паднал защитник от карвунската каторга, откъм брега по трапа, щяха да се спуснат в помощ по десетина. Ако ли пък по някакво чудо, успееше да слезе победоносно на брега, в крепостта все пак нямаше да проникне. Готова беше неговата твърдина за обсада. Той самият я бе стъкмил. Знаеше слабите ѝ места, но знаеше и силата ѝ. Върху каменните зидове бяха издигнати както по време на война покриви и защитни навеси, да пазят войскарите отгоре. Катапултите бяха заели местата си, готови да избълват градушката си от камъни и железни остриета. Виждаха се изнесените котли с вряла вода и смола,

с които защитниците щяха да облеят всеки, който дръзнеше да се покатери по стената.

Ех, наистина Сюлейман бей, някогашният боил Йолпан, единствен знаеше тайния проход. По него можеше да проникне незабелязан вътре. Но дотогава отвред щяха да се стекат воините на Добротица, а той с три галери нямаше да устои. Безбройна беше конницата на деспота. И бърза, куманска. Кой смее да се мери по бързина с куманските наемници? Та нали за нея, да я спечелят, наддаваха и българи, и власи, и византийци?

Айъ Сюлейман стисна зъби. Ясно, напразно бе дошъл. Трябваше да измисли друга хитрост. И то за друг път. Не сега. Той беше «айъ» — мечка, не «аслан» — лъв. Дори лъв няма да се натика тъй безразсъдно в капана.

Беше толкова близо до дома си, до бащината, дядова, и праядова твърдина, че вече различаваше дървения петел над болярската кула. Поставили го бяха да ги пази от зли сили. Не бе го запазил. Там вътре беше затворена майка му. Ще може ли да ѝ помогне? Ще може ли някога да я изтръгне от ноктите на суровия деспот, да ѝ облекчи със синовна обич старините?

Ех, ако би могъл да подмами каторгите, да се отлъчат от брега, та да потопа поне една от тях? Да знае защо е идвал дотук, защо е трепал роби и моряци.

Той наближи до тях на хвърлей камък. Изпрати едно горящо гюле от най-силната си катапулта. Зурлите му засвириха бясно, воините закрещяха: «Аллах!» В отговор водата край него завря от посипалата се градушка осмолени камъни и копия, ала никой кораб не мръдна от мястото си.

Имаше ли смисъл да стои и да чака тук, докато Добротица хвърли насам цялата си мощ?

Той сви длани на тръба и се провикна:

— Хей, вие на брега! Кажете на болярката Десислава! Да знае, да не губи надежда. Йолпан майка си не забравя. Йолпан пак ще дойде.

После даде заповед за връщане. Кормчиите натиснаха широките весла и галерите покорно свиха назад. Карнава изостана, изчезна, стопи се в омарата на кръгозора. Българските каторги не се помахиха да го преследват. Хитри бяха хометесите им или пък по-хитър от тях им бе заповядал да не напускат пристана.

Хаджи Мехмед Чолак не му каза нищо. Никой не направи и намек за несполуката му. Ала Айъ Сюлейман знаеше — поразколебала се бе вярата им в неговата кадърност, в умението му бой да води, роби да пленява. Още един-два такива провала и току-виж, отнели му галерите. И ако не продадяха него самия в робство, турците най-малко щяха да му отнемат голямата власт. И тогава, сбогом на мечтите за отъмщение, за сила и богатство!

Тогава Сюлейман бей се сети за богомилското поселище. И с него имаше сметки да разчиства. Последни сметки, последна обида, при българите. Ех, не сполучи сега в Карнава! Ала с богомилите не е тъй. Няма Добротица да праща каторги душманите му да пазят, няма там каменни крепости, няма облечени в желязо, калени в битки воители, а прости селяци, свикнали мотики да въртят, не мечове.

Когато доближи брега, където богомилът Радин беше свалил със стрела велможката му шапка, откъм морето ги догони мъглата. Затисна вълните, заглади ги, както тежката брана изравня браздите. На сто крачки не се виждаше нищо. Само тая влажна, сива непрогледност. Морето беше мрачно и потискащо.

Сюлейман бей беше доволен. По-добре тъй. Не беше тръгнал на жътва, та да се бои от мъглата. Той спря каторгите до каменния нос, пусна котвите, изтегли мостчетата до брега и по тях бойците притичаха до сушата, въоръжени до зъби, алчни за кръв и плячка. Надяваха се, че в мъглата никой не ги е открил, че ще заварят селището безоръжно, че ще заграбят всичко живо без съпротива. Ала тозчас разбраха, че са се мамели. Иззад храсталака прокънтя тревожен рог. Богомилите не бяха дремали, умееха да се пазят.

Още при първите крачки засадата ги посрещна с градушка от стрели. Но малцина бяха ранени. Запазиха ги яките брони. Това настърви останалите. Те налетяха отведнъж, без да стрелят, без да мятат копия, без да разубават с извадени ятагани и диви крясъци. Знаеха, насреща си имаха неопитни селяци, наловчили се да опъват лъковете, докато са почивали от оран и копан.

Ала съпротивата ги смути. Напреде им излязоха едри като мечки мъжаги, облечени с кожи, обшити с метални плочки, с нахлупени калпаци, сякаш същински шлемове и с тежки, изковани от тях самите мечове, които въртяха с такава сила и умение, като че ли цял живот

само бой бяха водили. Сблъскаха се вразите, задрънчаха оръжията, та захрехвърчаха искри като от огниво, загърмяха ругатни и проклетия.

Мъглата неусетно се разсея, пометена от лъхналия морянин. Айъ Сюлейман съзря сред бранителите тоя, когото най-много търсеше. Радин. Размахал меча си, богомилът не пускаше враг да припари до него. Въртеше се като бесен, ще речеш не човек, а вихрушка, що отнася покриви, дървета и камъни.

Сюлейман грабна лъка от най-близкия боец, положи стрела, опъна тетивата. В следния миг тя щеше да полети, ако хаджи Мехмед не бе хванал ръката му.

— Сакън! — рече му той. — Хич ти такъв храбрец тъй ли се затрива? Жив ми трябва той, не мъртъв!

И се провикна:

— Ей, воини на Пророка! Бийте се, кълцайте, ама мислете! Не за леш и пепелища сме дошли, а — за роби. Жив го искам оня бабаитин, русия, дето най-добре върти меча. Косъм да не падне от главата му! Чувате ли? Пред мен ще отговаряте...

Ако не беше тая забрана, битката можеше да свърши по-рано. Турците умееха и в открит бой да се бият, и със засада да се оправят. А сега схватката се затегна. Малкият отряд явно имаше задача — да задържи враговете, додето може, та селяните да избягат в гората. Но крива им беше сметката. Не подозираха, че насреща си имаха Йолпан-Сюлейман, човекът, що знаеше и турските, и българските обичаи; и болярските, и селяшките хитрини.

Той изтегли хората си от боя и ги раздели на две, да избиколят засадата, после ги поведе право към селището.

Видял се изоставен сред гъсталака, Радин се сети. Сбра оцелелите братя и се спусна тичешком подир Сюлеймановата орда. За беда тъкмо тогава случайна стрела прониза рамото му. Другарите му го понесоха на ръце. Без него нямаха вяра в силите си. А и повечето от тях бяха ранени. Те едва свариха да прибегнат до спуснатия над рова мост, когато турците обградиха общиарията.

Айъ Сюлейман прецени бързо. Нямаше защо да напада направо. Не щеше костелив орех да троши със зъби. Селището беше обкръжено с дълбок ров и висока дървена ограда. Той изпрати напред петима доброволци зад щит от вършина, които пуснаха запалителните си стрели в селото. От другата страна нападнаха така още неколцина,

после още толкова, и още толкова. Подпалвачите приближаваха зад прикритията си до един хвърлей, пускаха стрелите и отстъпваха назад, оставяйки на бойното поле щитовете си, подпалени от стрелите на богомилите.

Ако бяха облистени, дърветата щяха да позапазят сгушените под тях сламени покриви. За беда тая пролет се бяха навъдили пълчища гъсеници. Огризали бяха де що имаше лист по овощките, оставили ги бяха с оголени черни клони, които не пазеха ни от слънце, ни от стрели, ни от вражи поглед. Сюлеймановите съгледвачи виждаха всичко, що става в обсаденото село — накъде се струпват бранителите, какво оръжие пренасят, какви им са загубите.

Селището вече гореше. Огънят попълзя и по оградата. После всичко стана бързо. Сюлейман хвърли силите си в стремителен пристъп от четирите посоки. Мюсюлманите преминаха над рововете по прехвърлени стълби и нахлуха сред задавената от дима ослепена тълпа. Заповед имаха да не убиват, а да пленяват. Хаджи Мехмед Чолак не щеше леш, а роби. Те ловяха защитниците и със сръчни хватки на роботърговци ги навързаха един за друг. Тежко ранените, които нямаше да стигнат до пазара, и осакатените убиваха на място.

В една колиба намериха и ранения Радин, който лежеше в несвяст в скута на Ирина, Батуловата сестра. Турчинът, който ги откри, си спомни заповедта на Чолак тъкмо преди да замахне с ятагана над главите им.

Накрай битката стихна. Турците откараха навързаните пленници на поляната край селото.

— Къде са жените ви бре, неверници? — изгърмя ядосан хаджи Мехмед, вдигнал заплашително сребърната си ръка.

Всички мълчаха. Само Дамян Врача, отслабнал, с кървава рана на челото, поддържан да не падне от неколцина селяни, се обади с прегракнал старчески глас:

— Слава на бога! Сварихме да ги укрием. Добре ви забави Радин. Вече можем и да умрем. При жените са и децата ни. С тях ще преживее общиарията. А с нас правете каквото щете!

— Най-първо ще ми обадиш къде са жените! — изсумтя Чолака. Старецът не отговори. Само вдигна очи нагоре.

— Ще кажеш ли, куче? — изкрещя пашата.

— Няма, аго! Не се гневи напразно! Нищо няма да кажа!

Хаджи Мехмед само посочи с очи. Палачът притича до село, та напълни щита си с горящи въглини. Други двама гътнаха богомила на земята и оголиха корема му.

— Сега ще поговориш ли? — запита хаджията.

— Няма, аго! Богомил кога рече да мълчи...

Не довърши. Пашата кимна с глава. Палачът изсипа жарта върху оголения мършав корем. Дамян Врача се сгърчи, премалая. Замириса на печено месо. Дигнаха го веднага, избърсаха въглените. Нещастникът едва се държеше на крака. По челото струеше пот.

— Е, сега ще продумаш ли? — повтори хаджи Мехмед.

Дамян понечи да отвори уста, но от пресъхналите му устни не се чу ни звук.

Пашата тъкмо се канеше да повтори изтезанието, когато видя върху далечния рът прашуляка подир препускащата насам българска конница. Нямаше време за губене. Той изкрещя заповедта си. Турците подкараха пленниците, натовариха ги на каторгите и отплаваха, преди да стигне помощта.

На тръгване Чолака подвижна към кораба на Айъ Сюлейман.

— Слава на аллаха! За тия роби генуезците ще ни дадат още една галера.

И вече на спокойствие, в открито море, заповяда да му доведат Радин, който бе дошъл в съзнание, след като турският хекимин го бе превързал.

— Седни! — посочи му той възглавката пред себе си. И когато слисаният богомил се отпусна напреде му, добави: — Машалла! Биеш се като аслан. Аллах обича храбреците.

— И нашият бог ги обича — промълви Радин.

— Остави го вашия! Какво ви помогна той? Чуй що аз ще ти река! Аллах такива търси, истински мъже, за правата вяра. Стани воин на аллаха, и ще имаш всичко. Почести, слава, охолство, жени...

— Добре съм си и на село аз!

— На село! Не проумя ли, че вече го няма твоето село? Или ще станеш воин на Пророка, или — роб!

Радин опита да изправи глава. Пресъхналите му устни прошепнаха едва чуто, но твърдо:

— Защо да сименявам вярата? Хубава си е и моята!

— Младо, глупаво! Защо ли? Я виж Айъ Сюлейман! Роб беше, а сега е бей. И ти ще станеш бей.

— Казах, не ща! Няма аз насилник да ставам. Аз срещу насилниците се боря.

Чолака стисна с пръсти брадата си.

— Или бей, или роб! Толкоз! Повече ни дума!

Радин отговори:

— Мене с робство няма да ме уплашиш. Цял живот съм бил роб. Болярите — може, дето на пух и коприна лежат, дето мотика с ръка не барват...

— Сус бре, кьопек! — кипна пашата. — Мене ли на акъл ще учиш?

И махна с ръка. Стражите се спуснаха и отмъкнаха богомила, натикаха го във вонящия трюм при останалите роби.

ПЛАВАЩИЯТ АД

Това наистина беше плаващ ад. Коста Хусарина, който често бе превеждал галери и бе поглеждал от горната палуба как гребците прегъват нашарени от бичовете гърбове, никога не се бе замислял, че и той, волният пират, някога ще седне прикован до греблото. Той и тогава знаеше това — каторжниците не са хора, те са направо работни животни. Дори по-зле от животните. Защото никой вол, никой бик не може да изтърпи теглото на един гребец. Тъй ги наричаха — живи мъртъвци, мъртви за света, ала достатъчно живи да мъкнат и чувствуват мъката си.

Белязания беше прикован до едно весло в средната част на галерата с още петима нещастника. Беше първият до пътеката — най-близо до бича. Седеше съвсем гол, както всички роби, върху тясната пейка, застлана с въшлясала овча кожа. Левият му крак, с халка над глезена, беше прикован с верига към палубата. Джорджио де Мецано го бе наказал като каторжник, не като пленник. Каторжниците никога не слизаха на брега. Никога не ги освобождаваха от веригата. Умираха на нея. Затова бръснеха главите им. Да се познава кой какъв е. Отдясно седеше друг каторжник българин, а след това — двама маври с обръснати мустаци и бради, но с перчем на темето. Те бяха пленници, също роби, само че в някакво по-почтено робство. Имаха право понякога да стъпят и на суша, то се знае, не за разходка, а за най-тежката работа. При живота на гребците слизането на земята беше непостижим блян. Двете външни места до самия борд бяха свободни. Там седяха двама доброволци гребци, испанци от Каталония, яки като бикове, години наред вече продавали силата си на този капитан, който плати няколко пиастра повече. Сега те се разтъпкаха по пътеката само с по една дървена пранга на крака. Нощем и тях приковаваха към пейката. Защото, недоволни от надзирателите и храната, доброволците понякога се отказваха от заплатата си и бягаха. А какво ще стане с галерата, ако всеки я зарязва, когато му скимне? За разлика от другите

гребци те имаха право да носят мустаци. Ала някои сами ги бръснеха. Колкото по-малко развъдници за въшки — толкова по-добре.

«Сан Лоренцо» пак беше понавел нос във водата. Изглежда, недобре бяха запушили дърводелците пробойната. И сега цялата флота пъплеше, опитвайки да се приравни към неговия ход. Затова на останалите две галери весларите работеха на една смяна, гребяха само каторжниците. Пленниците спяха, сгърчени на пейките, а доброволците се разхождаха.

Такава смрад! Никой не почистваше гребната палуба. Чакаха само дъждът да окъпе нещастниците и да измие мръсотииите наоколо. А дъжд не бе валил отдавна. Навярно и в ада нямаше такава воня. Защото и дяволите не биха изтраяли в нея.

Съседът му българин простена:

— Няма ли край тая мъка! Няма ли най-сетне да ни прибере бог!

Напсува и бога, и царя, и болярина си, който го бе продал.

Коста Хусарина не отвърна веднага. Опрял левия крак в напречната дъска, а десния — в предната пейка, той натискаше веслото напред, над главите на предните гребци. После се изправяше с него, за да позволи на лопатите да се потопят във водата, и с всички сили дръпваше назад и надолу, докато се тръшнеше на пейката. И без да си поеме дъх, почваше отново — напред, нагоре, назад и надолу! И пак... И пак...

Тъпанът удари отсечено и спря. Робите прекратиха гребането и се отпуснаха върху веслата като подкосени, заспаха мигновено, смазани от умора...

Коста се събуди от виковете на надзирателите. Отвори очи. Разнасяха храната: къс червив сухар с три маслини и един чироз. Повече не даваха, защото знаеха, че пълният стомах изленивя. Клетниците загризаха дажбите си нарочно по-бавно, хем да се насладят напълно на вкуса им, хем да се забавят поне още една минутка, да откраднат още една минутка почивка.

Едва сега Белязания отговори на съседа си, като дъвчеше сухара:

— Да умреш, казваш? Че от това по-просто няма! Спри да гребеш! И надзирателите ще те пребият.

Преглътна и костилката на маслината. Робите не хвърляха нищо — ни костилка, ни кост. И добави:

— Аз пък не мисля да умирам! Мисля да бягам!

— Ще бягаш! С тая верига?

— Щом други са могли, ще мога и аз! Всичко, което може кой да е човек, мога и аз. И ще избягам...

Доброволците, раздали храната, седнаха на пътеката да се нахранят и те. На тях, свободниците, се полагаше в повече от храната на робите и къс пушена сланина. В тия гранясали късчета бяха впити сега с животинска алчност очите на злочестите прегладнели роби.

Внезапно часовоят отвърх мачтата се провикна:

— Кораб на хоризонта!

От кърмата проехтя сигналният рог за тревога. Капитаните с помощниците си изскочиха на палубите, възряха се назад.

— Втори кораб! — съобщи наблюдателят на «Санта Барбара».

За всяко навременно съобщение моряците получаваха добавка в дажбите. Затова се състезаваха кой по-рано и по-вярно да открие враг или суша.

Наблюдателят от кораба «Санта Барбара» имаше по-остри очи.

— Карвунски!

Свирките на боцмани и стотници запищяха. На палубите се изсипаха като мравуняк тълпи матроси, които се спуснаха да разгъват платната, и бойци, които пътем оправяха шлемовете и кюрасата си, притягаха ремъците на мечовете, закачаха тетивите на лъковете си. Артилеристите заставаха зад метателните машини, огнярите подклаждаха огньовете под казаните със смолата, запалваха борините да им са под ръка, когато почнат да палят омотаните с кълчища насмолени гюлета.

В първия миг Коста Хусарина трепна от радост. Но радостта му тозчас угасна. Ако ги хванеха българите, беше още по-зле. Тук поне още живееше, имаше надежда. Попаднеше ли в ръцете на Добротица, го чакаше смърт.

Главният надзирател изпищя със свирката си. Помощниците му развъртяха камшиците. Яли-недоjali, доброволците скочиха на местата си, преглъщайки последните трохи. Всички хванаха оловните дръжки. За да се уравни дългото весло извън борда, дръжките трябваше да бъдат много тежки. Тъпанът задумка учестения си ритъм.

От местата си робите не виждаха нищо извън борда. За тях съществуваше само високият фалшборд, който ограждаше малкия им ад, и горната палуба, която ги отделяше от небето. И от бога. Не виждаха, ала от възклицианията на генуезците разбираха, че българите ги догонват.

Никой не знаеше как Добротица бе научил, че дъщеря му се намира на «Сан Лоренцо», та да натири подире им набързо каторгите, които му бяха под ръка. Ала се досещаха. Както генуезците имаха съгледвачи в Калиакра, тъй и българите навярно имаха свой човек във флотата на де Мецано. Навярно този човек бе пуснал през нощта скришом, да го не видят, гълъб с писмо до Добротица.

Застанали върху мостиците на сближените си кораби, тримата капитани размениха няколко думи. После пострадалият «Сан Лоренцо» с адмирала и княгиня Анна продължи към север със скорост, която още можеше да развива, а другите две галери се приготвиха да срещнат преследвачите. Такава беше заповедта на Джорджио де Мецано.

Българите, види се, разбраха замисъла му. Едната каторга продължи сама срещу изчакващите я генуезци, а другата опита да се отклони, за да догони с обход бягащия «Сан Лоренцо». Но капитанът на «Санта Барбара», месер Рафаел де Воцоло, смело се втурна насреща ѝ. Схватката стана неизбежна. Още отдалеч българите откриха огън. Тежките прашки отпратиха огнените си топки. Повечето от тях изцвъртяха в морето, но няколко все пак паднаха на палубата. Генуезците тозчас ги изгребаха с щитовете и хвърлиха сред вълните. Една от тях пръсна главата на роба, който стоеше пред Коста, и той се свлече безжизнен в краката на съседите си. Войниците не го и погледнаха. Нямаха време да се занимават сега с него. Само подхванаха гюлето и го изхвърлиха. Последва залп от запалителни стрели. Генуезците ги обезвредиха бързо. Само една подпали платното. Ала един матрос изпълзя като паяк по въжетата и с голи ръце угаси огъня.

В такива случаи корабите спират на катапултен изстрел един до друг, обръщат бордове и се замерват с оръжията си, докато на единия пламне пожар или нервите на капитана му не издържат и той опита да побегне.

Българите не изчакаха. Иванко, както стоеше на бака, нетърпелив час по-скоро да смаже тези, що му пречеха да се спусне подир похитителя, изкрещя гръмовито заповедта си. Без да спре, без да зареди повторно прашките и самострелите си, сякаш без да усети градушката от огнени камъни, той налетя с бесен устрем. Бойците му бяха застанали с протегнатите куки и копия.

Когато корабите се доближиха на петдесетина крачки, два облака от стрели полетяха един срещу друг, разминаха се със свистене и се посипаха по палубите. В глъчката на бойците се удавиха стоновите на нещастниците, в чиито незащитени от броните вратове, ръце или крака се бяха впили стрелите.

Рафаел де Воцоло разбра късно подхода на врага си. Преди кормчиите му да извият кормилните весла, преди робите да загребат, тия от левия борд назад, а ония от десния напред, каторгата на Иванко връхлетя с диво настървение като ранен глиган.

Белязания усети сблъскването, преди да е чул трясъка. Само зърна над фалшборда върха на българската мачта с разветвия стяг. Видя как оловните дръжки на греблата от предните редици бидоха изтръгнати от ръцете на робите и прелетяха напред, пръсвайки главите на седналите пред тях гребци. Мигновено, повече по инстинкт, отколкото с разум, той пусна ръкохватката и се сгърчи между двете пейки. В същия миг неговото весло помете нещастниците от предния ред, а над главата му профуча задното гребло. Чу се страхотен грохот. Корпусът се разтърси от удара на българския таран.

После избухна дива олелия. Ранените пищяха отчаяно, опитвайки да се измъкнат изпод труповете. Офицерите крещяха пресипнало заповедите си. Стрелците обсипваха нападателя със стрели. Железните колове на тарана скърцаха злоещо в разкъсаната обшивка на «Санта Барбара» при опита си да се изтеглят назад, за да нахлуе по-бързо водата в пробойната, преди потъващата жертва да увлече със себе си в дълбините и победителя.

В разгара на боя Иванко видя, че другата му каторга е зле притисната от генуезците. Може би таранена, с пробит корпус. С рязък напън напред весларите му отдръпнаха кораба, после само с греблата от левия борд и с рязко извиване на кормилните весла каторгата се отклони и се втурна на помощ. Нямахше време да нанесе втория удар с

тарана, който изпраща врага на дъното. Стигаше ѝ, че го бе извадила от строя.

Рафаел де Воцоло беше опитен капитан. По негова заповед моряците спуснаха във водата огромна кръпка от насмолено платно, опънато върху дървена рамка. Пазеха я в трюма за такива случаи. Нагласиха я тъй, че да закрие дупката. Съвпаднеше ли добре, натискът на нахлуващата отвън вода щеше да я притисне плътно към обшивката.

Ако не беше направил този опит, корабът щеше да потъне само за няколко минути. Толкова страшен беше пробивът. Ала и сега, макар и много по-бавно, водата продължаваше да се просмуква, да се плиска в трюма, да се издига.

Капитанът разбра. Нямаше друг изход. Трябваше да бяга към брега, къде да е, край скали или плитчини. Поне матросите и бойците да спаси. С пристанище или без пристанище, корабът с гребците все едно щеше да потъне, щом не можеха да го задържат над водата. За да открият къде е най-близката суша, пуснаха една врана от ония, дето ги държах за такива случаи. Птицата се издигна нагоре-нагоре, после се устреми към северозапад. Натам изви нос и галерата.

Главният надзирател изпищя със свирката. Тъпанарят заудря с палките. Помощниците заплющяха с бичовете. Десетина гребла около пробойната бяха натрошени и до увисналите им оловни дръжки се валяха купчини трупове и ранени, сред които единствен Коста беше напълно здрав. Но той лежеше между мъртвите неподвижен, без да се издава.

Тъпанът ускоряваше ритъма си. Задъхани от умора, гребците се подхвърляха, сякаш сраснали с ръкохватките, размахваха веслата. Камшиците не спираха да шарят по гърбовете им, оставяйки върху изранената кожа нови кървави белези. Един припадна, свлече се като дрипа между пейките. Ударите се посипаха настървено отгоре му. Ала той не трепна. Изглежда, беше умрял. Тогава изтръгнаха халката от крака му и го хвърлиха в морето.

Боцманът стоеше под мачтата, като не спираше да подсвирква с уста. Тъй примамваше вятъра в платната, да помогне и той. Само при пълен вятър е забранено свиренето, за да не докара буря.

«Санта Барбара» се носеше с всички сили. Но личеше, че това са последните ѝ сили. Все повече носят ѝ затъваше надолу. Налагаше се

предните гребци да вдигат по-високо веслата, когато ги изваждат от водата. Припадна втори каторжник. И той не стана при ударите. Припадна трети. Оставиха ги на веригите им. Нямаше време да се занимават с тях. Надзирателите притичаха по редиците и напъхаха в устата на всеки роб по комат хляб, накиснат във вино. Това поободри нещастниците и те напрегнаха отново мускули.

Тогава на Коста му хрумна безумната мисъл.

— Роби! — извика той. — Не гребете! Не видите ли, че галерата потъва? Господарите искат да спасим тях. А ние ще загинем — и тъй, и инак! Нека тогава да загинат и те! Нека ни пребият, ако щат! След нас ще изпукат и те!

Повтори бунтовния си призив и на италиански. Едни от гребците го разбраха, други се досетиха какво иска. Нерешително, един подир друг, те отпуснаха веслата и се сгърчваха между пейките, престорвайки се на мъртви.

Надзирателите побесняха. Размахаха още по-настървено камшиците. Спуснаха се в помощ и някои войници, изпратени от капитана. Зашибаха с дръжките на копията и с ножниците на мечовете. Кръвта потече от разбитите глави, смеси се с мръсотииите по пода. Напразно. Робите рядко решават. Но когато решат, отиват до край. Всички бяха пуснали веслата.

— По-добре смърт! — крещеше Коста — Но да умрат и те!

— Смърт! — повтаряха с последни сили бунтовниците — Смърт!

Генуезците вече не знаеха къде да бият по-напред. Не можеха да разберат кой насочва волята на тези упорити самоубийци. Затова удряха наред живи и мъртви. Не различаваха кой е истински мъртъв и кой се преструва.

А корабът потъваше непрекъснато. Бездната го обгръщаше с хладната си прегръдка, притегляше го надолу, безчувствена и неумолима. Ето, водата преля и над палубата, разплиска се в струпаните тела на робите. Уплашени, войниците побягнаха на горните палуби, разбрали най-сетне колко безпомощна е вече жестокостта им. А там началници и редници хвърляха броните и шлемовете си, разсъбличаха се, та с плуване да се спасяват.

Рафаел де Воцоло извади от каютата си една блестяща стъкленичка от венецианско стъкло. Постави я пред мачтата, под иконата на свети Георги, патрона на Генуезката република.

Прекръсти се и замълви в отчаян захлас:

— Света Агнесо от Кафа! Помогни! Застъпи се за нас пред Мадоната! Ще те послуша тя, Милосърдната!

В стъкленичката беше запазена въздишката на Христа, когато са го приковавали на кръста. Божата въздишка помага при злочестини — тъй го уверяваха светите отци, които му я бяха продали.

Белязания се бореше трескаво с веригата. Опитваше да изтегли скобата ѝ от дървото. Не му се удаваше. Беше заклинена дълбоко. Той опита с копие, което случайно беше паднало до него. Напъна, повтори. Като че ли ръждясалото желязо мръдна, поотдели се от хватката на дървото.

Изведнъж корабът проскърца заплашително, люшна се напред, задържа се тъй с вирната във въздуха кърма секунда-две, после се хлъзна мазно с носа напред в дълбините.

Коста видя как го покри вълната. Блестящият лазур, който го обгърна, бързо притъмня, посиня. Водната маса притисна гърдите му. Но той все не се отчайваше. И под водата продължаваше да се бори с безпощадната верига.

Пред очите му в размазаната блестяща синева премина някаква едра сянка. Шарко! Белязания размаха ръце да му се обади. Тюленът приближи глава, почти я опря в лицето му, обхвана го с перки, както майка тюленка изнася детето си над водата. Удавникът разбра, тюленът сега беше единствената му отчаяна надежда. Не биваше да го изпуска! Прегърна го и той, помъчи се да се задържи в мощния му врат с цялата сила на безнадеждността. В същото време натискаше с десния си крак в пейката, мъчеше се да изтръгне халката от дървото или пък самия глезен от халката...

А синият мрак край него се сгъстяваше все повече. Клетникът усещаше как пращят като сухи трески ребрата му под водния натиск, сякаш в следния миг щяха да се начупят. Дробовете му се напъваха да задържат мръсния въздух, да спрат напиратцата към тях като преса вода. Усещаше как се пука и глезенът, разпънат между дърпащото се нагоре тяло и увеличащата го с потъващия кораб верига. Сякаш го пронизваше огнен шиш. Въпреки всичко Коста не изпускаше

спасителя си. Болеше! Нека боли! Това значи, че е жив! Нека заболи повече, нека се откъсне кракът! Това ще означава живот. Откаже ли се от борбата, в следния миг ще го обгърне мракът...

Още! Още малко!

Непоносима болка прониза цялото му тяло, сякаш някой разсече с брадва стъпалото му...

Когато се свести, Белязания се видя проснат върху някаква палуба. Струваше му се, че всеки миг отново може да изпадне в несвяст. Край него стояха овързани с въжета стотина генуезци, доскоро негови господари, а сега — и те безправни роби.

Хусаринът не знаеше как бе попаднал тук. Не бе видял как тюленът го бе поддържал над повърхността, докато дойде корабът на Иванко, как бе оставил, доволен от изпълнения си дълг, българските войници да го вмъкнат в лодката си. Дотолкова стигаше способността му да преценява. Длъжен беше да го изнесе на сушата, при себеподобните му. Себеподобните трябва да си помагат, както си помагат и тюлените, и делфините. Отде можеше да допусне бедното, безхитростно създание, че тъкмо тези себеподобни бяха най-злостните врагове на приятеля му?

Белязания стисна зъби. Надвесен отгоре му, го разглеждаше сам боляринът Иванко.

— Значи, падна ми в ръцете! — изръмжа, задавен от гняв, Иванко — Сега ще ни платиш за цялата мъка! И за позора...

Коста понечи да отговори. Искаше му се да изреве в лицето му, че вече и да умре, ще умре доволен. Защото бе успял нещо да им напакости.

Преди да отвори уста, отново изгуби съзнание.

ЛОБНАТА КУЛА

Прикован с две вериги в стената: едната през врата, а другата към десния му крак, Коста Хусарина лежеше върху купчина воняща слама в подземието на Лобната кула. На шест метра под земята, в тая отвесна дупка, издълбана в камък, беше тъмно като в рог. Дори пръстите си не можеше да види, когато ги поднесеше пред очи. Пълчища пълхове сновяха наоколо. Колко големи бяха — той не можеше да измери, но като слушаше лудото им топуркане, му се струваше, че не са по-малки от котки. Те го прескачаха, катереха се по него, опитваха да загризят я носа, я ушите му. Понякога ги усещаше как ръфат късчета от безчувственото месо на подпухналия му крак.

От единия ад — каторгата, Белязания бе попаднал в друг. Наистина, тук нямаше онова убийствено гребане и непрекъснатата заплаха от свистящия бич. И все пак тъмнината беше не по-малко изтезание от най-жестокия удар. А вече два пъти при него идваха палачите. Идваха да научат дали сам, по свой почин и своя воля, бе похитил княгинята или имаше и помагачи. Да разберат дали това не беше пак дело на размирните боляри, които не спираха да съзаклятничат. Как ли не го мъчиха, как ли не го изпитваха? И с нажежени щипци ръфаха месата му, и по диканя с настръхнали кремъци го влякоха, и надолу с главата го оставяха да виси, и с дървено менгеме стягаха челото му. Когато изгубеше свят, го плискаха с вода, додето се събуди, и пак почваха. Цялото му тяло беше в рани и синини, та от новите страдания не можеше да различи болката в счупения крак, който се бе подул и тежеше повече от най-тежката окова.

А снощи го осъдиха. Навярно беше снощи, защото оттогава беше спал само веднъж. Види се, толкова се бояха да не им избяга, та вместо него да откарат в съда, пратиха севаст Боян в тъмницата. Ограден от стражари, с извадени мечове, севастът бе влязъл в подземието, стиснал носа си с пръсти, задавен от вонята. Дори не бе седнал на донесения стол, а така прав, да не се бави повече в тая смрад, бе издумал науст

присъдата. Коста знаеше, тя му бе наредена отгоре, от деспота. Севастии и писари, палачи и войници, нямат своя воля — те са кучета на деспота. С тържествен глас, подпрян на тежкия меч, съдията бе изрекъл на един дъх заучените слова, та граматикът едва бе сварил да ги запише върху пергамента с пачето перо, което топеше в желязната мастилница. Накрай бе прочел записаното да чуе севастът дали е вярно. Белязания не бе запомнил нищо друго, нито изброените титли на деспота, в чието име го осъждаха, нито вината си. Само последната дума: «Смърт!».

И ето, сега той лежеше в ада си и чакаше. Очакваше края. А не можеше да го повярва. Как тъй, тъкмо той, Хусарина Коста, който е завършвал всичко, що е начевал, който можеше всичко, което можеха другите — да умре? Толкова смъртници са се измъквали от тъмниците си. Как тъй те са могли, а той да не може? Нима има нещо, което той да не може?

Бяха го оковали здраво. Поне сто пъти Коста бе опитвал да разчекне халките около крака и врата си. Напусто. Дебели бяха — сякаш не за човек, а за мечка. Дълбал бе със синджира стената, в която беше взидан. Ако имаше десет-двадесет дни време, би я изровил. Но нямаше. Туй беше най-страшното, нямаше време. Деспотът не се бавеше. Присъдите се изпълняваха бързо. Нима трябваше да си иде от тоя свят, нищо неразбрал от него, не сварил дори да отмъсти, както се следва — той, белязаният за големи дела?

Много бе закъснял с отмъщението си. Тъкмо когато бе решил, още момче, да го простреля, архонтът Балик взе, че умря. Разколеба се тогава Коста, засуети се. Увлече се по кражби и по злодейства. Защото стомахът искаше да яде, тялото да се облече. Дето му паднеше болярин или болярски човек, обираше го. Де що можеше да превози контрабанда, превозваше. Де що можеше да посочи имане за обир, отвеждаше към него хусарите. Тъй zasiщаше омразата си към имотни и големци. Все тъй, докато видя щерката на Добротица, и реши хем да отмъсти, хем имане да придобие; не с дребно хусарство да живурка, а да стане прочут разбойник — с боляри и деспоти сили да премерва. Ако не знатен болярин — то поне знатен разбойник...

И колкото по приближаваше краят, толкова по-незаситена оставаше душата му. Клетата му майка! Не я помнеше той. Отде можеше да я помни, като го бе напуснала рано-рано, оставила го сирак

още пеленаче. И защо? Заради болярин и болярска неправда! Заради чичото на княгинята, заради архонта Балик! Слугиня била майка му, доверена горнична на самата болярка. Цялото боляркино рухо и гиздило знаела, всички коприни и кадифета, всички огърлици и диадеми през нейните ръце минавали. А баща му бил десеткар в стражата на Балик, най-смел и верен. Де що имало тежка и опасна заръка — архонтът все на него заръчвал. Защото знаел, че каквото му нареди, свършено е вече. Но веднъж десетникът не се върнал. Донесли му само лъка и шлема. Връчили ги на вдовицата. Попищяла клетата, повайкала се. Щяло ѝ се да се хвърли от Лобната кула в морето, ала не го сторила. Под сърцето ѝ вече пърхала бъдната рожба.

И тогава станал обирът. Кой, как — Коста не разбра никога. Затрило се най-скъпото огърлие на болярката, от чист бисер в златна оправка. Побеснял архонтът, завардил със стражите си изходите, ровил, претърсвал, всички слуги: през огън и желязо минали да кажат, да признаят. Само майка му пощадили, трудна била жената, а и най-доверена от всички. Тъй и не открили грабителя.

А когато след месец се явил на божия свят Коста, злочестата родилка изтръпнала. На врата му се тъмнеело петното, заради което и досега му викат Белязания. И не заради хубостта му се уплашила клетата. Кой сиромаш ще седне да се тревожи заради хубост?

Побързала да го повие повечко, да прикрие грозния знак. Ала старицата, що ѝ бабувала, не се сдържала. Тук пошушнала, там подметнала — дошло до ушите на архонта. А има ли по-сигурна улика от тая? Такава дамга имат децата, чиито майки са сторили обир, додето са носили плода си под сърцето. И то не къде да е божият знак бил лепнат на врата, там, дето се слагат огърлиците.

Друго доказателство не подирил архонтът, че какво повече от тая висша поличба? Само погледнал разповитото пеленаче и махнал с ръка. Хвърлили майка му в тюрмата. А на заранта я намерили мъртва. Обесила се с пращилото. Не издържала невинната позора.

Тъй загубил Коста и баща, и майка. Навярно от глад още тогаз щял да се отърве от света както подхвърлените из калиакренските пещери слепи кутрета, ако не бил дядо Драгой. Хусаринът не помнеше майка и баща, но виж, дядо Драгоя помнеше. Просяк и пиянице. Каквото изпроси, изсмуква начаса. А ако му падне на сгода, насаме в тъмнилото, може и човек да пречука за една златица. Смили се старият

нехранимайко над клетото сираче, никой друг не рачи да храни белязано от бога зверче в дома си и божи, и болярски гняв да раздухва. Отгледа го дядо Драгой, кога ненахранено, кога необлечено, кога недоспало. Кажиречи пак той отгледа и другото зверче на Калиакра, подхвърленичето Секул. Научи ги на туй, що умееше — на просия и кражба. Тъй израсна Коста, гонен и бит, по-ловък и по-пъргав от връстниците си. Докато те още се замярваха на игра с прашки, той сам претършува църквата в Карвуна, отмъкна сребърното разпятие и потира за причастие. Дядо Драгой ги претопи в кюлче, та ги продаде на златаря Христакис и после цяла неделя гощава скитниците в моряшката кръчма.

Коста беше навършил вече дванадесет години, когато дядо Драгой се преби от скалата. Сам ли бе паднал пиан, друг ли го блъсна — никой не разбра, а и никой не се разтревожи от какво се е затрил такъв непрокопсаник.

Само Коста плака за него. Три дни не излезе от гробището, като кученце ви над прясната могилка, върху която сам той заби кръст от две свързани клонки. После животът надделя. Трябваше да яде. Застана той, както си знаеше, с глинената паничка на друма до пристана. Минаха двама войника. От наемник кой просяк ще чака милостиня? И то в мир, когато няма плячка и грабежи? Та нали и те са опасали меча от нищетата? А тези? Единият протегна ръка и пусна нещо в паничката. Белязания забърбори благословията си, както го бе учил дядо му, после прехвърли монетата в ръката си. И изпищя. Аспрата беше нагорещена, опари до рана ръката му. След два дни изневиделица метнат камък пукна главата на шегобиеца. А Коста се отказа завинаги от просията. Защо да се подлага на унижения и глуми, щом можеше сам да си взема каквото му потрябва? Самочувствие и гордост, дето съвсем не подхождат на дрипльо и хайдук, бяха изпълнили озлобеното му младо сърце. Вече всички знаеха, че краде, залагаха му клопки и засади — не им се удаде да го сбрат. Порасна Коста, пораснаха и поразите му. Контрабандата носеше повече. Всички се досещаха къде се губи по цели дни и нощи, но все едно че не знаеха. Неуловим беше хусаринът Коста... Неуловим. А с какво беше сгрешил сега, та го спипаха тъй нелепо? Това ли беше вината му — че късно намисли да отмъщава? Или дето поиска откуп, а не я удави направо в морето? Или пък дето реши такава важна сделка с

благородник да прави, с чужденец и то на вяра? А може би затуй, че се върна повторно да отвлича княгинята?

Пред килията се чува тежки стъпки, после резето тракна. Влязоха двама тъмничари с борини в ръце и стар побелял свещеник с патрахил. Осъденият разбра.

— Бог да е с тебе, чадо! — поздрави свещеникът.

Свит в ъгъла, сред купчината слама, с ослепени очи от огъня на факлите, Белязания само обърна настрана поглед, като бухал да се предпази от светлика, от който беше отвикнал.

— Брей, че тъмно! — рече попът, като пристъпи с опипваща стъпка, благославяйки с кръстен знак.

Все така, с извърната глава, Коста изръмжа:

— По-добре! Да свиквам!

Свещеникът се приведе, недочул добре.

— Що рече, сине?

— В гроба е още по-тъмно! — изхриптя Хусарина. — Та да свиквам за гроба!

Тия сурови думи смутиха стария свещеник. Той пристъпи неловко от един крак на друг. После изрече на един дъх заучените слова:

— Дойде великият час, чадо! Пригответи се да се представиш пред Всеблагия!

— Всеблагия! — изсъска злобно Коста. — Тоя Всеблагия ли ме набута в тая яма, той ли е заръчал да ме убивате, а?

— Смири злобата си, сине! Бог знае, та дори аз, смиреният негов слуга, виждам. Тежко е в предсмъртния час. Бунтува се душата. Искане й се правда тук, на земята. А правдата е само горе, при Него...

— Аз искам тук!

— Няма я, чадо! Този свят е за покаяние. Покай се, сине! Приеми светото причастие!

А когато Коста замахна с ръка да отхвърли поднесената към устните му лъжичка с вино и нафора, той рече търпеливо:

— Нима ще се явиш пред Всевишния, без да си измолил от него прошка?

— Че защо ще го моля? — изкрещя осъденият. — Какво съм му сторил на него, на твоя бог, та ще ме прощава той? От мене прошка трябва да искате и той, и вие. Ако съм пакостил, пакостил съм на

господарите. Да не би и той да мъсти за господарите, като севаст Бояна? И той ли е на болярите слуга?

Свещеникът неволно отстъпи назад, вдигнал светите дари да се запази от тия светотатствени думи.

— Чадо, замълчи!

Но бързо се опомни. Разбиране освети лицето му.

— Или пък... Да не си от еретиците, нещастнико? Те тъй хортуват за бог и властел. Ако си — кажи ми! Да ти помогна. Ще чуе севастът молбата ми. Ще ти пратя ваш поп, червен поп... Само недей така, без прошка от бога...

Хусарина се бе надигнал и придърпван назад от синджира, хриптеше насреща му, задавен от злоба:

— Не ща ни вашия, ни техния бог! Вярвах досега в един бог — Силата. Щом той ме е изоставил, в нищо не вярвам!

— Чадо! — мълвеше безпомощно богослужителят. Той, изповедникът на смъртниците, срещнал толкова мъка и човешко отчаяние, за пръв път чуваше такова богохулство. — Чадо, искам да ти помогна...

— Ще ми помогнеш, ако ми махнеш веригите, ако ме пуснеш на свобода! Не си ли властен — махай се! Остави ме! Мога да умра и без поп...

— Зарежи го, отче! — рече единият тъмничар. — Не видиш ли? Антихрист! Можеш ли с благочестиви думи да наддумаш антихриста?

И божият служител си излезе заднишком, като не преставаше да благославя с кръста:

— Господи, прости му! Защото той не знае какво върши.

И още той неизлязъл, в подземие то нахлуха стражите. Ковачът разтегли гривните от врата и крака му. С ритници и с удари на копията войниците го накараха да се надигне. Свързаха ръцете му отзад и го изтласкаха. Олюлявайки се като пиян и едва пристъпващ с подутия счупен крак, Коста запъпли по многобройните стъпала.

Когато прекрачи вратата, светлината на деня го блъсна в очите като блеснал на слънцето меч. Той се олюля. Ала двама пазачи го подпряха с щитовете и избутаха навън. Там, в тясното дворче пред кулата, оградено с каменна стена, по която стояха с опънати лъкове стрелците, го изчакваше конна дружина, която тозчас изтопурка през широкоотворената, желязообкована порта. След конниците поеха

четирима барабанчици и още толкова тръбачи. Пешите стражи блъснаха осъдения напред. В първия миг, след като излезе на стъгдата, Коста сякаш не чу врявата на тълпата. Градската беднота, занаятчии и чираци, просяци и роби, беше изпълнила от край до край тясното място между богатските домове, отдето от чардаци и прозорци надзъртаха пишно натруфени болярки и боляри. При вида на множеството Коста се опомни. Вирна глава, сякаш не бе тръгнал да му я секат като на нощен тат, а да я коронасват.

Конниците поеха напред, проправяйки с конете път за осъдения и охраната му. Да го види хубаво народът. Коста неволно огледа площада, сякаш го виждаше за пръв път. По всички кули, по всяка бойница, от всяка амбразура блестеше шлем, всички улички отвед бяха запълнени с въоръжени до зъби войскари, сякаш отново щяха да отблъскват кръстоносците.

Внезапно до осъдения застана кой знае откъде изникнал кастрофилакът Звиница, мрачен и суров, стиснал в ръка свитъка със смъртната присъда. Той го подаде на граматика си и оня го зачете с равния си гръмовен глас. Коста я чу повторно. Ала и тоя път нищо не запомни. Всъщност всичко друго беше само украса като пискюлчета на конска сбруя. Само туй в повече разбра: «Смърт чрез посичане». Като че ли се зарадва. Чрез посичане. Тъй поне краят е мигновен.

Стражите го хванаха под мишца и го избутаха по външната каменна стълба до плоската площадка, която се виждаше кажи-речи от целия град. Там, подпрял топора си на дъбовия дръвник, стоеше палачът, мълчалив и тържествен. Помощникът пристъпи напред и с един замах раздра ризата на осъдения, оголи врата му.

Коста разгледа тълпата пред себе си, после извърна очи към бездната, зейнала в краката му, където скоро щеше да полети обезглавеното му тяло. Дълбоко-дълбоко искреше морето, мастиленосиньо в дълбината под него и зеленикаво до резедаво в плитчините на юг. По изумрудената му морава пъплеха в безредни архипелази сенките на облаците и Калиакра сякаш плаваше сред тях като гигантска каменна каторга. Неутихващият вятър рошеше косата му с ласкави пръсти. Последната ласка на живота. Дълбоко под него летяха гларуси, разперили нетрепващи криле.

Ех, ако би могъл и той — като гларусите?

Опомни се, когато кастрофилакът, застанал незабелязано до палача, повтори въпроса си:

— Какво е последното ти желание, негоднико?

Осъденият плю към него.

— Да се провалите в пъкъла! Всички вие: и господарите, и робите! Дето сте се сбрали да зяпате, сякаш мечка играе!

Тълпата зашумя — кое гневно, кое развеселена от дързостта му.

— Твоя си работа! — махна с ръка Звиница — Щом не щеш...

И даде знак.

Помагачът на палача посегна да наведе главата на осъдения върху пъна. Палачът плю на дланите си и вдигна секирата с косматите си ръце. Тълпата затаи дъх.

Внезапно, съвсем изненадващо, Коста се хвърли с главата напред и блъсна в корема помощника, който се сгърчи, от болка на земята. После се изкатери върху зъбеца на кулата.

— Сган! — изкрещя той. — Няма да ви се удаде! Не се е родил тоя, дето ще отсече главата на Белязания. Белязания умира, както той е решил...

Пръв се опомни Звиница. Той се спусна напред с протегнати ръце. Закъсна само миг.

Коста се метна назад и изчезна в пропастта. Стъгдата прогърмя от хилядогласния рев на множеството — от почуда, от разочарование, а може би още повече от възхита. Всички, и знатни, и простолюдие, бяха чакали да стане нещо. Какво да е, но различно от друг път. И го бяха дочакали...

Белязания не беше какъв да е разбойник. Белязания беше самият Морски дявол.

ТРИУМФЪТ НА ДЕ МЕЦАНО

— Тежка ти е задачата, Иванко! Но няма как! Няма друг. Опитен си вече в бран по суша и вода. Време ти е и в подмолите да навлезеш, сред козните и наддумванията в преговори с враговете. Да се научиш как се различава враг от приятел, как зад лъстиви думи се скрива от чужденеца това, що му кроиш.

Добротица видя недоволната гънка върху устните на сина си. И добави:

— Недостойно е, ще кажеш! И ще бъдеш прав. Ала бях ти рекъл и преди: владетелите не са като другите хора. Честно и нечестно е само за народа: за технитари и търговци. За властеля има само едно — полезно или гибелно за царството. Не царят управлява държавата, а държавата управлява царя.

Той спря. Чувствуваше, че думите му, колкото и искрени да бяха, не стигаха до сърцето на княза. Млад беше Иванко, свикнал само на дързост и сила да разчита, не на език и измамни думи.

— Ех! — додаде деспотът. — Сега не за друго, сине! За Анна те моля. Бих тръгнал и аз. Но не понасям вече ни конски тръс, ни корабен. Не водач ще бъда на каторгите, а бреме. Тук съм повече потребен. Неверните боляри, заговорниците на Йолпан, плетат денонощно козни против мен. Отделя ли се — може всичко да рухне.

Иванко удари с пестник по коляното си.

— Защо не заповядаш да натръшкаме всички в тъмниците? По древния закон, по Бранния закон, дето няма милост за предатели.

— Защо ли? Животът не е тъй прост, сине, че да отличиш веднага врага от приятеля, както вълка от агнето. Може днес да е искрен приятел, а утре, не той, а съдбата ли, Лукавия ли, да го пратят насреща ти. Че колко пъти с византийци клетва за вярност сме давали и колко пъти след това сме вдигали мечове над главите си! Не зная, Иванко, без свян го признавам. Не знам кои са най-опасните. Ромейците ли, татарите ли, власите ли, сърбите ли, унгарците ли, венецианците ли, генуезците ли?

— Сега са генуезците! — отсече Иванко със светнали от гняв очи. — За другите не мисля.

— А трябва! Защото те утре може да ни станат съюзници. И ти трябва да ги спечелиш!

— Защо ще ги печеля? Ще ударя Кафа по море и суша! Додето латините се усетят, ще я сравня със земята!

— Това няма да сториш, сине! Защото докато ги громим, някой наш може да забие копието в гърба ми. Някой нов Манастир. Не ща да бъда втори Калоян. Защото болярите са по-опасни от всички външни врагове вкупом. Болярите разяждат отвътре държавата ми, като въгарци. Не! По-лоши от въгарци! Червеите прогризват само кожата, а болярите — всичко. Защото са вътре, в мозъка, в сърцето... Дали пък не са най-опасни богомилите, които сега закрилям негласно, защото подриват силата на болярите? Но утре... Все туй си мисля от двадесет години насам — не са ли още по-опасни турците? Макар че още не ги смятаме за държава, а — само шайка наемници. Та чувало ли се е някога това — турци начело с български боил българско село да плякосват? Нищо че е богомилско. Все е българско.

Той се надигна.

— Ей туй премисляй, сине, когато стигнеш в Кафа! Доведи ми сестра си! И не забравяй: враговете се бият един по един, не вкупом. Помни, генуезецът сега е по-силен. Има повече каторги от нас. Колкото поиска, толкова ще му дойдат на помощ през Хелеспонта. И още нещо — Анна е в ръцете му, най-грозната му сила. Не е глупав Джорджио де Мецано. Знае, тук около Понта, само българите са опасни. За да се затвърди, трябва първом нас да обезвреди. Поиска с женитба. Не стана. Тогава с война. И скрои повод за война. Принуди ни да го гоним в твърдината му, та да ни бие на своя земя и по море, където е силата му...

Добротица сложи ръка на рамото му.

— Повтарям, туй искам от тебе — да я спасиш без война!

Неволен упрек се откъсна от устата на Иванко:

— Уплаши ли се на стари години безстрашният Добротица?

Тозчас съжали, като видя колко посърнал и остарял беше баща му, в какви тъмни сенки бяха потънали очите му, какви дълбоки бръчки бяха изкривили устните му. Може би чак сега проумя колко много Добротица е обичал упоритата Анна. Той се наведе да целуне за

прошка десницата му, която деспотът не дръпна, а остана така, неподвижен и величествен в мъката си.

— Аз съм длъжен да отложа войната!

— Разбрах, тате!

— Но с чест! Нужно ми е. Не за мен, а за царството, което строя. За цялата българска държава, не само за Карвунската хора. И то докато обуздая непокорните боляри, докато построя и закупя нови каторги, докато Венеция отново си възвърне надмощието, докато склоня Дмитрия Донски, московитския княз и Тамерлан-Куция, дето се тъкми да затъмни славата на Чингиз хана, да ударят татарите, съюзниците по суша на Генуезка Хазария...

Той го прегърна.

— Синко, мисли и ти за Голямата цел! Негоден излезе Иван Александър. Вместо да обедини — разкъса. Призван съм от бога аз да изправа безразсъдствата му. През вечер Калояна сънувам, през вечер заръките му слушам — да обединя де що има българи в една държава — един жесток юмрук срещу всеки враг... Срещу генуезци, срещу измаелити...

Иванко неволно отстъпи.

— А Шишман? А Срацимир?

— Не са годни те държава да редят. Щом с неверници трон и власт крепят. Гробокопачи са и те като баща си. Не постигна ли аз Голямата цел, тежки дни очакват и държава, и народ... Нали видя колко пророци се навъдиха напоследък? Лудост ли е или ни ги провожда някой? С умисъл, коварна и жестока. Турците ли? Не, не са тъй прозорливи те. Генуезците ли, унгарците ли или самият папа? Предричат края на света. Жените изкупуват бялото платно да им са готови мъртвешките савани. Мъжете продават всичко, що имат, и се отдават на пиянство. И най-лошото, селяните спират да сеят. Мине ли денят, който са определили, пророците не се свенят. Разминало се било тоя път, от добрина бог отложил възмездието си. И отново почват да заплашват. И отново хората подлудяват от страх.

Добротица целуна сина си по двете страни.

— Върви! Око няма да склопя, дорде си не дойдеш.

Младият княз излезе тичешком от двореца, тичешком прекоси града и се спусна към пристанището.

Дъждът бе превалял набързо и отминал, но вълните се бяха разлюлели необичайно бурно за такъв дъжд. Види се, нейде навътре бе бесняла голяма буря.

Над главата му прелитна морски орел с риба в ноктите. Ако имаше стрела, Иванко щеше да го проние. Лошо мълвяха хората. Не бил загинал Хусарина Коста. Защо никой не бил видял трупа му? Защо не го е изхвърлило морето? Когато скочил от Лобната кула, проклетникът не бил паднал в морето, а на орел се престорил. Видели го някои. И като орел дебнел нови злодейства да върши. Сякаш не му стигаше това, що бе направил досега.

Без да трепне с криле, орелът сви, мина досами скалата на Калиакра и се закри отвъд нея. Изчезна. Иванко продължи да слиза смутен. Лоша прокоба беше тая среща.

Когато скочи на водещия кораб, князът само вдигна ръка. Едновременно на всички каторги писнаха челнишките свирки, заудряха тъпаните. Веслата се натопиха във водата и тласнаха корабите напред. Излезли от залива, вълните ги поеха, разлюляха ги. И това не беше добре. В такова море веслата не загребват както трябва. Ту хлътват много дълбоко, ту само се хлъзнат по запенения гребен. Не спори тогава гребането. То е време за платна. А вятърът беше насрещен. Нямаше избор. Оставаха само веслата.

Обикновено корабите плаваха все покрай сушата, да се оправят по очертанията ѝ, да се укриват до нея при бури и вражи набези. Тоя път Иванко реши да се довери на компаса. Вместо да мине покрай Ефория и Килия, последната българска крепост в делтата на Туна, той насочи каторгите си право на североизток, далеч от брегове и заливи. Нямаше време.

Кажи-речи два дни и две нощи плава флотата му без почивка, срещу вятъра и вълните. Едва на третия ден, когато вълнението поутихна и вятърът повя откъм кърмата, призори, той видя в далечината Кримската земя, с настръхналите зъбери на Солдайя. След още два часа път каторгите му спряха на каменометен хвърлей от Кафа, столнината на Генуезка Хазария.

Издигнал на мачтата парламентьорския флаг, той продължи само със своята каторга към тихия пристан. Флотата му остана на рейда в открито море. Входът в залива, беше затворен. Желязната верига, що свързваше вълнолома с брега — вдигната. Зад нея стояха недосегаеми

пет галери и три-четири ладии. Изглежда, главната сила на де Мецано беше отплавала другаде. Малко ли грижи си имаха генуезците във Великото море? И с неприятелите: ромейци, трапезундци и българи. И със съюзниците: турци и татари. Това беше добре. Даваше тежест в преговорите. Едно е голата правда, друго — правдата, подкрепена със сила.

Каторгата достигна преградната верига, таранът ѝ опря о нея. И спря. Застанал на бака, снажен и силен, в пълно бойно въоръжение, Иванко очакваше пратеника на врага си, подпрян на тежкия меч. В същото време с привидно безучастен поглед разучаваше пристана и крепостта.

Веригата беше дебела. И все пак не беше непреодолима пречка. Иванко имаше машини-ножици за рязане такива препятствия; имаше гмурци, които можеха да я препилят с пили, да разкъсат с лостове брънките. Галерите зад веригата също не бяха опасни, тъй сбити в тесния залив, както се сгушват овци в кошарата пред връхлетял вълк. Пък бяха и два пъти по-малобройни от неговите. Стигаше им да пусне насреща по вятъра две-три ладии-брандери, без екипаж, пълни с бъчви смола, за да ги запали. Но, виж, крепостта беше костелив орех. Изградена на непристъпна скала, с високи стени и кули, върху които в непрекъсната бойна готовност се чернееха покривите и защитните завеси. А зад тях надничаха готовите всеки миг да избълват смъртоносната си градушка катапулти и балисти. Над главната порта, запушена с подвижния мост, се виждаше черно ковчеже. Навярно мощи на светец. Генуезците бяха вярващи люде, ревностни католици. Не се съмняваха в силата на свети и светини. И все пак, за всеки случай, бяха облекли каменните стени с кожи, опънати върху дървени скели, да притъпяват ударите от вражите каменомети. Зад всеки зъбер и амбразура бяха наредили войник до войник, чиито оръжия искряха при изгриващото слънце с ослепителни блясъци. И не само това. Извън града, в сенките на гористите урви, Иванко видя навързаните дребни татарски коне, до които чакаха с дългополите си ивичести памуклийки и островърхите кожени шапки струпаните в засада татари. Значи не бе беззащитен Джорджио де Мецано. Побързал бе да осигури тила си, бе сключил съюз с опасните си съседи. Дали бе тъй безпомощен и по море?

Туй беше силата на Иванко. Никакъв враг, колкото и мощен, не беше в състояние да го уплаши. Щом му бе наредено, щеше да се бие, дори в най-безнадеждната битка, без да щади ни хората, ни себе си. Туй беше и слабостта му — не умееше да се измъква, когато види, че победа му се изплъзва. И сега, макар че се досещаше, пак щеше да нападне. Пък каквото сабя покаже. Или щеше да се върне с Анна, или и той нямаше да се върне. Не бе научен да се прибира с празни ръце.

От кея се отлепи една галера, най-пищно украсената, и се насочи към излаза от пристанището. «Сан Лоренцо»! Устреми се напред, сякаш брандер, готов да се вкопчи във врага. Върху лицето на княза не трепна мускулче. Само на десет крачки от форщевена му генуезците се заковаха на място, изпитали с ловка маневра българското

хладнокръвие. На «Сан Лоренцо» стоеше сам Джорджио де Мецано. Той поздрави изящно и се поклони. С горд поклон отвърна и българският княз.

— Добре дошъл, княже! — каза де Мецано. — На какво дължа тая част?

Подпрян на меча, Иванко отвърна:

— Привет и на вас, Ваша Светлост! Вие знаете за какво ида. Затова по-добре да не губим време в любезни притворства. Войник съм. Не съм умел в подреждането на сладки думи. Да преминем към дело!

— И аз съм войник, Ваша Светлост. И аз държа на делата.

Иванко пристъпи крачка напред.

— Защо да ви го казвам, та вие го знаете. За сестра си съм дошъл. Както казах, войник съм. Заповед имам — без нея да се не връщам.

— Ще трябва, княже! Няма да си дойде с вас княгиня Анна.

Иванко тропна с меча о палубата.

— Война ли значи това, Джорджио де Мецано?

— Този път не! — отвърна той. — Но ако потрябва...

Той не довърши. Князът грабна самострела от ръцете на близкия войник и го насочи към гърдите на генуезеца.

— Дошъл съм за сестра си. Казах, без нея няма да се върна. Ако не ми я предадеш веднага, ще умреш!

Джорджио де Мецано не трепна. Насмешлива гънка сгърчи устните му.

— Слушай, неразумни княже! Генуа е мощна, защото синовете ѝ не се боят от смъртта. Пък и още нещо. Ние, и аз, и ти, сме парламентъори. Дори татарите уважават парламентъорите.

Иванко хвърли лъка:

— Тогава махайте се! Преговорите свършиха! Останалото ще реши мечът.

Адмиралът стоеше невъзмутим.

— Не, не са свършили, Ваша Светлост! Ние ще се разделим не като врагове, а като приятели. Княгиня Анна няма да дойде с вас, не защото аз не я пускам, а защото тя не иска...

— Това е лъжа! — избухна Иванко.

Генуезецът почервения.

— Между благородници такава обида се измива с кръв. Прощавам ви, защото сте по-млад, защото сте гост и защото над моята чест стоят интересите на Генуезката република. И на...

Иванко го прекъсна:

— Нека Анна да ми го каже! Не вие!

Де Мецано се обърна. Тогава от каютата на кърмата излезе самата княгиня, придружена от две слугини, които придържаха шлейфа ѝ. Тя застана до борда и кимна с глава.

— Добре дошъл, братко!

— Добре заварил, сестрице? — промълви той смутен. И добави отривисто — Чу ли какво каза негова светлост?

— Чух!

— Вярно ли е то?

Тя преглътна.

— Вярно е!

Иванко стисна челюсти. Виждаше, устата ѝ твърдеше едно, но очите, гласът ѝ, прегърбените рамене — друго. Не можеше да бъде! Такава промяна! И тъй скоро!

— А баща ни? А оброкът ти?

Тя поклати глава.

— Премислих. Не ща да се върна. Кажете на баща ни. Оставам по своя воля.

Братът гледаше изумен. Омагьосана ли беше княгинята, упоена ли беше? Знаеше, някои изпитваха с татулова отвара враговете си да узнаят тайните им. Ала тя стоеше пред него сама, силна, твърда, с ясен поглед.

— Заклевам ви! — додаде девойката — Кажете на баща ни! Не начевайте война заради мен! Каквото и да се случи! Заклевам ви!

Иванко стоеше неподвижен и гледаше изпод вежди, мрачно и недоверчиво. Какво трябваше да стори? Беше дошъл да се бие, ако тя беше пленница. Оказа се, че не е. Самата тя му го казва, гледа го в очите и твърди, че е доброволно... Тогава...

— Щом си тъй решила — отпусна той ръце накрая — Прощавай, сестро! Бог да бъде с теб! Ще предам на деспота. Пък каквото той реши.

Иванко даде знак. Тъпанът задумка. Греблата се потопиха във водата. Все още неопомнил се от изненада, унил, той махна за сбогом.

Анна отговори с бавно вдигната ръка.

И тъкмо когато българската флота излизаше в открито море, и тоя път пак на гребла, срещу вятъра, над главната кула в Кафа се извиха два пушека. Скоро след това от съседния залив, скрити зад скалите досега, изплаваха две генуезки галери. Отсреща се подадоха още три, после още две... Ясно, бяха дебнали в засада. И ако българите се бяха хвърлили в бой, щяха да ги ударят в тил.

Иванко видя това. Не можа да види другото — как сестра му, захлупила се по очи върху леглото в разкошната корабна кабина, плачеше с глас.

— Нямам право да бъда Елена! — хлипаше задавено тя. — Господи, прости ми! За да няма война, господи...

Тя млъкна. Седна в леглото. Изтри очи.

— Боже! — промълвиха прехапаните до кръв устни. — Дай ми сила! Да не стана клетвопрестъпничка! Обрекла съм ти се. Ако не приживе, то мъртва. Над живота ми те нямат власт.

ЗАВЛАДЯНАТА ГАЛЕРА

Беше тъмна, непрогледна нощ. От небето се лееха потоци вода, плющяха по дъсчената палуба и по голите гърбове на гребците. Начесто, през минута-две, сред облаците пробягваше огнен зигзаг, светът пламваше за миг, за да се разтърси след това от грозен тътен. Генуезките нобили, войници и матроси се бяха прибрали в каюти и кубрици, захлопнали люковете зад гърбовете си, та да се предпазят от дъжда. Навън бяха останали само двамата часовои на кърмата и на бака, както и дежурният помощник-надзирател, задрямал на завет под горната палуба. Злочестите каторжници спяха неподвижно, смазани от умора. Понявга, при по-студен валеж, опъваха над тях платнище.

Тая нощ нарочно ги бяха оставили на открито, да ги окъпе дъждът и да смие нечистотиите, защото през последните дни нобилите вече не можеха да понасят вонята, що се носеше от тях.

Будни бяха само двамина. И разговаряха шепотом. Дамян Врача, още по-съсухрен отпреди, неузнаваем, с обръсната брада и коса, с разширени от треската очи, трепереше върху оловната дръжка на веслото. Понявга, когато успееше да овладее тракането на зъбите си, той промълвяваше няколко думи на съседа си, як мъж, с изпъкнали мускули под обгорялата от слънцето и бурите кожа:

— Ако бях млад... Щях да оцелея... Сега нямам сила... Види се, ще се представя на Всевишния...

— Ще издържиш — избоботи другият на развален български език. — И аз някога така... Когато за пръв път... А оживях... Колко ли плавам тъй... Години... С всякакви роби... Тъй и български научих... И франкски...

Богомилът помълча и добави:

— Али, обещавай ми! Ако умра, намери хората! Обади им да знаят! Да не ме чакат... Да се съберат... Да ми изберат заместник...

Али пошепна:

— А как ще ме срещнат, братко Дамяне? Няма ли да ме убият? Измаелит съм — душманин.

— Няма, сине. Повярвал си ти. А който вярва, светлина излъчва.

— Глупости! — изръмжа в полусън от другата му страна Батул Безнос. — Защо ти не излъчваш? Нали вярваш?

— Другите не я виждат — отвърна спокойно Дамян. — Само вярващите. Тъй се познават те, по светлината на душата. Не си ти първият турчин, който се е отрекъл от зверската вяра на Мохамеда. Хиляди са туркопулите в Бизанс, покръстените хора на султан Изедин. Не заради война и кланета бог дава рая, както ви учи вашият пророк. Не! Адът и раят са тук, на земята. За земния рай се борим ние. Адът — това е човечеството с господари и роби. Премахнем ли този ад, ще настане раят — общиарията, в която даруват братството и равенството...

Батул пак го пресече:

— Рай! Никому не вярвам аз. Не вярвам и на богомилите. Обещават... И баща ми, и дядо ми, все от богомилите чакаха спасение, а то — все мъка, все робия...

Двамата, Али и Дамян, бяха свикнали с неверието на Батул. Затуй продължиха да разговарят, сякаш не бяха го чули.

— Има ли такова място на земята, братко Дамяне? — запита робът-турчин.

Дамян промълви:

— Ти ще го видиш. Защото си го заслужил, защото си го изстрадал...

— Аз познавам само злото, само войната и меча. Омръзна ми мечът. Омръзна ми кръв да лея. Когато ни плениха венецианците, богатите се откупиха, а ние, сиромасите, останахме.

Дамян се сгърчи. Отново го беше втресло. И когато се овладя, додаде:

— Ще кажеш на братята само туй: «Който е против силните, е с бога.» Само туй...

Батул и сега не се стърпя:

— А когато и той стане силен, обръща силата си против слабите.

Али внезапно трепна. Счу му се нещо, сякаш бръмна тетива. Блесна мълния и той зърна как надзорникът се свлече на палубата със стрела в гърлото.

А дъждът не преставаше. Плющеше. Гръмотевици грохотеха безспир. Али отправи поглед към кърмовия страж и видя как и той се

строполи пронизан. Сърцето му биеше до спукване. Къде ли бяха нападателите? Кога ли щяха да се покатерят на борда? И кои ли бяха те?

На кораба никой не бе усетил нищо. Невидим отдолу, от палубата на гребците, часовоят на бака не вдигаше тревога. Заспал ли бе пък той? Но дори да бодърствуваше, в грохота на бурята надали би чул нещо.

Изведнъж Али се вцепени. При блясъка на светкавицата той зърна свита до фалшборда човешка сянка. Полугол мъж с лък в ръка. Но тъмнината отново го погълна. При следващата мълния Али го видя как отпусна третата си стрела. В плисъка на дъжда не се чу нищо, но по непредпазливото му изтичане Али се досети, че и третият часовой не беше жив.

Какво ли щеше да стане сега? Сам ли беше нападателят? И как се бе осмелил да нападне цял въоръжен кораб? Как бе доплувал дотук незабелязан?

Ето го! Накуцвайки болезнено, човекът притича по осветената палуба, направи знак с пръст към слисаните роби да мълчат и залости люка на матросите и войниците.

— Белязания! — възкликна Батул — Хусарина! По-лош и от турците, и от латинците!

Вдигнал трескав поглед при това име, Дамян Врача поклати глава.

— Разбойникът, додето е против силните е с бога. То значи и с нас.

Коста затисна и вратата на офицерското помещение със същата бързина, която издаваше, че действията му бяха отдавна обмислени и че познаваше отлично обстановката в генуезката бойна галера. После, все тъй безшумен като сянка, вдигна люка на трюма, където държаха запрени робите, с които попълваха местата на хвърлените зад борда. Отвътре занаизлиза върволица изтощени хора. Запасните роби биваха хранени по-зле и от каторжниците, защото нищо не вършеха. Даваха им по някой сухар, колкото да не умрат от глад. Ала сега, пред свободата, те се промениха неузнаваемо. Без да им каже ни дума, куцият хусарин изкърти с железен прът резето на оръжейницата и им посочи с ръка да разграбят струпаните мечове, лъкове и копия.

Чак тогава Белязания поведе голата си паплач към гребците. С чукове и клещи освободиха и тях. Всеки роб, който отхвърлеше синджира от крака си, след като размърдаше схванати стави, грабваше оръжието, що му допадаше най-много.

Най-сетне и генуезците разбраха що става. Някой заудря с ритници и юмруци.

Белязания изкрещя:

— Галерата е в мои ръце! Излизайте! Без оръжие! Който се противи, ще бъде съсечен!

В отговор на това се чу невъздържана глъчка, която внезапно утихна. Той откряна вратата с вдигнато копие, а зад него двадесетина роба бяха опънали тетивите, готови да пуснат стрелите в отвора, ако стане нужда.

Нямаше никой. Началниците се бяха оттеглили навътре в помещението, готвеха някаква изненада. Неколцина роби, най-дръзките, несдържащи жаждата си за мъст, се втурнаха нататък с размахани мечове, ала хусаринът ги спря.

— Дайте котлон и сяр! — заповяда той.

Скоро задушливият дим попълзя в кабината. Отвътре се чу силна кашлица, докато накрай обсадените се заизмъкваха навън, изоставили оръжия и бойни доспехи. Бунтовниците се хвърляха отгоре им и ги връзваха.

По същия начин, все с горена сяр, изгониха от трюма войниците и моряците. Без да се бавят, бившите роби ги разсъблякоха, всеки грабна дреха и броня по ръста си. После ги приковаха на своите предишни места.

Единствен Дамян Врача, гол и треперещ от треската, седнал на палубата, опитваше да надвика воя на тълпата:

— Братя, недейте като тях! Борете се против самото насилие! Не против силните, за да вземете местата им!

Никой, то се знае, не му обръщаше внимание. Али го облече в дебелото, подплатено с кожи, наметало на капитана и го отнесе в офицерската каюта.

После, вече на развиделяване, корабът пое отново на път, със същите хора на борда си, само че с разменени места: довчерашните роби пируваха на горните палуби, а генуезките нобили и войници

размахваха веслата под ударите на същия тъпан, шибани от същите бичове, с които бяха подкарвали предишните гребци.

Заел неоспорвано капитанското място, Коста Хусарина стоеше на мостика, подпрян на парапета, стъпил на един крак, за да не усеща тъй силно болката от незаздравелия счупен глезен, и гледаше напред, към тъмния кръгозор на запад, където очакваше да се появи брегът. Стоеше, опитваше да предвиди какво го очаква, мъчеше се да си даде сметка за това, което бе сторил, и за всичките му последици. Знаеше, господарите се биеха помежду си, византийци против турци, българи против генуезци, ала когато се появеше свободен пират, който не бе нито от едните, нито от другите, всички се опълчваха против него, както кучешка глутница пресреща закъснял за мършата пес.

В същото време мисълта му неволно се връщаше назад, към Калиакра. Той потрепери, като си спомни подземията, стъгдата, препълнена с народ, жадните за кърваво зрелище очи на тълпата, присъдата, Лобната кула, после слисаното лице на палача, който бе изтървал жертвата и платата си, летежа, пропадането в пропастта... Никога не би допуснал, че въздухът е тъй гъст, че може така да блъска отдолу, сякаш не пропадеше в празното, а се гмуркаше в светла прозрачна дълбина. Бе решил да направи това, което никой не бе постигнал досега. Вярваше, че може всичко, което могат другите. Пред смъртта опита това, което другите не могат или не смеят, което е все едно. Предпочете да се сплеска върху вълните, отколкото да усети как главата му се отделя от врата и после от земята да погледне тялото си, както се гърчи над дръвника. С вързани ръце, блъскан и люлян от въздушните вълни, той успя да застане с разперени крака, да позабави с издутите си дрехи падането и да се гмурне в дълбините, обзет от една-единствена мисъл — да извие тялото си като дъга, за да се отклони от каменистото дъно, в което би се разбил на смърт. Всеки друг на негово място при страшното зашеметяване, при болката от удара, от задухата на смачканите дробове трябваше да умре. Той само изгуби съзнание...

Опомнил се бе от рязката болка в глезена. Намираще се в Дяволската дупка, наполовина във водата. После отново бе изгубил сваят. И отново се бе опомнил, захлупен по очи върху скалата. Тя ли седеше до него, княгиня Анна?

Как ли го бе открил тюленът под водата, как го бе познал и спасил от удавяне?

Даже човек не би помнил тъй дълго стореното му добро, както това предано животно. Години бяха минали оттогава. Подгонен, след като бе обрал Златан Кожара, малкият крадец се бе гмурнал в Дяволската дупка. И там бе намерил раненото тюленче, спасило се, след като рибарите бяха убили майка му. Две недели го бе хранил от ръка с риба, докато заякне. А после не се разделиха повече. Двама самотника, еднакво гонени от хората...

Сега бе дошъл редът на Шарко да се отблагодари. Белязания ядеше уловената от него риба сурова, докато доби толкова сила, колкото му трябваше да достигне нишата, с огнивото и струпаните в запас съчки. Жизнеността се върна скоро в якото му тяло. И тогава, когато се убеди, че отново е здрав, че макар и куц е пак предишният дързък разбойник, с предишния устрем и воля, той замисли и другото. Щом веднъж можа да постигне това, което другиму не се бе удало, защо да не опита и онова, също непостигано преди — сам да завладее военна галера? Ако не може да си я купи с откупа, защо пък да не я заграби? Убедил се беше вече — една е цената на контрабандист без кораб, ако ще би и най-изкусният, друга — на пират с кораб. Както бе лежал и набирал крепкост в скривалището си, той бе обсъдил всичко, скроил бе в главата си плана толкова ясно, сякаш вече го бе извършил и сега му оставаше да го повтори.

Коста трепна, видял в далечината друг генуезки кораб, който плаваше насреща му. Веднага удари камбанката.

— Стига! — извика той — Стига сте яли и пили! Дойде време да докажете заслужавате ли свободата си!

Полупияни, бившите роби изръмжаха нещо в отговор, ала не спряха гуляя си.

— Батуле! — кресна му Коста — Чуваш ли?

Извиканият се сепна. Хапката застана в гърлото му.

— Стани веднага! Прибери виното!

Подчинен на тая непреклонна воля, Батул се надигна като мечок, разбута сътрапезниците си и метна на гръб меха с виното. Пред неговата сила никой не посмя да се възпротиви. Той отнесе товара си в

трюма и Коста заключи след него. После отново се изправи сред тълпата.

— Виждате ли тази галера? — посочи я той — Ще я нападнем и ще я разграбим! По равно на всекиго!

— А ти? — избоботи Батул Безнос — Де се е чуло капитан и моряци по равно.

— Казах! — натърти Белязания — Кажете сега вие? Искате ли? Батул пак се поколеба.

— Кой се отрича от грабеж? Ама ще стане ли? Колцина от нас умеят меч да въртят!

— Ще стане! — срязва го хусаринът — Щом аз съм се заловил.

Самоувереността му вдъхна вяра и в робите. Те размахаха оръжия с ликуващи викове. Неколцина само отказаха. Сред тях — Дамян Врача и Али.

Пиратите се взряха в далечината. Наистина, ако успееш, ги чакаше богата плячка. Отсреща плаваше не тънка бойна галера, а тежък търговски кораб, от тия, дето возят малко войници, а много стока: жито, восък, кожи — пък дай боже и сега да е тъй — коприна, скъпоценни камъни, бисери, чер пипер, карамфил и какво ли не. В размирно време цели бойни ескадри ги охраняваха. Ала сега божем всичко беше спокойно — турците съюзници, българите обезвредени с пленяването на княгинята, а пирати напоследък не се мяркаха насам, разгонени от многобройните държавни флоти.

Успехът изглеждаше безспорен. Затова повечето пирати изразиха съгласието си с радостни викове.

— Не се ли биеш, няма плячка! — надвика ги Коста — А за първите, които стъпят на вражия кораб — тройно!

Каторгата му, тъй както си беше още с генуезките платна и вимпели, тръгна успоредно с набелязаната жертва, за да не буди подозрение, като неусетно я доближаваше.

И все пак сред генуезците се забеляза някакво смущение. Изведнъж греблата им се размятаха лудо. Разбрали бяха. Галерата сякаш подскочи по вълните. По катапултите ѝ полазиха като мравки бойци, огнищата под казаните със смолата задимиха, стрелците се наредиха по дървените кули. Нищо че беше търговски кораб. Всеки беше длъжен да се защитава и сам.

Ала де можеше той да се мери в бързина с бойна галера? Разстоянието помежду им взе да намалява бързо.

Изправен на мостика, Коста Хусарина даваше заповед след заповед:

— Още по-бързо! Натисни десните весла!

Тъпанът ускоряваше такта си, бичовете плющяха по белите несвикнали гърбове все по-немилостиво и греблата се размахваха все по-бързо.

Белязания се обърна към Батул:

— Какъвто си як, я се провикни с цяло гърло! Да чуят робите! Ако спрат, ще им дам свободата. Не ме ли послушат, ще ги прасна с тарана. И те ще отидат на дъното с кораба ведно. Хайде, викай!

Без да се замисля, подчинил се изведнъж и без колебание, Батул Безнос повтори с гръмовния си глас волята на пиратския главатар.

Дали го чуха?

— Я пак! — подкани го Коста.

Батул отново се провикна с пълни гърди. И тогава нещо стана. Веслата разбъркаха реда си. Чу се глъчка, викове, камшични плясъци, писъци от болка. После греблата от десния борд увиснаха. Левите продължиха да загребват безредно. Корабът се изви, препречи пътя на преследвачите. От кулата му полетяха няколко пламтящи топки, ала хората на Белязания ги изхвърлиха в морето. Последва рояк стрели, които също не причиниха големи загуби. Защитниците бяха смутени, затова и стрелбата им беше неточна.

С ловък обход Коста прилепи кораба си до вражия борд, който беше опасан с яка абордажна мрежа. Протегна една кука и закачи теловете.

— Батуле! — заповяда му той — Тегли!

Безносият послушно изпъна мускули.

— Още по-силно!

Здравенякът се напрегна тъй, че цялото му тяло затрепери. И ето, теловете един след друг почнаха да се изскубват, да се късат.

Коста Хусарина се обърна към пиратите:

— Който иска троен дял, след мен!

И когато протегнатите канджи сближиха двата корпуса, той се метна пръв на отсрещната палуба, развъртял в неудържим бяс меча си.

Генуезците бяха добри войници. По-право те не бяха и генуезци, а наемници: германци, французи, испанци, все хора, на които войната беше занаят. По трима бунтовници едва се справяха с един наемник. Само Коста със своята ярост и Батул с мечата си сила се биеха за десетина.

Скоро съпротивата беше сломена. Убитите полетяха в морето, а живите бяха приковани за веслата по местата на ликуващите освободени роби, които, опиянени от свободата, си мереха броните на победените върху хлъзгавата от кръв палуба.

КУЦИЯТ ДЯВОЛ

Княгинята беше паднала по очи и плачеше с глас:

— Господи, прости ми! Длъжна бях да спася брата си! И не само него... За да няма война, господи... Не искам да бъда троянската Елена...

Тя млъкна. Изправи се в леглото. Изтри разплаканите си очи. Някой бе почукал на вратата.

— Да! — рече тя. И в стаята ѝ влезе една слугиня.

— Месер Джорджио де Мецано моли да го приемете! — съобщи тя с поклон.

Горчива усмивка се плъзна по бледите устни на княгинята. Защо бяха тия любезности? Та тя беше негова пленница, робиня. Ако той поискаше, тозчас можеше да я хвърли в затвора, да я убие дори. Беше ѝ отстъпил един от най-разкошните домове в крепостта, с цяла дузина слуги и слугини, които изпълняваха мигновено всяко нейно желание. Почти я бе оставил на спокойствие. Не се бе показвал пред нея от онзи ден, когато я бе принудил да се откаже от връщане в Калиакра.

— Поканете го!

Стана, оправи дрехата си и влезе в просторната приемна. Джорджио де Мецано я посрещна с дълбок поклон, на който тя не отвърна, а запитва:

— Какво ще заповядате, Ваша Светлост?

— Не да заповядвам съм дошъл, монна Анна! — усмихна се сдържано генуезецът — А да моля.

— Изразът няма значение. В моето състояние вашата молба звучи като заповед. Какво искате повече?

— Не заслужавам ли покана поне да седна, княгиньо?

Тя му посочи с ръка креслото, но остана пред него права, с гневен, питащ поглед.

— Монна Анна! — започна след кратко обмисляне де Мецано. — Време е вече да получа отговора ви.

— Вие го знаете, аз оставам!

— Не това питам аз... Вие знаете какво.

— Вече съм отговорила. Нужно ли е да повтарям?

— И все пак помислете си, княгиньо! Знаете ли какъв град е Генуа? Какъв разкош и охолство! Там ще живеете като истински човек. Не сред варвари...

Буйна червенина преля по страните ѝ.

— Вие ли говорите за варвари? След като сте отвлекли една беззащитна жена! С помощта на платен злодей! И то, за да я използвате като разменно средство! Кой са варварите? Моите ли сънародници, които дадоха на света най-чистото учение? Затова вашият папа не може да ни прости, затова ви е надъхал с омразата си. Няма да ни прости той, че пръснахме светлина във фарисейското му сбирще. С анатемите, с инквизиции, с кръстоносни походи не може да я угаси. Знае той, светият разбойник, че в България само патриарсите и болярите признават византийската вяра, а народът е с «чистите», дето франките ги наричат «катари». Знае, че от България сила и просветление вземат, затуй се чуди как да затрупа това огнище на светлина и правда...

— Княгиньо, моля ви, забравете това, що се отскубна неволно от устата ми!

Но тя, потръпваща от възмущение, не спираше:

— Смейте да ни наричате варвари вие, които купихте за хиляда екю опашката на магарето, с което Христос бил влязъл в Йерусалим; вие, които като истински идолопоклонници обожавате идоли-кръстове, идоли-мощи, идоли-икони...

— Родът де Мецано е свободен от предразсъдъци, монна Анна. Редом с Евангелието в двореца ни се четат Данте, Петрарка и Бокачио.

Той коленичи пред нея и опита да целуне ръката ѝ:

— Забравете, княгиньо! Както и аз забравям. Елате в Генуа! Да има мир! Никой няма да ви пречи. Изповядайте каквато искате вяра, кланяйте се на който искате бог! У нас също има хора, които мислят донейде като вас. Да викна ли капелана си, отец Бартоломео? Францисканците твърдят като вас, че Христос не е притежавал никакви земни блага, че собствеността е дело на Сатаната. Лолардите са още по-дръзки. За тях бог е тиранин, срещу чийто гнет се е разбунтувал Луцифер-Светлоносеца...

Анна скърши отчаяно ръце.

— Месер Джорджио, защо не искате да ме разберете? За мира, за благото на народите ни бих се решила. Та вашето предложение е чест за всяка жена. Но не мога. Обречена съм богу. А дъщерята на Добротица няма да стане клетвопрестъпничка.

И той най-сетне разбра. Изправи се рязко.

— Добре! Щом отказвате... Ще помета земята на баща ви, Калиакра ще срива в морето, камък връз камък няма да оставя, народа ви ще пръсна в робство, баща ви ще докарам с верига на врата в Кафа...

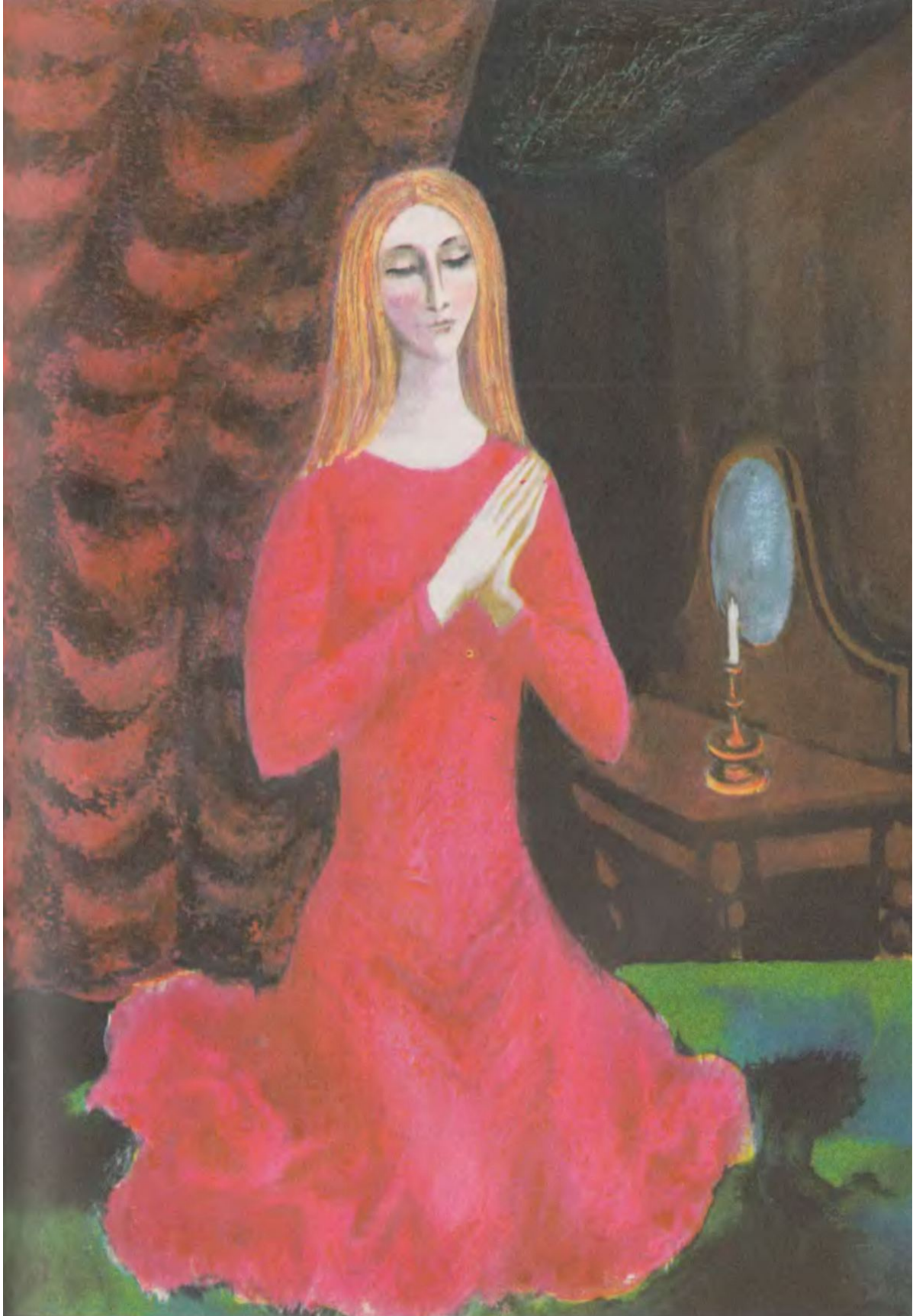
Без да трепне, тя прошепна тихо:

— Бясът за господство докара пълното озверяване на съществуването, което бог беше предопределил за венец на своето творчество. Аз виждам, тоя бяс пулсира във вените ви, надзърта злобно от очите ви, стяга десницата ви.

— По дяволите вашите бесове!

— Сега пък чуйте и другото! Не тъй лесно се помита земята ми, не тъй лесно се срива Калиакра, не тъй лесно се хваща Добротица. В бащината ми библиотека има една книга «Хрониката на Малала». И там пише: «Войниците на Ахила се наричаха мирмидонци, а сега — българи». Трудно се надвиват потомците на Ахила. Попитайте, месер, и Амадео Савойски, и Балдуин Фландърски, и хилядите загинали в страната ни рицари! Попитайте венецианците, недостигнатите майстори на стенобитни машини! И те ще Ви кажат, че по-добри от тях са били само Калояновите строители на машини. Внуците на Калояновите майстори сега строят машините на Добротица.

Джорджио де Мецано се изправи до прозореца. Долу, по улицата минаваше с тежка стъпка отряд наемници, тръгнали да сменят караула по кулите. С опитно око на стар войник той огледа стегнатата им походка, лъснатото въоръжение, енергичните лица. После, неоткрил никакъв пропуск, се обърна.

— Деспот Добротица наистина може да се гордее с дъщеря си. Достойна дъщеря — макар и еретичка!

За пръв път си бе позволил да я нарече така. Случайно ли беше това? Имаше ли нещо случайно в неговите думи?

Той се изправи. Любезността беше изчезнала от лицето, от цялото му държане. В очите му напираше едва сдържан гняв.

— Княгиньо, и моето търпение има граница! Моля ви, помислете си! Оценете властта, с която разполагам. Мога да ви продам в робство, да ви убия, ако пожелае. Спомнете си още каква мощ има и Светата инквизиция!

— Ваша Светлост! — пошепна тихо, но решително девойката — Смъртта не ще ме уплаши. Няма власт над този, за когото животът не е най-важното. Животът тук, на земята, е Сатанаилова тъмница. Колкото по-рано я напуснеш, толкова по-добре. Но да я напуснеш с достойнство. Ще бъде тъмница, додето дойде раят на земята, когато ще бъдат свалени всички властници, грабители и насилници; когато ще бъдат тласнати в забвение всички божества, измислени от властниците, и всички светци, възвеличени от господарите.

Той тропна с крак.

— Не за еретически проповеди съм дошъл при вас, когато ме чакат толкова важни дела. Чуйте и това! От вашето здравомислие или от вашата упоритост зависи много, може би повече, отколкото си представяте. Знаете ли вие какво значи търговия? Генуа за вас е само враг. Защото не си давате сметка, че ако не е тя с нейните храбри воители, с нейните предприемчиви търговци, Европа ще потъне в селящина. Закъде е просветеният християнски свят без коприна, слонова кост, фарфор, скъпоценности, без подправки? Светите храмове ще заприличат на обори, папата — на селяк, благородниците няма да се различават от свинарите. И никой няма да ги тачи.

— Още по-добре! — не се стърпя Анна.

— Това значи да се срине редът в света, установен от бога. Две сили се мъчат да ни пречат: Византия и България. Все те опитват да прекъснат търговията ни с Изтока. За туй ние искаме друго: върху мястото на силна Византия и силна България да изникнат множество немощни държавици, и между тях — дивата османска орда, която никога няма да стане опасна за нас. Тъй знаем ние, по-добре турците, отколкото българите или ромейците. Разберете го, княгиньо! Всички са

против вас. Само Венеция още ви прави мили очи. Но и тя, ако ни измести, първа ще ви нападне. И Флоренция, и папата, и френският крал, и маджарският. Не разбирате ли това? Така се подреждат събитията, понявга по-мощни от желанията ни. И Византия, и България са пред гибел — осъдени. Сега, княгиньо, само от вас зависи дали и Карвунската хора ще бъде унищожена с тях, за да се разчисти Пътят на подправките. Или пък благодарение на вас и вашата далновидност ще мине на наша страна и ще се спаси.

Той се поклони студено.

— По-откровен не можех да бъда. Надявам се, че вече съм разбран правилно. Утре ще дойда за отговора ви.

И се оттегли със сдържан поклон.

Анна остана неподвижна на мястото си, без да отвърне, без да погледне след него. Луд рояк мисли се блъскаше в главата ѝ, едни от други по-нелепи, по-безполезни. Толкова бе странила от грижи за власт и държава в стремежа си към съвършенство и душевен покой. И все напразно. Като осъдена — както казваше баща ѝ: «Царският род не е като другите. Сякаш отгоре му тегне проклетие. Нямах свое сърце. Държавата е по-силна от теб. Нейните грижи удавят твоите.»

Изведнъж девойката стисна юмруци. Бе решила. Бясът на властта нямаше власт над нея. Държавата не можеше да управлява нея. Над бащината ѝ насилническа държава се въздигаше свободната общинария, а над нея — бог. Анна беше обречена богу. И ако не можеше, докато бе жива, то — мъртва. Над живота ѝ никой нямаше власт... Освен бог... А бог щеше да ѝ прости...

С бавни, уморени стъпки, тя слезе по стълбата, излезе на тясната уличка. Най-преданата слугиня, по-право най-вярната ѝ пазачка я последва начаса, понесла на ръка наметката ѝ. Знаеше, че княгинята обича да седи на брега и да гледа на запад. А там, до морето, е хладно.

Прекошиха целия град по тесните улички, изпълнени с гъмжило от хора, всеки със своите залисии. Войници, повели окован във вериги окаяник, писци и нотариуси с мастилниците си и свитъците хартия, занаятчии, чираци, францискански монаси с дървени сандали и голи глави. Рибари, понесли на глава кошове с риба, хвалеха напевно стоката си. Въздухът ехтеше от човешка глъчка и шумовете на работниците. Кънтеше наковалня, стържеше трион, скрибуцаше грънчарско колело. Майстори надзидваха с огромни каменни блокове,

измъкнати от елинските развалини до брега, Стражевата кула. Към север удължаваха крепостната стена. Градът процъфтяваше, ставаше тесен за прииждащото население и за военните надежди, които му се възлагаха — да стане втора Генуа във Великото море, стратегически и икономически център на Светата република в устрема ѝ към Изток.

Княгинята излезе през главната градска порта, където окованите в желязо часовои ѝ отдадоха княжеска почит, и се спусна по стръмната пътека към брега. Чудеше се как да отстрани прислужницата, която се влачеше като сянка подире ѝ.

Тревогата беше сковала съзнанието ѝ. Утре беше длъжна да отговори. А нямаше какво да премисля повече. Беше решила, беше му го казала. Оставаше ѝ последната надежда — морето, родното море. Щеше да я приюти в дълбините си, да я приласкае като майка...

Пред сламената си колиба се препичаше на слънце старият роб, който цяла нощ обикаляше рова и шибаше с прът по водата да плаши жабите. Без него благородниците в града не можеха да спят. А да източи водата от рова губернаторът не се решаваше в тия смутни времена.

От камък на камък двете жени достигнаха брега, скалиста площадка на два метра над водата, напукана, разядена от хилядолетията и обливана от пръските на всяка по-висока вълна.

Анна седна на една издатина и прислужничката веднага наметна върху раменете ѝ донесената дреха.

На стотина крачки от тях стоеше подпрян на копието си страж. Денем часовете се изнасяха край брега. Нощем всички се прибираха вътре. Никой нямаше право да остане извън крепостта след вдигането на моста.

Морето се бе проснало пред нея, блестящо и гладко, нашарено от белите облачни сенки като огромен полиран ахат, ту каменно хладно и безчувствено, ту живо като дишащо чудовище.

Понякога, обикновено сутрин и в омара, морето изглежда леко, прозрачно въздушно; друг път, вечер — тежко и плътно като живак. Сега то беше само море, от истинска вода, синьо и блестящо в далечината, кристално прозрачно до брега. И през него, когато отминеше разпененият гребен на вълната, можеше да се види цялото дъно на десет-двадесет лакти дълбочина с безредно разхвърляните каменни блокове, отрупани с разлюлени водорасли.

Там, сред този зелен губер, се таеше покоят. Там нямаше разлика между княгиня и робиня, там нямаше разкъсващи душата колебания и угризения. Покой...

А това? Какво беше това?

Из дълбините изплува с изящна извивка на тялото си тюлен, възседнат от човек. Още щом се подаде над водата, човекът пусна опънатата тетива. Стрелата изсвистя и се впи в гърлото на часовоя, който се стовари възник на скалата. Слугинята изкрещя. Съседният часовоя се спусна на помощ, но наред път го улучи в бедрото втората стрела на нападателя.

Анна дори не свари да премисли. Коста Хусарина се подхвърли по ръце върху скалата, притича накуцвайки до нея и я дръпна към водата.

— Бързо!

Трети часовоя с група моряци тичаха вече насам.

— Какво искаш пък сега, хусарино? — дръпна се Анна.

Белязания отговори задъхан от престоя си под водата:

— Няма време за приказки! После ще разбереш!

Блъсна я с все сила сред вълните. Сложи я върху тюлена, после го пришпори с голи пети. Шарко изпръхтя и полетя навътре в морето.

А на брега, оградена от притичалите генуезци, пазачката се кръстеше ужасена и крещеше неистово:

— Света Агнесо, помогни! Видях го! Видях Морския дявол!

И отново почваше да скубе косите си. Знаеше, очакваше я подземие то на кулата. Само свръхестествената намеса можеше да я оправдае.

— Мадонно, смили се! — пищеше тя — Куцият дявол отвлече Карвунската княгиня!

В същото време бегълците достигнаха оставената варка. Почти насила хусаринът прехвърли в нея девойката, след което и той се качи вътре, а тюленът ухапа въжетото и ги повлече на запад.

Втурналите се подире им генуезки лодки скоро изостанаха. Не можа да ги достигне и дежурната галера, която се бе спуснала със стражевите лодки.

В далечината вече се виждаха двете пиратски каторги, когато Белязания, дотогава мълчал мрачно, продума:

— Не съм забравил нищо... За повече имам да мъстя сега...

Девојката се сви на дъното, разтреперана в мокрите си дрехи.

— На мен ли, хусарино?

— Сега и на теб! Защото заради теб гребах окован в генуезката каторга... Защото заради теб деспотът поиска да ме посече...

— Не заради мене — пресече го тя, — а заради бяса на алчността, що още не те е напуснал.

После се досети:

— Помилва ли те баща ми, що ли? Та си пак свободен...

Той сгърчи злобно устни.

— Да ме помилва! Той! Помилвах се сам. Трудно ще хване някой Белязания. Туй, което мога аз, никой друг не може.

— Казах ти, окаянико! Бесът АЗ ще те погуби.

— Не се грижи за мен! Имам и ум, и сила да се пазя сам. Мисли за себе си сега!

— Какво ще мисля? Знам, ти си ми отредил участта.

Той се усмихна самодоволно.

— Вярно е, отредил съм, но не всичко. Двоумя се. Да те затрия ли и да изпратя главата ти на Добротица. Или...

— Какво «или»?

— Или да се ожения за теб... Добротица, сватът на ромейския император, да има зет хусарин!

Удари се по коляното и се разсмя. Надяваше се да прочете уплаха в очите ѝ, да чуе думи за пощада.

Чу само ледения ѝ отговор:

— Да ме затриеш, виж, това си властен. Да ти принадлежа — не! Поне, когато искам да ида при бога, той ще помогне...

ДУМАТА НА ПИРАТА

Коста Белязания съвсем не се бе отказал от откупа. Толкова мъка бе изстрадал заради тая княгиня, че цял товар злато нямаше да му я отплати. Още вчера прати вест по верен ятак до Добротица. Заплаши го направо, че ако опита пак с коварство, повече няма да зърне дъщеря си. Виждаше хусаринът, та сляп ли беше — че за него няма пощада в Карвунската земя. И с убийството на княгинята, и без убийството ѝ. Да знае Добротица, че сега и пиратите имат кораби, та да не губи време, да не разкарва напусто каторгите си. Перперите да постави в лодката, дето сама ще дойде в пристана. Със същата лодка после Коста ще му проводи щерката. За тия златици, дето чакаше сега, стрели и смола щеше да купи от Хърсград. Вече бе пратил човек при тамошните технитари да уговорят покупката. Уж за боила Звиница ги искаше, да пази Калиакра от хусарите.

Научил бе Коста — славата му се бе разнесла по Великото море, ще речеш чайките я подхвърляха от кораб на кораб. Зоппо Дяволо — тъй го бяха нарекли генуезците. Българите също, та и неговите момчета. Куция дявол! Със страх вече говореха за него по кръчми и разтоварища. Как другояче да си обяснят бедните хорица чудните му подвизи, спасението му от Лобната кула, внезапните появи из водата! И по-добре! Нека приказват! Нека се боят! Той ще им стъкми нови дяволии. Да проумеят кой е Белязания, да се сковават от ужас само щом чуят името му!

Коста Хусарина стоеше на бака и мислеше. Имаше сила да стори всичко с вироглавата болярка: и да ѝ отреже главата, и да я продаде робиня, и да я остави на пиратите си. Ала не го стори. Познаваше Белязания хората. Нямаше да ѝ мигне окоето — или него да прободете с камата си, или себе си — само и само нейната да бъде: чиста и непорочна да остане заради своя бог, дето му се бе обрекла.

Беше топла нощ. Долу, пред форщевена, върху основата на тарана беше полегнал Шарко, морският мечок. Преуморил го бе напоследък приятелят му, все навътре в морето го увличаше. А

тюлените не обичат да се делят много от брега. Ех, умееше той да си подрямва и във водата. Но сън ли е то — всеки три минути да изплуваш на повърхността за въздух!

И от него се бояха пиратите. Де се е чуло човек да другарува с морска мечка? Не е човек Белязания, право думат всички. Ако не е самият дявол, то от дявола силата си черпи. Ала си траеха, нищо не казваха. Само когато погледнеха към тюлена, додето дреме върху тарана или играе редом с кораба, правеха скришом по един кръстен знак и толкоз. А Батул Безнос бе окачил цяло сребърно разпятие на гърдите си — да го варди от злите сили, сред които се бе заплел. И редом с него — де що муска бе докопал от пленници и мъртъвци. Убиваха му наистина под бронята, ама той си търпеше. И мълчеше. Не споменавахе за срещата им пред Дяволската дупка — хем той да не си спомня, хем на Белязания да не напомня. Мълчаха всички. Защото с дяволска подкрепа или без нея, но добре ги водеше Куция дявол! Ядене и пиене колкото щещ, а и плячка падаше. Какво повече можеха да искат довчерашните роби и гонените като зверове разбойници?

Часовоят от мачтата се провикна:

— Светлина вдясно!

Коста отскочи мигновено към борда. Далече в мрака мъждукаха трите фенера на някакъв кораб, изглежда бойна галера — раздалечени бяха светлините. Който и да беше: и генуезец, и турчин, и византиец, и българин — все враг беше, все плячка. От никого милост не чакаше Белязания. Само на себе си, на своя ум и своите ръце се осланяше.

Той извика боцмана. Боцманът мигом угаси фенерите. После се спусна в трюма. И само след минута оттам занаизлиза върволица от воини, които пътем нахлузваха ризници, нахлупваха шлемове, затягаха ремъците на мечове. Половината се пръсваха по долната палуба, по опразнените пейки на робите, хващаха веслата, всеки на своето място. Другите се покатерваха по дървените кули, по огнететите, зад парапетите с канджи в ръце. Угасили бяха и фенерите на другата му каторга под началството на Секул. И там се виждаше как тихомълком пиратите се подготвяха за боя. Нов ред бе въвел Белязания. Хрумнал му бе още тогава, когато сам теглеше тежкото весло. Запомнил бе как загина «Санта Барбара», когато робите по негова подкана бяха спрели да гребат. Не искаше Коста и него каторжниците да предадат. На смени бойците му гребяха, биеха се и почиваха. Тъй беше слушал той, в

Троянската война ахейците сами размахвали веслата на ладите си, не са мъкнали със себе си излишен жив товар, излишни гърла. А пиратите умееха да се сражават, умееха и да гребат. Мазолести бяха дланите им, не като изнежените латински благородници и разглезените саксонски наемници.

Тъпанът мълчеше. Тихо, безшумно щяха да приближат до врага. Пиратите сами, без подкана, натиснаха веслата. Артилеристите опънаха ремъците на дървените пружини, накладоха огньовете за запалителните гюлета. Стрелците приготвиха лъковете, мостаджиите измъкнаха абордажните стълби, отметнаха надбордната мрежа, та да могат мигновено отвед да връхлетят над противника, резачите приготвиха тежките ножици за вражките мрежи.

Скрита зад облак, месечината допусна пиратите да доближат жертвата си на два хвърлея с камък. Ако беше изчакала още малко, битката щеше да се реши по-рано. Ала тя внезапно се измъкна, блисна светлика си върху света. Генуезкият наблюдател видя опасността. Удари камбанката. Запищяха свирки, задумка тъпанът, заплющяха бичовете. Веслата загребах, понесоха галерата лудо напред. Из люковете занаизлизах тежковъоръжени наемници, чиито брони блестяха на лунната светлина като нажежени. Без суетня, в пълен ред, заеха местата си. Те бяха изкусни бойци, владееха отлично занаята си. Ненапрасно получаваха злато за заплата.

Коста се обърна към Батул Безнос, които сякаш се бе превърнал в негова сянка. Не бе свикнал Батул сам да решава. Когато Белязания бе откарал освободените роби на брега и ги бе оставил сами да решат — да останат ли при него или да си ходят — Батул, немислещ, замаян от самоувереността на новия капитан, го бе последвал начаса. А на брега бяха останали Дамян Врача с новия богомил Али, прекръстен Илия, и още двадесетина богомили.

— Напъни гърдите и викай! — заповяда Коста.

Батул знаеше наизуст какво трябва да каже. Пое дълбоко дъх, та гръдният му кош се разпъна като ковашки мех, положи длани до устата си и ревна с цяло гърло:

— Ей, братя роби! Чуйте що казва Белязания! Ако спрете да гребете, ще ви дари свободата! Не щете ли, ще прати кораба на дъното! И вас с него! Мислете, роби!

Още при първите му думи генуезците задрънчаха с мечове по щитовете, та в техния тропот гребците да не чуят подстрекателните думи. И все пак ги чуха. И ги разбраха, макар и произнесени на български. Може би имаше роби славяни, може би по слухове бяха подразбрали какво предлага куцият хусарин. Безредно, колебливо — смелостта не спохожда едновременно всички — най-първо греблата увиснаха. И в настъпилата глъчка, в крясъка на побеснелите надзорници, в свисъка на камшиците им, спряха всички гребла. Този път никой войник не отиде в помощ на надзирателите. Останаха по местата си, готови да срещнат нападателя. Още отдалеч метателните им машини избълваха запалителните си топки и стрели върху пиратските каторги.

Коста не отговори на огъня с огън. Той диреше кораби, плячка, не бойна слава. Само ги обсипа със стрели и сулици. И когато вече оставаха само няколко метра, куките с въжетата полетяха, канджите се протегнаха и се заловиха за абордажната мрежа, за въжетата, за парапетите, впиха се като хищни нокти в снагата на жертвата. Каторгата на Секул се вкопчи в другия борд.

Тогава се приготви и самият главатар. Вече можеше да се чуе и неговият глас. Доближили се бяха достатъчно. При това Батул не знаеше италиански.

— Храбри генуезки воини! — провикна се той — Каквото казах на робите, казвам го и вам. Сложите ли оръжие, ще ви пощадя, ще ви пусна да си идете с мир. Ако се противите, ще ви изколя. Знайте, Белязания не се отмята от думата си!

Те го знаеха. Толкова бързо се носят слуховете, особено когато предводителите се чудят как да им попречат. Куция дявол бе освободил всички пленени войници. Пуснал ги бе само срещу клетва, че друг път няма да воюват срещу него. И освен божата заплаха бе притурил и своята. Който престъпеше клетвата си, ако го хванеше повторно, тозчас щеше да го прати на рибите. Само офицерите, нобилите, бе задържал. И то за откуп, за богат откуп, за всекиго според сана и имането му. В тези жестоки времена, когато победителите режеха на пленниците ръцете и ахилесовите сухожилия, когато им изчовъркваха очите, както Василий Българоубиеца, за да ги извадят от строя, постъпката на Белязания някому можеше да се стори не на място, безсмислено милосърдна. А тя съвсем не беше неуместна, съвсем не беше

християнска. Хусаринът не воюваше както другите, не търсеше трайна военна победа. Той искаше кораби, и то веднага, и то препълнени с плячка. Когато войникът знае, че ако бъде пленен, ще загуби живота или силата си, той се бие като звяр. Но обещаеш ли му пощада, и то при една предварително загубена битка, той се замисля. Защо да не сложи оръжие? Нали и ръцете, и очите, и сухожилията му ще останат здрави и читави? Нали няма да тръгне просяк, като хилядите осакатени войници?

Ех, то се знае, не всички наведнъж се предадоха. Мнозина държаха честно да заслужат дукатите, що получаваха. Такива се биеха яростно, наобиколени от по трима-четирима пирата. Ала другите, а те ставаха все по-многочислени, вдигаха празни ръце. В туй време все нови и нови настървени множества прескачаха на генуезкия борд. Сега, когато трите кораба се бяха вкопчили неподвижно в смъртна хватка, и гребците пирати бяха напуснали местата си, бяха грабнали мечовете, за да се хвърлят в боя.

Пред такъв превес никой не устоява.

Нямаше защо да се дават повече жертви. По заповед на войводата си пиратите се оттеглиха назад, оставиха учудените генуезци, струпани накуп. Коста заповяда на двадесет мерачи да опънат лъковете срещу противниковите началници.

— Синьори нобили! — подвикна им той — Правя последно предупреждение! И последно снизхождение! Ако се предадете веднага, ще ви пощадя живота. То се знае, срещу добър откуп. Ако не...

Генуезците мълчаха, стиснали упорито мечове.

— Хвърлете тозчас оръжието! — повтори той.

Генуезкият капитан изръмжа:

— Ела го вземи, разбойнико!

Коста само се обърна към стрелците и рояк стрели избръмча нагоре. В следния миг капитанът се свлече на палубата, надупчен навред, където бе могла да проникне стрела под бронята.

— Питам пак! — рече тихо Белязания, но генуезците успяха да го чуят и тъй. Без да погледнат убития, който се гърчеше в собствената си кръв, сломени, те отпускаха мечовете си до него и слизаха по стълбата при пиратите, които ги връзваха с въжета и ги откарваха на кораба си.

Ковачът вече бе успял да освободи от синджирите робите и те бързаха да се нагиздят с плененото оръжие. Един от тях, червенобрад великан, грабна от купа едно копие и тозчас го заби в гърдите на помощник-надзирателя, преди пиратите да му попречат.

Двамина го отведоха при главатаря си.

— С какво право раздаваш правосъдие на моята каторга? — запита Белязания навъсен — Не чу ли, че им обещах пощада? Или пък искаш за това аз да отрежа твоята глава?

— Имаш право да го сториш — рече робът — И да умра, ще умра задоволен. Отмъстих...

— Я кажи за какво отмъщаваш?

— За предателство, капитане. Проклет беше капитанът ни, бог да го прости. Преварихте ме. Ако го бяхте оставили, аз щях да го смажа. Замислихме да го премахнем, бунт да му направим: помощниците, кормчиите, та и моряците. Предаде ни това куче, помощникът. Излови ни капитанът. Едни избеси, други закова на греблата.

Той отпусна ръце.

— Ей това е! Всичко ти казах. Сега прави с мен каквото щеш.

Белязания го изгледа мълчаливо. Опита да проникне в душата му. Защо да го съди? Та нали и той също така за мъст! Та нали повечето пирати също тъй за мъст хващаха меча?

— Как се казваш?

— Олаф ми е името. Отдалеч съм, от север. Наемник бях на каторгата, кормчия.

Коста му посочи кърмата.

— Имам нужда от добър кормчия, Олафе! Иди, покажи какво умееш! Ала помни — за бунт аз също беся...

Вече се зазоряваше, когато нарасналата пиратска флота продължи пътя си. Близо до делтата на Туна Белязания свали генуезките войници и робите, които бяха отказали да останат при него. Оттук всеки щеше да се оправя, както си знае. А той навлезе в един широк ръкав на реката. И там, в околността на Килия, сред непроходимите блата, обрасли с камъш и тръстика, през чиито тунели никакъв кораб не можеше да мине без местен проводник, пиратите стовариха плячката, която съучастници контрабандисти щяха да разпродадат до следващото им идване, да я превърнат в перпери и

дукати. Там затвориха в една изба и пленените генуезки аристократи, да чакат, докато дойде определеният откуп.

После, попълнил екипажа с нови хусари и избягали от болярите селяни, Белязания пое отново на път с трите си каторги. През цялото време княгиня Анна стоеше в каютата си и не излизаше никъде, макар че никой нямаше да ѝ попречи. Стоеше горката и чакаше какво ли ново изпитание ѝ готви Сатанаил в лицето на озлобения разбойник. Вече не плачеше. Бе се примирила.

Наближиха залива на Калиакра посред нощ. Луната още не бе изгряла. Морето лежеше пред тях тъмно и спокойно. В далечината мъждукаха огньовете на стражевите кули. Само те издаваха докъде се е проточил скалистият полуостров.

Коста и друг път бе упражнявал тюлена. И все пак, за сигурност, бе решил да го провери отново. Скочи в едната лодка, подавайки на тюлена въжето на втората. Шарко го захапа и сякаш на игра откара лодката сред залива. Там Белязания приближи до шарковата лодка, прехвърли вътре една торба и отплава встрани. А Шарко тоя път пое назад, към каторгата. Там приятелят му го нахрани за награда от ръка с цял кош току-що уловена скумрия. Белязания отсега си представяше удивлението на калиакренци, когато видят в уреченото време приближаващата празна варка. И когато натоварят в нея откупа, тя си отиде сама, за да върне на същото място освободената княгиня.

Едва изчака да мине пладне. Тогава спусна лодката и подаде въжето ѝ на тюлена. Сякаш теглена от някаква дяволска сила, тя се хлъзна по вълните към запад.

В пълна бойна готовност пиратите чакаха завръщането ѝ. Нямаха доверие в честната дума ни на болярин, ни на деспот. Кой знае къде бе пръснал сега галерите си проклетникът и ги дебнеше, та да ги изтреби? Мигар му бяха малко непокорниците на сушата, та да търпи разбойници и по морето?

И ето, най-сетне лодката се зададе, опря в борда. Коста първо награди тюлена си с риба, после заповяда да извадят торбата, да я отворят, да бръкнат до дъно. Беше пълна. Само злато.

Доведоха княгинята.

— Каква нова мъка си ми измислил, хусарино? — запита тя кротко, но с такава язвителност, че Белязания пламна, едва прикрил

гнева си. Стори му се, че ако чуе още нещо от нея, ще отреже главата ѝ.

— Сдържам думата си! — опита с усилие той да подражава на нейния глас — Връщам те в Калиакра.

В първия миг тя трепна. Очите ѝ грейнаха. Но видяла златото, изведнъж потъмня и процеди през зъби:

— Глупачка аз! Помислих, че от добро сърце. А то... Пак заради откупа...

— И бог прави добрините си, ако му платят: бедняците със свещи и дискос, богатите с ктиторства на черкви и манастири. Аз подобър ли да бъда от бога?

После даде знак на хората си, които се спуснаха и свързаха ръцете ѝ на гърба. Преди да сложат превръзката на очите ѝ, Анна рече, добила предишния си равен глас:

— Сечените от господарите монети са дело на Сатанаила. Направени са — сребърниците от пот и сълзи, златиците от кръв.

— А как ще си купя туй, що ми трябва, княгиньо?

— Истинският човек, а не човекът-звяр, няма нужда от пари, няма защо да гради дома си с чужда кръв и пот.

Батул не се стърпя:

— Нали си болярка — процеди той през зъби — Затуй говориш тъй, защото си имаш колкото щещ злато. Ама я питай нас...

Пиратите превързаха очите ѝ. Спуснаха я по стълбата и я положиха върху седалката в лодката, тиха и примирена. Шарко се хлъзна от мястото си върху тарана, захапа въжето, обърна умни очи нагоре, в очакване на познатия знак.

Коста стисна зъби. Нещо вътре в него, в сърцето или нейде още по-надълбоко, се превъртя, изпъна се, сякаш щеше да се скъса. Изведнъж разбра, че няма сила да я пусне. Изведнъж разбра, че не можеше да живее без нея, разбра, че не за отмъщение, не и заради откупа я бе отскубнал от Кафа. Не!

— Върнете я! — изкрещя той към пиратите — Не му ща златото! Искам нея! Не я пускам...

Грабна торбата и я понесе към борда.

— Върнете му перперите! Не му ги ща!

Посегна да им подаде торбата, но тя, тежка, както може да тежи само златото, се изскубна от ръцете му и потъна мигновено. Слисаните

разбойници го изгледаха зяпнали, онемели от учудване и негодувание.

— Какво се пулите? — изкрещя им той — Друго злато ще ви намеря. Още повече. Само нея върнете...

Тогава така, омотана с въжето, с превързани очи, безпомощна, княгинята ги спря.

— Не ме докосвайте!

И се обърна към гласа на Белязания:

— Чуй ме, хусарино! Ще престъпиш ли дадената дума?

— Хич не ме е еня! — почти простена той.

Тя го прекъсна, както изплющява камшик:

— Досега само ти се гневях. Проклинах те като враг. Нима искаш и да те презирам, да се гнуся от теб?

Недочакал знака от приятеля си, тюленът повлече лодката. Сразен от последните думи на девойката, Белязания не опита да го спре. Извърна се и с празен поглед влезе в каютата си.

Светът бе опустял.

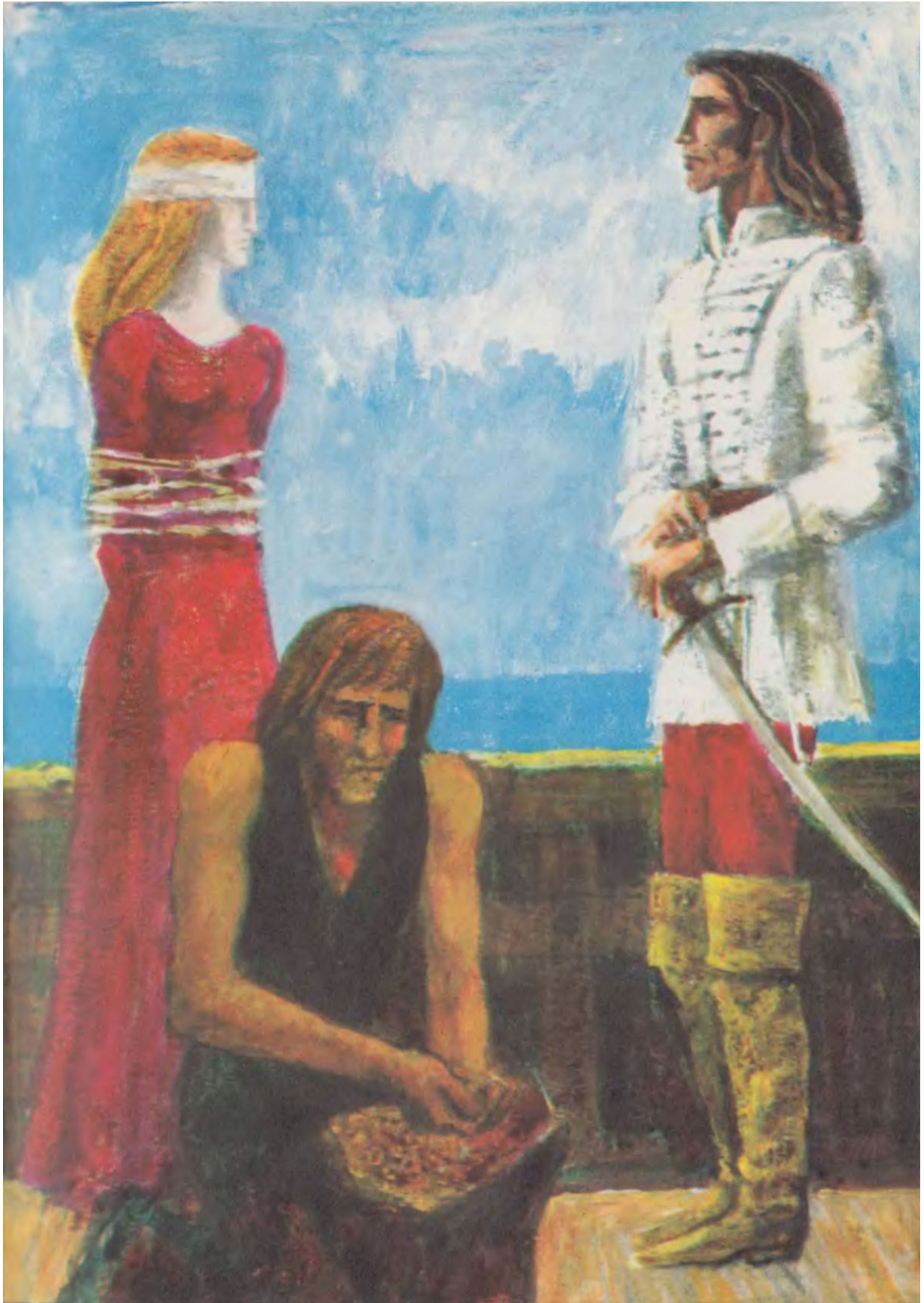
ЧУМАВИЯ

Джорджио де Мецано не беше човекът, който можеше да преглътне такова предизвикателство. При това кой можеше да го убеди, че зад пирата не се крие сам Добротица? Та нали всяка флота трябва да разполага с бази, откъдето да взема вода и провизии, където да се потулва, когато я погне превъзхождащ противник, където да поправя нанесени от бури и врагове повреди. Къде бяха базите на Зоппо Дяволо? Съгледвачите му от Калиакра казваха, че Добротица не стои зад разбойника, самият той го бил осъдил на смърт. Ятаци на пирата били контрабандистите и хусарите по крайбрежието, еретиците селяни. Че кой ли наистина може да намери отлика между еретик и бунтовник? Пък и да не е Добротица, нали щерка му беше еретичка? Такава държава, дето не знаеш кой управлява в нея, с кого да водиш преговори и после кому да имаш вяра — по-добре да не съществува, по-добре да се заличи от света... Длъжен беше Джорджио де Мецано да разгроми пирата, а после, без да губи време, да връхлети и върху Калиакра. И като откуп да грабне княгинята — залог за мир и дружба...

Вече се смрачаваше, бойци и матроси шепнеха вечерната «Аве Мария», когато наблюдателят зърна към хоризонта трите пиратски каторги. От застланата с балдахин палуба адмиралът предаде на адютанта заповедта си, която тутакси беше разнесена по цялата флота с тръби и рогове. Галерите му се пръснаха във ветрило да попречат на враговете, ако опитат да бягат. А неговият кораб остана зад всички да следи развоя на битката, та да прегрупира силите, където се наложи.

Бойците измъкнаха щитовете от калъфите, където ги пазеха от морската влага. Стрелците прикачиха тетивите на лъковете. Прислугата свали покривките на машините, зареди кошовите, изтегли отметателните дъски. Корабните капелани открянаха вратите на параклишетата да приемат изповедта на благородниците пред сражението. Войниците се бяха изповядали предварително още в Кафа. Нотариусите правеха поправки в завещанията на доверениците си, за

последните им хрумвания. Всички бяха тъй сериозни и угрижени, сякаш не бяха тръгнали да прочистят морето от някакъв див разбойник с две-три каторги. Тревожеше ги не броят на вражите галери, не умението на главатаря им, а нещо друго. Бояха се като всички хора по света от това, което не можеха да си обяснят, от тайнствената сила на пирата, когото наричаха Зоппо Дяволо, Куция дявол, страхуваха се от коварството на Лукавия, който беше негов покровител.

Затова Джорджио де Мецано бе събрал толкова отци на корабите, бе пришил толкова кръстове по платната, бе увесил толкова икони по мачти и надстройки — да вдъхне смелост на бойците си, когато се видят защитени от толкова светини. А на адмиралския си кораб бе поставил чудотворната икона на света Агнеса Кафска, да закриля и по море бранителите на Генуезка Хазария, както ги защищаваше по суша.

Та дори Джорджио де Мецано, който се смяташе човек със свободна мисъл, почитател на Бокачио, бе избрал меч на прадыдо си. За този меч се шушукаха легенди. Ковачът му, полулуд магьосник от Ардените, го бил закалил не във вода, както правят другите, а така, нажежен до бяло, го бил забил в гърдите на як като мечка роб, та да му предаде неговата сила.

Дързък воин беше де Мецано, ала противника си никога не подценяваше. А този враг, дори да беше обикновен смъртен, дори без помощта на дявола, беше опасен. Не толкова с реална мощ, колкото с морална — с помощта, що очакваше от омразата на робите и неверността на наемниците. На войниците адмиралът бе обещал големи заплати, ала с робите нямаше как да се справи. Наемниците бяха хора честолюбиви, мнозина от тях изпаднали дворяни. Пазарили се бяха да умират, а не да гребат като роби.

Изпълзелият от изток мрак покри небосвода като издърпана завеса, погълна в себе си бягащите пирати. Джорджио де Мецано изруга гласно съдбата, която и тоя път се подигра с него.

Поставеният наврѣх мачтата наблюдател-татарин извика:

— Виждам фенери!

Адмиралът скочи.

— Следи ги! Ако не ги изпуснеш, имаш два дуката!

Генуезките галери пак трѣгнаха уверено напред, насочвани от виковете на наблюдателите.

Преследването продължи много. Отначало не личеше настигнат ли ги или изостават. Накрай се разбра — догонваха ги. Почти всички моряци и войници вече виждаха мъждукащите светли точки в далечния мрак, на три места по три. Пиратските кораби необяснимо защо се движеха вкупом, не се отделяха. Само на де Мецано беше ясно защо. Зоппо Дяволо беше прост разбойник, не познаваше тънкостите на морския бой. Затова не смееше да прѣсне силите си, боеше се да остане сам.

Корабите избягват да пътуват нощем. Спират където ги е застигнала тъмнината. Отде знаеш кога ще връхлетиш на крайбрежните скали? Тоя път беше различно. Тоя път не биваше да изпуснат корсара, който плаваше пред тях, опитваше дълбочините. Ако имаше рифове, той пръв щеше да се наниже на тях. Ала контрабандистите познаваха отлично бреговете си. Нали вършеха само нощем работата си?

Повече по усет Джорджио де Мецано си представи, че вече минават покрай Калиакра, скрита някъде в мрака на запад. После — покрай Карнава, покрай Карвуна — все яки български крепости.

Той беше уверен в победата. Нямахше спасение за пиратите. Все щяха да се изморят и да паднат в ръцете му. Ако пък им хрумнеше да слязат на брега, генуезците щяха да ги потопят, преди да са хвърлили котвите. Неволно той се унесе пак, така застанал на кърмата, подпрян на закаления в човешка плът меч. Припомни си снощния сън. Уж беше в Генуа, а в същото време не беше. Връхлиташе с коня си към дървото, върху което дамата на сърцето му беше закачила китката си, за да счупи в него копието си. «Багордо» е игра на красота и изящество. Нямахше по-изкусен ездач от него в цяла Генуа. Дама на сърцето му беше не друга, а — княгиня Анна. Уж българска болярка, пък облечена като генуезка патрицианка. И той препускаше, препускаше, а дървото вместо да приближава, все се отдалечаваше. Не можеха да му обяснят какво означава тоя сън нито капеланът, нито астрологът-лекар. Нищо не пишело в книгите — нито за багордо, нито за бягащо дърво. А сънят все нещо показваше. Няма празен сън. Само че невинаги знаем какво иска да ни каже.

Вече приближаваха Кастри. Там преди два века генуезци бяха построили търговско стоварище със складове и продавници. Израснало бе това селище, град беше станало от придошлите узи. Дали Добротица бе сложил ръка и върху него, дали бе вече затворил достъпа на генуезките галери към него? По скалите край Кастри пустинници си бяха изчовъркали постници в пещерите. Ала и там богомилската плесен се бе промъкнала. И сега никой не знаеше кои дупки са на истински християни, кои на еретици и кои на нощните разбойници. Ако се добереше до тия пещери Белязания, трудно щяха да го пипнат.

Де Мецано се взря напред. Тъй ли му се бе сторило или наистина изоставаше? Светлините от другите му кораби все повече

избледняваха. Нямаше съмнение, изоставаше. Чувствувахе го по пресиленото гребане на веслата, по отслабналия плисък на вълните. Сякаш някаква мощна ръка опитваше да задържи назад галерата му.

Подала се отдавна над кръгозора, ала останала забулена досега зад един черен облак, луната се измъкна от мрачната му сянка. Морето светна, безброй светулки заискриха по вълните.

Джорджио де Мецано изруга гласно. Защото видя само на два хвърлея пиратските каторги, промъкнали се кой знае кога между него и флотата му.

Той прецени бързо. Храброст не значи безразсъдство. Трудно можеше да се устои в бой един срещу двама. А като се сметнеше, че за пиратите се биеха и весларите — това правеше един срещу четирима.

Адмиралът изкрещя:

— Пълен наляво! Десните гребци бързо! Левите — заден ход!

Послушната галера тоя път не изпълни маневрата му. Забави се, веслата почнаха да се хлъзгат по повърхността, да буксуват.

Де Мецано притича до кърмата.

— Гмурците! — заповяда той.

И когато петима снажни моряка застанаха пред него, той посочи нещо подобно на трал от платно, което се влачеше зад кораба.

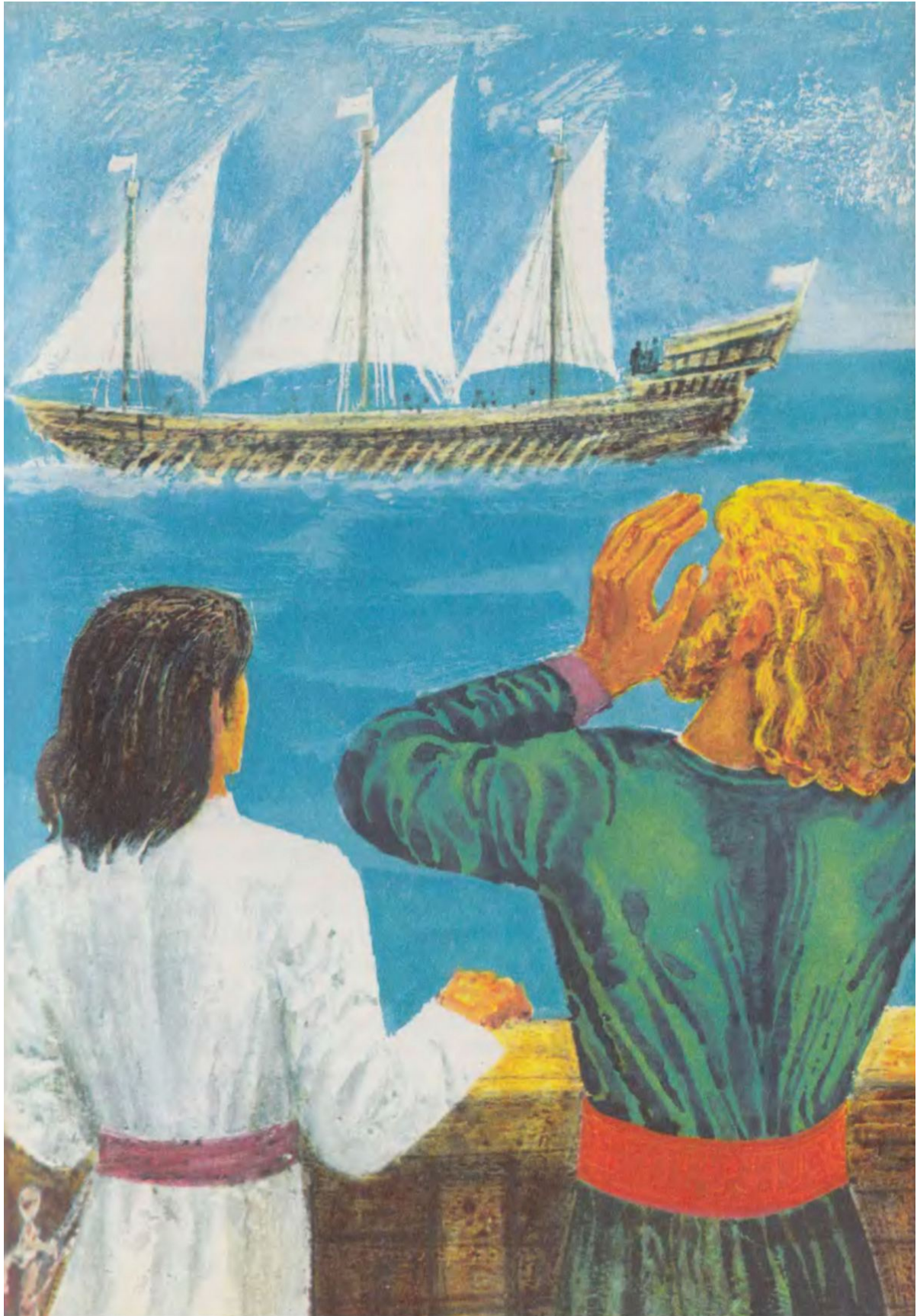
— Махнете тая плаваща котва!

Те се поколебаха. Знаеха, това пак беше дело на Зоппо Дяволо. Как щяха да се хвърлят направо в ноктите му?

Джорджио де Мецано се обърна рязко.

— Палачът! Да дойде веднага!

При тая закана нещастниците се прекръстиха и се спуснаха във водата. Изкатериха се горе след няколко минути. Бяха махнали железната кука, с която врагът беше прикачил към кила плаващата котва, за да забави хода им.

Пиратите, изглежда, не бяха очаквали, че генуезците ще открият тъй скоро хитростта им. Преди те да я обградят, галерата на де Мецано вече летеше в обратна посока. Разбойниците я последваха с гневни крясъци.

От бака на първата каторга долетя мощен глас:

— Роби, не гребете! Белязания ви обещава свобода!

Тогава Джорджио де Мецано се надвеси над долната палуба.

— Роби, не слушайте изкушенията на дявола! Ако гребете, ако се спасим, аз сам ще ви даря свободата. И ще ви наградя богато. Аз, Джорджио де Мецано, ви давам своята благородническа дума!

Обещанието му, видимо, не подействува. Не действуваха и бичовете на надзирателите. Веслата взеха да се объркват.

В последен опит де Мецано извика:

— Който спре да гребе, ще бъде посечен на място! И Зоппо Дяволо ще освободи роби без глави!

Войниците му се пръснаха между редиците. Няколко глави отхвърчаха по палубата.

— Повтарям! — провикна се отново адмиралът. — Който ме послуша, ще бъде освободен и награден. Кълна се в честта на Републиката и в банката на свети Георги!

При вида на търкулналите глави и при щедрото обещание бунтът затихна.

Облакът, който бе помогнал на Куция дявол да откъсне адмирала от флотата му, тоя път отново закри луната, отново затисна с мрака си морето.

Де Мецано прецени бързо какво предимство му даваше това.

— Гаси светлините!

И когато заповедта му беше изпълнена, добави:

— Наляво! Бързо!

Не знаеше какво ще стане, не знаеше дали няма да се сблъска с някоя от пиратските каторги, които също плаваха без светлини. Но трябваше да рискува. Единственият изход сега беше рискът.

Не се сблъскаха. Беше успял. Имаше чувството, че се е отклонил, че е измамил враговете.

— Слава на Мадоната! — пошепнаха пресъхналите му устни.

А времето течеше, без да се случи нещо. Корабът летеше към североизток в очакване да се срещне с останалата флота. Надзирателите раздаваха обилно на робите риба с хляб, накиснат във вино. С надежда за свободата нещастниците не щадяха силите си. Небето бързо просветваше, гасеше звездите. Изплувалата от облака месечина избеля. Побеля и морето, пусто, без следа от кораб. Преследвачите бяха изчезнали. Ала Джорджио де Мецано не отслабваше хода. Усетът му подсказваше, че още не е в безопасност. Корсарите всеки миг можеха да се появят откъм кръгозора.

Тогава наблюдателят от мачтата извика:

— Лодка в морето!

Ако не беше по курса му, де Мецано щеше да я отмине. Ала сега не искаше да губи време, докато я заобикаля. Наближи я. Вътре лежеше човек с генуезко облекло. Правеше знаци с ръка.

Когато го наближиха достатъчно, дочуха стоновете му:

— Вода! В името на Мадоната, вода!

Кой знае откога плаваше нещастникът, навярно умираше от жажда. И най-главното, не беше кой да е, а сънародник. Адмиралът беше готов да го вземе на борда, затова спусна лодката. Но моряците се върнаха тутакси, пребледнели от уплаха.

— Ваша Светлост! — задъха се единият — Болен! Черната! Всички измрели. Само той опитал да се спаси. Но и той.

Джорджио де Мецано стисна устни в мъчително раздвоение.

Тогава го осени чудесното хрумване. То можеше да го избави леко-леко от опасния противник. Чумата, която бесня преди двадесетина години, бе изтръшкала четвъртината от хората по местата, където бе минала. Бе дошла от Азия ведно с керваните и подправките, бе поразила Кафа и Тана. После през Византия бе заляла Европа. И досега ту тук, ту там припламваха пристъпите ѝ.

Морският закон повеляваше да бъдат изгорени и лодката, и чумавият с нея. Де Мецано не изпълни закона. Винаги, във всяка война правеха тъй. Ако болестта избухнеше в обсадената крепост, защитниците изхвърляха трупове навън. Ако се явеше в лагера на

обсаждащите, те пък отнасяха мъртвите във водопровода на крепостта или край стените ѝ. Да заразят врага.

Защо да изпусне случая тъкмо Джорджо де Мецано? Защо да не я изпрати на Зоппо Дяволо? Тогава Светата република щеше да се отърве най-евтино от заплахата.

Той се наведе през борда.

— Чувате ли, месер?

— Чувам! — отвърна болният — Вода!

— Ще ви дам!

Направи знак. И един моряк спусна с връв в лодката стомна с вода. Хвърли след това и връвта да няма никакъв допир с болния и лодката му.

— Аз няма да ви взема на борда — добави де Мецано — Това ще стори Зоппо Дяволо. Чакайте него, питайте за него!

— И той ще ме изрита! — изплака чумавият.

— Кажете, че му носите вест от княгиня Анна!

— Каква вест?

— Че го чака. Но ще я съобщите само нему. Ще му я пошушнете, друг да не чуе!

Джорджо де Мецано почувствува, че в плана му има нещо нечисто, нещо не съвсем подобаващо на благородник като него. Но не се отказа. Щом се налагаше да смаже един опасен враг, всичко беше позволено. Целта оправдава средствата — тъй оправдаваше своите средства и Светата инквизиция. А каква по-велика цел от преуспяването на родната Генуезка република и банката на свети Георги, които бранеха църквата и Европа?

Корабът му продължи напред, изоставил зад себе си като зловеща примамка малката лодка, която скоро изчезна зад кръгозора. Де Мецано знаеше: преследвайки него, Куцият дявол неминуемо щеше да се натъкне първо на лодката с чумавия.

КРЪВНИ БРАТЯ

Гъсениците, които бяха огризали де що овошки имаше в крепостта и полето, полежали някоя и друга неделя като какавиди по оголените черни клони, сега излитаха и се носеха из въздуха. Пеперуда до пеперуда, безчет, като снежна виелица през лято. Те кацаха по покриви и дървета, по дувари, по хора и добитък, по калдъръма. И бяха толкова много, че като ходеха по тях, хората ги мачкаха и се хлъзгаха като в поледица. Такова чудо не помнеха и най-старите. А и в хроники и жития не беше записано подобно знамение.

Готова за отплаване, флотата на Иванко чакаше княза да излезе от двореца, за да я поведе, когато омагьосаната лодка пак прекоси залива без никакъв човек в нея и спря до пристана. Стражите на скелята неволно се отдръпнаха и тъй, отдалеч, забелязаха, че тя не бе празна, че на дъното ѝ лежеше някаква торба с прикачен към нея пергамент.

Извикан от стотника, сам катастрофилак Звиница слезе на кея. То се знае, не му мисли много. Виждаше, че всички погледи бяха устремени в него. Ще се уплаши ли от неизвестното суровият воин? Той стисна челюсти. Няма, хлапаци! Само туй няма да ви се удаде! Няма да се надсмееете над проклетия Звиница! Прекръсти се и скочи в лодката. Нищо не се случи. Нито потъна, нито пламна, нито излетя във въздуха. Той вдигна торбата. Тежка. Познаваше боляринът тежината на златото. Преметна я през рамо, изнесе я на брега. Даде свитъка на застаналия сред тълпата дякон.

— Чети! — рече му той — Аз свърших моята работа. От болярин ще искаш смелост и сила. Меч да върти, не пачо перо да държи, не писмо да срича!

Каза го грубо, както говореше винаги, ала то прозвуча повече като извинение, че кажи-речи единствен от знатните в Калиакра Звиница бе останал неук.

Дяконът зачете:

— До деспот Добротица! Не ти ща златото! Имам колкото ми трябва! Връщам ти твоето!

Звиница изпсува:

— Гледай го ти, нехранимайковеца! Тъй ли се хортува на княз. Само да ми падне...

Не довърши. Обърна се към първия войник:

— Носи го на деспота!

И тръгна с него. Както беше ядосан, десет пъти се хлъзна по размазаните пеперуди, та щеше да падне и да се пребие.

Докато стигнат, целият град беше научил новината. Едва се помъкнаха през навалищата в палата. Там завариха деспота и сина му, седнали един срещу друг.

Кастрофилакът поздравя по войнишки.

— От хусарина! Прочети дръзките му думи, господарю!

Добротица пое пергамента. Очите му пробягнаха по редовете.

— Добре! Щом не ще! Отнесете жълтиците в хазната! А нас оставете сами!

Когато пак останаха двамата, той продължи наченатия разговор:

— Трябва да го смажеш! Няма по-голямо зло за държавата от разкола. Излових му съзаклятниците. Но додето не хвана самия Йолпан, размирниците няма да се свършат.

Иванко наведе глава.

— Щом заповядваш, ще го смажа! От мен само туй искай! Да се бия. Не мога да се усмихвам, а да точа нож зад гърба...

Той се запъна:

— Само че защо с Йолпан да си губим времето? Ще му дойде и на него редът. Защо първен не ударим генуезеца? Той ни лепна петното.

Добротица поклати глава.

— Иванко, сине! Докога ще мислиш като дребен болярин само за чест и мъст? Кога най-сетне ще погледнеш като владетел, който държава ще реди? Не за чест се бият царете, сине. Пращам те да изкорениш разкола. Преди да ударим чуждоземеца, да сплотим своите редици! Забрави ли историята, забрави ли снопа на Кубрат? Това сме ние, християните, пръснати пръчки. Трябва някой да ги свърже. А туй не може да го стори нито византийският император, та един ли е той, нито Шишман, нито Срацимир, нито Вълкашин. Слушай, синко! Не се

ли справим с разкола, ще пропадне царството. Помни ми думата! Дали ще мога да го сторя аз — да свържа снопа и да зашибам с него по турци, по татари, по латинци...

В гласа на Иванко прозвуча нескритото възхищение.

— Ще можеш, тате! Каквото си начевал, все си сполучвал. Що не съм като теб? А аз все се двоумя — прав ли съм, не съм ли? Когато се убедя, удрям здраво, ама дотогава...

— И аз се колебая дълго, сине. Само че не го казвам. В себе си го тая. Та как да не си раздвоен в нашето размирно време? Все това си мисля — ще мога ли? Откога се стремя към него? А все не става. Искаш, а не можеш. Нещо по-силно от теб. Отвред спънки, врагове. Като сред гора от драка. Накъдето посегнеш — тръни. Деспот съм, божем за цар се глася, а нямам власт нищо да променя.

Той вирна глава.

— Лесно е да бъдеш силен, когато няма достойни врагове. Силният се познава тъкмо пред спънките. Вярвам, че ще победи. Вярвам, че ще постигна Голямата цел. Сега най-страшното е междуособицата. После са генуезците. Когато очистим морето от тях, то ще остане само наше, Българско море.

Той се усмихна пред сладостното видение, което му се бе явило.

— Пък и друго кроя. Някога ще завоювам за Теодора Трапезундската империя. Разкапала се е. Като зряла круша. Чака само здрав прът да я обрули. Ще махна тоя негодник Андроник Комнин и на престола му ще сложа мъжа й Михаила. Трапезундски император ще го направя, а сестра ти Теодора — императрица...

Иванко, вече станал, запита:

— Ами ако срещна генуезците?

Добротица удари меча си.

— Първи няма да захващаш битка. Нападнат ли те, ще я приемеш. Та те са най-грозната пречка на Голямата ми цел.

Прегърна го.

— И помни! Смелост не значи безразсъдство. Пази се! Ти си най-потребен за Голямата цел.

— Не бой се! — отвърна усмихнат Иванко. — Щом като хусаринът ги бие навред, защо и аз да не ги бия?

— Аз също повярвах вече. А доскоро ги смятах непобедими. И все пак не забравяй — дори в боя побеждава разумът, не толкова

храбростта.

Иванко пак тръгна, но спря напред стаята.

— Тате! — рече той тихо. — Бой е това. Всичко става. Ако се случи нещо с мен, обеща ми, че няма да пречиш на Анна. Нека иде при богомилите!

Добротица отвърна още по-тихо:

— Ти ще се върнеш! Закъде е без тебе Голямата цел? Закъде съм аз самият? Обещавам ти това, което поиска. И не само от любов към вас. И за друго. Владетелят е длъжен да печели и в отстъплението. Щом не можах чрез Анна да се сдружа с Кримска Хазария, нека тогава с нея да придобия приятели вътре в страната, да укротя еретиците. Не ли затуй и дойката от тъмницата пуснах, все едно нищо не е сторила?

За пръв път Иванко видя как от бащиното му око се отрони една едра сълза и се плъзна по посивялата му брада. Целуна му ръка трогнат и излетя навън със стремителната си походка. Тъй, със същата походка, слезе по стълбата до кея. Скочи на каторгата си и заповяда да отплават. Със сигналните огньовете от крепост на крепост съгледвачите му бяха известили, че са видели измаелитските галери навътре в морето пред Галата. С курс на север. Ако не се отклоняха, до довечера трябваше да ги срещне. А за да бъде сигурен, че няма да ги пропусне някак, пръсна корабите си от кръгозор до кръгозор. Тъй и птичка нямаше къде да прелитне.

Иванко седеше на бака и мислеше. Достоен ли беше за надеждите на баща си? Годен ли беше да ги оправдае, щом като не вярваше в Голямата му цел? Не вярваше. Толкова объркан беше целият свят, сякаш сам бог бе повелил отново да настане Вавилонското стълпотворение — никой никому да не разбира езика, помислите, намеренията. Всеки да въстане против всеки: Добротица против Шишман, богомилите против държавата, болярите против Добротица, църквата против богомилите. Деспотът уж иска да свърже Кубратовото снопче, а то всеки миг застрашава да се разкъса и всички да полетят на разни страни, всеки по своя път, и към своята гибел — както предричат пророци и ясновидци.

Обичаше баща си, затова щеше да го послуша. И щеше да се сражава, както той умееше. Да видят всички кой е Иванко. Ето за какво воюваше той — за слава, повече заради себе си, заради насладата от

преодоляната опасност, заради опиянението от риска, от шеметната игра с живота и смъртта.

Не беше роден за цар. Може би като Анна... Защо ли не стана богомил? Ала той не можеше като нея, нямаше нейната воля да се отрече от охолството. Затова...

От брега се зададе бял облак, литнал ниско над водата. Скоро се разбра. Не излезе то ни облак, ни мъгла, а — рояк пеперуди, които вятърът бе отвял насам и сега хиляди, милиони от тях падаха сред вълните, засипваха ги. Морето побеля като снежна поляна.

Към обяд от кораб на кораб му предадоха, че виждат платно към изток. Тръбите засвириха бойна готовност. Пристигна нова вест — латинец! Отминава. Иванко едва сдържа желанието си да го запали. Ала се подчини на бащината повеля. Продължи към юг.

След около час генуезецът се появи пак, тоя път зад ескадрата, и неочаквано връхлетя, обсипвайки най-лявата каторга с градушка от запалителни топки. Изглежда, някоя попадна в склада със смолата и сярата. Избухна пожар. Черен дим се дигна над морето.

Иванко трябваше да се притече на помощ. Весларите огънаха гърбове, каторгата се стрелна към полесражението. Щом го видя, нападателят се обърна и хукна към север.

— След него! — изкрещя князът, побеснял от гняв, забравил всяка предпазливост.

Последваха го и останалите кораби. Но нали едни са по-бързи, други по-бавноходни, в яростната гонитба някои изостанаха, проточиха се във върволица един зад друг.

Иванко виждаше, че догонва нахалника, вече се подготвяше да го засипе със запалителни гюлета, когато часовоят извика:

— Латинец към десния борд!

Камъните изфучаха, оставяйки подире си опашка от пушек. Платното на генуезеца пламна.

Наблюдателят се провикна отново:

— Отдясно втори!

Иванко нареди, без да се замисля:

— Пълен напред!

А морякът от мачтата не спираше:

— Галера отляво! Още една! И още...

Ясно, в необмисленото преследване Иванко се бе намъкнал в клопката. Ала това не го спря. Те щяха да видят, да разберат кой е Иванко! Нищо че го изненадаха така в разтеглена верига, неуспял да заеме бойния си ред. Всяка карвунска каторга умееше да се бие и когато е сама.

Изпълнявайки получената преди това заповед, корабът примамка опита да се обърне с нос към врага, да заеме мястото си в генуезкия строй. Надяваше се, че изненаданите българи ще се откажат от борбата, ще побягнат пред численото превъзходство. Затова съвсем ненадейно се озова с борд към връхлетялата каторга на Иванко. Сред грохота на натрошените весла и изкъртената обшивка българският таран се връза с цяла сила в корпуса му.

— Пълен назад! — заповяда князът.

И гребците му, изправени, натиснаха напред дръжките на веслата. Каторгата се издърпа с трясък. После, без да погледне потъващия противник, Иванко връхлетя срещу втората си жертва. Тоя път не успя. С ловко извъртване генуезецът отскочи от тарана. Двата кораба се блъснаха с бордове, начупиха греблата си. Канджите и куките мигновено ги сцепиха. Бойците се вкопчиха с алебарди и мечове върху сближените палуби.

На първата линия както винаги се биеше Иванко, снажен, неуморим, с блеснал като светкавица меч. Той вече си бе пробил път сред вражите редици и бе стъпил на неприятелската палуба. Генуезците пък имаха успех на кърмата и настъпваха уверено там, когато към другия български борд се устреми още един генуезки кораб. Макар и в разгара на ръкопашния бой българите успяха да го посрещнат със залп от камъни, които строшиха главната му мачта, разкъсаха платната, избиха част от робите. Ала не им се удаде да спрат устрема му. Така сцепен в абордажа, корабът на Иванко не свари да се приготви за удара. Таранът на новия противник хлътна дълбоко в корпуса му.

Джорджио де Мецано се провикна отсреща, изправен в цял ръст, с позлатена броня:

— Княже, вижте безизходицата си! По-добре се предайте! Ще пощада живота ви и хората ви!

Както въртеше неукротимия си меч, Иванко изруга:

— От подлец пощада не ща!

Джорджио де Мецано отвърна с прежния си изящен и безчувствен глас:

— Принуден съм тогава да ви унищожа, Ваша Светлост! А после ще превзема Калиакра!

— Опитай! — изкрещя Иванко — Опитай, та да си счупиш там зъбите, псе проклето!

Де Мецано се отдръпна да пресрещне идващата на помощ българска каторга. Изглежда, бе сметнал, че е обезвредил главния си враг. Съвсем не бе доценил какво въздействие щеше да окаже нахлулата в трюма вода, която вече заливаше гребците. Пред нейната заплаха българите получиха нови сили. Отблъснаха назад преминалите на кораба им генуезци. Битката неусетно се пренесе на неприятелския борд и когато каторгата на Иванко потъна, всички негови войници се бяха прехвърлили на генуезката галера.

Боят, все по-ожесточен, се затегна. В туй време останалите съдове, латински и карвунски, улигани във взаимна гонитба, се отдалечаваха бързо, докато изчезнаха зад кръгозора. И когато накрая Иванко отпусна окървавения си меч, грохнал от умора, с виещи се кръгове пред очите, почти всички генуезци бяха избити или ранени. Българите бяха останали наполовина. Живи, но всеки с някаква рана, по-тежка или по-лека. И все пак, макар и смазани от изтощение, накълцани, те бяха победителите. Вражата галера се намираще в техни ръце.

Тогава видяха пушека от трюма. Някакво гюле бе попаднало в склада със смолата. Изникна нова заплаха, най-голямата заплаха в морето — пожарът. Преуморените моряци и войници спуснаха с въжета ведрата, почнаха да вадят вода и най-сетне угасиха огъня.

Убедил се, че е неспособен за сражение, Иванко даде заповед да потеглят към брега. Оцелелите гребци хванаха годните за работа весла.

Тогава изневиделица връхлетя ескадрата на Хаджи Мехмед Чолак. Видял зелените им байраци, Иванко мигновено забрави умората

си. Скочи на крака.

— На оръжие!

Малцина се отзоваха на призива му. Надигнаха се с превързани ръце и глави, отпаднали, едва държащи мечове в омекнали десници. Докато Иванко се усети, трите турски галери обградиха каторгата му и се прехвърлиха в нея. Обкръжен от дузина настървени врагове, той беше решил вече да продаде скъпо живота си, когато зърна начело на настъпващите турци някогашния боил Йолпан.

— Изменнико! — извика той — Проклет бъди!

И опита да си пробие път към него, да премери с него сила.

Айъ Сюлейман изруга:

— Върви по дяволите!

И метна копието си. Ала случайно вдигналия щита си османец го отклони и Иванко остана невредим. Прииждащото множество го затисна с телата си. Обезсили го. Когато се опомни, той се видя здраво овързан, изправен пред побелелия паша.

— Машалла! — рече хаджи Мехмед, вдигнал сребърната си десница — Благодаря на Аллаха, че напоследък тъй услажда живота ми, все с юнаци ме среща.

После добави:

— Аллах обича смелите. Затова и аз ги обичам. Вместо да те заколя като враг, ще ти пощадя живота. Само едно искам от теб — да те видя воин на пророка.

Такава беше целта на живота му. Проповедник на правата вяра беше хаджи Мехмед. Колкото гяури спечелеше за нея, толкова грехове аллах щеше да му опрости, когато застанеше пред престола му. А часът на представянето приближаваше. Остаряваше хаджията, сам го чувствуваше.

Иванко мълчеше. Тогава пашата повтори:

— Е, гяур! Скланяш ли?

Оплискан с кръв, Иванко отвърна:

— Ако не бях вързан, щях да ти отрежа главата. Види се, не познаваш сина на Добротица.

Хаджията поклати глава.

— Ако е писано, може и да я отрежеш. Ала не тъй е писано. Писано е друго — аз да отрежа твоята.

Тогава напреде пристъпи Айъ Сюлейман. Пошепна нещо в ухото на пашата и она кимна с глава.

— Проклетнико! — изръмжа злобно Сюлейман-Йолпан. — Тъй значи, мито от моето жито ще искаш! Моята крепост ще обсебваш! Моята майка ще пленяваш!

— Твоята майка не е пленница. Свободна си живее в твърдината. Където й душа иска, може да иде. Честна българска болярка е майка ти, не родоотстъпничка като сина си.

Айъ Сюлейман посегна да го удари, но пашата го възпря.

— Кой прав, кой крив — рече тогава Сюлейман, — нека отсъди аллах! Божи съд!

Помълча и добави:

— Тъй овързан, ще те хвърля в морето. Ако потънеш, значи прав си ти и вярата ти няма даменяваме. Ако не потънеш, значи аз съм прав и в геената трябва да те пратим.

— Значи и тъй, и инак, все на гибел ме обричате?

— Не, чоджум! — обади се хаджи Мехмед — Има и трети път, доброволно да приемеш исляма.

Айъ Сюлейман притури злорадо:

— Та и ти, Иванко, да станеш вероотстъпник, да зарадваш Добротица!

Иванко, пребледнял, но с искрящи очи се обърна към стария турчин:

— Мехмед паша, на теб ще отговоря. На изменник не отговарям. И чуй що ще ти река! Честно е живял до днес Иванко, много други грехове може да има, не и тоя. Честно ще умре...

Отде можеше да знае, че само изпитваха смелостта му, че Йолпан вече го бе отредил заложник, да стори размяна с него, да отскубне майка си от ноктите на Добротица.

— Машалла! — поглади брадата си Чолака.

Но не довърши. Откъм мачтата долетя вик:

— Топал шейтан!

На турски това значеше «Куция дявол».

Всички обърнаха глави натам, където сочеше морякът и видяха понеслите се с пълни весла каторги. Без байраци, без знаци. Ни български, ни ромейски, ни генуезки.

Айъ Сюлейман изкрещя:

— Всички по местата си!

Овързали набързо пленниците, турците се прехвърлиха на своите кораби. Стъкмиха се за боя. И когато флотата на Белязания връхлетя, те бяха готови да се сразят с нея, макар че пиратите имаха пълно превъзходство — на три турски галери пет пиратски.

Айъ Сюлейман знаеше да преценява силите си.

— Право на юг! — изкомандува той — Гребете бързо.

Опита да се отскубне. Ала Коста Хусарина настигна галерата на хаджи Мехмед. При гръмовната подкана на Батул Безнос гребците отпуснаха веслата. Нападнати от двата борда, притиснати при абордажа от многократно повече противници, турците бяха пометени от пиратите за кратко време. Между малцината пострадали в битката беше и Батул Безнос. Един камък го удари по шлема и го просна в безсъзнание на палубата. Ведно с другите ранени пиратите го отнесоха в трюма, докато се свести.

Заловиха едноръкия паша, когато удряше чакмака да подпали разлятата смола, решен да изгори с кораба си, но да не го отстъпи на неверниците. Въпреки бясната му съпротива, невероятна за възрастта му, той беше пленен и изправен пред пиратския главатар.

— Значи това е Мехмед Чолак! — рече Белязания — Хубав откуп ще падне за теб!

— Пишман ще станеш за тоя откуп, Топал шейтан! — рече тихо хаджията — Пуснеш ли ме, ще те намеря в дън земя и ще те набуча на кола! Мехмед Чолак не прощава такъв резил!

— Ще ме набучиш, когато ме хванеш! — засмя се Коста — А сега не се зъби много-много, та да не ти прережа гръкляна.

Пашата вирна белобрадата си глава.

— Няма да ме уплашиш, гяур! Не ме е страх мене от смъртта. Без милост пращам хората си на смърт, защото оттук ще идат право при аллаха, в рая. Облажавам ги дори, че не съм аз на тяхно място.

— Щом толкова ги облажаваш, да те пратя при тях още сега!

Пашата скръсти ръце.

— Ако е такава волята на аллаха и то може да стане. И без туй вече ми е време. Остарях. Изморен съм. Животът тук не ми се услажда. При аллаха ще се върне пак младостта ми.

Внезапно той се сепна. Умората, привела раменете му след тежката битка, неусетно се изпари.

— Слушай бре, невернико! Защо опитваш с нас мегдан да делиш? Не видиш ли, че дните ви са преброени, на всички гяурски царства. Правата вяра ще победи, ще ги затрие!

— Пет пари не давам за верите ви! Искам ви само имането.

— Ей затуй ислямът ще надвие! — натърти турчинът — Защото всеки от вас дърпа чергата към себе си.

— Че няма за друго да си залагам главата! — прекъсна го Коста.

— Ей това е то! А ние се бием за аллаха, за вярата си! Аллах ни сплотява. Затуй ще ви бъхтим. Един по един. Тъй е писано.

— Писано! — усмихна се Белязания. Щеше му се да го подиграе, а в същото време се чувствуваше някак смутен от увереността на стария фанатик. — Глупости! Писано е, ама тук, в десниците ни. Които са по-яки...

— И по-сговорни! А сред вас никога няма да има сговор. Аллах не ще ви остави да се сдружите. Осъдил ви е аллах...

— Само мен няма да биете! А за другите хич не ме е еня! Нямам нужда от сговор. Силен съм и сам. Няма да му бера грижата на Добротица, или на Палеолога, я!

— Тъй мислят всички гяури, за слава на аллаха. И се дърпат, не си помагат... А ние ви бием — един по един... Ту с българите против ромейците, ту с генуезците против българите. А когато му дойде времето — и против генуезците. Няма дружба между гяур и правоверен.

Коста неволно се замисли пред тая откровеност. За пръв път. Досега за него и генуезци, и византийци, и турци, та дори и българи, бяха все едно, все врагове. Сега видя, че някои правят разлика. Туй заслужаваше да се премисли. Ала не сега. Сега нямаше време да умува върху думите, що бе изтървал в позора си старият паша. Белязания отправи цялата си сила подир двете бягащи турски галери. Друг път навярно не би ги преследвал. Би се задоволил с тая, която плени. Тоя път самохвалните приказки на стария паша засегнаха някаква скрита струнка в душата му. Прищя му се някак да запуши устата на самохвалеца.

— Да видим ще ви помогне ли сега аллах? — присмя се той и заповяда — Напред! С пълни весла!

В туй време ковачът освобождаваше весларите. Между тях беше и Радин. Той грабна един изтърван в битката меч. С два скока се намери пред люка, където бяха затворени робините. Изкърти със замах капака. Нещастничките излязоха бледи, с подпухнали от плач очи. Ирина, залитаща от изтощение, увисна на врата му, невярваща, че е свободна. Той я отнесе настрана върху купчина въжета, после се изкачи на горната палуба, последван от другите по-млади и силни роби. Готов беше отново да се сражава за свободата си.

Бягащите турски кораби нямаха голяма преднина. При това нещо ставаше на единия. Някои весла не спазваха реда си. Или имаше умрели от преумората роби или — опит за бунт.

Без да се замисля, Коста се насочи нататък. Когато можеше да се чуе вече гласът му, той се провикна към робите. Като по магия и тоя път турските весла увиснаха едно след друго, докато галерата спря безпомощно сред вълните. Корсарските каторги я обградиха готови за абордаж.

Айъ Сюлейман се изправи на бака.

— Хей, хусарино! — провикна се той. — Видиш ли Иванка, сина на Добротица? Не ме ли пуснеш с мир, ще го набуча на кола! Ей тук, пред очите ти!

— Че какво ме е еня мен за Иванко? — изсмя се Коста.

Йолпан-Сюлейман отговори с насмешка:

— Кой не знае това, хусарино? Че се тъкмиш за зет на деспота?

При този намек, засегнал най-потайното кътче на сърцето му, за което сам пред себе си не смееше да признае, задъхан от ярост, Коста грабна копието на боеца до себе си и го запрати. Сюлейман Мечката отскочи ловко и то се заби в палубата до него.

Второто копие беше на Радин. То раздра копринената чалма на Айъ Сюлейман. При тоя знак и останалите роби, едва сдържали злобата си, почнаха да мятат сулици и стрели. Няма по-безсмислена и разрушителна стихия от бяса на освободения роб. Белязания едва ги усмири, за да продължи преговорите. Съдбата му беше пратила тоя случай сякаш нарочно.

Коста даде знак да доведат пашата.

— Йолпане! — рече той, решил изведнъж — Ако набучиш на кола Иванко, аз ще изгоря Чолака!

При тая закана турците зашумяха гневно, размахаха ятаганите и заобиколиха Айъ Сюлейман. Колкото и да не му се щеше да изтърве заложника си, какъвто и храбрец да беше, Йолпан-Сюлейман си оставаше потурнак. На него държаха по-малко, отколкото на истинския турчин.

Той вдигна ръка.

— Тогава да ги разменим! Пашата за княза!

— Да бъде! — отвърна Белязания.

Айъ Сюлейман се обърна към Иванко:

— Чу ли? Ще те пусна, ама и от теб откуп искам.

Макар и слисан от постъпката на хусарина, Иванко се сопна:

— За друг откуп не става дума. Само за мен и за пашата!

— За мен по-важна е майка ми — натърти Сюлейман — Обещай, че ще я пуснеш да дойде при мен! Инак няма да те освободя!

Князът вдигна рамене.

— Казах ти. Никой не й пречи и сега. Няма да й пречи и после.

— Закълни се!

— Заклевам се! Ако поиска, ще дойде при теб.

— Тогава върви си със здраве!

Една варка откара Иванко до хусарския кораб, откъдето взе хаджи Мехмед Чолак, и се върна. Преди двата кораба да се разделят, Айъ Сюлейман се провикна:

— И не забравяй думата си!

— Аз няма да се откажа! — отвърна Иванко — Само че не знам дали тя ще дойде. Болярката Десислава тъй разправя — че няма вече син. Казва, че синът на Десислава не може да бъде вероотстъпник...

— Лъжец! — изкрещя Сюлейман и посегна към лъка на застаналия до него стрелец. Но Чолака го възпря.

После корабите се разделиха. Мохамеданските, намалели с един, поеха на юг, пиратските с пленената турска галера — на север.

Иванко пристъпи към Белязания. Измери го с поглед отстрани, после го грабна в мечата си прегръдка.

— Слушай, хусарино! — рече той просълзен — Много пакости стори ти. Простени да ти са! Анна ми каза, че си се държал като благородник.

Коста усети, че му премалява. Пулсът му заблъска в челото.

— Кой рече това? — той облиза пресъхналите си устни. Щеше му се да го чуе повторно.

— Сестра ми, Анна. Пък го виждам и аз. Виждам, един, хусарин може да бъде по-благороден от един роден болярин. Сполай ти!

Отпусна го, отстъпи крачка назад. Изведнъж реши, както всичко решаваше бързо, стихийно — и хубаво, и лошо.

— Кажу ми, хусарино, щеш ли да се побратимим?

Коста не бе очаквал чак толкова.

Без да отговори, сега приказките не бяха на място, той измъкна камата и резна с нея палеца си. Кръвта рукна алена като огън. Вдигна пръста си. Иванко го ухапа и изсмука кръвта. После кльцна своя палец и го протегна към пирата.

Двамата вече бяха кръвни братя.

БУНТЪТ НА ОБРЕЧЕНИТЕ

Коста Хусарина, сега вече княжев побратим, стоеше на любимото си място на бака, загледан в прииждащите насреща вълни, заслушан в равния плисък на веслата. Доволен беше. Вчера Иванко го бе отвел точно на полесражението, където продължаваше битката между карвунските и генуезките галери. При появата му българите, разколебани, готови да отстъпят пред надмощието на врага, получиха нови сили, а неприятелите им, разбрали, че вече са изгубили превеса в борбата, наплашени от свръхестествената му слава, опитаха да се измъкнат в ред. Ала устремът на пиратите обърка цялата им стратегия. За съвсем кратко време три техни галери бяха завзети с пристъп. Останалите начело с адмиралския кораб на Джорджио де Мецано предпочетоха да се спасят с бягство. Изглежда, и този път де Мецано бе обещал свобода и награда на робите си. Но докога щеше да ги освобождава? Кой щеше да плаща свободата им? Откъде щеше да намира други гребци?

След тази бляскава победа Иванко отведе своите кораби в пристанището за поправка, тъй като се държаха едва на вода от повредите в боя, а Белязания се спусна подир отстъпващите генуезци, за да ги доразгроми. Половин победа не е победа. За беда това не му се удаде. Нощта настъпи бързо и погълна разбитата флота, спаси я от пълното поражение.

Вместо да се лутат напразно из тъмнината, хусарите оставиха на брега освободените роби, които не пожелаха да плават с тях. Батул пък в туй време лежеше в несвяст в трюма и тъй, по една глупава прищявка на съдбата, се размина със сестра си.

И сега, от ранна утрин Коста кръстосваше морето да открие някаква следа от враговете. Повторно се бяха изплъзнали от ръцете му. И тая, и предната нощ. Толкова добре бе обмислил плана си Белязания тогава. Нарочно бе отвел каторгите си закуп, докато ги скрие тъмнината. После бе оставил да се движи в същата посока само корабът на Секул, повлякъл след себе си две лодки с окачени на дълги

пръти фенери, та отдалеч да наподобяват светлините на три кораба. А той с двете каторги се бе върнал назад. Възседнал Шарко, бе закачил сам плаващата котва и когато бе откъснал така адмирала от флотата му, бе връхлетял. И... Нищо не бе постигнал. Джорджио де Мецано бе изчезнал.

И все пак, макар че триумфът му не беше пълен, имаше за какво да бъде радостен Белязания. В мисълта му звъняха като песен думите на Иванко: «Държал си се като благородник.» Че защо пък не? С какво е по-лош от другите? Само животът му е бил по-тежък. Но когато тоя проклет живот стане по-добър и той ще се промени. Нека Анна разбере, нека се убеди, че наистина един хусарин може да бъде благороден.

Морето се стелеше пред него нашарено с равни светли и тъмни ивици. В прозрачната вода се виждаха безброй медузи, обърнати настрана. Усетили заплашителния плисък на веслата, те опитваха да бягат. Целият кръгозор беше забулен в утринните изпарения, а над него небосводът искреше необичайно ясен и безоблачен. Редом с корабите, почти докосвайки веслата, играеха делфини, избързваха, преварваха ги, после като по команда свиваха назад, дочакваха ги и отново се втурваха напред. Смутен от тоя шумен съпровод, Шарко се бе сгушил над тарана и с часове не смееше да се спусне във водата.

Коста видя пръв лодката. Отде можеше да допусне, че в отстъплението си Джорджио де Мецано умишлено го бе отвел към нея? Той спря каторгата си на един хвърлей. Прати лодка. Тя се върна скоро.

— Иска вода — провикна се отдолу единият моряк — Болен ли е? От жажда ли умира? Казва, че ти носи вест.

— Вест? От кого?

— От княгиня Анна.

Сърцето на хусарина сякаш спря да бие. Стори му се, че ще се провали, ще потъне в дън морето. Хвана се с две ръце за парапета. И усети, че лицето му е пламнало.

— Донесете го горе! — заповяда той нетърпеливо.

Морякът опита да обясни нещо:

— Ама, войводо...

— Донесете го веднага! — повтори Белязания и моряците послушно натиснаха веслата, прехвърлиха нещастника в своята лодка

и го изнесоха на палубата, проснаха го пред главатаря си.

Коста го изгледа. Смъртно подозрение резна съзнанието му. С разширени от уплаха очи се вираха наобиколилите го хусари.

— Вода! — прошепна болният, ала преди някой да му поднесе черпака, се сгърчи и повърна жлъчка и кръв.

Сега чак Коста видя лицето му, зеленикаво, с восьъчни устни и оловносиви клепащи върху зачервените очи, забеляза неравното му, измъчено дишане. И най-главното, съзря през разгърдената му мръсна риза издутите бубони на врата, от които църкаше гнойта.

Белязания, припомнил си предишния мор, отстъпи назад.

— Черната! — изхриптя той. И тази зловеща дума застина на всички уста.

После се надвеси с изваден меч над умиращия.

— Кой, окаянико? Кажи ми кой те подучи да споменеш княгинята!

Очите на чумавия не изразиха никакъв страх. Само кротко примирение. Повече в унес, като бълнуване, той отвърна:

— Де... Меца... но...

После се сгърчи, простена мъчително. И притихна. Беше мъртъв.

Опомнили се от вцепенението, всички се раздвижиха. С една канджа изхвърлиха трупа в морето. Запокитиха и канджата след него. Измиха палубата, потопиха лодката му с няколко камъка.

А после?

Белязания взе бързо решението си. За него нямаше избор. Нямаше право да постъпи другояче, ако държеше да спаси флотата си. Тази флота, която той беше създал сам, със своя ум, със своята енергия, със своята находчивост и воля. С нея той, гоненият контрабандист, се бе изравнил със сина на деспота, бе се побратимил с него. За него княгиня Анна беше казала, че е благородник. И сега беше длъжен да постъпи пак благородно.

— Момчета! — извика той, изправен до мачтата — Черната ни беляза! Може да ни отmine — може и да ни натръшка. Няма що да сторим. Нека поне запазим другите кораби! Да не прелети до тях проклетницата!

Народът ни тъй си представяше чумата — посиняла вещица, която прелита от дом до дом, от селище на селище и там, където се

допре с мръсните си нокти, се издуват гнойните буци, а от зловонния ѝ дъх нещастниците се задушават.

Хусаринът стисна юмруци. Изправи се на носа и с длани до устата като рупор се провикна:

— Секуле!

Старият му приятел, сух като върлина, сипаничав мъж, застана отсреща.

— Заповядвам! — додаде Коста — Останалите каторги под твоя команда да се приберат в Килийския ръкав! Веднага! Чакайте там три недели! Не се ли прибера, изберете нов войвода! И както съм ви учил — грабете генуезци и турци! Не закачайте Иванко! Побратим ми е... Завет и клетва е туй, помнете!

Глух ропот зад гърба му го накара да се извърне рязко, хванал дръжката на меча. Гълчавата мигновено утихна. Но в очите на всички той прочете страха и омразата, що страхът предизвиква.

Един се престаши да говори за всички.

— Защо ни обричаш на смърт? — изръмжа Олаф кормчията.

— Не аз, а бог ви е обрекъл. И на кораба, и на брега, където и да сте, ако сме белязани, няма отърване. Защо тогава да пренесем омразницата и при другарите си? Ако ще мрем, да мрем само ние...

Олаф, добил дързост от това, че бе предизвикал главатаря си към самооправдание, отново се обади:

— Ако се пръснем, някой може да оцелее. А така — всички. Нямах право да ни жертвуваш. Капитан си за боя не сега...

Неколцина заръмжаха след него:

— Прав е! Сега е друго! Не си капитан!

— Не съм ли? — изкрещя Белязания и извади меча — Я да видя кой ще ми оспори това! Я да го видя!

Обърна се към съседния кораб, който още се бавеше.

— Секуле! — извика — Слушай заповедта ми!

— Думай, войводо!

— Удряй с тарана! Потопи каторгата ми! И никого не щади! Ни тях, ни мен! Следа да не остане ни от нас, ни от Черната... Най-сигурно...

Знаеше Белязания. Секул не мисли, Секул само изпълнява наредби. За главатар не е, ала за помощник, за изпълнител, по-добър, по-верен няма.

Тоя път Секул се забави, подвоуми се. Виждаше се как се измъчва, как диша често-често, издълбоко, как хапе устни.

Разбунтуваните пирати се поколебаха. Слушали бяха, виждали бяха. Каквото реши Белязания, докрай го извежда! При вида на Секуловия таран угасна съпротивата. А Коста Хусарина познаваше хората си — и в смелостта, и в уплахата им. Той се обърна към Батул, който стоеше до него слисан, със зяпнала уста:

— Вържи го! И да бъде прикован за първото гребло! За такъв само верига! От верига го извадих, на верига го връщам. И да благодари, че жив го оставям! За бунт навред по света обесват на мачтата.

Послушен, Батул се пресегна и хвана осъдения, който почна да рита и да удря с всички сили. Напразно. Не успя да се отскубне от тая меча прегръдка. За няколко минути ковачът му надяна желязната гривна на глезена.

После всички се смириха. Пред твърдостта угасна пламъчето на непокорството. Просълзени от тая саможертва, Секул и неговите пирати отплаваха към северозапад. А Коста даде заповед да продължат на изток. Веднага след това ведно с боцмана направи сметка по колко вода, хляб, чирози и маслини се падат на човек поне за една неделя плаване. И пастърма — незаменимата за път храна на прабългари и кумани. В този срок щеше да се разбере ще се разболеят ли, или са се отървали. Ако им се е разминало, ще слязат на брега. Ако не — и без това яденето не ще им е нужно.

Нощта настъпи. Изморени, изтощени от преживяванията на деня, моряците заспаха. Понеже все още се опасяваше от бунт, Коста остави великана Батул да спи пред вратата му. Ала и така будува цяла нощ. Дремна само за малко, колкото да сънува един страшен сън. Насреща му се носеше черна каторга с черни платна. Не плаваше, а връхлиташе отгоре му. И когато вече го премазваше, той се събуди задъхан, изпотен от ужас. Нямахше нужда да пита тълковници. Всеки знае, че такъв сън предвещава беда.

Целия ден плаваха без цел, мълчаливи, със сгърчени, зли лица. Гребците едва натискаха веслата, свободните от гребната смяна дремеха кой където свари. Коста опитваше да им измисля занимавки, та да ги разсейва, ала напразно. И оръжието си лъскаха с мудни, отпуснати движения, и катапултите почистваха все тъй немарливо.

Тях, дето никой жив враг не бе уплашил, сега бе вцепенила мисълта за грозната гостенка, която надничаше иззад всеки ъгъл и се виеше невидима над главите им.

Вечерта умря морякът, който бе донесъл чумавия на борда. Ама умря тъй, че вдъхна още повече смут. Целия следобед лежа в сянката, оплакваше се, че го тресе. Ала него го тресеше и преди. Беше родом от Анхиало. Там половината жители бяха трескави. Потрака-потрака челюсти до среднощ — и му мине. А сега не мина. Никой не разбра кога е предал богу дух. Огледаха го целия. Нямаше ни бучка, ни петънце. Тъй и не разбраха от що си отиде клетникът. Един разпопен калугер прочете над главата му «Отче наш» и с една канджа го пуснаха в морето. Не посмяха да се допрат до него.

На третия ден хората като че ли се посъживиха. Смръщените им очи се поотпуснаха, някои взеха да се позасмиват. И тогава видяха хорото на плъховете. Ако не бяха чували какво значи това, щяха да се посмеят от сърце. Кой знае откъде посред бял ден два едри плъха изскочиха на долната палуба. Повървяха, олюлявайки се като пияни, после се завъртяха на място, както куче гони опашката си. Внезапно единият падна настрана и от муцуната му рукна кръв. Другият продължи да се върти около себе си с пронизително цвъртене, както пици бръмбар-жетвар в зноен ден.

Един ритник запрати и двата в морето. Веднага след това отнейде изскочи трети. И така до вечерта — ту тук, ту там, по един, по два, по три плъха наведнъж изпълзяваха на палубата, за да умрат на слънце. Бълхите им заподскачаха по палубата.

Привечер се оплака, че го втриса, един селянин от Влашко. Гадеше му се и несъзнателно все опипваше врата си.

На заранта Коста го видя като отива към веслата. Движеше се разкрачен, с наведена глава и раздалечени от тялото ръце.

— Какво ти е, Мирча? — запита Коста.

Селянинът напсува. Очите му бяха налети с кръв.

— Я виж буците на врата ми! И под мишниците! И слабините! Ще пукна и туйто!

Белязания го освободи от наряд. Прати го да си легне. Оказа се, че още двамина са се схванали като Мирча. А плъховете продължаваха да излизат, за да мрат навън. Сякаш извираха от бездънния трюм.

До вечерта се разбра. Тримата болни почнаха да повръщат. Треска разтърсваше отпадналите им тела. Бубоните им се издуха като ябълки, почнаха да гноят. Черни петна полазиха по коремите. Нямаше съмнение. Черната ги бе белязала. Още неколцина, залитащи, с кървясали очи, се запътиха към люка. Хората отново посърнаха. Измъчван от непоносима жажда, Мирча хриптеше:

— Вода! Искам си водата, що ми се полага! Утре вие ще ми я пиете!

Тогава Коста видя в далечината двете галери.

— Хусари! — извика той, неочаквано ободрен — Как искате: да мрем ей тъй като плъховете или юнашки, като мъже?

— Като мъже! — отвърнаха няколко разбъркани гласа.

— Тогава да нападаме! Пък каквото мечът покаже! Ако ще гинем, да гинем в бой, мъже сме и хусари!

Нямаше нужда да гребат много. Скоро различиха червените кръстове върху сребристите генуезки знамена. Осланяйки се на превъзходството си, двете италиански галери се устремиха самонадеяно насреща им.

Белязания даде вид, че бяга до момента, когато едната галера, успяла да се изравни с него, свърна встрани, за да го таранира в десния борд. Тогава със светкавична маневра, дал заден тласък на деснобордовите весла и пълен размах на левите, той изви каторгата в пълен кръгом и съвсем неочаквано, зашеметяващо се блъсна с тарана си във вражия корпус, както млад пъргав бик разпаря хълбока на застарелия съперник. После се отскубна и полетя срещу втората галера.

Тогава забеляза приближаващата на весла и платна каторга на Секул. Значи тъй, не го бе послушал! Вместо да изпълни заповедта, бе следил отдалеч главатаря си, за да му се притече на помощ, ако стане нужда. Сърцето му не бе дало да остави безпомощни в болестта приятеля и другарите си.

Секул се хвърли откъм другата страна на генуезкия кораб, обсипвайки го с камъни и копия. Но той не беше беззащитен. Отговори му със своите катапулти. И още с първия залп една стрела прониза рамото на Секул. Той се свлече на палубата, облян в кръв. Пиратите го отнесоха в каютата му.

В кратката суетня генуезците успяха да се отскубнат, стрелнаха се в открито море. Коста не опита да ги преследва. Че закъде беше с тия сковани от смъртен страх и болест бойци! Не опита да прикани и робите към съпротива. Нали вече нямаше право да ги освободи? По-добре беше да останат роби, по-добре беше да потънат, отколкото да ги сграбчи Черната. А не мислеше да ги лъже само за да ги настигне.

Той се изправи до фалшборда и се провикна:

— Махайте се веднага! Казах, ще ме чакате в Делтата! Ако ви видя още веднъж край мен, аз ще ви продъня. Да знаете!

Помощникът на Секул, заел мястото му, отвърна покорно:

— Слушам, войводо! Отиваме си. А вас бог да пази!

Прекръсти се и даде заповед за отплаване.

Скоро каторгата му се смали, изчезна зад кръгозора. И отново отчаянието притисна хората на Белязания, смръщи очите им.

Мръкна се. Тъмнината затисна света. Коста стоеше както обикновено на бака със свито сърце. И мислеше. Мечтаеше. Мечти в отчаянието, на които не беше съдено да се сбъднат. За Анна. За слънце. За сила. И чудно! Обграден от тая смъртна заплаха, която го дебнеше отвред, той все не можеше да допусне, че и него ще докосне зловната старица. Всеки друг, не и него! Не е живял за туй Белязания — само да се скапе от някаква си гнусна болест. Редом с плъховете.

За пръв път морето му изглеждаше така мрачно, зловещо. Пустош, разлюляна в едри полегати дипли. И един самотен кораб, който се люшка. Тъмница с осъдени смъртници, които мълчат, псуват, стенат, крещят от болка.

Стори му се, че покрай прикования норманин са се събрали няколко сенки. Когато се упъти нататък не видя никого.

На другата заран намериха умрели четирима: Мирча, двамината, които се разболяха с него, и още един, когото не бяха разбрали кога е легнал.

От тоя ден животът на кораба се превърна в кошмар. През час през два някой нов напускаше палубата и се завираше в трюма, откъдето се носеше задушната смрад на гной и нечистотии. През час през два измъкваша с канджите някой нов мъртвец, за да го изхвърлят през борда, след като някогашният калугер изфъфлеше «Отче наш». Плъховете сякаш нямаха край. Те продължаваха да извират от складовете, и да умират на палубата пред очите на хората.

Тъкмо в тоя кошмар Куция дявол извърши най-чутните си подвизи, за които години след това се мълвяха легенди и се пееха песни. С непреодолимата стихия на отчаянието той нападнаше безразсъдно всяка гонузка или турска галера, без да мисли дали е сама или с цели ескадри, пробиваше я с тарана си, пращаше я на дъното и връхлиташе срещу следващата. Беше всял трепет по цялото море. В безнадеждността си беше станал неуязвим. Вече не можеше да срещне противник. Щом го забележеха, всички обръщаха кърмите и с пълни весла се втурваха да бягат. Отде можеха да допуснат, че и капитанът, и целият екипаж на обречения кораб, като самоубийци търсеха избавление от ужаса, който ги душеше, диреха тъй стръвно вече не слава и плячка, а гибел, предпочели бързата геройска смърт пред бавното изгниване във вонящия трюм.

Бунтът избухна, когато Коста усети първия пристъп на болестта. Беше го втресло. Устните му се напукаха. Очите му пареха. Сам се улови случайно като разтриваше болезнения си врат. Но и това не значеше много. Не уживаше тъй лесно Белязания. Бе видял всички, които се бяха разболели, като ги изхвърляха през борда. Само себе си не можеше да си представи така — дрипел, който запокитват в морето. Всеки, когото е натиснала Черната, може да умре. Само Белязания — не.

Той видя стълпените моряци, като приближават към него, с подивели от смъртен ужас лица. Знаеше, страхът ражда жестокостта. За да се спаси, трябваше да им вдъхне по-голям страх и от чумата.

— Я спрете! — изкрещя им той заплашително.

Ала те не спряха, продължиха да настъпват бавно, настойчиво, като стадо биволи. Сред тях, явно водач на метежа, крачеше Олаф. Бяха го освободили против волята на главатаря. До него се бе прилепил гузең, с наведена глава и Батул Безнос. Гледай ти! Малодушието бе раздвижило и тая бездейна грамада.

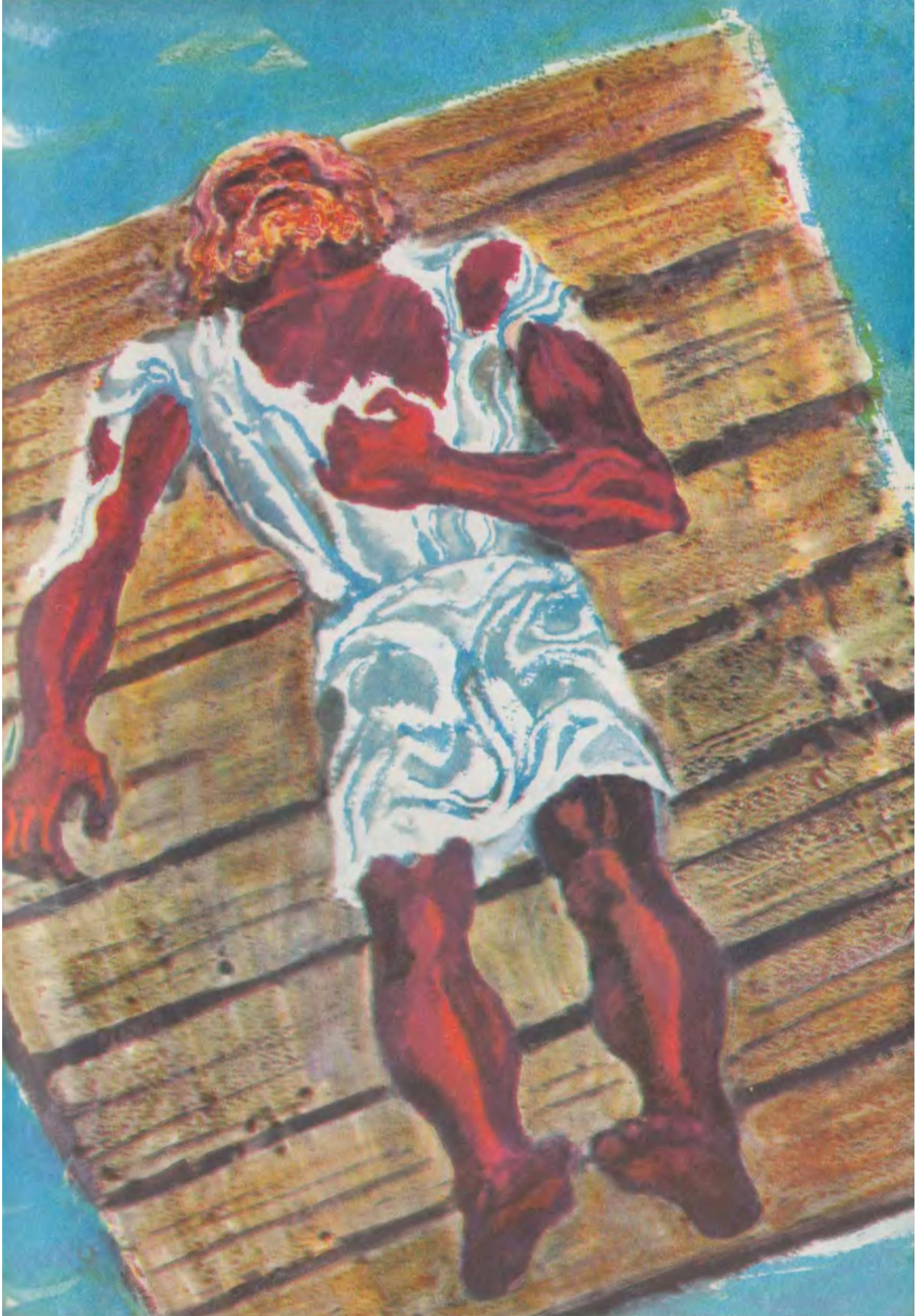
Редом с кораба се носеше стадо делфини. Пъргавите черни тела го догонваха и когато се изравнеха с него, почваха да се подхвърлят във въздуха с високи, почти отвесни скокове. Има моряшко поверие — с такава игра делфините, приятелите на моряците, ги предупреждават, че иде буря, та да се подготвят отрано, да не ги изненада.

Ала при бурята в душата им никой не се и сети за приближаващата стихия. Коста мислеше само едно. Трябваше да действа. Незабавно. Неколцината пирати, които не бяха с размирниците, стояха настрана. Не възнамеряваха да се намесят на негова страна. Длъжен беше да се наложи сам. Той скочи светкавично, грабна подпряното до мачтата копие и го запрати в гърдите на Олаф. После, възползувал се от настаналия смут, с няколко крачки достигна склада за смолите и се вмъкна вътре, траквайки зад себе си резето.

— Бунтари! — изкрещя той — Ако не се усмирите, ще запалят смолата!

Навън се надигна глух ропот, последван от разгорещен спор, от викове и закани. После всичко заглъхна. А след малко се чуха удари с брадви и трясък на откъртвани дъски. В същия миг, в който Коста откряна вратата, в нея се впиха рояк стрели. Все пак той успя да забележи, че метежниците, въоръжени с брадви, сечаха мачти и надстройки. Полудели ли бяха? Що ли бяха наумили да правят?

Сал! Разбра ги. Уплашени, че той ще изпълни закана си, а не помнеха да се е отказвал от думата си, хусарите бяха решили да се спасяват както могат.

Коста се разтрепери от гняв. Искат него да надиграят! Против неговата воля да се опълчат!

Посегна към торбичката си с огнивото. Нямаше я. Как тогава да изпълни заплахата си? Край него лежаха купища смола и сяра, чакаха огнивото и праханта. Чакаха...

Докато той се суетеше в тъмното помещение, навън шумът се усилваше. Бравите не спираха, трещяха, къртеха, ковяха. Коста усещаше, че му става все по-лошо. Повръщаше му се. Виеше му се свят. А трябваше да намери огнивото, да запали смолата, да сложи край...

Когато се опомни след припадъка си, отначало не можа да си даде сметка къде се намира и какво прави. С мъка, треперещ от изтощение, той отвори вратата. Палубата беше опустошена, оставена без мачти, без катапулти, без стрелкови кули. Всичко бе отишло в саловете. Здравите хора бяха напуснали кораба. Тук-там, пръснати като дрипи, лежаха болните, стенеха и проклинаха.

Морето беше пусто. Саловете, изглежда, бяха поели отдавна към брега, изоставили чумавия кораб с надеждата, че така може да се спасят.

Небето се бе забулило с мрачна облачна завеса. По посивялото, стоманено море кипваха бели гребени. Вятърът фучеше във въжетата зловещо, чертаеше по вълните грапави дири, сякаш минаваше по тях с трънена влачка.

Оставена без управление, каторгата се люшкеше безпомощна, подхващана от вълните ту на борд, ту откъм кърмата, беззащитна и жалка, обречена на гибел...

Не, това не беше морската болест! Беязания се сви, разкъсван от мъчителни спазми в стомаха. Вратът, подмишниците и слабините боляха, сякаш беше насипал по тях живи въглени. А бурята се засилваше все повече и повече. Талазите нарастваха всяка минута. Той лежеше по очи и гледаше през разкъртените парапети морето. Толкова бавно, величествено заплашително пъплеха водните хълмове, сякаш се наслаждаваха на трепета, що вдъхваха, поемаха каторгата и я подмятаха като черупка върху мощните си гърбове.

Една вълна прехвърли борда и смете неколцина в морето. Болни ли бяха или мъртви? Зададе се втора. Коста се повлече към каютата си. Изкатери се по стълбата, с нечовешко напрежение се вмъкна вътре, изпълзя върху леглото. Изгаряше от огън, устата му се бе напукала от жажда, усещаше как вътрешностите му набъбват, разпъват се, готови да се спукат. В главата му сякаш беше налята вряла смола.

Сам си даде сметка, че бълнува, така подмятан на всички посоки от вълнението. Какво ли бе станало с бегълците? И тъкмо сега ли намериха да бягат? Не биха могли да оцелеят глупците. В такава стихия — на сал...

На другия ден или на третия — кой можеше да му каже това — той се свести за малко. Уж му бе поолекнало, а то — главата му щеше да се пръсне от болка, бубоните в слабините и подмишниците се бяха пробили и гнояха. Повръщаше непрекъснато.

И сякаш повече като бълнуване, отколкото наяве, нацепените му устни мълвяха:

— Друг може да умре. Аз не! Аз не! Аз не!

Изпълзя навън. Настанала беше ясна нощ. Бурята беше стихнала. Последните й отгласи само разклащаха кораба в дълги мъртви вълни. Коста не успя да се задържи. Просна се по гръб. И пак се свести. Животът му, вкопчил се сякаш със зъби и нокти в тялото, не го напускаше. Нещастникът лежеше и гледаше небето. През лекото облачно було прозираше месечината, която люлееше около остатъка от мачтата, като подмятана от невидими ръце златна питка. Понякога, когато морето затихнеше, той чуваше измъченото скимтене на Шарко, който викаше приятеля си. С животинския си усет бе почувствувал смъртната заплаха. И той виеше, стенеше, ревеше, дращеше с нокти в напразен опит да се изкатери горе. Засилваше се отдалеч, подхвърляше се във въздуха, мъчейки се безуспешно да достигне високата палуба.

Коста искаше да му се обади, да го утеши, ала от устните му, от смазаните от треската дробове не можеше да излезе ни звук. Нямаше сила дори да простене.

Губеше съзнание и се свестяваше, ту денем, ту нощем, сякаш умираше и се раждаше непрекъснато. И всеки път се чувствуваше все по-зле, все по-отпаднал. Вече не можеше да си даде сметка къде е, какъв е. Лежеше и повръщаше. Й стенеше. А от цялото му тяло течеше гной. Загниваше още жив...

И при всяко събуждане светът му изглеждаше все по-черен, по-непрогледен, превръщаше се в празно, черно нищо, в което той като безплътен дух пропадеше, пропадеше към небитието...

КОРАБОКРУШЕНЕЦЪТ

Истинският господар, амир-ал-бахр, на турската флота в Черно море, засега само от пет галери, беше Айъ Сюлейман. Ала той не забравяше кому дължи властта си. Затова всяка заран, след утринната молитва, салят ас субх, отиваше на хаджимехмедовия кораб, за да поднесе почитанията си и благопожеланията за дълъг живот на хаджи Мехмед Чолак. И уж да получи нарежданията му за идващия ден. Там винаги намираше, успял да го превари, смръщения Ахмед Османоглу, някогашният заместник на пашата. Айъ Сюлейман се правеше, че не забелязва враждебността на изместения пашовски любимец. Но знаеше, че при първа сгода Ахмед щеше да го унищожи, та да заеме мястото, което според него се полагаше не на потурнак, а на роден правоверен.

Тая сутрин, тъкмо когато бяха привършили благословиите си и вече присядаха сред купчината възглавници под балдахина на кърмата, те чуха гласа на моряка от мачтата:

— Гемия вдясно! Генуезка!

Без да погледне нататък, хаджи Мехмед Чолак се обърна към гавазина:

— Сама ли е или има и други?

Гавазинът се провикна нагоре:

— Сама ли е?

След кратко виране морякът отговори:

— Няма други. Търговска. Натоварена хубаво. Гази дълбоко.

Чолака се усмихна. Потърка в знак на доволство здравата си ръка в сребърната.

— Аллах акбар! — рече той молитвено. — Велик е аллах!

И се надигна. Помощниците му скочиха преди него да го подкрепят.

— За славата на пророка — пленете я!

Ахмед Османоглу направи поклон, готов да се оттегли, за да изпълни заповедта. Само Айъ Сюлейман се поколеба.

— Амир-ал-бахр, прости ми, че опитвам да ти изясня нещо, вместо покорно да изпълня повелята ти. Не чу ли, че галерата е генуезка? Съюзническа!

Чолака го изгледа снизходително.

— Млад си, сине. Затова. Няма ортаклък между гяур и правоверен. Има само изгода. Нужни ли ни са — ставаме им ортаци. Не са ли — ги изстребваме. Такава е повелята на пророка. Срещу гяурите е простено всичко.

— Ами ако научи Джорджио де Мецано? И ни притисне с галерите си. Де ще се мерим ние с неговата флота?

— Първо, няма да научи. Пленници за откуп няма да държим. Всички ще отидат на пазара. Ще помисли, че е зулум на Топал шейтан. Второ, и да научи, няма що да стори. Рече ли кавга да прави, ще заприщим Хелеспонта и той ще остане в Черно море в капан. Заради търговията ще замълчи. Търговия и достойнство не вървят редом.

— Ами Паоло, кормчията?

— Месер Паоло ще замълчи по-рано! — сви устни пашата. — Нямам вече нужда от него. Днес сме ортаци с Шишман, утре ще го бием и ти ще се прибереш в твоята Карнава, валия на Карвунския вилает. Ортаци сме божем и с генуезците. Вдругиден ще бием и тях. Когато им дойде редът, както им е писано.

Айъ Сюлейман видя самодоволната усмивка върху лицето на Ахмед Османоглу и се опомни.

— Мъдър си, Мехмед паша! — рече той примирен — Мъдро си решил и тоя път!

Но дълбоко в душата му остана впито като кърлеж жестокото правило: «Срещу гяур е простено всичко». Дали и срещу потурчени гяури?

Нямаше нужда да отива на своята галера. Макар и въоръжен, не можеше един търговски кораб да се мери с пет турски галери? Айъ Сюлейман даде заповедите си.

Познал съюзническата ескадра, генуезкият капитан я остави доверчиво да се приближи. Едва когато видя бързия и обход и готовите за абордаж османлии, той пусна в ход катапултите със запалителните гюлета и копията.

— Предай се! — извика Сюлейман бей. — Няма отърване за вас! Защо да гинете мърцина?

— Ела да ни хванеш! — изкрещя червен от възмущение генуезецът. — И бог ще те накаже за вероломството!

Хаджи Мехмед вдигна смирено ръце.

— Да видим мощта на твоя бог! Да видим как ще ти помогне!

Турските кораби бързо стесняваха обръча, обсипвайки със стрели обречената жертва. Не хвърляха огън. Пазеха плячката си. Ето, куките се закачиха в мачти и ванти, канджките впиха нокти като хищни зверове в бордовете, мостовете превърнаха шестте палуби в едно бойно поле.

Съпротивата бе смазана много скоро. Убитите и тежко ранените бяха изхвърлени извън борда, а здравите — навързани и наблъскани в трюма. Гребците роби останаха по местата си. Участта им оставаше непроменена. Вместо едни господари, сега развъртяха камшиците други. И корабите поеха на юг, да разпродадат из Анадолските тържища нагабените роби, да предоставят на султан Мурад богатата плячка. Право беше забелязал наблюдателят — дълбоко газеше галерата, трюмът ѝ беше претъпкан. Какво ли нямаше вътре? Суровите и невзискателни турци, още невкусили от разкоша на арабите и европейците, не познаваха много от завладените стоки, нито се досещаха за какво служат. Знаеха само едно, че струват злато, колкото тежат. А със злато се набавяха галери, катапулти, оръжия — всичко, що им трябваше, за да разнасят по света славата на пророка.

Месер Паоло, стиснал зъби, придружаваше капитаните из трюма, като им обясняваше накратко за какво се използват и колко струват струпаните грамади сандалово дърво, слонова кост, молукски карамфил, малабарски чер пипер, кашмирски платове, цейлонски рубини, китайски фарфор, коприни и какво ли не още — всички чудеса, които идваха от тайнствения примамлив Изток, за да дават блясък на знатните от запад, да им дават труфила за снагите и сладост за стомасите.

Хаджи Мехмед Чолак остави писарите с месер Паоло да описват заграбеното богатство, а той излезе на палубата, следван почтително от капитаните си. И вече всички щяха да се разотидат по корабите си, когато отново чуха гласа от мачтата:

— Човек в морето!

Наистина, на триста разкряча напред се люшкеше сред вълните някакъв разнищен сал, върху който лежеше безчувствен човек,

превързан с въже да не се отърколи от него. Спуснатата лодка го докара до борда, моряците го вдигнаха и отнесоха пред пашата. Батул Безнос отвори очи, стоплен от слънцето, след като кой знае колко часа бе киснал във водата. Тялото му се разтрепери. Дали от студ или от уплаха при вида на обкръжилите го въоръжени до зъби османлии?

— Този е от катилите на Топал шейтан! — посочи го Сюлейман бей.

Батул се обърна към него. Позна го и в турските дрехи и още повече се разтресе.

— Боляринът Йолпан! — изхлипа той — Господарю, пощади ме! Чолака запитва на турски:

— Кой е този звяр? Отде го знаеш?

— Мой ратай. А сега, чувам, големец бил при хусарите. Гавазин на Белязания. Открадна от житото ми, та му отрязаха носа. Сестра му остана да изплати борча му. Ирина. Онзи ден Топала и Иванко я отвлякоха с другите роби.

— Тъй значи! — рече Чолака и посегна да поглади брадата си със сребърната ръка — Добре е и това! Аллах не ни забравя. Винаги мъдро решава. Само че ние невинаги прозираме в мъдростта му.

Айъ Сюлейман гледаше недоумяващ. С какво бе заслужил толкова вниманието на аллаха един тъпоглав хусар, та тъй се бе зарадвал пашата?

— Слушай, гяур! — обърна се хаджи Мехмед, сега вече на български, към новия пленник — Кажы как попадна тук! Ама нещо да не сгрешиш, че видиш ли ги тези?

И посочи двамата полуголи телохранители с извадени криви ятагани.

Батул заекна от уплаха.

— Милост господарю! Роб бях на каторга. Знаеш ли какво тегло е това? Белязания ме освободи. И не ме пусна. Тъй станах хусарин. Иначе кротък човек съм. Искам в мир да живея...

— Знаем, знаем! Всички сте мирни, кога видите ножа! Ами казвай какво стана, та се озова на сала?

Батул се прекръсти.

— Ще кажа всичко, както си е! Чума се яви, господарю. Изтръшка хората ни.

— Чакай! — хаджи Мехмед го изгледа втренчено. Тоя не беше чумав. Само премръзнал, гладен, жаден. — Кога напусна кораба?

— В бурята!

Чолака сложи ръце на гърдите.

— Слава на аллаха! Оттогава има една неделя! Опазил те е аллах. Прескочила те е Черната. А сетне?

— Сетне избухна бунт. Кой може да търпи така? Затворихме го там, дето държим смолата. А той се закани да запали кораба. И ние направихме салове. Рекохме да бягаме. Ала бурята, проклетницата, ги обърна. Издави всички. Само аз останах...

Наистина всичко бе казал Батул Безнос. Само едно пропусна — че когато се разкъса салът, за да опази мястото си, той удряше с греблото по главата всеки, който опиташе да се покатери при него. За себе си беше прав. Ако ги пуснеше, дърветата нямаше да ги удържат и не само те, ами и той щеше да се удави. За това. Сигурен беше той, че всеки на негово място тъй щеше да се бори за кожата си. Пък после, който е по-як...

— Добре! — потвърди Чолака. Не го засягаше сами ли се бяха издавили разбунтуваните пирати или с Батулова помощ — А какво стана с Топала? Изгоря ли?

— Додето се виждаше корабът, дим нямаше. А после — не знам...

— Хм! А останалите ви каторги?

— Ще чакат три седмици в Делтата.

— Ти знаеш ли къде се крият?

Батул погледна уплашен пашата, после стария си господар.

— Знам, господарю!

Хаджи Мехмед реши:

— Слушай сега, гяур! И ти си в наши ръце, и сестра ги Ирина...

Айъ Сюлейман го изгледа слисан. Нали Ирина избяга? Сякаш прочете в очите на стария турчин прежната мисъл: «Срещу гяур е простено всичко».

— Ако искаш да си идете по живо по здраво — добави Чолака, — ще послужиш и нам малко, както на Топала.

— Ще служа, господарю! Само ни пусни!

— Ще идеш при твоите катили и ако Топал шейтан е останал жив, ще го затриеш! Дотогава Ирина е залог.

Айъ Сюлейман все още не беше свикнал с всичко, що вършеше пашата. Другояче беше научен той — да се бие лице в лице. Ала вече нямаше избор. Продад си бе душата.

Хаджи Мехмед даваше нова заръка на пленника си. Опознал го бе от пръв поглед, разбрал бе какво може да получи от страхливец като него.

— Ако светът се е отървал от хусарина и без твоя помощ, тогава пък ще излъжеш Секула! Уж те праща Топал шейтан. И ще докараш каторгите му в клопката, дете ще му наредя аз!

Батул неволно хвана главата си с ръце. Каква беше тая негова орис? Защо все върху него спираха избора си, кога е за зло? Защо силните, не тия със силните мускули, ами другите със силната воля все си играеха с него? Не го оставяха на мира. Още от дете. Все някой ще го поведе за пакост, а после Батул яде пердаха. И като малък, и после, като порасна. И тогава, когато надзорникът Йончо му заръча да открадне житото, отрязаха носа на Батул. И сетне, когато го хвана Белязания. И когато го склони към бунт Олаф кормчията. Та и сега...

— Господарю! — промълви тон с пресъхнали устни — Белязания ще ми отреже главата, ако разбере. Не го познаваш ти...

— Ти пък мен не познаваш! — пресече го хаджи Мехмед — Ако не ме послушаш, аз ще отрежа главите на двама ви твоята и на сестра ти.

Батул се отпусна на колене в краката му.

— Пощади ни! Каквото речеш, ще стане!

Тогава видя как месер Паоло плю през борда със светнали от злоба зеници. Страшен човек беше тоя кормчия с кръста на шията.

САМОЖЕРТВАТА

Предишната княгиня Анна, а сега сестра Анна, вече беше богослужителка в общиарията, дето се бе заселил и Дамян Врача. От заранта тя бе дошла в Калиакра. Нарекла се бе да измоли от деспота закрила за селяните срещу болярина, дето всяка година заграбваше с войската си някоя и друга мера от селището, а повече, без да го признае — от жал. Домиляло й бе за баща, за брат, за сестра. Ала братата си не свари. Иванко кръстосваше морето. Теодора пък цял час й показваше премяната, с която щеше да прави годежа си. Деспотът, видял така дъщеря си, с чистото, но протъркано богомилско расо, само стисна зъби. Премълча. Съгласил се бе. Даде й хрисовул за спорните земи и войскари щеше да проводи да наложат волята му.

Много новини научи в града сестра Анна. Една от друга по-смутни. За нови турски набези из Тракията, за отвлечени от латинците селяни по крайморието, за размърдалите се татарски орди отвъд Туна, за крамолите на християнските власти. И от всички една най-много я развълнува. Чула бе, че корабът на Коста Хусарина, пламнал от чумата, се скита из морето и заповед има, негласна спогодба между воюващите, който го срещне, да го потопа, та да не стигне до брега с него Черната.

Затова мислеше Анна със сбито сърце, когато чу хорската врява. Ведно с всички и тя се покатери на градската стена. И видя. Влачена бавно откъм север, по Дяволското течение, към Калиакра приближаваше разнебитена каторга с прекършени мачти с натрошени весла. С какви ли стихии бе премерила сили, от какви ли бранни схватки бе успяла да се измъкне! А на палубата й — ни жива душа. Сякаш призрачният кораб от сказанията, срещата с когото вещае гибел.

Две варки приближиха каторгата, няколко моряка закачиха въжена стълба за борда и се изкатериха горе. Ала мигом се врътнаха надире, загребах лудо към пристана, сякаш ги гонеше цяла глутница дяволи.

Скоро мълвата от уста на уста, от наредените по пристана, по пътя, по стените хора стигна до ушите на Анна. И сърцето ѝ се вледени. Чумавият кораб! Само трупове! И един още жив, само че болен, безсилен — Белязания!

Девојката се измъкна от тълпата, забърза надолу, към кея. На пристана срещна стария катастрофилакс. Спря го почитателно:

— Какво има, чичо Званица?

Той я погледна учуден в това червено расо. Беше слушал за лудориите ѝ, ала сега за пръв път я виждаше така облечена като рушителите на царството.

— Нищо! Ще го запалим! Да опазим градището!

Тя неволно хвана ръката му.

— Как тъй, ще го запалите! Че вътре има живи хора!

— Не живи, а чумави! — пресече я той. — Само един. И то не човек, а разбойник, тат нощен, дето смъртната казън още тегне над врата му.

— Ако беше тук, Иванко нямаше да позволи! Той е Иванков побратим. Става ли Иванко побратим на разбойници?

— Млад и зелен е Иванко, затуй? Не познава хората. Тоя побратимство дири, та да се докопа до Калиакра. Нов Ивайло да става. Трон му се присънва.

— Не е вярно! Разбойник е, ала не за трон се бори!

— Че за какво тогава? — пресрещна я катастрофилакът.

Тя млъкна. Откъде можеше да знае какво иска Коста Хусарина?

— В душичките им чета аз! — не спираше Званица — Щом пипнат меч, и за болярство, та и за царство замислят. Ако не е тъй, както аз думам, от бута си мръвка да отрежа.

Наобиколилите ги боляри и болярки се разсмяха гласно, ала простолюдие то преглътна смеха си. Кой прост човек дръзва да се присмее на велможа? И то не какъв да е велможа, а катастрофилакс, началник на царската столнина.

— Мое месо! — натърти Званица ядоса. — Сам ще си го отрежа, ще го опека и ще го изям, ако не стане тъй...

Татарската закана на Званица издаваше ясно, че хусаринът не биваше да чака пощада. Обречен беше. Званица щеше да го унищожи, да запази страната и от мор, и от разкол.

Анна виждаше, че старият болярин има право. Тя самата не помнеше, ала бе слушала за последния мор, за бягствата из планините, за човешката мъка, за куповете непогребани мъртвци, защото вече няма кой да ги заравя. Какво не опитвали хората: и пост, и молебени, и тамян, и ракия, черна магия и тайнствени знаци, и бразди около селищата, изорани от черни биволи близнаци. Нищо. Дето кацне Черната, мъртвилото дохожда. Обезлюдяват градища, села и колиби. Не подбира — ни селяци, ни боляри, ни царе. Всичко наред изпотръшка.

Девојката потръпна неволно, промуши се през множеството и се изправи на самия кей. Крадешком отвърза една лодка, скочи в нея и хвана веслата. Улисани, бойците не я забелязаха. Когато я видяха, беше късно. С всички сили тя гребеше към осъдения кораб. Една-единствена мисъл изпълваше съзнанието ѝ, една-единствена цел, нелепа, луда, самоубийствена — да стигне разбития борд преди войниците, да грабне нещастника, да го спаси. До днес тя не бе подозирала какво струва той за нея. Дори нещо повече — считала го бе враг. И само християнското благочестие ѝ бе пречило да го ненавижда. Тъй си говореше и сега сама: един човешки живот беше застрашен и тя беше длъжна да го запази. Не се запитваше — пак ли щеше да стори това, ако се отнасяше за друг човек. Не мислеше. После щеше да мисли. Само след като го спаси!

Ето и корабът! Върху тарана лежеше обезсилен, с тъжни очи, тюленът Шарко. Вече дни наред не бе мръдвал от мястото, смазан от скръб по изчезналия другар и бог. С животинския си усет бе подразбрал всичко. Отказал се бе от храна, от игри. Лежеше. Тъгуваше както куче, умиращо от скръб, очаква незавърналия се стопанин.

Тя се изкатери по стълбата. И го видя. Ако не беше червеният белег на врата му, нямаше да го познае. Стопен. Скелет, облечен в парцали. С хлътнали затворени очи. Проснат възник на палубата, безжизнен. Скована от ужас пред гледката на обезобразените трупове, задавена от вонята, Анна пристъпи разтреперана. Това ли беше той, самонадеяният пират, който не признаваше друго божество освен силата, от чиито сиви очи я бе гледал дръзко бесът АЗ — тая безпомощна дрипа, захвърлена сред гнусотата?

Богомилката се надвеси над него. Жив ли беше той? Тъй неподвижен и безчувствен! Гърдите му се повдигаха едва-едва слабо

неуловимо. Дишаше, беше жив!

Тя го вдигна на ръце. Белязания и преди това не беше едър мъж. Сега стопен от болестта, беше олекнал като дете. Анна го свали във варката. Нагласи го грижливо на дъното, подложи наметката си под главата му. Хвана веслата.

Внезапно водата до борда кипна. Из пяната изскочи една кръгла глава с кафяви умни очи, източи се дългото овално туловище, предните му лапи опитаха да се заловят о лодката. Разбрал, че ще я прекатури, тюленът тозчас се дръпна, заплува редом, като гледаше влюбено проснатия мъж и скимтеше с някакви неясни, тревожни и в същото време радостни звуци.

Военните галери вече приближаваха с пълна скорост. Метателните машини обсипаха чумавия кораб с огнената си градушка. Пресъхналата, неполивана от дни палуба задимя. Огънят се разпъля навред, докато накрай се превърна в огромна фучаща влада.

Няколко варки, спуснати на вода, подгониха девойката. Досетили се бяха какво е сторила. Затова бързаха да ѝ пресекат пътя. Анна разбра, че не ще успее да избяга. Слисана какво да стори, беше готова да отпусне ръце. Но не! Нямахше да ги отпусне! По-напред щеше да удави и него, и себе си!

Изведнъж, изумена, тя усети, че лодката ѝ заплава по-бързо, отколкото можеха да я тласкат лопатите ѝ. И го видя. Шарко, макар изтощен от глад и мъка, пред нависналата заплаха бе захапал отново въжетото и с последни сили ги бе повлякъл напред. Добила нова надежда, девойката притури силата на греблата си. Лодката видимо взе да изпреварва войниците.

Все по-напред и по-напред! Ето, преследвачите изостанаха, смалиха се. После, убедени в безсмислието на гонитбата, а може би поразени от новото чудо, свърнаха назад, към своите каторги, които не спираха да обстрелват горящия кораб.

Така, на спокойствие, отпуснала греблата, Анна опита да подреди мислите си. Бе постигнала първото, най-главното. Сега идваше другото, не по-маловажното. Трябваше да го скрие, да го запази. Защото щяха да го търсят. Кастрофилакс Звиница нямаше да се откаже тъй лесно.

На морския бряг, на един час път от нейната община, имаше тайна пещера. При опасност там се криеха жените и децата, докато мъжете се сражаваха. В пещерата имаше делви булгур, купове пастърма и чирози. Бликаше бистър като сълза извор. Имаше всичко за дълга обсада. В мирно време никой не ходеше там, да не остават следи, да не примамват алчни грабители. Ако враг не нападнеше селото, никой нямаше да ги безпокои.

Най-сетне при залез се добраха до брега. Анна отново взе болния на гръб, понесе го през долчинката, обрасла с тръстика, бърз и каваци и по стръмната пътека към пещерата. Задъхана, смазана от умора, накрай се дотътри до хладния отвор, прикрит със завеса от повет. Отметна я, внесе вътре все още живия си товар, който само от време на време промълвяваше в просъница безсмислени думи. Чукна кремъка и запали фитила на масленичето. Накваси кърпа, положи я на пламналото чело.

Тя лежа съвсем малко, колкото да поеме дъх, после припна по скалите да набере билките, що я бе научил да различава Дамян Врача. Свари ги, наложи гнойните рани. Така, както беше в несвяст, капка по капка наля в устата му целебна отвара. После седна, загледа се през отвора навън.

Господи, за добро ли, за зло ли го бе сторила? Дали със спасението на един нямаше да докара гибелта на хиляди? И хиляди щяха да я проклинат, че по нейна вина страдат и гинат... Черната! Напасть божия! Когато фараонът се опълчил срещу предводжения от Мойсея израелски народ, за наказание бог му изпратил чумата. И винаги, когато хората затънеха в грехове, все с чумата всевишният напомняше за своята мощ. Нямаше ли Анна с безразсъдството си да предизвика пак божия гняв?

Още три дни се бори между живота и смъртта Белязания. Задушаваше се, гърчеше се, стенеше, бълнуваше нечуто. Може би тридесет пъти Анна помисли, че го изпуска. Ала здрава излезе тая дяволска душа! Сякаш от насред път към ада се връщаше назад, вмъкваше се в измършавялото тяло и то отново започваше да стене и да се бори.

На четвъртия ден, когато се върна в пещерата с нов наръч билки, девойката го завари седнал, подпрял гръб о скалата. Гледаше я слисан и невярващ. Устните му опитваха да промълвят нещо, ала силите му бяха толкова малко, че нищо не се чуваше. Тя го нагласи да си легне. Но преди да подложи възглавницата под главата му, Коста отново изгуби съзнание.

След малко девойката чу шепота му:

— Значи ти... Която мъчих... Ти...

— Шт! Не говори сега!

Той не спираше:

— Толкова зло... ти причиних...

Анна сложи ръка на челото му.

— Бог ни е учил да прощаваме.

Млъкна сама. Наистина, само по божия ли закон вършеше това или... Господи, помогни! Дай й сила — само за божия закон!

На петия ден вечерта болният можеше да сяда сам и да говори, а на шестия изпълзя пред пещерата. Морето — тъмно, невидимо и безкрайно — пъшкеше глухо долу и блъскането на вълните достигаше като тътен на далечни гръмотевици.

— Аз съм новороден, Анна! — шепнеше той, загледан в звездното небе. — Умрял бях и се родих. На теб дължа втория си живот.

— Дължиш го на бога. Бог те е спасил, за да му служиш...

— Не, не! Само на теб!

— «Не въздигай кумири!» — е рекъл бог. И сега бог стори чудо.

Посочи ти пътя.

Тя понижи глас:

— Ела при нас, Коста! Ела да служиш богу и народу!

Той отново погледна дръзко, както преди.

— За пост и молитва ли е Беязания? За друго е създаден той — за бран, за победи. Силата е богът на Беязания.

Тя стисна пръсти, та чак изпукаха. Пак тоя бог на силата!

— И богомилите знаят да се борят, Коста. Не са безобидни овчици, на които всеки може да пререже вратовете. Не са като безполезните пустинници, които бягат от борбата. Война водим и ние, понявга безмълвна, понявга с бунт и пожари. Бог — това е правдата,

сатаната — насилието. Ние се борим със сатаната, докато смажем болярите, които са насилието.

— А царят? А деспотът?

— Сега най-опасни са болярите. Всеки враг на болярите е приятел на народа. Добротица също. Сега сме с Добротица срещу болярите, утре с един властник ще се справим по-леко, отколкото с хиляда.

Белязания размисляше дълбоко.

— Знаеш ли, Анна? За друго съм мечтал. Преди да срещна теб...

Тя неволно притисна ръце към сърцето си.

Той добави:

— Добре! Заради теб и богомил ще стана. Ще поведе богомилите на бран. Както Ивайло...

Анна трепна. Все същият Коста. Не помисля дори, че може да бъде и редник, не предводител. Само за първенство мечтае. Тя поклати глава.

— Не! Не като Ивайло! Докато свинарят се биеше за народа, казват и той бил богомил, народът го следваше и побеждаваше. Но когато замисли за трон и власт, народът се отдръпна от него, изостави го. И Ногай му отрязва главата... Не, Коста! Не като Ивайло! Не се откъсвай от народа!

Белязания вирна глава.

— Ако поискам, мога и трон да взема. И богомил да стана. Само моя жена да бъдеш...

Девојката скочи. Не! Не биваше да слуша тия думи! Нямаше право. Беше обречена богу. Снагата си бе покрила с аленото расо на непорочните. Щеше ли да остави плътски думи да оскверняват ушите ѝ?

— Коста, спри! — прекъсна го тя задъхана — Твоя жена няма да бъда! Ничия! Знаеш го...

— Тогава защо ме викаш при вас?

— Не за мен. За теб. За твоето спасение.

Той посегна да улови ръката ѝ. Ала тя я отдръпна като опарена.

— Стига! Изпълних дълга си. С божа помощ ти си здрав. Повече нямаш нужда от мен.

— Какво искаш да кажеш? — задъха се той.

— Отивам си. Не ме търси! Тръгни по своя път! Както бог ти нареди... Или твоят бяс... Твоето АЗ...

Коста опита да се изправи, за да я спре, ала силите му не достигнаха, спъна се и се просна на земята. А тя, пъргава като сърна, побягна нагоре по стръмната урва.

Бяга много, като заобикаляше и криволеше, та да обърка следите си, слушайки непрестанно как той вика името ѝ, побеснял от гняв и отчаяние. Най-сетне достигна второто богомилско скривалище, в друга потайна пещера, само на двеста-триста разкрача на север. Там падна по очи. Господи, доволен ли си? Достатъчна ли беше саможертвата ѝ? Или искаш още?

Остана в тая пещера още три дни. Искаше да се увери, че ще се върне в общиарията здрава, че няма да пренесе смъртния бяс на чумата. И бог я запази.

На другия ден девојката видя как Белязания напусна скривалището, накуцвайки по-силно отпреди, седна в лодката и отплава на север, теглен от тюлена си, който лудуваше от радост, че пак е намерил загубения приятел.

С болка проследи Анна смаляващата се лодка. И с доволство, че бе успяла да победи себе си. Човекът става истински човек, освободен от бесовете на злото, когато успее да превъзмогне желанията си, да укроти плътта си.

Чак на четвъртия ден рано заранта тя се запъти към общиарията. Полето беше повехнало от дългата суша. Ливади и отави бяха прежълтели, слели се с настръхналите ниски стърнища. От време на време вихрушки подгонваха прашуляците по пътя. От далечината се дочуваше тъжна песен на жетварки. В песен изплакваха мъките и тревогите на това размирно време.

Девојката достигна селището, прекоси спуснатия мост над рова и влезе в правата улица. Стражите тозчас пристъпиха към нея и свързаха ръцете ѝ. После я поведоха през опустялото село към стъгдата, покрай оградените с плетища дворове. Вратите тоя път бяха затворени. А те обикновено през лятото, в топлото време, зоят широко разкрити. В общиарията няма място за крадци, защото всичко е общо. От тъмните вътрешности на вкопаните в земята къщи тя чувствуваше, че я стрелкаха невидими гневни и възмутени погледи. Отвред лъхаше някакъв осезаем хлад, осезаема враждебност.

Сред село, под стария бряст, я очакваха с вкаменени лица селските първенци начело с Дамян Врача. Слисана от тоя заплашителен прием, от който през цялото време смътно се бе бояла, девојката се изправи пред съдниците си. Мълчалива. И веднага общината се оживи. Мъже и жени, без никакви деца, с гробно мълчание излязоха от домовете и се струпаха наоколо.

Най-сетне Дамян Врача вдигна очи.

— Сестро! — запита той — Ще кажеш ли на всички тук къде беше досега?

Анна преглътна.

— Ще кажа! Няма защо да крия! Спасих от смърт една човешка душа.

— Коя беше тая душа?

— Коста Хусарина, отче. Болен от чума.

— Знам, дъще. А къде се крихте през цялото време?

— В пещерите, учителю.

Селският старейшина не се стърпя:

— Що чувам? В пещерите? Двама, сами!

— Да! — отвърна тя невинно. — Решила бях, ако ще умра да умра само аз! Не и някой друг!

Дамян Врача отново се намеси:

— А защо стори това, дъще?

— Защо съм го спасила, туй ли чувам? Ами ти, учителю, какво би сторил, ако видиш, че човек, брат, загива? И само ти можеш да му помогнеш?

Старейшината я пресече:

— Ами ако беше друг, а не хусаринът, пак ли щеше да го спасяваш?

Тя се поколеба за миг. Сама беше си задавала тоя въпрос, без да отговори. Наистина, дали за друго би сторила същата жертва?

— Видя ли! — поклати белобрада глава старейшината. — Смутена е душата ти. Почва да проумява греха, що е сторила.

Анна усети как ледена тръпка полазва по гърба ѝ. Едва сега го осъзна напълно, едва сега разбра от какво се бе бояла най-много. От позора. Строг закон има общиарията, безпощаден. Свещенослужителят, мъж или жена, се отрича от всичко земно: и от брак, и от любов. За такава любов богомилите наказват със смърт както убийците, както вероотстъпниците. И тъй като Тайната книга запрещава да се пролива кръв, ни човешка, ни животинска, освен в бой срещу насилниците, те завързват осъденият за дърво в гората и го оставят там да умре от глад или да го разкъсат зверовете.

— Аз съм невинна и непорочна — изплака тя — Такава влязох в пещерата, такава излязох...

Един от първенците, ковачът, отправи друг въпрос:

— А в помислите си чиста ли остана?

Това само не бе очаквала злочестата девойка. Съвсем объркана, смутена, тя отново замълча. Наистина, чиста ли беше, безгрешна ли бе останала в помислите си? Заради друго би ли пожертвувала живота, името си?

Очите ѝ се отвърнаха настрана. И всеки поглед, който срещнеше нейния, се свеждаше гузно надолу. Само очите на Ирина, сестрата на Батул и Радинова невеста, не се сведоха, изгледаха я ласкаво, по женски съчувствено. Знаеше Ирина какво е любов.

Задъхана от вълнение, тя изскочи напред.

— Отче, не я съди строго! Тъй знам аз, от тебе съм чувала. Две начала се борят в света: Силата на разрушението и Силата на сътворението. Любовта — това е Силата на сътворението!

Старейшината се извърна, готов да изрече гневни думи. Съдят само първенците, старците, които знаят закона. Тези, що бог е дарил с

опит и мъдрост, доживели в благочестие почтената възраст. Ала Дамян Врача го превари. Направи знак и на двамата да мълчат.

Замисли се и той. Стар беше, познаваше живота. И добродетелта, и греха. Очите му бяха свикнали да отделят сламата от зърното, истината от лъжата. Ала сега и неговият поглед се замъгли. От устата на старците говореше законът — скован, изсушен от верската ревност. Фанатизмът е бяс не по-добър от другите. Законите са дело на Сатанаил, тъй учи Тайната книга. Защо тогава богомилските закони да са прави, а болярските — не? Имаше нещо в закона, което той не разбираше докрай. Имаше нещо, което човек трябва да почувствува със сърцето си. И по сърце да реши. Не по закон. А знаеше Дамян Врача, мъдростта го бе напътила — съвсем без закон не може. Тогава кой беше богоугодният закон и кой — сатанаиловият?

Старейшината усети, че епископът се колебае, затова го превари:

— Дори да не е съвсем виновна, каква богослужителка ще бъде, когато всички ще се съмняват? За вярата, за неопетнеността на свещения сан сме длъжни да я поругаем!

Дамян огледа множеството. Само в няколко очи прочете съчувствие. Другите не искаха да прощават. Може би не толкова греха, колкото друго — каквото и да вършеше, Анна беше болярка, княгиня по произход. Това не можеше да ѝ прости народът. И още нещо, може би и страхът от страшния мор. Неволно на всички им се щеше час по-скоро тя да се махне от селото, къде да е, на смърт, та и на свобода, но да се маха!

Дамян Врача разпери ръце.

— Това значи да я пожертвуваме! Братя, вярата си е вяра. Ала не човек е създаден да служи на вярата, а — вярата на човека. Борим се срещу църковните догми. И с право. Защо тогава и ние изграждаме догми?

Дали разбраха мисълта му? По-добре да не бяха я разбрали. Защото дали нямаше тогава и него да осъдят, да превържат и него към дървото, като вероотстъпник и богохулник?

Никой не се обади, ни да порицае, ни да утвърди.

Дамян се приведе към ухото на старейшината, най-лютия съдник:

— Ние живеем на земята, брате. Не забравяй, Анна е дъщеря на деспота!

— Тъкмо за това! — сопна се стареят — Не бива да допуснем и сред нас разврата на болярите. Както допуснахме самите тях. Роденият болярин носи порока със себе си. Аз от Добротица не се боя. Заплел се е той във войната с латинците. И откак се махна Белязания, губи една след друга каторгите си. А в тоя зор хич не му е смутове вътре в страната си да разпалва. Няма сила той и срещу нас да се опълчва. Опълчи ли се, още по-зле за него. По-добре за нас. Народът само туй чака, та да се надигне. Да помете властели и тирани. Народът не ще нов цар, за какъвто се гласи Доброта. Вместо Шишман — Доброта. Един изедник да смени другия. Гладен хищник да измести сития. Хората искат да няма царе и хищници...

Изчакал дългото му слово, Дамян Врача подметна:

— И да дойдат измаелитите, тъй ли, брате?

Старейшината запита:

— А ти какво искаш, владико? Съюз с деспота, слуги ли да му станем?

Тълпата заръмжа неодобрително:

— Не щем да станем отново парици и отроци! По-добре да мрем!

Дамян Врача млъкна. Какво можеше да възрази срещу омразата на роба, натрупана през вековете? Робът не прощава на господарите, дори когато са дошли при него. От пришълците изисква двойно усърдие. А сам първосвещеникът беше изгубил вяра. Не в бога. Бог беше винаги прав — и когато прощава, и когато наказва. А имаше защо всевишният да наказва злочеста България. Всичко бе прогнило в нея. Трябваше да се промени всичко, не само върховете, не само царе и боляри. И попове. И монаси. И клирици. И технитари. Та и селяците. Най-вече селяците. На мястото на прояденото старо дърво да се засади млада фиданка. Не само да се кърпи, не само да се ашладисва. Пробит е изцяло корабът. А има само една кърпка. Закриеш ли една пробойна, откриваш друга. Трябва да смениш кораба. Пък няма друг. Ако хвърлиш зад борда весларите, ще олекне за малко. Но после няма кой да гребе. Хвърлиш ли каменометите и мечовете, ще те оплячкоса първият срещнат. Туй беше България, пробит кораб. И нямаше кой да я спаси. Дано бог се смили, та да прибере първосвещеника си преди това! Дано! И все пак, поне докато беше жив, докато го слушаха, беше длъжен да реди, да напътствува. А когато не слушат, нека бог ги съди.

И тоя път той щеше да отстъпи: глас народен — глас божи. Нямахше надежда да ги вразуми. Само го болеше. Болеше го за живия човек, за невинната жертва, която трябваше да изкупи някакъв непонятен грях. И той отново се запита — по кой закон: по божия ли или по сатанаиловия?

Дамян Врача въздъхна:

— Е добре! Кажете, осъждате или опрощавате?

Мълчаливи, със сведени погледи, първенците коленичиха с молитвено вдигнати ръце. Намираха я виновна, а в същото време молеха прошка от бога за престъплението ѝ.

Стражите поведоха Анна, смазана от срам и мъка, откараха я до гората и я вързаха о кривата круша, под която богомилите наказваха своите осъдени.

В СОБСТВЕНАТА КЛОПКА

Намерил флотата си в глухия дунавски ръкав, Коста я бе повел отново в бран. След като бе загубил Анна, нищо друго не му оставаше. Ако я бе затворил баща ѝ в Лобната кула, Калиакра щеше да срине, за да я измъкне; ако я бе отвлякъл Джорджио де Мецано, цялата му флота щеше да потопи, за да я освободи; у турците в плен да бе паднала, Анадола щеше да прерови, за да я открие. Само срещу нейната воля беше безсилен. Намерил бе твърдост, равна на своята. Нищо друго не му оставаше — само да громи враговете. Слава да притуря. А защо ли?

Зад гърба му както преди ония кошмарни дни пак стоеше Батул Безнос. Щастие бе имал Батул, че бе закъснял, че бе дошъл няколко часа след Белязания. Ако го бе преварил и бе казал на скритите пирати скроената от Чолака лъжа, че Коста ги чака край Емона, сега вече щеше да се люлее обесен на някоя върба.

Доволен беше Батул и за друго. Затуй че нищо му не спомена за бунта Белязания. Забравил ли бе, грижа ли друга го мъчеше. Срещна го тъй, сякаш не се бяха делили, сякаш не бе имало ни чума, ни метеж.

Щастие бе имал още и за това, че Белязания поведе каторгите си същия ден, за когато Хаджи Мехмед бе заръчал на Батул. И сега сдружени, турци и генуезци дебнеха нейде по пътя им, готови с дружни сили да направят на пух и прах корсарската напаст, да разчистят от нея морето. Наистина не знаеха, че Куция дявол е пак оживял, ала и тъй, с него или без него, хусарските каторги нямаше да оцелеят в битката, що им крояха. Ех, и друга заръка имаше Батул Безнос. Да премахне Куция. Дорде беше жив хусаринът, Мехмед Чолак нямаше да пусне Ирина. Можеше Батул да го ръгне с ножа ей тъй, както седи зад гърба му. И толкоз. Можеше само да го стисне с пръсти за гръкляна. Че колко му е силата на Куция? И то сега, след болестта. Ама не щеше Батул тъй. Разбрал бе вече, убедил се бе — човек като другите беше Белязания. И стрела го ловеше, и чума го тръшваше. Страшна беше човешката сила на войводата — пъргавостта, досетливостта, волята му. От тях се боеше продажникът. Боеше се и от

хусарите му. Щяха да го накълцат на парчета, ако посегнеше на главатаря им. По-добре беше да чака. Все щеше да му дойде на сгода. И кога по-сгодно от боя, когато никой не гледа кой удря и къде удря. Та нали тъй правят всички войници, кога рекат да се отърват от омразни десетници и стотници?

Слънцето току-що се бе подхвърлило над опушения кръгозор, разкривено като премазана ябълка. Ослепителната му пътека прърхаше върху развълнуваната повърхност. Отляво, накъдето отправеше поглед — само слънце и вълни, по-право не вълни, а някакъв полудял блясък. Отдясно — ни искрица. Само някак странно черна вода под светлосиньото небе. И там редом с кораба се гънеше и го догонваше като делфин верният Шарко. Разпенената от веслата диря се източваше зад кърмата като беззникав друм сред разлюляна от вятъра тъмозелена нива. Летяха орляци гларуси, които дебнеха оглушената от греблата риба.

Внезапно Белязания запитва:

— А какво стана с другите от саловете?

Батул Безнос усети, че коленете му омекнаха като восък, тъй неподготвен го завари въпросът.

— Те... Те... — заекна той — Удавиха се. В бурята.

— Всичките ли?

— Всичките!

Белязания помълча и добави:

— Глупав си, Батуле. Затуй ти прощавам. Знам те. Друг те подкокороса. От страх го сторихте. И ти. Пък и другите. Ама запомни! Ако още веднъж тъй сглупиш...

Не се доизрече. Загледа се в морето. Остави нещастника да се облива в студената си пот, като си помислеше какво ли щеше да стане, ако Куция се досетеше за сегашната му задача.

Тогава в тишината прокътят гласът на наблюдателя:

— Отляво галера!

Печалният влюбен в миг се преобрази. Куция дявол отново зае мястото си на командния мостик. Заповедите загърмяха отривисто. Каторгите се разгнаха за бой, устремиха се към генуезкия кораб, както вълци обграждат набелязаната жертва.

Генуезецът изведнъж обърна кърмата, понесе се право на север. Но после свърна към изток. Корсарите го последваха. И скоро разбраха

маневрата му. От север се задаваха още три каторги.

— Карвунски! — разпозна ги морякът от мачтата.

Попаднал между два огъня, генуезецът опитваше да се измъкне с бързина. Ала това не му се удаде. Преследвачите го наближиха от две страни, настръхнали, заредени с огън и смърт, отрупани с настървени за абордажа бойци.

Коста го позна. «Сан Лоренцо»! Стори му се, че зърна и Джорджио де Мецано, стегнат в позлатената си броня, размахал меч, опитвайки да вдъхне смелост в разколебаните си войници.

Белязания даде знак и Батул със свито сърце се провикна:

— Роби, не гребете! Куция дявол ще ви дари свободата!

Чули неговия призив, гребците, повечето българи, византийци и московити, отпуснаха веслата. Тоя път де Мецано дори не опита да ги заплашва, нито да ги увещава. И да гребяха и да не гребяха — за него нямаше изход. Той изкрещя заповедта си за атака и се изправи на палубата, готов да се хвърли в абордаж.

— До смърт! — крещеше адмиралът в гнева си. — Умрете като генуезци!

Метателните му машини хвърляха огън, камъни и желязо. Стрелците му обсипваха всеки приближил кораб с облаци стрели и ръбести камъни от ръчните прашки.

И все пак, въпреки смелостта си, въпреки бойната си опитност, не можаха да устоят срещу пристъпа на превъзхождащия противник. Куките и канджите сближиха корпусите, мостовете ги свързаха в едно непрекъснато бойно поле, което се люшкеше и скърцаше под нозете. Българите напредваха с мъка. Насреща си имаха все отбрани воители, личната гвардия на адмирала от генуезци и най-верните наемници, които не можеха да бъдат прелъстени с обещанията на пирата. Звънтяха мечове, трещяха боздугани и секири, срещнали отпора на щита или шлема, ехтяха болезнените викове на ранените и умиращите.

Коста забеляза, че врагът отстъпва. Ала отстъпваше бавно, в ред, задържан от силата и дързостта на предводителя си. И все пак многочислеността надделяваше. Нападателите изтласкваха с кръв защитниците от всяка педя на палубата, сблъскваха ги до мачтата, прорезждаха редиците им. Броят на отбранителните намаляваше всяка минута.

Иванко, нападащ от десния борд, се провикна с гръмовния си глас:

— Джорджио де Мецано! Битката е загубена. Предайте се!

И едва свари да отскочи от метнатото насреща му копне, което долетя с гневния отговор:

— Никой де Мецано не се е предавал! Де Мецановци или се бият, или са мъртви!

Но не успя да довърши. Ловко метната кука с въже докопа крака му. Пиратите придърпаха бързо въжето и измъкнаха изпод нозете на слисаните генуезци началника им проснат по гръб. Преди той да се изправи, скован от тежката броня, преди неговите телохранители да си пробият път, за да му дойдат на помощ, корсарите се метнаха отгоре му и го овързаха с въжета.

Докато Батул се колебаеше дали е дошъл моментът да прасне с боздугана по главата войводата си, битката беше решена. Последните бранители отпуснаха оръжия, примирени, готови да заемат местата си на гребните пейки, както се полага на победените.

Куция дявол и Иванко се срещнаха и прегърнаха. Трябваше да решат участието на пленниците. Спогодиха се скоро. Щяха да постъпят, както постъпваше досега Коста Хусарина. Щяха да задържат за откуп нобилите, а простите редници и робите щяха да пуснат на свобода.

Овързан, смазан духом, с клюмнало чело, гологлав, Джорджио де Мецано очакваше своята присъда. Ала накрая не издържа. Вдигна глава. Родът де Мецано имаше злато, товари злато, можеше да откупи всяка своя издънка. Дързостта му се върна.

— Я да чуя, разбойнико! — обърна се той към Хусарина, сякаш не забелязваше Иванко — Какъв откуп ще искаш за мен?

Белязания размени кратък поглед с княза. И поклати глава.

— Твоите злодейства не се изплащат с пари. Дори смъртта ти е малко възмездие. Роб ще седнеш, генуезецо, веслар в каторгата ми. Нека има един де Мецано роб в каторга! Нека поне един де Мецано изпита робската неволя!

Както беше вързан, с последно усилие, осъденият се хвърли встрани, катурна двама от пазачите си и се затъркаля като златна канара към борда. Коста разбра намерението му. Честолюбивият благородник беше предпочел да се удави, отколкото да стане роб.

— Дръжте го! — извика хусаринът и пръв скочи по дирите му.

На самия ръб над водата българите се скупчиха върху пленника си и го върнаха назад, едва удържайки гневно мятащото се, яко, бронирано тяло. Съблякоха го и ковачът прикова глезена му с верига за робската пейка. Нещастникът сякаш бе полудял. Дърпаше се, риташе, хапеше и крещеше като хваната в капан мечка. Удряше главата си в оловната дръжка на греблото, падаше замаян и след малко разбрал, че още е жив, отново блъскаше в нея чело.

Тогава, за жалост твърде късно за него, се зададоха генуезките галери. Внезапната поява на Ивановата флота бе разстроила добре скроения план на Джорджио де Мецано. Неговият кораб, най-бързоходен от цялата ескадра, трябваше да подмами корсарските съдове в устроената ведно с хаджи Мехмед Чолак клопка. Първата причина за неуспеха му беше, че вместо на неопитния Секул бе налетял срещу неочаквано възкръсналия Зоппо Дяволо с неговата магическа власт над гребците роби. Втората причина пък беше появата на Иванко тъкмо там, където не го очакваха. Тези две причини принудиха де Мецано да се отклони и тъй от добре замислена примамка да се превърне в глупав мъченик.

Генуезките галери връхлетяха с гневна настървеност в предчувствие на страшната злополука. И предчувствията им се оправдаха. Флагманският кораб вече носеше българския знак. Без да спират, без да се разгъват в боен ред, ей тъй направо от походна колона, бълвайки огън и камъни, те се стовариха върху пиратската флота, която не свари да се преустрои за новия развой на сражението. Таранът на първата галера блъсна в борд «Сан Лоренцо», който, още непопълнил местата на освободените гребци, не бе успял да се обърне срещу нападателя. Водата нахлу шумно в пробойната. Корпусът взе да потъва бързо, да се наклонява, готов всеки миг да загребе водата. При тая опасност част от българите наскачаха на своите кораби, а други начело с Коста, хванали се с канджи и въжета, се покатериха на вражия кораб, пренесоха там битката.

Тогава от юг се зададе турската ескадра. Планът за съвместните действия предвиждаше друго. Сега, при това безредно сражение, Айъ Сюлейман спря отстрана. Не се намеси, защото генуезките галери му препречваха пътя към общия враг. Не спря и заради друго. Хаджи Мехмед му го бе казал: «Обещавай щедро помощ на неверника, докато

го въввлечеш в кавга с другия неверник. После ги остави да се трепят сами — за слава на Пророка!»

Батул Безнос реши, че е настанал неговият час. Промъкна се зад Белязания, който се биеше като истински дявол, като настъпваше куцешком сред враговете. Замахна с боздугана. Ала повече по усет, по някаква вродена дарба за боя, без да го е видял, Коста отскочи встрани. Отслабеният удар на топуза, попаднал върху бронята му, само го отхвърли зашеметен през борда върху потъващата палуба, редом с прикования генуезец.

Останал без главатаря си на чуждата палуба, привлякъл с огромния си ръст силите на генуезците, Батул не издържа, а побягна назад. На три метра зад кърмата стърчеше носът на един от корсарските кораби. Беглецът се засили да прескочи отвъд. Друг път за него това беше шега. Сега кракът му се подхлъзна в локва кръв и нещастникът полетя във водата. Стар рибар, той успя да изплува, макар и с тежката ризница. Тогава видя как, тласкани от вълните, се сближаваха двата корпуса. В следните секунди щяха да го премажат. В отчаянието си Батул опита да ги спре. Опря гръб в единия, запъна крака в другия и напрегна цялата си сила. Успя по чудо. Дали от неговия напън или от променената вълна, корабите взеха да се раздалечат.

На сто крачки от него приближаваше плавно, готова да се намеси в сражението, галерата на Айъ Сюлейман. Батул заплува нататък, забързал да се похвали с подвига си, забързал за наградата.

Внезапно насреца му изскочи някакво едро тяло и го блъсна в гърдите. Батул го позна. Морският мечок! Обхвана го смъртен ужас, припомнил си злото, което му бе причинил. Тюленът нападна повторно. Нямаше друг изход. Батул извади камата. Замахна. Ала в уплахата си не премери точно. Само рани леко противника си, като при удара изтърва и оръжието си. А вече усещаше, че губи сили да плува и да се бие във водата с тежките доспехи, които го увеличаха към бездната, натам, където искаше да го прати и морският звяр.

С последно усилие Батул се залови за въжената стълба на най-близкия кораб, без да си дава сметка чий е той. От изтощение пред очите му тъмнееше. Всеки миг можеше да изгуби съзнание.

Тогава пробитият «Сан Лоренцо» вирна кърмата и се килна към дъното, отнасяйки в кипналия си водовъртеж прикования към греблото

адмирал с обещени от ужас очи и безчувствения корсарски капитан. Вече нямаше ни Джорджио де Мецано, ни Зоппо Дяволо.

Батул се опомни, когато се видя отново прикован зад греблото в някаква генуезка галера. Редом с нея, на стотина разкрача се извиваше кърмата на турски кораб. Там, изправен, съсредоточен, Айъ Сюлейман наблюдаваше боя, готов да се намеси, ако вземат превес българите. А те, обединени от волята и огъня на Иванко, всеки миг можеха да надделеят.

Батул Безнос изпъна мощния си гръден кош. Гласът му избоботи като гръмотевица, надви трясъка на битката:

— Господарю, Йолпане! Убих го! Спаси ме от робството!

Айъ Сюлейман го чу. Извърна се. И го видя. Тръгна към борда. Ала напреде му се изправи хаджи Мехмед Чолак. Спря го със здравата си ръка.

— Не гневи напразно франките, Сюлеймане! — рече той — Ортаци сме сега... Докато дойде и техният ред... Остави го! На робска душа — робска участ се полага!

ВЪЗМЕЗДИЕТО

Али, вече брат Илия, беше избягал от богомилската община и плуваше с отвлечената лодка на север, уловил с опънатото й платно попятния вятър. Не бе могъл да устои, без да стори нещо. Не бе проумял защо трябваше да загине младата богослужителка, макар че ковачът, при когото работеше сега, дълго му бе разяснявал. И мохамеданите убиваха с камъни жената, която избяга от съпруга си при друго. Но там беше друго — омъжена жена с жив мъж. Тук девойката беше сама, не беше венчана за бога я! Пък нали богомилският бог не беше като християнския, дето го изографисват по иконите с бяла брада, седнал върху облаци. Богомилският бог беше силата на сътворението — коя девойка ще се венчава за някаква сила?

Не! Не го проумяваше Илия! И му беше горчиво и обидно. Затова ли захвърли своята вяра? Смяташе, че вярата на Дамян Врача му е повече по сърце. А то, и у богомилите, както у исляма — и жестокост, и безсмислие. От жестокостта бягаше Али. Види се, вяра ли е, поиска ли вярата ред да реди, облече ли се вярата в сила, до жестокостта и тя опира като всеки властел, става насилие. И старият Дамян виждаше, че е безразсъдно, а не можеше да се противи на реда. Какво оставаше за новооглашения брат Илия?

И той реши да постъпи тъй, както повеляваше сърцето му, а не вярата: ни сегашната, ни прежната. Реши сам да намери Белязания и да му обади какво очакваше тая, която го бе спасила. Благодарен беше Илия на Хусарина, че го отърва от веслата. От благодарност трябваше да го намери. От сестра Анна беше научил накъде се бе запътил Белязания. Нататък тръгна да го търси и той, макар че никога преди не бе стъпвал по тия места.

Лодката се хлъзгаше по заоблените вълни, повдигаше го и плавно го отпускаше надолу. Вятърът свиреше нежно във въжетата, талазите припляскваха лениво в борда, навяваха дрямка...

Когато Илия се събуди, беше късно за бягане. На сто разкряча беше спряла турска галера. Позна я по зеления байрак и чалмите на

бойците.

Някой изкрещя от борда:

— Качвай се сам горе! Да не слеза аз!

Илия изтръпна. Само това не бе очаквал, тая среща със сънародниците си. Едва сега, катерейки се разтреперан по възената стълба на кърмата, той си даде сметка какво го очаква. Ислямът не знае пощада — вероотстъпничеството се наказва със смърт.

Ни жив, ни умрял, той стъпи на палубата. Двамина здравеняка тозчас свързаха назад ръцете му.

— В трюма, при робите! — заповяда от горната палуба хаджи Мехмед Чолак.

Илия-Али се поотпусна. Още по-добре. Не го бяха познали. Смятаха го гяур. Най-много щяха да го продадат роб. То все беше по-добро, отколкото да го обесят. И тръгна покорно пред стражите. Внезапно насреща му се изпречи Хасан, ковачът на кораба.

— Я! — провикна се той — Слава на аллаха! Та това е Али!

Нещастникът се вцепени. Познали го бяха. С тоя Хасан бяха служили в една каторга. При пленяването им братята на Хасан бяха намерили пари да го откупят, а пък Али, горкият, сам той беден като всичките си роднини, беше продаден в робство.

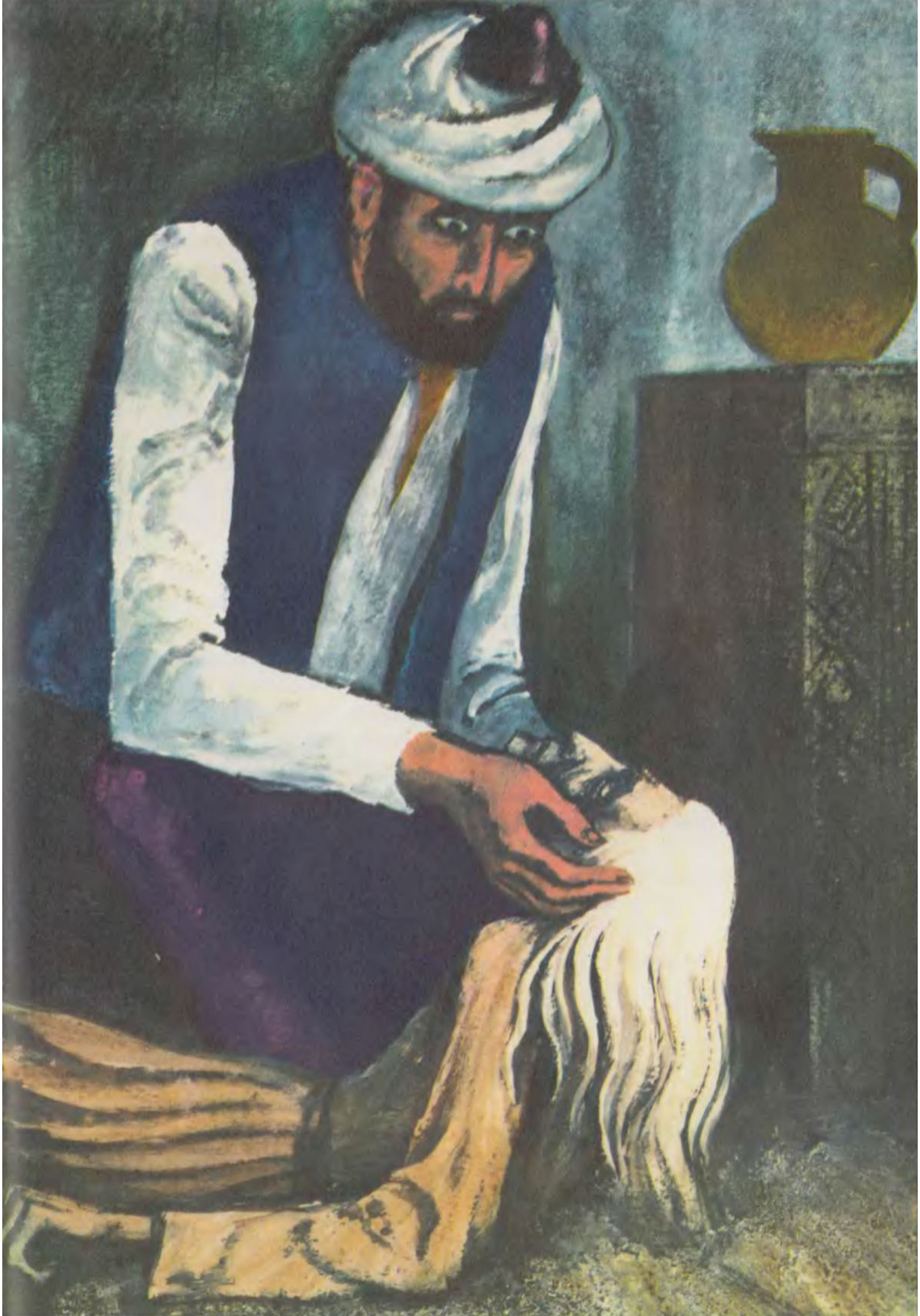
Без да го разпитват повече, го развързаха и зачислиха към войниците. Пратиха го да се преоблече и въоръжи.

Турските кораби, начело с Айъ Сюлейман, следван от хаджи Мехмед, бързаха на юг, размахали веслата срещу вятъра.

Хаджи Мехмед, седнал сред камарата възглавки, пиеше шербет и премисляше всичко, станало тоя ден. Не беше недоволен. Каквото реши аллах, все е право. Биха се гяурите. Нека се бият. Тъй разчистват нивата за зърното на правата вяра. Който и да падне, все гяур пада. Отначало имаха превес франките. И хаджи Мехмед се бе наканил вече да се намеси, само че не за боя, а за плячката, когато кой знае как българите се окопитиха, нахвърлиха се върху генуезците, почнаха да превземат галерите им. Види се, объркала ги бе гибелта на Джорджио де Мецано. Тогава хаджи Мехмед бе дал заповед на своите да се измъкнат. Не щеше да се захваща с победителя. Дума бе дал — да помага на Джорджио де Мецано, не на други.

Никой не му бе рекъл ни дума. Само кормчията, месер Паоло, се бе обадил с укор:

— Съюзниците разчитаха на нас, капудан паша!

И с тия думи бе решил съдбата си. Малко му оставаше още да кормува, малко му оставаше да се радва на божия свят.

Муезинът призова правоверните за обедната молитва. Робът донесе ибрик, поля на Хаджията да се измие, застла килимчето под коленете му. И амир-ал-бахр се отпусна върху него благоговейно. По всички палуби правоверните обърнаха лица към Мека, започнаха едновременно молитвата си. При едно надигане след метана хаджи Мехмед Чолак случайно зърна гърба на едного, който стоеше изправен до фалшборда.

Когато всички станаха и робът отнесе молитвеното му килимче, той нареди да му докарат непокорника.

— Знаеш ли ти, че само болен на легло се освобождава от молитва? Или като пленник у гяурите забрави какво иска вярата?

Илия-Али мълчеше. Какво можеше да отговори. Стоеше бледен и разтреперан.

— В пост и молитва ще изкупиш вината си! — нареди хаджи Мехмед.

Али изведнъж реши. Той вече беше братът Илия. Богомилите умират за вярата си. Както Василий Врача в Бизанс, както хилядите мъченици във Франция, в Италия, Моравия и по всички български и сръбски земи.

— Аз не вярвам в исляма! — рече той тихо, но твърдо.

Ако върху Чолака беше паднал гръм, нямаше да го порази повече.

— А в какво? — крясна му той, като се окопити. — Казвай, вероотстъпнико!

— Богомил съм, хаджи Мехмед паша.

Не довърши. Хаджията замахна и го удари със сребърната си ръка, разкървави устата му.

— Млък, куче!

И се извърна към гавазите:

— Обесете това псе на мачтата! Начаса!

Чувал беше Чолака що за хора са богомилите. Знаеше, врагове бяха на болярите, отслабваха гяурските царства. Ала не по-малко опасни бяха и за османската държава, която също тъй на бейове и спахии се крепеше. Къде щеше да му излезе краят, ако и турските

голтаци решеха да си градят рая тук, на земята, вместо със сражения за вярата да си го осигуряват горе, край трона на аллаха?

Брат Илия неволно пошепна:

— Свърши се! Тъй ми било писано!

Пред смъртта първата вяра надделя, най-силни корени беше пуснала в душата му. Надделя покорството на мюсюлманина пред повелите на предопределението. Ислям значи покорство. Покорно се упъти към палача, който опитваше да преметне примката през напречницата на мачтата.

Скован, оглушал и ослепял, Али не видя как бе връхлетяла българската ескадра, не чу тропота на бойците, които бързаха да заемат местата си, заповедите на челниците, бичовете по робските гърбове. Извади го от вцепенението само гласът на Белязания:

— Роби, не гребете! Ще ви даря свободата!

На долната палуба настана суматоха. Камшиците заплющяха още по-яростно. Няколко войника с ятагани се втурнаха между редиците и почнаха да секат всяка глава, на която бе скимнало да се бунтува.

Хаджи Мехмед Чолак неволно се хвана за челото.

— Аллах акбар! — промълви той прежълтял. — Та това е Топал шейтан! Жив-живеничък!

За него това беше чудо, превъзхождащо всичко, що бе слушал досега за Куция дявол. Та нали той сам, със собствените си очи бе видял как го свали топузът на Батул Безнос и как потъна проклетникът с кораба и с Джорджио де Мецано? Няма ли сега да се зададе и генуезецът?

Как бе възкръснал дяволът омразен? Хаджи Мехмед бе свикнал да се бие с живи мъже, не с джинове, не и със самия шейтан... Отде можеше да допусне старият воин, че верният Шарко, след като бе отмъстил на Батул Безнос, бе последвал приятеля си в дълбините, бе го вдигнал на гръб и изнесъл на повърхността, до неговата каторга? А там Белязания, свестил се след студената баня, се бе заловил за спуснатата стълба, за да се изкатери на палубата. Поел отново водачеството, той бе хвърлил всичките си сили ведно със силите на Иванко върху останалата без началник генуезка флота и я бе прогонил надалеч.

— Бийте, колете! — крещеше Мехмед Чолак, побеснял от ужас. — Само да гребат! Към юг! По-бързо!

Възползвал се от настаналата суматоха, брат Илия се провикна с цяло гърло:

— Хей! Хусарино Коста!

Белязания се взря нататък. Забеляза го. Но не го позна в турската носия.

— Какво искаш? — запита той.

— Остави хаджи Мехмед! Бързай при богомилите! Осъдиха сестра Анна. Спаси я!

Стреснати от бичовете и от решителността на главорезите, които продължаваха безжалостно да въртят ятаганите, гребците отново натиснаха веслата, понесоха галерата напред.

Неочаквал това, пригответил каторгите си за обход и абордаж, докато ги престрои отново за преследване, Белязания щеше да изпусне жертвата си, ако не се бе намесил месер Паоло. Прочел неколккратно смъртната си присъда в погледа на пашата, той бе взел отдавна своето решение. Само бе чакал сгодния момент, за да го приведе в действие.

По негова заповед двамата му слисани помощници извиха рязко кормилните весла и галерата послушно зави надясно, право срещу преследвачите. Корсарските каторги я обградиха тозчас, вцепиха се в борда ѝ с канджи и куки, сковаха я с мостчета и стълби.

При новата измяна турците забравиха нещастния осъден. Само предателя кормчия не забравиха. Неколцина се спуснаха да му пресекат пътя. Той се засили да скочи върху хусарската каторга, ала една стрела го догони в скока и проби врата му. Блъснал се в отсрещния борд, наемникът се свлече безчувствен надолу и потъна в морето.

Българите нахлуха върху турската палуба като лавина от желязо и ярост. Завърза се битка, каквато отдавна не помнеха. Това сега не бяха генуезките наемници, които се бият за пари и затова гледат да опазят главите си, за да има кой после да прогуляе спечеленото. Насреща си имаха фанатици, които сякаш нарочно връхлитаха сами срещу копия и мечове, за да се озоват час по-скоро в рая си, сред прелестните хурии и купчините от пилаф.

Ала числеността надделя. Железният валяк на нападателите смачка редеещата дружина на защитниците, които се сражаваха яростно, оплескани в кръв и падаха един след друг, ала не се предаваха. Редом с тях, забравил сана и възрастта си, хаджи Мехмед

Чолак размахваше като мълния ятагана си с лявата ръка, а със сребърната си китка нанасяше тежки удари като боздуган.

И все пак битката беше предрешена. Това бе разбрал и пашата. Отстъпвайки, той ритна един съд смола, която потече по дъсчената палуба. Удари чакмака и я запали. Това беше последното. Поне кораба си да не предаде в ръцете на неверните. И нито себе си, нито хората си. Нека видят гяурите — славно живя Мехмед Чолак, славно знае да умира!

Една хвърлена сулица проникна през съчленението на бронята му, там под лявата мишница, когато отново бе вдигнал ятагана. Острието прониза гърдите му и се спря закривено, ударило се отвътре, от другата страна на бронята, под дясната плешка.

Пашата се свлече като подкосен сред разлуделите пламъци. От устните му, ведно с кървавите мехури, избликнаха няколко думи:

— Аллах, благодаря ти!... Че ми даде... Геройска смърт... Идвам при теб... При вечната младост... Ислямът ще възтържествува. Гяурите са обречени... Раи ще станат... Знаем...

Белязания отдръпна ръката си, готова да нанесе смъртния удар. И чу последните му думи:

— Ля иллях илля ллах! Няма други божества освен аллаха!

Хаджи Мехмед Чолак се сгърчи и потрепери. После притихна. Коста отстъпи неволно назад. Храбростта на стария паша беше смекчила яростта му.

Тогава видя брата Илия, който опитваше така, омотан с въжета, да се добере до българския кораб, и с един замах срязва въжетата му. После извика:

— Оставете турците! Всички назад! По корабите си!

И сам скочи на своята галера, последван от бойците си.

Канджите и мостчетата бяха откачени, въжетата на куките — срязани. Българските каторги се отдръпнаха от жертвата си, обхваната от пламъци. Огнят се разгаряше бързо, пълзеше по стени и надстройки, по мачти и платна, обгръщайки всичко в огнената си безпощадност. Някои турци, задушени от дима, обезумели, скачаха във водата, опитвайки да се спасят от едната стихия, за да загинат от другата, повлечени в синята бездна от тежките си доспехи.

— Назад! — заповяда Белязания — Към общиарията! При Анна!

Сега имаше по-важна задача. Друг път щеше да догони потурнака Йолпан, друг път щеше да разчисти сметките си с него.

МАЙКА

Сюлейман бей видя избухналия огън върху кораба на хаджи Мехмед Чолак. Знаеше той какво значи пожар на море, прецени начаса и какъв беше тоя пожар. Затова не се върна да помага. Вече не можеше да му се помогне. С пълни весла се втурна на юг, сметнал, че сега е дошъл часът за другото, което тъкмеше отдавна. Иванко се бе улисал с генуезците. Те бяха главната сила, от която се боеше. Нямаше да ги изтърве заради няколкото турски галери.

Едва сега Сюлейман бей си даде сметка, че напоследък не се биеше тъй, както умееше. Боязлив беше станал. Не смееше да удари, както трябва, Добротица. И се боеше затуй, че майка му, старата болярка Десислава, все още се намираше в ръцете на деспота. Ако речеше Добротица да мъсти, имаше кому да излее злобата си.

Длъжен беше Сюлейман-Йолпан първо майка си да измъкне от лапите на врага, а сетне да отреже тия лапи. Днес трябваше да превземе Карнава, да грабне майка си и да изколи всички слуги и надзорници, които се бяха продали на деспота. Това му стигаше — да отърве старицата от позора и да остави обесени сред мегдана изменниците за спомен и назидание. И преди да се изтегли с корабите си, щеше да изсече надпис върху главната кула, че пак ще се върне, и че когато се върне, ще обеси сред Калиакра самия Добротица.

Нощта приближаваше. Небето беше сиво, опушено, от кръгзор до кръгзор. А под тая размазана сивота плаваха безредни облачни валма, от които се източваха надолу тъмните дъждовни повлекла. Морето беше също сиво, тихо, набръчкано тъй ситно, сякаш сиво кадифе. Отдавна не бе валяло. Тежка суша бе налегнала Загоре от Хема до Туна. Само в морето сегиз-тогиз преросяваше. Нямаше ли най-сетне да прекрачи междата на брега, та да полее и равно Загоре, да се освежи полето, да се напасат овце и говеда, да не се спаружи богатият плод на лозята. Поне грозде да се роди, поне вино да се намира в гладорията, след като окапаха отдавна ябълки и круши от обезлистените овошки, огризани от пролетешната гъсенична напаст...

Сюлейман бей беше определен за амир-ал-бахр на малката турска флота от покойния хаджи Мехмед още приживе. Ахмед Османоглу, който командуваше другия кораб, божем се бе примирил с тая наредба, ала Сюлейман знаеше, че е привидно. Нямахше да му прости злопаметният турчин. Все щеше да го дебне белким улови в грешка новия воин на пророка. Затова се вардеше, обмисляше всяка стъпка.

Смяташе, че е обмислил и тая. Щеше да спре на брега по тъмно, и то не на пристана, където денуват и нощуват рибари и носачи, където по всяко време сноват стражи, където кръчмата никога не се опразва. Щеше да слезе встрани, на скалите и оттам щеше да отреже пътя на караулите към крепостта. Да няма кой да предупреди бранителите ѝ.

Тъй го реши, тъй го стори. Неусетно уж стовари дружините си на брега и ги поведе към твърдината си. Излезе, че добре бе учил самият той стражите си. Успяха да го открият, запалиха огънове. Лумнаха факлите и по бойниците, затръбиха роговете.

Ех, няма що! Не сполучи изненадата. Сюлейман-Йолпан не се разтревожи. Никой не познаваше по-добре от него столнината му.

Вървеше той нагоре по калдъръмения друм, а в душата му ставаше нещо чудно, нещо, каквото не бе изпитвал досега — и доволство от наближилата разплата, и мъка. Особена мъка.

Край града, по измазаните с хума гумна, лежеше недоовършаната слама с изоставените при внезапното бягство дикани. Около забитите стожери лежаха намотаните въжета. Никой не се бе досетил да пооправи разкритите купни, та да не се наквасят, ако захване дъжд. Другаде така си стоеше отвяното от вятъра жито — една купчина зърно и до нея друга купчина от плява.

Някогашният стопанин неволно се наведе, грабна пътем шепа жито, стисна го да види изпръхнало ли е вече, вдъхна мириса му — един такъв упойващ мирис: на пръст, на богатство, на топъл хляб, на сила; на нещо близко и родно, което запълни душата му...

Още отдалеч го срещнаха с гюлета неговите катапулти, насочвани от неговите мерачи, засипаха го с облак стрели неговите

стрелци.

Селището под крепостта беше запустяло. Занаятчиите и лозарите го бяха опразнили набързо, запилели се към гората или сварили навреме, преди вдигането на моста, да се шмугнат зад дебелия зидове. Турците само разграбиха набързо покъщнината им. Що ли пък имаше за грабене в бедняшките къщи — грубите опушени грънци ли, сърповете ли или дървените лъжици, трикраките столчета, проядените от червеи станове?

Достигнал стените под закрилата на изплетен от вършина покрив, Сюлейман паша се провикна сам:

— Да излезе кастрофилакът Лазар! Две думи да му река!

Научил бе той, още не бе харизал Добротица бащинията му на друг болярин, само кастрофилакс му бе сложил, да не стои твърдината му без управник.

— Какво искаш, Йолпане? — обади се Лазар иззад бойницата на привратната кула.

Йолпан нарочно натърти:

— Сега аз съм Сюлейман паша. От името на султан Мурада ти говоря, да го дари аллах живот и здраве хиляда години!

Млъкна. Обърна се да види дали Ахмед Османоглу е чул верноподаническите му думи. И додаде:

— Предай се, Лазаре! Обещавам, че косъм няма да падне от главата ти! Болярин ще си бъдеш на Карнава!

Запомнил бе уроците на стария Чолак.

— Ами ти, Йолпане? — запита Лазар — Ти без твърдина ли ще останеш.

— Не се грижи за мен, Лазаре! Калиакра ще ми бъде столнината!

Кастрофилакът се колебаеше. Не е тъй леко то да направиш бързо такъв избор. В тъмнината не можеше да прецени каква е турската сила. Ала щом са дръзнали досами Калиакра градище да обсаждат, не допускаше той, че само на дързостта си разчитаха. Толкова страхотии бе слушал за измаелитската мощ, че само щом ги видя пред стените си, тозчас реши, прави що прави, бой с тях да не захваща. Слушал бе, че кой ли не беше слушал това, който болярин им отвореше с добро крепостта си, не го закачаха, оставяха го на мястото му, нека пак управлява, ама сега вече не в името на царя, а по султанска милост. Затуй малцина оглупяваха за празна вяра да залагат

главите си. Защото този пък, който откажеше да се подчини, губеше тозчас живота си, щом турците проникнеха в крепостта му.

Айъ Сюлейман се провикна нетърпеливо:

— Думай, Лазаре! Юнаците ми не чакат. Казвай, болярин на Карнава или леш без глава.

Кастрофилакът беше слушал много за турците. Още повече беше слушал за Йолпан. Чувал бе какво е годен да стори Йолпан, и то потурчен. При това още не познаваше хората от крепостта — не знаеше кои ще му останат верни и кои ще се отметнат от него.

— Скланям! — отвърна той с пресъхнали устни.

— Тогава пускай моста!

Кастрофилакът се обърна да изпълни уговорката, да спаси главата си и в същото време да спечели Карнава.

Постоя тъй Айъ Сюлейман някоя и друга минута, изчака търпеливо. Стори му се, че май повечко, отколкото се полагаше за моста, се забави Лазар. И тъкмо отново щеше да вика, когато забеляза неочаквано раздвижване по стените, суматоха, нередна глъчка. Изведнъж върху навеса му се посипа градушка от запалени стрели. Затопуркаха огнени гюлета.

Сюлейман паша се изтегли назад с войниците, които поддържаха пламналия покрив над главата му дотам, където не достигаха катапултите. Ясно, по целия свят такова предизвикателство иска само един отговор: или обсада, или пристъп. За обсада нямаше време. Още тая нощ щяха да довтасат талмите на Добротица. Оставаше му другото — онова, що бе намислил отпреди.

Тогава видя някаква сянка, която бягаше откъм крепостта. Ето, падна. Запълзя. Не издържа. Захлупи се по очи. Сюлейман паша прати неколцина смелчаци да докарат беглеца.

Двамина от тях останаха под стените простреляни, другите дотъртриха човека, ранен, умиращ, с пречупена в гърба му стрела. Йолпан позна надзирателя си Йончо, някога най-верният му човек в Карнава.

— Боиле! — промълви нещастникът. — Кастрофилак Лазар е в тъмницата. Майка ти, болярката Десислава, го плени. Тя поведе народа да защитава твърдината, да не ти я отстъпват.

Айъ Сюлейман изкрещя като прострелян звяр:

— Лъжеш! Това не може да бъде! Родната ми майка...

Йончо размърда устни.

— Боиле, пред смъртта се не лъже. Това не е като някога, кога с Батул ти крадохме житото... Сега не... Грях изкупвам пред тебе... И мен в подземие то щяха да бутнат, при Лазар... Ама аз избягах... Затуй че и аз ги скланях... на стария си болярин да се покорят...

Главата му внезапно клюмна.

Смутен, невярващ, Йолпан-Сюлейман остана няколко мига над проснатото тяло. Очите му святкаха зло, десницата му протракваше с ятагана в ножницата. Изведнъж той реши:

— Ахмед Османоглу! — обърна се пашата към някогашния помощник на Чолака — Аз, ако е рекъл аллах, ще вляза в калето с десетина ербап момчета, най-верните, най-юначните. И ще отворя вратите. Дотогава ти ще залисваш ония по дуварите, ще стреляш, ще пращаш стълби, да се не досетят, че ме няма. Само туй искам от теб.

Ахмед бей направи покорно темане.

— Да бъде волята на аллаха!

Айъ Сюлейман поведе избраните смелчаци в мрака. Но се спря:

— Знайте! Всички в калето: мъже, жени, деца, роби ви ги дарявам. Да помнят кога ръка са вдигнали срещу своя болярин и срещу воин на Пророка!

И тръгна. Със затворени очи можеше да ги отведе до герана сред габровите шубраци. Там беше излазът на тайния проход, който достигаше под болярските покои. Само боляринът знаеше тоя проход. Предаваше се тази тайна от баща на син, да се помни, ако нявга зло слети твърдината, откъде да се измъкне болярската челяд. Ала на, от деди и прадеди наследявана, не бе потрябвала тайната до днес. Никой не бе успял да превземе опората на боила Йолпан. Чак сега тайният проход щеше да послужи не за тия в крепостта, а против тях.

Йолпан достигна дълбокия кладенец. Заповяда да провесят въжената стълба. И пръв се спусна по нея с факла в ръка. На два човешки боя достигна отвора в каменната зидария. Намъкна се в него и изчака спътниците си. После, приведени, почти пълзешком, навлязоха в черното, миришецо на мухъл подземие.

Промъкнаха се дълго, сякаш безкрайно, докато най-сетне се добраха до стъпалата, които водеха нагоре, към болярския дом. Ето, и стълбището свърши, затиснато с каменна плоча. На тая плоча Йолпан, още като момче, бе опитвал силата си. Само той със своята мечешка

снага бе успявал да я отмести, докато двамата му братя, бог да ги прости, с дружни усилия не можеха да сторят това.

Сюлейман паша се изгърби, закрепил здраво нозе в стъпалата и се надигна. Цялото му тяло изпука, сякаш щеше да се сплеска, а камъкът дори не помръдна.

Ами сега? Дали отворът не беше зазидан, дали не беше поставена някаква тежест? Айъ Сюлейман напрегна всички сили. И още веднъж. И още. Удвои усилията си. И ето, плочата се разклати, понадигна се, разкри отвора. От години не беше минавано оттук. Прах и смет бяха проникнали от страни в пролуките, споили ги бяха.

Йолпан-Сюлейман се измъкна в тъмното преддверие. Освети пътя на дружината си. После приближи до вратата, която водеше към покоите на болярката. Вече посягаше да отметне резето, когато дочу женски разговор.

Ослуша се. Приказваха две от майчините му слугини.

Едната запитва:

— Ама ти видя ли?

— Аз не! — отвърна другата — Бойко ми рече, с очите си ги видял. Засвирили сбор. Османлиите се оттеглили назад и сега бързали към брега, дето ги чакали каторгите им...

— Дали пък не е някоя хитрост, мари сестро?

— Може и хитрост да е. Ала Бойко дума, че са се изплашили. В морето се видяла каторга. Може и наша да е, Иванкова...

Никой от спътниците на Сюлейман не се и досети какво си говореха жените. Той също нищо не им рече. Закова се на място. Това пък що значеше? Бойна хитрост ли беше на Ахмед Османоглу и каква хитрост, щом като сам пашата заповед му бе дал да изпълнява, а не да хитрува? Или пък подлост, измяна?

Но нямаше време. Не бе дошъл тук, за да се връща безславно. Пък и ако трябваше да си иде, щеше да си иде с болярката Десислава. Все не щеше да повярва на думите, които чу от устата на умирация...

Айъ Сюлейман дръпна рязко вратата и преди слисаните жени да се опомнят, двамина турци запушиха с длани устата им.

— Аз съм боляринът Йолпан! — рече той — Помните ли ме?

С разширени от ужас очи, те кимнаха с глави. Как няма да го помнят?

— Ще ви пусна — рече той — Само не викайте! Която викне, ще умре на място. Разбрахте ли?

Турците ги пуснаха.

— Иди при болярката! — обърна се той към по-старата — Кажй, че е дошъл Йолпан. Да я вземе. От деспота да я отърве. Начаса да се приготви и да дойде.

Разтреперана от уплаха, слугинята заситни към отсрещната дъбова врата, обкована от горе до долу с броеница от гвоздеи.

Върна се бърже, по-бяла от платно. Сюлейман чу как тракна след нея резето на вратата. Смутен, той я дръпна за ръката нетърпеливо.

— Що рече? Защо не идва?

Из бледите й устни излезе нещо неясно — ни слово, ни плач, ала Сюлейман паша го разбра:

— Рече... Да се връщаш там, откъдето си дошъл!

Той прехапа устни.

— Лъжеш!

Нещастницата се разтрепери съвсем.

— Господарю! — прошепна тя едва чуто — Който те познава, не ще посмее да те лъже...

Както беше замахнал да я удари, пашата отпусна ръка.

— А друго?

— И друго има... Моят син рече — е мъртъв...

Сюлейман стисна зъби. Дали пък не се бе побъркала клетата му майчица? От толкова грижи, и скръб. Сама, сред врагове и изменници...

Без да каже дума, той се запъти с едри крачки по коридора. Спря и почука на вратата.

— Кой е пък сега? — чу се отвътре старешки, но рязък и властен глас.

— Аз съм, мале! Синът ти Йолпан.

След кратко мълчание тя почти извика:

— Върви си! Аз казах, нямам син! Синът ми е мъртъв. Болярката Десислава не може да е родила родоотстъпник...

Йолпан-Сюлейман се подпря в стената. Думите й го блъснаха, сякаш бяха скала, запокитена от тежка катапулта.

— Майко! — обади се той смирено — Отвори! Ще ти разправя. Не ме съди тъй строго!

Тя пак извика разгневена:

— Казах ли ти, върви си! Остави ме! Аз нямам син...

Боляринът подпря чело о вратата. Заговори, смазан, засрамен, умоляващ:

— Защо мен съдиш така? Че кой от нашия род не се е борил против царя или против деспота? И дядо ми, царство му небесно, и баща ми...

— Не светотатствувай! — изкрещя тя — Вярно е, и дядо ти, и баща ти се бориха срещу царя и деспота. Наистина отмятаха се от царя. Ала не и от вярата, не и от рода си.

Йолпан-Сюлейман зашепна:

— Мале, забрави! Ела с мен! Ти си майка, ще ми простиш, ако съм сгрешил. Прогони ме проклетникът Доброта, той е виновен. Проводил беше Иванко да ме убие. Що ми оставаше да сторя?

Той се замоли шепнешком, както никога никому преди това не се бе молил:

— Няма време, майчице! Трябва да бягаме! Ще ме сбара пак деспотът. Кажу ми, идваш ли с мен?

Тя не отговори. Мълчеше. Сюлейман заудря нетърпеливо с юмруци.

— Кажу ми, идваш ли!

И тя отговори, ала вече съвсем тихо, сломена:

— Все не вярвах... Не исках да повярвам... Сега видях — истина било... По-добре да умра, щом... съм родила родоотстъпник... Щом съм откърмила...

Не довърши. Млъкна.

Ай Сюлейман се смая. Натисна вратата:

— Майко, отвори де!

Мълчание! Ни дума, ни стон, ни въздишка!

— Майко! — извика той.

Заблъска, почна да рита с крака.

— Чуваши ли, отвори! Или искаш да научат всички? Да ме заловят, да ме предадат на Добротица...

Изведнъж грозно предчувствие смрази съзнанието му. Той удари вратата с рамо. Не успя. Отдръпна се, засили се и връхлетя. Дъските изтрещяха като гръм, ала не се поддадоха. Тогава Сюлейман Мечката

се дръпна трети път. Засили се, хвърли се като жив стенобитен таран. Сред трясъка на изкъртените панти влетя в майчината одая.

И се вцепени.

Старата болярка висеше обесена на въжето, закачено о куката на тавана. На тая кука на младини тя бе окачвала люлката, в която бе отгледала децата си.

С един замах на ятагана Сюлейман срязва въжето, пое обесената и я положи в леглото ѝ.

— Майко, събуди се! — хлипаше той като дете — Що стори, майчице? Моля те, събуди се...

Прегръщаше я, целуваше ръцете ѝ, плачеше, крещеше. Напрасно. Отишла си бе от света суровата болярка Десислава. Отишла си бе, без да му прости, отишла си бе смазана от мъка и срам... Убита... Убита от него...

Йолпан-Сюлейман се изправи, без да вижда слисаната си свита, без да чува хълцащите слугини. Усещаше как нещо непоносимо, като вряла смола, запълва дробовете му, изгаря ги, задавя го. И сякаш пред погледа му се раздра огнена завеса. И зад нея той видя. Видя себе си — не само вероотстъпник, не само родоотстъпник! Беше убиец — майкоубиец!

Той стисна юмруци. Не! Вече не беше Сюлейман, не беше паша! Беше само Йолпан, майкоубиецът Йолпан!

Трябваше! Длъжен беше да изкупи греха си!

Залитащ, той се упъти навън. Каза само на гавазите си.

— Бяхте ми верни! И аз ще ви остана верен! Укрийте се тук, докато се върна. Ако разберете, че съм загинал, бягайте през прохода!

И излезе. По пътя хвърли чалмата си и я сгази с крак. Изправи се на стъгдата пред двореца, където се бе насъбрал целият народ, войници, селяни, занаятчии.

Неколцина го познаха. Зашумяха. Надигна се заканителна глъчка.

Йолпан вдигна ръка.

— Ей, българи! Чуйте!

Множеството стихна.

— Аз съм виновен! И пред вас. И пред деспота. И пред бога... После ще ме съдите: и вие, и деспотът, и бог... Сега ми помогнете да изкупя злото...

Той извиси глас:

— Йолпан и друг път ви е водил към слава. Последвайте го и тоя път! Помогнете му да срази измаелитите, които той сам доведе! Да изкупи злото...

Тържествуващите викове заглушиха последните му думи. Още от стъгдата боляринът поведе бойците през разтворената градска порта, по спуснатия мост, направо към морето.

Турците тъкмо се качваха на галерите, когато българите ги притиснаха от две страни: Иванко с каторгите си от морето, а Йолпан от брега. Но те умееха да се бият. И се биха мъжки. Ала не устояха. Не можеха да устоят на превъзходството. Повечето загинаха. Останалите, ранени и изтощени паднаха в плен. Падна от ръката на Иванко и Ахмед Османоглу, който бе решил коварно да изостави пашата си в крепостта.

След боя Йолпан, оплискан с кръв, с разсечена буза, едва удържащ се на крака, се качи на каторгата при Иванко.

— Княже! — рече той примирен — Ето ме! Хвани ме! Пък каквото решиш! Твоя воля. Ако искаш, убий ме! Ако не щеш, прати ме срещу измаелитите, срещу латините!

Иванко го измерва дълго със синия си, станал стоманен, поглед.

— Разкажният грешник — рече той накрая, — ако наистина се е разкажал, е по-ревностен от никога негрешилия праведник. И апостол Павел беше грешник...

После сложи ръка на рамото му.

— Вземи турските галери и ела с мен! Тежък е днешният час. България сега има нужда от всички: и от негрешилите праведници, и от грешниците. От всички. Нова генуезка флота е минала Хелеспонта...

— Ех, княже! Де да са само латинците? Не знаете вие, пък аз знам. По-страшни са османците — тия, дето все още за народ не ги броите. Аз знам какво ни гласят...

Иванко свъси вежди. За тези няколко месеца в бран и мъка бе възмъжал, по младежкото му лице се бяха вгълбили първите бръчки.

— И туй знам, боиле! Мнозина почват да го проумяват. Само дано не е вече късно! Зло се надига отвред. Много мъка ни чака. Ще се бием, ще браним царството. Докато можем...

Йолпан стисна ръката му. Очите му бяха пълни със сълзи.

СПАЗЕНИЯТ ОБЕТ

Примирила се бе сестра Анна с ориста си. Колкото и мъчителна да бе — полагаше ѝ се. Нечестивият бе замъглил сърцето ѝ с помисли не за всички хора, а за един. Дали пък Белязания не беше самият Нечестивец, дошъл да изпита вярата и добродетелта ѝ?

Тялото ѝ, увиснало на въжетата, които я свързваха към дънера на старата круша, я болеше, стегнато до болка, смазано от изтощение, то тежеше, сякаш пълно с олово.

Ала не и това беше най-страшното, не и ужасът на нощната гора, когато в мрака святкаха чифтовете зелени очи, когато всеки миг отгоре ѝ можеше да се метне свирепият рис или прегладнелият вълк, или чакалската глутница. Най-непоносими бяха кошмарите, щом измъченото ѝ тяло потънеше в бездната на краткия унес. Все едни и същи — все някакво двуглаво чудовище с червен кръст върху едната глава и полумесец върху другата. Тя стои на връх Калиакра пред параклиса на свети Никола, а звярът се катери нагоре по отвесната скала, както пълзят по равната стена вечерните гущерчета, пресяга към нея лапи, дъха огън. Достига я, затисва я като черна канара, затисва цяла Калиакра. И всичко почва да се руши, сриват се кули и чертози, пламват църкви, като мравки от мравуняк бягат хората. Тя опитва да се измъкне от това непоносимо тежко туловище, опитва да вика...

И се събужда. И пак отново. Пак мъката на идващата гибел, пак ужасът на прокобата...

Не за себе си се боеше сестра Анна. Сама, доброволно бе надянала тя расото на смъртно осъдените. Щеше да умре. И толкоз. Леден ужас сковаваше гърдите ѝ, като си помислеше какво щеше да стори баща ѝ, като научеше за смъртта ѝ. Глава върху раменете на богомил нямаше да се закрепил...

Как да спаси братята богомили?

Изведнъж тя се сети. Само тъй. Като напише писмо до Добротица, като му каже, че сама посяга на живота си. И да се обеси.

Но трябваше да дойде някой, да я отвърже, та да нагласи писмото. И после...

А никой не идваше. По поляната и в гората не се мярваше жива душа. Строга беше заповедта на първенците. До гибелта ѝ. Едва тогаз щяха да тръгнат насам пастири, щяха да зазвънтят хлопатарии, да екнат кавали.

От изток пъплеха бавно облаци като сиви чудовища. Над морето пак валеше. Дали щеше да прекрачи брега, да освежи полето и гората, да разхлади и нейното умиращо тяло. Две дъждовни капки върху пресъхналите устни! Само две!

А това? Тъй ли ѝ се бе сторило? През храстите се прокрадна човек. Осъдената се взря нататък. Наистина — човек, жена, която дебнешком прибъгваше от храст до храст.

Анна я позна — дойката Мария! Какво ли си бе наумила? Забравила ли бе закона? Който освободи осъден, заема неговото място...

Мария положи пръст пред устните си. Пропълзя към нея.

— Тихо, дъще! — пошепна тя — Как ще оставя тъй чедото си? И то като знам, че е невинно! Не бива за чиста обич тъй човек да си загива! Има нещо в закона, дето не разбирам. А щом не разбирам — не вярвам...

Тоя ден сякаш всички се бяха наговорили. Още недопряла ножа, старата богомилка зърна Радин, който дотича с Ирина, и двамата задъхани от бързането.

— Марийо! — извика той отдалеч — Чакай!

Облачната завеса беше надвиснала и над сушата. Първите едри капки вдигнаха пушилка по запрашената земя.

Радин пристъпи решително.

— Чуйте! И двете! Праца ме сам Дамян Врача. Скришно от първенците. Тъй ми заръча: «Иди! — рече. — С Ирина! Отвържете Анна и я отведете при деспота! И нея невинната да спасите, и народа ни, още по-невинния, да предпазите от деспотова мъст. Ала никой да не знае! Божем съм ви пратил в Хръсград стрели да закупите, общиарията да браним!»

Забоботиха гръмотевици. Заваля. Отначало под рядката крушова корона беше сухо. После и там прокапа, шурнаха ручеи дъжд като на открито.

Върху съседния дъб тресна мълния. Оглуши ги. Заслепи ги. Зашемети ги.

Когато се опомни, Радин видя нещо страшно, нещо, що никога не бе виждал, а само бе слушал от старите хора.

Валеше кървав дъжд!

Едри червени капки се стичаха отгоре му, нашарваха бялата му кошуля и ризите на жените с ярки алени петна, които бързо се сливаха едно с друго. Дрехите им подгизваха с кръв, сякаш отдолу, по целите им снаги, бяха избликли дълбоки рани.

А кой не знае? Не е на добро кървавият дъжд! Божа казън е той. За грях, за смъртен грях.

Мария усети как цяла се разтрепери. Устните ѝ зашепнаха.

— Господи, за чие прегрешение прещаш тая поличба? Не ли затуй, що тъкмяхме да сторим? Да престъпим повелята на Тайната книга! Господи...

Пред очите ѝ притъмня. Тя политна. Радин едва свари да я задържи. От другата страна я подхвана Ирина. Обезумели от ужас пред непознаваемото, пред явната божа намеса, двамата повлякоха безчувствената жена по дъжда, направо към общиарията. Забравиха припадналата при това ново бедствие клетница.

Радин остави двете жени в колибата си, а той влетя направо в хижата на първосвещеника, без да се обади, без да попита, както си му бе редно. Завари го седнал върху трикракото столче, обронил беловласа глава в тежка размисъл.

— Отче! — изхриптя Радин. — Кървав дъжд! Отче!

Дамян Врача вдигна глава.

— Господи, помилуй!

Усети се бързо.

— А сестра Анна?

— Побоях се, отче. Не посмях да я развържа. Божи гняв е това, не е шега работа...

Без да го изслуша, старецът излезе навън с решителна крачка. Попрестанал само за малко, дъждът отново бе рукнал. От ошутените, огризани от пролетните гъсеници, а сега повторно облистени клони, ръсеха ярки рубинени капки.

— Преля ли вече чашата на търпението ти, господи? Реши ли вече да ни накажеш, та ни изпращаш и туй знамение? Мор ли, чума ли,

нова кървава рат ли ще ни споходи, господи?

Чули гръмкия му глас, хората излизаха от домовете си и се струпваха край него, както овци край пастира. Наръсени с кървави петна, с разширени от страха очи, те не знаеха що да сторят, а само шепнеха «Отче наш».

Дамян Врача извиси глас:

— Божи знак е туй, братя! Сгрешихме ние, нищите духом пред него. Непорочна дева осъдихме. Позор лепнахме на едно чисто име. С позор покрихме и себе си, и децата, и внуците си...

Тълпата зашумя тревожно. Чуха се тръпнещи гласове:

— Що да сторим, владико?

— Просветли ни, отче!

— Покажи ни пътя!

Той се върна в хижата, отметна камъка под огнището и от зиналото скривалище измъкна Тайната книга, увита в боброва кожа да не гние от влагата в земята.

— Сам бог ни показва тоя път — рече той. — Да го последваме! Да поправим злото, що наченахме! Преди да е станало късно...

И тръгна гологлав и бос към гората. Потресени от всичко преживяно, богомилите се повлякоха подире му, ала вече обнадеждени, нетърпеливи да изправят злото, неволния си грях.

Завариха девойката безчувствена, увиснала на въжетата.

Дамян Врача пристъпи като замаян и опипа с тръпнещи пръсти пулса ѝ. Сърцето биеше. Беше още жива.

— Благодаря ти, господи! — той вдигна Тайната книга — Благодаря, че не допусна да стане бедата!

После се обърна към множеството:

— Що чакате, чада мои? Че отвържете я де! Сглобете ѝ носилка да си я отведем у дома! Не видите ли, чудо стори бог да ни отвори очите, че бяхме посегнали на свят човек, на вярна своя служителка? Не грях бе сторила Анна, а подвиг — за благо на ближния, като Добрия самарянин, своя живот бе обрекла...

Селяните сплетоха бързо носилка от вършини, поставиха грижовно девойката вътре и я понесоха назад.

Насред път тя се свести, отвори очи, озърна се.

Както крачеше редом с нея, Дамян Врача положи ръка на челото ѝ:

— Отдъхни си, сестро! И ни прости! Бог стори чудо да прогледнем в себе си. Изгони накрай той от сърцата ни гнусния бяс на неверието.

Богомилите ги следваха, запели тържествени химни. С вдигнати глави. С радостни очи. Радостни, че се бяха предвардили от грях пред бога, още по-радостни, макар да не го признаваха и пред себе си дори, че тъй бяха избягнали едно ново гонение. Сега вече Добротица нямаше да ги преследва. А знаеха те, тежък е гневът на деспота. От много страдания ги бе избавил бог...

И тъй, съвсем не забелязаха, че кървавият дъжд валеше само под дърветата, а не и на открито. Отде можеха да знаят, че белите пеперуди, които преди няколко седмици се бяха излюпили, преди да отлетят, бяха цръкнали върху клоните по някоя и друга червена капчица? А капчиците бяха засъхнали в сушата и едва сега, при първия дъжд, се бяха разтворили и се бяха превърнали в нещо подобно на кръв. Отде, наистина, можеха да знаят всичко това?

Ала ликуването скоро пресекна в гърдите им. Видяха запалените сигнални огънове, чуха тревожните рогове на караулите.

Забързаха. И щом влязоха в селището, подвижният мост над рова се вдигна, затвори прохода в оградата от забити в земята дебели греди със заострени върхове.

В плиткия залив навлизаше флотата на Куция дявол. Каторгите спираха там, додето можеха да газят дълбоките им килове и се построяваха в боен ред, насочили към брега катапултите си.

Палубите бяха отрупани с лъснали на слънцето бронирани корсари, готови да наскочат в лодките и да връхлетят към селото.

Богомилите се засуетиха. Всеки притичваше до дома си, изваждаше оръжието си, надяваше ризницата, ако имаше такава, или предпазния кожух, обшит с железни плочки, нахлупваше шлем или кожен калпак, грабваше меч, сулица или лък със стрели и припваше да заеме мястото си зад дървената ограда.

Белязания слезе с първата варка на брега, ограден от десетина снажни телохранители, и се запъти направо към гората, воден от брат Илия. Под крушата нямаше никой. Само срязаните възета. Побеснял от гняв и безпокойство, Коста се затича към селото. На един хвърлей от рова се спря и се провикна:

— Къде е княгинята? Ей, ако е мъртва, мислете му! Ще срина селото, ще го запаля от четирите краища и всички ви през нож ще прекарам. Да се знае, да се помни...

Зад коловете се изправи Дамян Врача.

— Чадо! — рече той кротко — Успири беса на гнева! Ако само за туй си дошъл, ще ти кажа. Няма тук никаква княгиня. Питаш ли за сестра Анна — тя е здрава и читава.

— Я да я видя! Спуснете моста!

Първосвещеникът се поколеба.

— Ами ако си дошъл за грабеж и роби?

Коста се провикна обиден:

— Малко ли ми са генуезците и турците, та ще си мърся душата да грабя сиромаси? И братя... Кълна се в паметта на майка си... Пък ако и туй ви не стига, мога и сам да вляза... Но тогава тежко ви...

Все още недоверчиви, вратарите развъртяха макарата. Мостът бавно легна върху рова. И отвътре се подаде бледата, посърнала девойка.

— Анна! — втурна се Коста насреща ѝ — Що ти сториха тия?

Тя го спря на две крачки пред себе си с властен знак.

— Нищо не са ми сторили. Всичко стана тъй, както бог пожела.

Белязания простря напред ръце.

— Дошъл съм за тебе, Анна! Да те отведе където пожелаеш. Всичко мога да ти дам.

— Коста, злочести! Все същият! Смири своето АЗ, Коста! Повече не ща. Постигнах това, що съм мечтала.

В очите му засвяткаха гневни пламъчета.

— Аз няма да си ида без теб! Туй, що е рекъл Белязания, ще стане. Ако не с добро, силом ще те отведе! И няма власт, ни човек, ни бог, която да ме спре!

Тя скръсти ръце на гърдите си.

— Ти забрави, че аз също имам воля. Ако ме отвлечеш, ще те намразя, защото заради теб ще стана клетвопрестъпничка. Аз съм щастлива, Коста. Вярвай ми! Ако наистина ме обичаш, с мисълта за моя покой и ти трябва да бъдеш щастлив...

— Туй не може да бъде щастие! — извика Белязания. — То е самоотричане, пустинничество, самопожертвуване...

— Всеки посвоему, Коста! Бъди щастлив и ти по твою! Иди си! По твоя път! Ако ли някога смириш гордостта си, ела при нас! Винаги ще бъдеш добре дошъл. И ако съм тук, и ако ме няма. Но само ако не измениш на делото, ако не забравиш народа, ако не замислиш за трон и власт. Пази се от участта на Ивайло и Момчил...

Той удари с ножницата в земята.

— Ако мислех тъй, сега нямаше да съм тук, а щях да говоря от Калиакра, от бащиния ти трон. Ала не ща. Не за туй се бие Белязания. Дори кастрофилакът Звиница го проумя с дебелията си глава. Само ти не си. Звиница, както се врекъл, тъй и сторил. Разбрал най-сетне старикът, че наистина не за трон се бори Куция дявол. И отрязал мръвка от бедрото си. Сам на мечта си го опекъл в огнището и го изял...

Анна случайно зърна очакващия поглед на Ирина.

— Коста — рече тя — Имам друга молба, не за себе си. Моля те заради Ирина, Радиновата невеста. Тъй каза тя: «Белязания всичко може!» Намери брата й Батул, освободи го от веригата!

Той кимна мълчаливо.

— Добре, щом казваш ти! Ще го намеря!

И млъкна. Никога не се бе чувствувал тъй безсилен. И то навръх могъществото си. Нито като роб гребец, нито като гонен сирак, нито в Лобната кула. Никъде. Само днес, само тук, пред волята за самообричане на тая крехка девойка.

— Анна! — промълви той умоляващ — Последната ти дума ли е това?

Тя не отговори. Само кимна.

— Тогава ще си ида! — добави Коста — Дано с туй разбереш колко те обичам!

Девойката стисна зъби. Дали и той някога щеше да разбере тя пък колко го обича? Но не каза това. Инакви думи, не от сърцето, а от разума, от съвестта, се отрониха през устата й:

— Друго искам от тебе, Коста. Мен остави на бога! Ти пази Карвунската хора, пази цяла България! Страшни беди я грозят. Напасть божия се е задала, змей с две глави: червен кръст върху едната, полумесец върху другата.

Белязания извади мечта си и го целуна:

— Това ми остава вече. Да се бия. Ако нямам сила да смажа всички врагове, поне да унищожа повече от тях. Ако е речено да ни

победят, по-скъпо да им струва победата. Да знаят, че са надвили достоен противник. И да ни уважават. Ако ще падне земята ни, Калиакра последна ще падне... Гордо ще падне... Легенди ще се разказват, песни ще се пеят... Кълна се...

Обърна се и тръгна обратно, накуцвайки. Скочи в лодката, която го отнесе към каторгата му. Веслата се размятаха, хлъзнаха плавно корабите му по стихналото море. Една след друга галерите се подреждаха за път, отдалечаваха се, смаляваха се.

Анна слезе на брега. Върху каменния трошляк лежеше тюленът Шарко. Тя седна до него и го погали по главата. Той се отърка непохватно в дланта ѝ. Но не остана за дълго. Неспокоен беше. Душеше. Слухтеше. И ето, изпъна се. Заизвива тяло към водата. Спря. Обърна се разколебан. После, изведнъж решил, се хлъзна сред вълните да догони отминалата флота.

Девојката продължаваше да стои все тъй неподвижна, с отпуснати в скута ръце и замръзнало вкаменено лице, по което се стичаха две бистри ручейчета.

Тя знаеше. Това беше нейното щастие.

Смрачаваше се. Синевата на морето преливаше в сребро — мътно, потъмняло от времето, като огромна старинна монета, по която като мравунки пъплеха каторгите на Белязания.

ИЗ ДОГОВОРА НА КНЯЗ ИВАНКО, СИН НА ДОБРОТИЦА, С ГЕНУЕЗЦИТЕ ОТ 1387 ГОДИНА

В името на Бога, амин!

Знатните и властни мъже господа Йоан де Мецано, подест на Пера и на генуезците във Византийската империя, и Джентиле ди Грималди и Джаноне дел Боско, посланици и пълномощници на преславния господин Антониато Адорно, по Божия милост дожд на генуезците и защитник на народа, от една страна, а от друга — доверените и мъдри мъже господа Коста и Йолпан, посланици, пратеници и пълномощници на велепния и властен мъж господин Иванко, син на приснопамятния господин Добротица, с общо и цялостно пълномощие, видно от грамотата, скрепена с подпис, сложен собственоръчно от казания господин Иванко по следния начин: «По милосърдие Божие княз Иванко», сложен на 13-я ден от настоящия месец май на 1387 година от Рождение Христово... се явиха и признаха, че са дошли за добър и истински вечнотраен мир. Същите си опростиха взаимно всички обиди, насилия, грабежи, убийства и всичко друго досега извършено от едната от казаните страни против другата по какъвто и да е начин и както и да е — до днешния ден и час...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.